

Premoženjska razmerja čezmejnih parov v Evropski uniji

urednice

María José Cazorla González

Manuela Giobbi

Jerca Kramberger Škerl

Lucia Ruggeri

Sandra Winkler

Edizioni Scientifiche Italiane

Premoženjska razmerja čezmejnih parov v Evropski uniji

urednice

María José Cazorla González

Manuela Giobbi

Jerca Kramberger Škerl

Lucia Ruggeri

Sandra Winkler

Edizioni Scientifiche Italiane

Izdajatelj: Edizioni Scientifiche Italiane s.p.a.
80121 Napoli, via Chiatamone 7
Internet: www.edizioniesi.it
E-mail: info@edizioniesi.it

Naslov: Premoženjska razmerja čezmejnih parov v Evropski uniji

Urednice: María José Cazorla González, Manuela Giobbi, Jerca Kramberger Škerl,
Lucia Ruggeri, Sandra Winkler

Znanstveni svet: Maria Pia Gasperini, Ivana Kunda, Ana María Pérez Vallejo, Francesco
Giacomo Viterbo

Recenzenta: Stathis Banakas, Manuel Feliu Rey

Celotna knjiga in vsako poglavje je bilo pregledano v okviru dvojne anonimizirane ecenzije.

Prevod v slovenščino:

<i>Uvod</i>	Dean Zagorac (iz angleščine)
<i>I. poglavje</i>	Dean Zagorac (iz angleščine)
<i>II. poglavje</i>	Lucija Nanut Marković, Irena Ivelja (iz italijanščine)
<i>III. poglavje</i>	Dean Zagorac (iz angleščine)
<i>IV. poglavje (I. del)</i>	Dean Zagorac (iz angleščine)
<i>IV. poglavje (II. del)</i>	Neža Pogorelčnik Vogrinc (iz angleščine)

Leto izdaje: 2020.
ISBN: 978-88-495-4369-8

© 2020. Avtorji, navedeni v e-knjigi, ohranjajo vse pravice po avtorskem pravu. Kopiranje in razmnoževanje je dovoljeno le za nekomercialne namene in pod pogojem ustrezne navedbe vira. Vsak avtor je odgovoren za svoj prispevek v e-knjigi. Izdajatelj ne prevzema odgovornosti za uporabo njene vsebine ali za kršitve pravic tretjih oseb.

Ta e-knjiga je izdana v okviru projekta "Personalized Solution in European Family and Succession Law (PSEFS)", št. 800821-JUST-AG-2017/JUST-JCOO-AG-2017, ki ga v okviru projekta Justice sofinancira Evropska unija. E-knjiga predstavlja projektno obveznost št. 4.1. Na voljo je v slovenskem, angleškem, italijanskem, španskem in hrvaškem jeziku. Vse jezikovne različice e-knjige je mogoče brezplačno prenesti s spletne strani projekta PSEFS (www.euro-family.eu).

This project was co-funded by the European Union
Justice Programme (2014-2020)

The content of this e-book represents the views of the authors only and is their sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Po zamisli Fabia Padovinija.

AVTORJI

María José Cazorla González, izredna profesorica za civilno pravo, Univerza v Almeriji, Španija

Roberto Garetto, znanstveni sodelavec za področje civilnega prava, Univerza v Camerinu, Italija

Manuela Giobbi, odvetnica, Italija

Jerca Kramberger Škerl, izredna profesorica, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Slovenija

Sonja Kralj, notarka, Predsednica Notarske zbornice Slovenije, Slovenija

Ivana Kunda, redna profesorica, Univerza na Reki, Pravna fakulteta, Hrvaška

Alba Paños Pérez, docentka za civilno pravo, Univerza v Almeriji, Španija

Ana María Pérez Vallejo, redna profesorica za civilno pravo, Univerza v Almeriji, Španija

Tereza Pertot, odvetnica in postdoktorska raziskovalka, Univerza v Trstu, Italija

Neža Pogorelčnik Vogrinc, docentka, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Slovenija

Lucia Ruggeri, redna profesorica za civilno pravo, Univerza v Camerinu, Italija

Juan Ignacio Signes de Mesa, strokovni sodelavec na Splošnem sodišču EU, Luksemburg

Francesco Giacomo Viterbo, izredni profesor za civilno pravo, Univerza v Salentu, Italija

Sandra Winkler, docentka, Univerza na Reki, Pravna fakulteta, Hrvaška

VSEBINA

<i>Predgovor</i> Vesne Tomljenović	str.	1
<i>Predgovor</i> Belén Barrios Garrido-Lestache	str.	2
<i>Predgovor</i> Biserke Čmrlec-Kišić	str.	3
<i>Predgovor</i> Sonje Kralj	str.	4
<i>Predgovor</i> Paolo Pasqualis	str.	5

Uvod

<i>(Juan Ignacio Signes de Mesa)</i>	str.	6
--------------------------------------	------	---

I. poglavje

PREMOŽENJSKA RAZMERJA MED ZAKONCEMA	str.	13
--	------	----

I. del - Premoženska razmerja med zakoncema s čezmejnimi posledicami: Uredba (EU) 2016/1103	str.	13
--	------	----

1. Uvod <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	13
2. Uvodne misli glede področja uporabe Uredbe (EU) 2016/1103 <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	13

I. Pravo, ki se uporablja (20. to 35. člen) <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	15
--	------	----

1. Uvod <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	15
1.1 Poročne pogodbe, dogovori ali poravnave <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	16
1.2 Pravila o izbiri prava <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	17
1.3 Formalna in materialna veljavnost dogovora o izbiri prava <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	18
1.4 Učinki prava, ki se uporablja <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	18

II. Pristojnost <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	19
--	------	----

1.1. Kaj šteje kot sodišče? <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	19
1.2 Pristojno sodišče in dogovor o izbiri sodišča <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	20
1.2.1 Premoženska vprašanja v zvezi z dedovanjem in zakonskimi postopki <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	20
1.2.2 Premoženska vprašanja, ki niso povezana z dedovanjem in zakonskimi postopki <i>(Ana María Pérez Vallejo)</i>	str.	21

II. del - Premoženska razmerja med zakoncema, če zakonca nista sklenila dogovora v skladu z Uredbo (EU) 2016/1103	str.	23
--	------	----

1. Uvod <i>(María José Cazorla González)</i>	str.	23
--	------	----

2. Določitev prava, ki se v razmerjih s čezmejnimi elementom uporablja po Uredbi (EU) 2016/1103, če med zakoncema ni dogovora (<i>María José Cazorla González</i>)	str.	25
I. Posledice uporabe evropskih uredb na zakonit premoženjski režim med zakoncema	str.	27
1. Uvod (<i>María José Cazorla González</i>)	str.	27
2. Premoženjska skupnost (<i>María José Cazorla González</i>)	str.	29
3. Ločitev premoženja (<i>Alba Paños Pérez</i>)	str.	30
4. Sistemi podrejenega skupnega premoženja ali udeležba pri pridobitvah (<i>Alba Paños Pérez</i>)	str.	31
II. Pristojnost (<i>Alba Paños Pérez</i>)	str.	32

II. poglavje

REGISTRIRANE PARTNERSKE SKUPNOSTI IN NJIHOVE PREMOŽENJSKOPRAVNE POSLEDICE

	str.	35
I. Uvod (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	35
II. Področje uporabe	str.	37
1. Uvod (<i>Francesco Giacomo Viterbo</i>)	str.	37
2. Področje uporabe <i>ratione personae</i> : gotovosti in negotovosti, povezane z opredelitvijo »registrirane partnerske skupnosti« (<i>Francesco Giacomo Viterbo</i>)	str.	39
3. Materialno področje uporabe (<i>Francesco Giacomo Viterbo</i>)	str.	43
3.1 Pozitivna opredelitev: vprašanja, povezana s premoženjskopравnimi posledicami registriranih partnerskih skupnosti (<i>Francesco Giacomo Viterbo</i>)	str.	43
3.2 Negativna opredelitev: izključitve		
A) Pravna in poslovna sposobnost partnerjev in druga predhodna vprašanja (<i>Francesco Giacomo Viterbo</i>)	str.	44
3.3 B) Preživninske obveznosti, urejene z Uredbo (ES) 4/2009 (<i>Francesco Giacomo Viterbo</i>)	str.	45
3.4 C) Vprašanja, povezana z dedovanjem zapuščine po pokojnem partnerju, urejena z Uredbo (EU) 650/2012 (<i>Francesco Giacomo Viterbo</i>)	str.	47
3.5 D) Druge izključitve (<i>Francesco Giacomo Viterbo</i>)	str.	48
4. Področje uporabe <i>ratione temporis</i> (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	49
III. Pristojnost	str.	50
1. Uvod (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	50
2. Pristojnost v primeru smrti enega od partnerjev (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	50
3. Pristojnost v primeru prenehanja ali razveljavitve registrirane		

partnerske skupnosti (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	52
4. Pristojnost v drugih primerih (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	53
5. Izbira sodišča in prava, ki se uporablja (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	55
6. Alternativna pristojnost (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	57
7. Subsidiarna pristojnost in forum necessitatis (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	59
8. Začetek postopka pred sodiščem. Litispendenza in sorodne pravde (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	59
 IV. Pravo, ki se uporablja	str.	61
 1. Načeli univerzalne uporabe in enotnosti prava, ki se uporablja (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	61
2. Izbira prava, ki se uporablja (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	61
3. Zahteve glede formalne in materialne veljavnosti dogovora o ureditvi premoženjskih razmerij med partnerjema (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	62
4. Pravo, ki se uporablja, če partnerja ne izbereta prava (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	63
5. Pojem »običajno prebivališče« (<i>Manuela Giobbi</i>)	str.	63
5.1 Običajno prebivališče v osebnih razmerjih v družini (<i>Manuela Giobbi</i>)	str.	65
5.2 Običajno prebivališče v premoženjskih razmerjih v družini (<i>Manuela Giobbi</i>)	str.	67
6. Navezna okoliščina državljanstva (<i>Manuela Giobbi</i>)	str.	68
7. Prevladujoče prisilne določbe in javni red (<i>Lucia Ruggeri</i>)	str.	70
 V. Taksonomska raznovrstnost registriranih partnerskih skupnosti v Evropski uniji	str.	72
 1. Uvod (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	72
2. Primeri nepoenotenosti v Evropski uniji (»limping« status) (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	73
3. Taksonomski okvir (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	74
4. Pregled premoženjskopравnih posledic v državah članicah (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	75
5. Problemi, ki se pojavljajo zaradi različnih modelov partnerskih skupnosti (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	77
5.1 Ureditev v Španiji (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	79
5.2 Ureditev v Italiji (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	80
5.3 Ureditev v Združenem kraljestvu (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	81
5.4 Ureditev v Avstriji (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	82
5.5 Ureditev v Romuniji (<i>Roberto Garetto</i>)	str.	83

III. poglavje

PRISTOJNOST IN PRAVO, KI SE UPORABLJA, V DEDNIH ZADEVAH

I. Uvod (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	85
II. Področje uporabe (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	87

1. Časovno področje uporabe (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	87
2. Območje uporabe (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	88
3. Materialno področje uporabe (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	88
4. Čezmejne posledice (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	91
III. Pristojnost (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	91
1. Splošna pristojnost (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	91
2. Dogovor o pristojnosti (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	94
3. Subsidiarna pristojnost (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	96
4. Izbira prava kot podlaga pristojnosti (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	97
5. <i>Forum necessitatis</i> (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	98
6. Usklajevanje pristojnosti (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	98
IV. Pravo, ki se uporablja (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	99
1. Splošno pravilo (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	99
2. Izbira prava (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	100
3. Pravo, ki se uporablja za dopustnost in veljavnost razpolaganja ob smrti (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	101
4. Nekatera splošna vprašanja kolizije zakonov (<i>Ivana Kunda and Sandra Winkler</i>)	str.	103
V. Evropsko potrdilo o dedovanju (<i>Tereza Pertot</i>)	str.	105
1. Razlogi za uvedbo (<i>Tereza Pertot</i>)	str.	105
2. Od Haaške konvencije do Uredbe o dedovanju (<i>Tereza Pertot</i>)	str.	107
3. Značilnosti EPD (<i>Tereza Pertot</i>)	str.	108

IV. poglavje

PRIZNAVANJE IN IZVRŠEVANJE	str.	114
I. del - Postopek priznavanja in izvrševanja po Uredbi o dedovanju in uredbah o premoženjskih razmerjih med zakoncema in registriranimi partnerjema	str.	114
I. Uvod (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	114
II. Priznavanje sodb (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	116
III. Razglasitev izvršljivosti sodb (<i>eksekvatura</i>) (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	117
1. Dopustnost zahteve za eksekvaturu (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	117
2. Postopek na prvi stopnji (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	119
3. Ugovor zoper razglasitev izvršljivosti (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	119
4. Začasni ukrepi, vključno z ukrepi zavarovanja med postopkom		

eksekvatures (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	121
5. Stroški postopka eksekvatures (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	121
IV. Evropsko potrdilo o dedovanju (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	122
1. Postopek izdaje EPD (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	123
2. Pravna sredstva (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	124
V. Sprejemljivost in izvrševanje javnih listin in sodnih poravnav (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	124
1. Dokazna moč javnih listin (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	125
2. Zavrnitev in odložitev sprejema (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	126
3. Izvršitev javnih listin in sodnih poravnav (<i>Jerca Kramberger Škerl</i>)	str.	126
II. del – Zavrnitev priznanja in izvršitve	str.	127
I. Uvod (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	127
II. Alineja A) Javni red (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	128
III. Alineja B) Kršitev pravice do izjave (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	133
1. Vročitev pisanja o začetku postopka ali enakovrednega pisanja (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	134
2. Tožena stranka se ni spustila v postopek (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	135
3. Prvi dokument (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	135
4. Pravočasna vročitev opravljena na način, da bi tožena stranka lahko pripravila svojo obrambo (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	136
5. Tožena stranka možnosti izpodbijanja odločbe ni izkoristila (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	137
IV. Alineji (C) and (D) Nezdružljivost z drugo odločb (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	137
1. Alineja (C) (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	138
2. Alineja (D) (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	139
V. Spoštovanje temeljnih pravic in načel (<i>Nežja Pogorelnik Vogrinc</i>)	str.	140
<i>Literatura in sodna praksa</i>	str.	143

PREDGOVOR

Mednarodno zasebno pravo je že več kot pol stoletja eden od temeljev Evropske unije. Premagovanje različnih pravnih tradicij in vrednot med različnimi državami članicami Evropske unije nenehno prispeva k oblikovanju območja svobode, varnosti in pravice, kjer sta zagotovljena prosti pretok oseb in visoka raven zaščite državljanov. S svojim vse večjim obsegom, zlasti v zadnjih nekaj desetletjih, mednarodno zasebno pravo oblikuje zasebnopravna razmerja v Evropski uniji. Od pogodb do starševske odgovornosti in od pristojnosti ter priznavanja in izvrševanja sodnih odločb do prava, ki se uporablja, je mednarodno zasebno pravo postalo izhodišče v skoraj vseh sodnih postopkih s čezmejnimi učinki. To je velika priložnost, hkrati pa tudi velika odgovornost zakonodajalca Evropske unije in nacionalnih sodišč (ter drugih pristojnih organov). Zakonodajalec se zaveda potreb po skladnosti v sistemu mednarodnega zasebnega prava Evropske unije, medtem ko se nacionalna sodišča zavedajo potrebe po njegovi enotni uporabi. V tem kontekstu je Sodišče Evropske unije potrdilo svojo vlogo kot ključni akter pri zagotavljanju enotne razlage skozi svojo obsežno sodno prakso. Velika odgovornost pa še vedno ostaja na nacionalnih sodiščih kot resničnih uporabnikih prava Evropske unije.

Novi pravni instrumenti, ki so bili sprejeti v zadnjih letih, v večji meri kot kdaj koli prej preizkušajo pripravljenost nacionalnih sodišč za uporabo mednarodnega zasebnega prava Evropske unije. Vse večje število in zapletenost teh pravnih instrumentov, vključno s predpisi o premoženjskih režimih in dedovanju parov, zahtevata posebno znanje in spretnosti pravnih strokovnjakov, kot so sodniki, notarji in odvetniki. Prav zato je treba še posebej poudariti pomen te publikacije in z njo povezanega projekta ter podobnih prizadevanj, ki potekajo na akademskem in strokovnem področju. Raziskava primerjalnega družinskega in dednega prava, ki je bila opravljena v prvi fazi tega projekta, je dala trdno podlago, za obravnavo vprašanj mednarodnega zasebnega prava v tej knjigi, ki v celoti upošteva ključna odprta vprašanja.

Namera zakonodajalca Evropske unije, da ustvari pravni okvir, na podlagi katerega lahko stranke s pravočasnim urejanjem svojega pravnega položaja aktivno delujejo še preden se spor začne in ki temelji na avtonomiji strank, je podrobneje obravnavan v drugem delu, ki je bilo pripravljeno v okviru projekta. Ta knjiga pa daje poudarek situacijam, v katerih poteka postopek pred sodiščem ali drugim pristojnim organom, kjer se postavljajo tri klasična vprašanja mednarodnega zasebnega prava: glede pristojnosti, glede prava, ki se uporablja, in glede priznavanja in/ali izvrševanja sodnih odločb. Ta knjiga po temah odpira bistvene koncepte in sheme mednarodnega zasebnega prava. Občasno ponuja tudi globlji vpogled v določena vprašanja, ki bi lahko kmalu postala uporabna v nekaterih prihodnjih postopkih.

Vesna Tomljenović

Sodnica na Splošnem sodišču Evropske unije (Luksemburg)
Redna profesorica na Pravni fakulteti Univerze na Reki (Hrvaška)

PREDGOVOR

Kot je Charles Chaplin opozoril v "Velikem diktatorju", nas sistem, ki ustvarja obilje, pušča v stiski. Podobno je množenje mednarodnopravnih virov, spodbujeno s širjenjem novih tehnologij, ustvarilo obilo informacij, ki večinoma nimajo akademske podpore.

Obenem mobilnost med državami, ki je kljub „premoru“, ki ga je povzročila trenutna zdravstvena kriza, neustavljiva, nenehno povzroča razmere, v katerih morajo biti ljudje, ki so uveljavljali, uveljavljajo in bodo uveljavljali svojo svobodo gibanja v Evropski uniji, obveščeni, pri čemer se bodo poslužili vseh virov, ki jih bodo našli; to njihovo iskanje pa jih bo v mnogih primerih pripeljalo do golih pravnih besedil brez razlage, ali do različnih mnenj brez vsebine.

Zato je treba prizadevanja pri sprejemanju različne evropske zakonodaje, nadgraditi s tem, da bodo ti zakoni dostopni tistim, ki jih zadevajo, kar zahteva posvečanje pozornosti ne le evropskim pravnim aktom, temveč tudi njihovem medsebojnemu razmerju z zakonodajami držav članic in razmerju med zakonodajami različnih držav članic med seboj. Vse to so na ne-anekdotičen način ustvarili strokovnjaki, ki se podrobneje ukvarjajo s tem področjem.

Monografija, ki je pred nami, se med drugim osredotoča na Uredbo 650/2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju; Uredbo 2016/1103 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, ter priznavanju in izvrševanju odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema; in Uredbo 2016/1104 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, ter priznavanju in izvrševanju odločb na področju premoženjskopravnih posledic registriranih partnerskih skupnosti.

Delo ponuja enoten pregled treh zgoraj omenjenih uredb, pri čemer je podprto z akademskim ozadjem avtorjev, pri tem pa daje odgovore, ne da bi postavljalo nadaljnja vprašanja.

Zato gre za knjigo, ki končno zadovolji “potrebo” po informacijah. Več kot pravočasna objava v teh sodobnih časih!

Belén Barrios Garrido-Lestache.
Notarka, Barco de Ávila (Španija)

PREDGOVOR

Hrvaški notarji vodijo zapuščinske postopke in izdajajo z njimi povezane odločbe od 8. oktobra 2003. Skozi leta so se pri odločanju o dednih zadevah srečevali in uporabljali različna nova pravna pravila. Posebno zahtevno obdobje je nastopilo po vstopu Hrvaške v Evropsko unijo, zlasti po začetku veljavnosti Uredbe (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju. Uredba določa, organi katere države članice so pristojni za reševanje zapuščinskih zadev. Na Hrvaškem so za to pristojni notarji. Ključnega pomena za določitev pristojnosti in prava, ki se uporablja za celotno dedovanje, je določitev običajnega prebivališča zapustnika.

Primeri čezmejnega dedovanja večinoma vključujejo primere, ko je imel zapustnik premoženje v eni državi, vendar je v času svojega življenja živel ali delal v eni ali več drugih državah. V takšnih situacijah je treba določiti naslednje elemente: kateri organ je pristojen za vodenje zapuščinskega postopka, katero pravo se uporablja, ali je pristojni organ pristojen za odločanje o zapuščini kot celoti ne glede na to, kje se premoženje nahaja in ali je mogoče izbrati pravo, ki naj se uporabi za dedovanje. Uredba ponuja odgovore na vsa ta vprašanja in tako omogoča, da odločitve o dedovanju - sprejete v eni državi članici, pod enakimi pogoji ustvarijo učinke v drugi državi članici.

Uredba uvaja tudi evropsko potrdilo o dedovanju, ki ga uporabijo dediči, ki se želijo na svoj status sklicevati v kateri koli drugi državi članici. Vendar pa evropsko potrdilo o dedovanju ne rešuje vprašanj, povezanih s plačilom davka na dediščino in z obstojem zakonske zveze, registrirane partnerske skupnosti ali zunajzakonske skupnosti. Prav tako ne odgovarja na vprašanja, povezana s premoženjskimi režimi zakonskih zvez oziroma s premoženjskopравnimi posledicami registriranih partnerskih skupnosti ali zunajzakonskih skupnosti. Kljub temu pa mora notar pri vodenju zapuščinskega postopka upoštevati vse zgoraj navedeno, saj je to bistveno za določitev deleža zapuščine. Poudariti je treba, da imajo javne listine, izdane v zapuščinskih zadevah (na Hrvaškem je to sklep o dedovanju, ki ga je izdal notar), v drugih državah članicah enak dokazni učinek kot v državi izvora, če to ni očitno nezdružljivo z javnim redom države članice, v kateri se zahteva priznanje.

Ta odgovorna in zapletena naloga, ki je pogosto zaupana notarjem, zahteva nenehno pridobivanje znanja ter upoštevanje evropskih in nacionalnih pravnih trendov v dednem in družinskem pravu. Pričujoče delo, v katerem različni avtorji ponujajo svojo razlago in analizo osnovnih pravnih instrumentov sekundarnega prava EU na tem področju, je izjemno koristno orodje ne samo za mlajše generacije, ki bodo v praksi uporabljale pravo, temveč tudi za vse nas, ki smo poklicani, da z delovanjem v okviru pravne stroke olajšamo življenja čezmejnih družin.

Biserka Čmrlec-Kišić

Notarka, Varaždin (Hrvaška)

Članica Odbora za mednarodno sodelovanje Hrvaške notarske zbornice

Članica Generalnega sveta Union Internationale du Notariat – UINL

PREDGOVOR

Kaj pomeni svoboden pretok ljudi in kapitala smo se najbrž ljudje na vseh celinah sveta zavedali prav v tem letu, ko izhaja ta pomembna monografija. Kako hitro je lahko svoboda omejena, ukinjena, kako hitro zaidemo v številne stiske in probleme, ker nas je omejil virus, ki še vedno predstavlja veliko neznanko in bo najbrž krojil našo prihodnost ter našo mobilnost.

Morda pa je to priložnost, da se zavemo, kako pomembno je sodelovanje med državami in strokovnjaki na posameznih področjih. Glede na to, da govorimo o pravnih predpisih, pa je še posebej pomembno sodelovanje pravnikov, ki smo, vsak v svoji državi in v celotnem evropskem prostoru, odgovorni za uveljavljanje pravne varnosti, pravnega reda in omogočanje civilni družbi, da deluje pošteno in s čim manj ovirami.

Seveda nove izzive prinašata tako globalizacija kot prilagajanje skupnim evropskim pravnim standardom. Nesporno je, da kot evropski državljani vsi uživamo svobodo gibanja znotraj EU in milijone je tistih, ki to svobodo tudi izkoristijo in zaživijo v drugi državi. Ta svoboda je ustvarila mnoge mednarodne pare, ki ne živijo v svoji državi izvora, ki morda tudi nimajo enakega državljanstva. Toda vsaka mobilnost, preselitev, zaposlitev v drugi državi, lahko pomeni spremembo pravnega režima in seveda spremembo obveznosti, morda izgubo pravic, ki so bile samoumevne v matični državi. Vse to lahko prizadene pare kot tudi njihove otroke in tudi druge dediče.

Kot pravni strokovnjaki moramo iskati in poiskati ter poznati določene pravne institute, ki jih morda posamezne države ne poznajo oziroma jih niso poznale do uveljavitve vseh treh uredb, ki jih obravnava ta monografija. Gre za izjemno pomembne novosti, ki smo jih s pomočjo znanstvenih del in v okviru mednarodnega sodelovanja pravnih strokovnjakov dolžni predstavljati javnosti tako strokovni kot laični.

In tudi od naših aktivnosti, akademikov in praktikov, bo odvisno, ali bo enoten evropski pravni prostor živel, tako kot si želi vsak posameznik. Omogočati mora spoštovanje človekovega dostojanstva in svobodo posameznika, spoštovana mora biti pravičnost, demokracija, pravna država, zagotovljena enakost, nediskriminacija in solidarnost. Spoštovati je treba tudi pravico ljudi, da je umetna inteligenca orodje za lažje izvrševanje njihovih pravic, na kar moramo biti pozorni, ko bomo interpretirali določbe uredb in skrbeli za njihovo implementacijo.

Sonja Kralj

Notarka, Slovenj Gradec (Slovenija)
Predsednica Notarske zbornice Slovenije

PREDGOVOR

V zadovoljstvo mi je, da sem po osebni udeležbi na seminarjih sedaj priča tudi izdaji monografije, ki je pred nami. Po brskanju med njenimi stranmi lahko vsi opazimo resno zavezo tistih, ki so prispevali k uspehu tega projekta, in njihovo navdušenje nad sodelovanjem v tem podvigu ter visoko kakovost končnih rezultatov.

Evropski zakonodajalec nam je v zadnjih letih naložil pomembna pravila za urejanje različnih vidikov, ki so zelo blizu najbolj občutljivim osebnim in družinskim interesom: dedovanje, registrirane partnerske skupnosti in premoženjski režimi zakonskih zvez. Ta področja prava so zgodovinsko močno povezana s kulturo in tradicijami različnih narodov in držav, zato si je enostavno predstavljati, da bodo ta nova pravila imela pomemben vpliv na družinsko in družbeno življenje ljudi. Povezano in, upam si reči, inteligentno branje teh besedil je zato že od samega začetka bistveno za njihovo najboljše razumevanje in uporabo.

Kot akademiki in pravniki smo prvi poklicani, da preučujemo, razlagamo in uporabljamo nove predpise, z njimi seznanjamo državljane in družine ter jih razširjamo znotraj skupnosti pravnikov. In pri tem smo odgovorni, da se vsi zavedamo, da gre za "evropska" pravila, ki jih je treba enotno uporabljati na celotnem evropskem pravnem območju. Zaradi tega lahko preučevanje teh institutov poteka le ob primerjalnopravnem pristopu s strani pravnikov iz različnih držav in različnih pravnih kultur.

Nove norme in rešitve, ki jih je oblikoval evropski zakonodajalec in ki so tako skrbno in poglobljeno komentirane v tej knjigi, ponujajo velike možnosti za zasebno avtonomijo, vendar se resnična izbira lahko opravi le ob poglobljenem zavedanju njenih posledic. Mi, pravni strokovnjaki, imamo odgovornost, da se ustrezno pripravimo z namenom spremljanja državljanov, ki se bodo soočili s pomembnimi osebnimi in družinskimi odločitvami. Ta vloga bo postala resnična zaveza za pravno primerjavo in posredovanje med kulturami, saj bo treba nujno poznati izvorno „pravno okolje“ zadeve ter smisel, možnosti in možne posledice izbire drugega prava, ki naj se uporabi.

"Enotnost in raznolikost" zveni kot moto, ki ga v Bruslju pogosto poudarjajo, za nas pa je odlična priložnost, da pokažemo, da zmoremo.

Paolo Pasqualis
Notar, Portogruaro (Italija)

UVOD

Juan Ignacio Signes de Mesa,¹

strokovni sodelavec na Splošnem sodišču EU

I. Eden glavnih ciljev Evropske unije je ohraniti in razviti območje svobode, varnosti in pravice, na katerem je zagotovljeno prosto gibanje oseb. Za postopno vzpostavitev takega območja je Unija sprejela več ukrepov v zvezi s pravosodnim sodelovanjem v civilnih zadevah s čezmejnimi posledicami, zlasti kadar je to potrebno za pravilno delovanje notranjega trga. Drugi odstavek 81. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) izrecno navaja ukrepe, ki naj zagotovijo “vzajemno priznavanje in izvrševanje sodnih odločb in odločb v izvensodnih zadevah med državami članicami”, in ukrepe za zagotavljanje “združljivost predpisov, ki se uporabljajo v državah članicah glede kolizije zakonov in sporov o pristojnosti”. To so tudi teme treh pravnih instrumentov, preučevanih v tej knjigi, in sicer Uredbe št. 650/2012,² Uredbe št. 2016/1103³ in Uredbe št. 2016/1104,⁴ ki določajo pravila o pristojnosti, o pravu, ki se uporablja in o priznavanju in izvrševanju sodnih odločb na področju dedovanja, zakonskih premoženjskih režimov in premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti.

Zgodovinsko ozadje teh uredb je najprej povezano s zasedanjem Evropskega sveta v Tampereju leta 1999, ki je potrdilo načelo medsebojnega priznavanja sodb in drugih odločb pravosodnih organov kot temelj pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah⁵. Svet in Komisijo je poleg tega pozval, naj sprejmeta program ukrepov za izvajanje tega načela. Skupni osnutek programa za izvajanje načela vzajemnega priznavanja odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, je bil sprejet leta 2000⁶. Ukrepe v zvezi s harmonizacijo kolizijskih pravil je opredelil kot ukrepe, ki omogočajo vzajemno priznavanje odločb, in predvidel pripravo instrumentov v zvezi z oporoko in dedovanjem, zakonskimi premoženjskimi režimi zakoncev in premoženjskopравnimi posledicami neporočenih parov.

Na naslednji stopnji je Evropski svet novembra 2004 v Bruslju sprejel nov program, imenovan “Haaški program: krepitev svobode, varnosti in pravice v Evropski uniji”⁷. Ta program je poudaril potrebo po objavi *Zelene knjige o dedovanju in oporokah*⁸ in sprejetju instrumenta, ki bo obravnaval

¹ Vsa mnenja, izražena v tem besedilu so izključno osebna mnenja avtorja in nikakor ne odražajo stališč Sodišča Evropske unije.

² Uredba (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (UL 2012, L 201, str. 107).

³ Uredba Sveta (EU) 2016/1103 z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema (UL 2016, L 183, str. 1).

⁴ Uredba Sveta (EU) 2016/1104 z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti (UL 2016, L 183, str. 30).

⁵ Zaključki predsedstva, zasedanje Evropskega sveta v Tampereju, 15–16 oktober 1999.

⁶ Osnutek programa ukrepov za implementacijo načela vzajemnega priznavanja odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 2001, C 12, str. 1).

⁷ Akcijski načrt Sveta in Komisije za implementacijo Haaškega programa za krepitev svobode, varnosti in pravice v Evropski uniji (UL 2005, C 198, str. 1).

⁸ COM(2005) 65 final.

zlasti vprašanja kolizije zakonov, pristojnosti, ter vzajemnega priznavanja in izvrševanja odločitev na področju dedovanja ter evropsko potrdilo o dedovanju. Evropski svet je Komisijo prav tako pozval, naj predstavi *Zelena knjigo o navzkrižju zakonov v zvezi z zakonskim premoženjskim režimom zakoncev, ki obravnava zlasti vprašanje sodne pristojnosti in vzajemnega priznavanja*⁹, ter poudaril potrebo po sprejetju instrumenta na tem področju. Leta 2006 je Komisija z objavo Zelene knjige začela obsežna posvetovanja o vseh vidikih težav, s katerimi se srečujejo pari v Evropi, ko gre za likvidacijo njihovega skupnega premoženja in za pravna sredstva, ki so jim v zvezi s tem na voljo. Zelena knjiga je obravnavala tudi vsa vprašanja mednarodnega zasebnega prava, s katerimi se srečujejo pari, ki niso sklenili zakonske zveze, vključno s pari, ki živijo v registriranih partnerskih skupnostih. Tem ukrepom je nato sledil nov večletni program, imenovan "Stockholmski program - odprta in varna Evropa, ki služi državljanom in jih varuje"¹⁰. Evropski svet je v tem programu ponovno potrdil prednostno nalogo razvoja območja svobode, varnosti in pravice ter kot politično prednostno nalogo določil doseganje Evrope prava in pravičnosti, tudi v civilnih zadevah. Stockholmski program je opredelil, da bi bilo treba vzajemno priznanje razširiti na področja, ki še niso zajeta, vendar so nujna za vsakdanje življenje, na primer dedovanje in premoženjska razmerja zakoncev in premoženjskopravne posledice prenehanja partnerskih skupnosti. Poudaril je tudi potrebo po upoštevanju pravnih sistemov držav članic, vključno z javnim redom (*ordre public*), in nacionalnimi tradicijami na tem področju. V okviru Stockholmskega programa je Evropski svet pozval Komisijo naj oceni, ali obstajajo razlogi za konsolidacijo in poenostavitev, ki bi izboljšali skladnost obstoječe zakonodaje Unije na teh področjih¹¹. Ta zahteva je privedla do oblikovanja treh različnih predlogov Komisije¹², kar je končno privedlo do sprejetja veljavnih pravnih instrumentov, ki se uporabljajo na eni strani za dedovanje in na drugi strani za premoženjske režime zakoncev in premoženjskopravne posledice registriranih partnerskih skupnosti s čezmejnimi posledicami.

II. V evropskem pravosodnem prostoru morajo biti državljani sposobni vnaprej organizirati dedovanje svojega premoženja. Pravice dedičev, volilojemnikov, drugih oseb, ki so bile blizu zapustniku in upnikov morajo biti dejansko zagotovljene. Za izpolnitev teh ciljev Uredba št. 650/2012 združuje določbe o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, ter priznavanju in glede na posamezni primer tudi o sprejemanju, izvršljivosti in izvrševanju odločb, verodostojnih listin in sodnih poravnjav. Poleg tega vključuje tudi določbe evropskem potrdilu o dedovanju. Uredba velja za dedovanje po zapustniku, ki je umrl 17. avgusta 2015 ali pozneje v katerikoli državi EU, razen na Irskem in Danskem, kjer na tem področju še naprej uporabljajo svoje nacionalno pravo. Področje uporabe te uredbe vključuje vse civilnopravne vidike dedovanja, zlasti vse oblike prenosa premoženja, pravic in obveznosti zaradi smrti, bodisi na podlagi zapustnikovega razpolaganja za primer smrti ali na podlagi zakona.

⁹ Zelena knjiga o navzkrižju zakonov v zvezi z zakonskim premoženjskim režimom zakoncev, ki obravnava zlasti vprašanje sodne pristojnosti in vzajemnega priznavanja [SEC(2006) 952], COM/2006/0400 final.

¹⁰ UL 2010, C 115, str. 1.

¹¹ Glej tudi "Poročilo o državljanstvu EU 2010: Odpravljanje ovir za pravice državljanov EU", Bruselj, 27. 10. 2010 [COM(2010) 603 final].

¹² Glej tudi predlog Uredbe Evropskega parlamenta in sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju [COM(2009) 0154 final]; predlog Uredbe sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, ter priznavanju in izvrševanju odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema, Bruselj, 16. 3. 2011, [COM(2011) 126 final]; in predlog Uredbe Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, ter priznavanju in izvrševanju odločb na področju premoženjskopravnih posledic registriranih partnerskih skupnosti, Bruselj, 16. 3. 2011 [COM(2011) 127 final].

Uredba št. 650/2012 tako zagotavlja, da se primeri čezmejnega dedovanja obravnavajo enotno, na podlagi enega prava in pred enim samim organom. Kot je opisala Komisija (Evropski portal ePravosodje), bodo za obravnavanje dedovanja načeloma pristojna sodišča države članice, v kateri je imel zapustnik zadnje običajno prebivališče, uporabila pa bodo pravo te države članice. Državljeni pa lahko izberejo, da se bo dedovanje po njih obravnavalo v skladu s pravom države njihove državljanstva. Uporaba enega prava s strani enega organa za celotno dedovanje s čezmejnimi učinki preprečuje vzporedne postopke z morebitnimi nasprotujočimi si sodnimi odločbami. Nazadnje evropsko potrdilo o dedovanju omogoča dedičem, volilojemnikom, izvršiteljem oporoke in skrbnikom zapuščine, da dokažejo svoj status in uveljavljajo svoje pravice ali pooblastila v drugih državah članicah. Posebnost potrdila izhaja iz dejstva, da mora biti, ko je enkrat izdano, priznано v vseh državah članicah, ne da bi bil potreben poseben postopek.

V zvezi s premoženjskimi režimi zakoncev in registriranimi partnerskimi skupnostmi je nedavno sprejetje Uredbe št. 2016/1103 in Uredbe št. 2016/1104 omogočilo boljšo opredelitev pravil, ki se uporabljajo zanje, ko imajo različna državljanstva EU oz. ko imajo nepremičnine v drugi državi članici EU. Uredbi obsegata pravila, o katerih se je dogovorilo 18 držav članic EU in ki se nanašajo na pristojnost, pravo, ki se uporablja, ter priznavanje in izvrševanje odločb glede premoženjskih razmerij zakoncev in premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti. Od 29. januarja 2019 uredbi zakoncem in neporočenim parom zagotavljata pravno varnost glede njihovega premoženja in jim ponujata določeno stopnjo predvidljivosti, vse v enem samem pravnem instrumentu.

Ker pa ob njunem sprejemanju v državah članicah EU ni bilo soglasja, kot to zahteva tretji odstavek 81. člena PDEU, sta bili Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 sprejeti v okviru okrepljenega sodelovanja iz prvega odstavka 328. člena PDEU. Okrepljeno sodelovanje je odprto za vse države članice pod pogojem, da izpolnjujejo vse pogoje za sodelovanje, določene v sklepu o odobritvi. Trenutno sta Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 v celoti zavezujoči in se neposredno uporabljata le v državah članicah, ki sodelujejo v okrepljenem sodelovanju, opredeljenem na podlagi Sklepa (EU) 2016/954¹³. Te države članice so: Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Nemčija, Grčija, Španija, Francija, Hrvaška, Italija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Avstrija, Portugalska, Slovenija, Finska in Švedska.

Uredba št. 2016/1103 ne opredeljuje pojma zakonska zveza, ki je opredeljen v nacionalni zakonodaji držav članic. V nasprotju s tem Uredba št. 2016/1104 vzpostavlja koncept "registrirane partnerske skupnosti", ki je opredeljen izključno za namene te uredbe. Dejanska vsebina tega pojma ostaja opredeljena v nacionalni zakonodaji držav članic. Nič v Uredbi št. 2016/1104 ne zavezuje države članice, katere pravo ne pozna instituta registrirane partnerske skupnosti, da ta institut določi v svojem nacionalnem pravu. Ta pristop razkriva trdno zavezanost EU k spoštovanju nacionalnih sistemov družinskega prava. Ker pa se ureditev različnih oblik partnerskih skupnosti v zakonodajah držav članic močno razlikuje, Uredba št. 2016/1104 razlikuje med pari, katerih zveza

¹³ Sklep Sveta (EU) 2016/954 z dne 9. junija 2016 o odobritvi okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij mednarodnih parov, ki zajema tako področje premoženjskih razmerij med zakoncema kot premoženjskopравne posledice registriranih partnerskih skupnosti (UL 2016, L 159, str. 16).

je bila registrirana, in pari, ki zgolj dejansko sobivajo. Uredba št. 2016/1104 upošteva samo partnerske skupnosti, ki so bile uradno registrirane.

III. Pomembno je opozoriti, da države članice ciljev Uredbe št. 650/2012, Uredbe št. 2016/1103 in Uredbe št. 2016/1104 same ne bi mogle doseči v zadostni meri. Enostranski ukrepi v tej smeri bi lahko bili celo v nasprotju z njihovimi cilji, zaradi česar je Komisija menila, da sprejetje teh treh instrumentov pomeni spoštovanje obveznih elementov načela subsidiarnosti, kot je določen v 5. členu Pogodbe o Evropski uniji (PEU).

Pri tem je predlog Komisije na področju dedovanja izpostavil obstoj Haaške konvencije z dne 1. avgusta 1989 o pravu, ki se uporablja za premoženje zapustnikov v zvezi z dedovanjem, ki nikoli ni začela veljati, ter Haaške konvencije z dne 5. oktobra 1961 o koliziji zakonov glede oblike oporočnih razpolaganj. Vendar slednje konvencije niso ratificirale vse države. Glede vprašanja premoženjskih režimov zakonskih zvez pa sta bili pomembni dve mednarodni konvenciji, in sicer Haaška konvencija o koliziji zakonov v zvezi z učinki zakonske zveze na pravice in dolžnosti zakoncev v osebnem razmerju v zvezi z njunim premoženjem z dne 17. julija 1905 ter Konvencija o pravu, ki se uporablja za urejanje premoženjskih razmerij med zakoncema z dne 14. marca 1978, ki so jo ratificirale samo tri države članice. Omenjeni konvenciji ne ponujata ustrezne rešitve za vsa vprašanja, ki jih obravnava Uredba 2016/1103. Na področju premoženjskih posledic registriranih partnerskih skupnosti ne velja nobena mednarodna konvencija, razen Konvencija o priznavanju registriranih partnerskih skupnosti z dne 5. septembra 2007, ki je bila pripravljena v okviru Mednarodne komisije za osebna stanja. Vendar pa ta konvencija zajema samo priznanje partnerstev in ni nikoli začela veljati, zaradi česar ne more ponuditi potrebnih rešitev za razsežnost problemov, ki jih obravnava Uredba 2016/1104.

Zato je bilo za Komisijo jasno, da je glede na naravo in obseg težav, ki jih imajo evropski državljani na področju dedovanja, ter zakonskih premoženjskih režimov in premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti, cilje, ki jih zasledujejo Uredba št. 650/2012, Uredba št. 2016 / 1103 in Uredba št. 2016/1104 mogoče doseči le na ravni Unije. Poleg tega je potreba po pravni varnosti in predvidljivosti zahtevala jasna in enotna pravila, ki jih je bilo treba urediti v oblike uredbe, saj bi bili cilji dejansko ogroženi, če bi države članice imele diskrecijsko pravico pri implementaciji teh pravil.

Poleg tega v skladu z načelom sorazmernosti iz člena 5 PDEU nobena od teh uredb ne presega tistega, kar je po mnenju Komisije potrebno za doseg njihovih ciljev. Pravzaprav uredbe ne harmonizirajo niti dednega niti stvarnega prava držav članic in popolnoma spoštujejo nacionalne sisteme na teh dveh področjih.

Nazadnje je treba poudariti, da Uredba št. 650/2012, Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 po mnenju Komisije spoštujejo ustrezne pravice Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki se uporabljajo na tem področju. Uredbe dejansko nimajo namena vplivati na pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja niti na pravico do sklenitve zakonske zveze in ustanavljanja družine v skladu z nacionalnimi zakoni, kot je določeno v 7. in 9. členu Listine. Po mnenju Komisije je okrepljena tudi pravica do lastnine iz 17. člena Listine. Predvidljivost pravne ureditve, ki se uporablja za premoženje zakonskega para, le-temu v resnici v večji meri omogoči

izvajati premoženjske pravice. Komisija je tudi preverila, ali je predlog v skladu z 21. členom, ki prepoveduje kakršno koli diskriminacijo. Uredba št. 650/2012, Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 povečujejo dostop državljanov do pravnega varstva v EU. S tem prispevajo k izvajanju 47. člena Listine, ki zagotavlja pravico do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča. Poleg tega je z določitvijo objektivnih meril za določitev pristojnosti sodišča mogoče preprečiti vzporedne postopke in pritožbe, ki bi jih sprožila aktivnejša stranka.

IV. Kot je že bilo omenjeno, je bilo na podlagi 81. člena PDEU na ravni EU sprejetih že veliko pravnih instrumentov, vse z namenom doseganja cilja postopnega oblikovanja skupnega območja svobode, varnosti in pravice, med katere spada tudi sprejetje ukrepov v zvezi s pravosodnim sodelovanjem v civilnih zadevah. Uredba št. 650/2012, Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 si še naprej prizadevajo za harmonizacijo, za katero se je EU doslej trudila na področju mednarodnega zasebnega prava.

V zvezi s tem Uredba št. 650/2012, Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 dopolnjujejo že obstoječe instrumente, ki urejajo pristojnost in pravo, ki se uporablja, v EU. Pravni vidiki, ki jih pokrivajo omenjene tri uredbe - pristojnost, pravo, ki se uporablja, ter priznavanje in izvrševanje odločb - so vprašanja, za katera se že uporabljajo druga pravila EU. Vendar so vsa ta iz svojega področja uporabe izrecno izključila dedovanje ter zakonske premoženjske režime in premoženjskopravne posledice registriranih partnerskih skupnosti. Tak primer je na primer Uredba št. 1215/2012, ki se glede na besedilo ne uporablja za "premoženjska razmerja iz zakonske zveze ali razmerja, za katera se v skladu z zakonom, ki se zanje uporablja, štejejo, da imajo primerljiv učinek kot zakonska zveza" in "oporoke in dedovanje, vključno s prežिवninskimi obveznostmi, ki so nastale zaradi smrti."

Uredba št. 650/2012, Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 so tako vpete v gost sklop norm, s katerimi tesno sodelujejo. Prav tako so občutljive za pravna področja, zajeta v drugih uredbah EU, kar pomeni, da so številna vprašanja, za katera bi sicer lahko veljalo, da imajo povezavo z dedovanjem, zakonskimi premoženjskimi režimi in premoženjskopравnimi posledici registriranih partnerskih skupnosti, izrecno izključena iz področja uporabe teh treh pravnih aktov.

Kot ponazoritev, Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 se ne uporabljata za prežिवninske obveznosti med zakoncema, saj je to že zajeto v Uredbi št. 4/2009¹⁴, ki se sklicuje na Haški protokol z dne 23. novembra 2007 o pravu, ki se uporablja za prežिवninske obveznosti. Poleg tega sta Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 tesno povezani tudi z drugimi instrumenti, ki se nanašajo na vprašanja glede zakonske zveze, kot je Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo,¹⁵ in Uredba št. 1259/2010 o pravu, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti¹⁶. V povezavi s prvo od obeh navedenih uredb Uredba

¹⁴ Uredba Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v prežिवninskih zadevah (UL 2009, L 7, str. 1).

¹⁵ Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 (UL 2003, L 338, str. 1).

¹⁶ Uredba Sveta (EU) št. 1259/2010 z dne 20. decembra 2010 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju prava, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti (UL 2010, L 343, str. 10).

št. 2016/1103 določa, da, če sodišče države članice začne postopek, da bi odločilo o vlogi za razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze na podlagi Uredbe (ES) št. 2201/2003, so sodišča te države pristojna za odločanje o premoženjskih razmerjih med zakoncema, povezanih s to vlogo, razen če pristojnost za razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze temelji na posebnih naveznih okoliščinah glede pristojnosti. V takih primerih koncentracija pristojnosti ni dovoljena brez soglasja zakoncev.

Uredba št. 650/2012, Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 vsebujejo tudi pravila za lažje usklajevanje teh treh pravnih instrumentov. Ker na primer vprašanja v zvezi z dedovanjem po pokojnem zakoncu ureja Uredba št. 650/2012, ta vprašanja ne spadajo v področje uporabe predpisov o premoženjskih režimih zakonskih in registriranih parov. Uredba št. 2016/1103 in Uredba št. 2016/1104 določata tudi, da če sodišče države članice začne postopek v zadevi dedovanja po zakoncu na podlagi Uredbe št. 650/2012, so sodišča te države pristojna za odločanje o premoženjskih razmerjih med zakoncema, povezanih s to dedno zadevo. Nazadnje, če zapuščina, katere dedovanje spada na področje uporabe Uredbe št. 650/2012, obsega premoženje, ki je v tretji državi, lahko sodišče, ki je začelo postopek, da bi odločilo o premoženjskih razmerjih med zakoncema, na zahtevo ene od strank odloči, da ne bo odločalo o enem ali več delih tega premoženja, če je mogoče pričakovati, da njegova odločitev o tem premoženju ne bo priznana in, kjer je ustrezno, razglašena za izvršljivo v tej tretji državi.

V. Obstoj tovrstnih različnih norm ustvarja potrebo po dosledni in homogeni uporabi, kar na koncu privede do vprašanj naslovljenih na Sodišče Evropske unije. V zvezi s tem je treba opozoriti, da čeprav morajo na podlagi načela neposrednega učinka pravo EU uporabljati vsa sodišča držav članic, Sodišče Evropske unije v skladu z 19. členom PEU zagotavlja spoštovanje razlage in uporabe prava EU. Večina primerov, ki sprožajo vprašanja na področju družinskega in dednega prava, je bila na Sodišče EU vložena zaradi njegove izključne pristojnosti za izdajo predhodnih odločb o razlagi prava EU.

Sodišče je že imelo priložnost obravnavati pet predhodnih vprašanj glede razlage členov Uredbe št. 650/2012, tj. *Kubicka*¹⁷, *Mahnkopf*¹⁸, *Oberle*¹⁹, *Brisch*²⁰ in *WB*²¹. Glede na nedavni začetek veljave Uredbe št. 2016/1103 in Uredbe št. 2016/1104 je mogoče pričakovati, da bo Sodišče EU kmalu sprejelo podobne odločitve glede teh dveh uredb, ko bo odgovarjalo na vprašanja nacionalnih sodišč. Sodbe, ki se nanašajo na Uredbo št. 650/2012, sprožajo vprašanja, ki so za evropske pravnike izredno zanimiva, in so bila v pravni literaturi²² predmet široke razprave.

Vprašanje, s katerim se je ukvarjalo nacionalno sodišče v zadevi *Kubicka*, se je nanašalo na razmejitve pravil o dedovanju in pravil stvarnega prava. Primer se je nanašal na vprašanje, ali nemške določbe, ki izključujejo možnost uporabe prava kraja, kjer se zadevna nepremičnina nahaja, pomenijo zavrnitev priznanja stvarnopравnih učinkov zapuščine z vindikacijskim volilom. S to

¹⁷ Sodba z dne 12. oktobra 2017, *Kubicka*, C-218/16, EU:C:2017:755.

¹⁸ Sodba z dne 1. marca 2018, *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138.

¹⁹ Sodba z dne 21. junija 2018, *Oberle*, C-20/17, EU:C:2018:485.

²⁰ Sodba z dne 17. januarja 2019, *Brisch*, C-102/18, EU:C:2019:34.

²¹ Sodba z dne 23. maja 2019, *WB*, C-658/17, EU:C:2019:444.

²² Glej tudi primer E. E., C-80/19, glede zahteve Lietuvos Aukščiausio Teismo (Litva) za predhodno vprašanje, vloženo dne 4. februarja 2019, glede določb Uredbe št. 650/2012 o mednarodni pristojnosti.

vrsto dedovanja se pravica na nepremičnini prenese neposredno na dediča ob uvedbi dedovanja. V primeru *Kubicka* se je zavrnitev nanašala na lastninsko pravico na nepremičninah, ki se nahajajo v Nemčiji, kjer obstaja le damnacijsko volilo, ne pa vindikacijsko volilo. Sodišče EU je v svoji odločbi razsodilo, da je bila takšna zavrnitev izključena z Uredbo št. 650/2012 in da je za celotno dedovanje potrebno uporabiti eno pravno ureditev. Zato naj vindikacijsko volilo v Nemčiji ne bo le priznано, ampak naj se tudi dejansko izvrši.

V primeru *Mahnkopf* je bilo Sodišče EU zaproseno, da razmeji med pravili o dedovanju in pravili o premoženjskopравnih posledicah zakonskih zvez. Predložitveno sodišče je s svojim vprašanjem želelo izvedeti, ali se lahko dedni delež preživelega zakonca, četudi je delno posledica povečanja v skladu z določbo, ki ureja premoženjskopравna razmerja, kot je člen 1371(1) BGB, v celoti vključi v evropsko potrdilo o dedovanju. Sodišče EU je razsodilo, da na področje uporabe navedene Uredbe št. 650/2012 spada tudi nacionalna določba, ki ob smrti enega od zakoncev določa pavšalno izravnavo skupnega premoženja s povečanjem dednega deleža preživelega zakonca.

Nazadnje, v primeru *Oberle* se je vprašanje predložitvenega sodišča nanašalo na odnos med Uredbo št. 650/2012 in določbami nacionalnega prava o dedovanju. Natančneje, nemško sodišče je želelo preveriti, ali Uredba št. 650/2012 določa tudi pristojnost za postopke izdaje nacionalnih potrdil o dedovanju. To bi pomenilo, da države članice glede tega ne bi mogle uvesti pravil, ki bi nacionalno pristojnost določale drugače kot je to določeno v tej uredbi.

Iz besedila zgoraj omenjenih sodb ter iz sodb *Brisch* in *WB* je razvidna pripravljenost Sodišča EU okrepiti dve osnovni načeli Uredbe št. 650/2012, ki sta poleg tega medsebojno tesno povezani: enotnost dedovanja, ne glede na naravo premoženja in kraj, kjer se nahaja; in drugič, splošno in vseobsegajočo učinkovitost evropskega potrdila o dedovanju. Nadaljnja sodna praksa, ne le glede Uredbe št. 650/2012, temveč tudi glede Uredbe št. 2016/1103 in Uredbe št. 2016/1104, bo še jasneje prikazala vlogo Sodišča EU preko mehanizma predhodnih vprašanj, in sicer pri krepitevi ciljev teh pravnih instrumentov, ki so se začeli uporabljati nedavno in, ki bodo zagotovo vodili do razlagalnih vprašanj, ki bodo odločilna že sama po sebi, ter tudi z vidika norm mednarodnega zasebnega prava, ki jih je EU oblikovala z namenom služenja državljanom.

I. poglavje

PREMOŽENJSKA RAZMERJA MED ZAKONCEMA

Ana María Pérez Vallejo, Alba Paños Pérez and María José Cazorla González*

I. del – Premoženska razmerja med zakoncema s čezmejnimi posledicami: Uredba (EU) 2016/1103 1. Uvod 2. Uvodne misli glede področja uporabe Uredbe (EU) 2016/1103 **I. Pravo, ki se uporablja (20. do 35. člen)** 1. Uvod 1.1 Poročne pogodbe, dogovori ali poravnave 1.2 Pravila o izbiri prava **II. Pristojnost** 1.1. Kaj se šteje kot sodišče? 1.2 Pristojno sodišče in dogovor o izbiri sodišča 1.2.1 Premoženska vprašanja v zvezi z dedovanjem in zakonskimi postopki 1.2.2 Premoženska vprašanja, ki niso povezana z dedovanjem in zakonskimi postopki 1.3 Formalna in materialna veljavnost dogovora o izbiri prava 1.4 Učinki prava, ki se uporablja **II. del – Premoženska razmerja med zakoncema, če zakonca nista sklenila dogovora v skladu z Uredbo (EU) 2016/1103** 1. Uvod 2. Določitev prava, ki se v razmerjih s čezmejnimi elementi uporablja po Uredbi (EU) 2016/1103, če med zakoncema ni dogovora **I. Posledice uporabe evropskih uredb na zakonit premoženski režim med zakoncema** 1. Uvod 2. Premoženska skupnost 3. Ločitev premoženja 4. Sistemi podrejenega skupnega premoženja ali udeležba pri pridobitvah **II. Pristojnost**

I. del Premoženska razmerja med zakoncema s čezmejnimi posledicami: Uredba (EU) 2016/1103

Ana María Pérez Vallejo

1. Uvod

Za Evropsko unijo (EU) je bistveno usklajeno in pravilno delovanje skupnega območja pravosodja, ki spoštuje različne pravne sisteme in izročila držav članic. Uredbi (EU) 2016/1103 in 2016/1104,¹ ki sledita njunim predhodnicam in ki hkrati tlakujeta pot tistim, ki bodo še sledile, kažeta nadaljnji napredek k poenotenju mednarodnega zasebnega družinskega prava. Vendar poenotenje ne zadeva materialnega prava, saj EU na tem področju nima pristojnosti. Kot poudarja doktrina, »prizadevanja institucij EU na področju družinskega prava niso usmerjena k poenotenju vsebinskih pravil, temveč k oblikovanju enotnega okvira nasprotujočih si pravil za reševanje vprašanj na področju družinskega prava s čezmejnimi elementi.«² Tako Uredba (EU) 2016/1103 določa okrepljeno sodelovanje pri treh osnovnih vprašanjih: določitvi pristojnega sodišča, določitvi prava, ki se uporablja, ter priznavanju in izvrševanju sodnih odločb na področju premoženskih razmerij med zakoncema. Uredba večkrat poudari potrebo po predvidljivosti in pravni varnosti. Zato je pomembno da zakonca vesta, katero sodišče bo pristojno za spore glede njunih premoženskih razmerij in katero pravo se bo zanje uporabljalo. Pri tem pa daje široko avtonomijo volji (izraženi izrecno ali implicitno).

2. Uvodne misli glede področja uporabe Uredbe (EU) 2016/1103

* Ana María Pérez Vallejo je avtorica I. dela; Alba Paños Pérez je avtorica II. dela, razdelkov I.3, I.4 in II, María José Cazorla González pa je avtorica II. dela, § 1 in 2, razdelkov I.1 in I.2.

¹ M. J. Cazorla González, Ley aplicable al régimen económico matrimonial después de la disolución del matrimonio tras la entrada en vigor del Reglamento UE 2016/1104, v: 21 *International Journal of Doctrine and Jurisprudence*, (2019), str. 87–104.

² A. López Azcona, La Europeización del derecho civil: crónica de un proyecto inconcluso, v: 8 *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, (2018), str. 493 in nasl.

Najprej je treba podati nekaj pojasnil glede področja uporabe in drugih povezanih vprašanj:

1. Uredba (EU) 2016/1103 ne opredeljuje zakonske zveze, v čemer se razlikuje od Uredbe (EU) 2016/1104, ki vsebuje definicijo pojma registrirano partnerstvo. Zakonsko zvezo tako opredeljujejo notranja pravila vsake države članice. To je še zlasti pomembno glede istospolnih zakonskih zvez.³ Znotraj EU so te urejene na Nizozemskem (2001), v Belgiji (2003), v Španiji (2005), na Švedskem (2009), na Portugalskem (2010), na Danskem (2012), v Franciji (2013), na Irskem (2015), v Luksemburgu (2015), na Finskem (2017), v Nemčiji (2017), na Malti (2017) in v Avstriji (2019). Toda za čezmejno naravo premoženjskega razmerja med zakoncema »bo šlo, ko bo to povezano z dvema ali več nacionalnimi pravnimi sistemi; tako, da se bo pojavil dvom o tem, kateri bo zanje veljal.«⁴ Do tega bo prišlo v primeru obstoja ene od naslednjih okoliščin: različni državljanstvi zakoncev, različni običajni prebivališči, prebivališče v državi, ki ni država državljanstva zakonca, ali posedovanje premoženja v različnih državah članicah EU.

2. Vsebinsko področje uporabe Uredbe EU 2016/1103 mora zajemati vse civilnopravne vidike, ki se nanašajo na premoženjsko razmerje med zakoncema. S tem je zajeta »celota pravil, ki veljajo za premoženjske odnose med zakoncema in v njunem razmerju do tretjih oseb zaradi sklenitve ali prenehanja zakonske zveze« (točka a prvega odstavka 3. člena). V tej Uredbi se izraz premoženjska razmerja med zakoncema razlaga »kot avtonomen pojem in ne bi smel zajemati le pravil, od katerih zakonca ne smeta odstopati, temveč tudi vsa neobvezna pravila, o katerih se lahko dogovorita po pravu, ki se uporablja, in vsa dispozitivna pravila prava, ki se uporablja«. Tako ne vključuje le »ureditve premoženjskih razmerij, ki jo za zakonsko zvezo posebej in izključno predvidevajo nekateri nacionalni pravni sistemi, temveč tudi vse premoženjske odnose med zakoncema in v njunem razmerju do tretjih oseb, ki neposredno izvirajo iz sklenitve zakonske zveze ali njenega prenehanja« (uvodna izjava 18). Vendar je smiselno, da področje uporabe Uredbe zajema tudi »primarna premoženjska razmerja med zakoncema«, na primer vse obvezne določbe, ki urejajo določene premoženjske posledice in učinke v vsakem pravu, ki se uporablja za vsako zakonsko zvezo, ne glede na ekonomska pravila, ki jih zakon določa za zakonca.

3. Izjeme: poleg davčnih, carinskih in upravnih zadev so nekatera področja v zvezi z zakonsko zvezo izključena iz področja uporabe Uredbe. Uredba izrecno navaja, da so iz njenega področja uporabe izključeni: pravna in poslovna sposobnost zakoncev; obstoj, veljavnost in priznanje zakonske zveze; preživninske obveznosti; dedovanje po pokojnem zakoncu; socialna varnost; upravičenost prenosa ali prilagoditev pravic do starostne ali invalidske pokojnine, ki so bile pridobljene v času zakonske zveze, med zakoncema v primeru razveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze; narava stvarnih pravic na premoženju; vpis pravic na

³ S. De Simone, *Taxonomical Table Related to Models of Couple in the European Union*, v: R. Garetto (ur.), *Report on Collecting Data. Methodological and Taxonomical Analysis* (Torino: PSEFS/IgiTo, 2019), str. 24–27.

⁴ A. Rodríguez Benot, *Los efectos patrimoniales de los matrimonios y de las uniones registradas en la Unión europea*, v: 1 *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2019), str. 8 in nasl.

⁵ P. Peiteado Mariscal, *Competencia internacional por conexión en materia de régimen económico matrimonial y de efectos patrimoniales de uniones registradas. Relación entre los Reglamentos UE 2201/2003, 650/2012, 1103/2016 Y 1104/2016*, v: 1 *Cuadernos de Derecho Transnacional*, (2017), str. 306; A. M. Pérez Vallejo, *Notas sobre la aplicación del Reglamento (UE) 2016/1103 a los pactos prematrimoniales en previsión de la ruptura matrimonial*, v: 21 *Revista Internacional de Doctrina y Jurisprudencia*, (2019) str. 105–121.

nepremičnini ali premičnini v register, vključno s pravnimi zahtevami za tak vpis, in učinki vpisa ali nevpisa takih pravic v register (1. člen Uredbe (EU) 2016/1103).

4. Glede časovnega in ozemeljskega področja uporabe je treba poudariti, da se Uredba (EU) 2016/1103 od 29. januarja 2019 uporablja za sodne postopke, za javne listine in pravne posle, povezane s premoženjskimi razmerji med zakoncema (glej prvi odstavek 69. člena),⁶ kadarkoli obstajajo čezmejne posledice, uporablja pa se samo v sodelujočih državah. Trenutno se uporablja v osemnajstih državah EU: v Avstriji, v Belgiji, v Bolgariji, na Cipru, na Češkem, na Finskem, v Franciji, v Grčiji, na Hrvaškem, v Italiji, v Luksemburgu, na Malti, v Nemčiji, na Nizozemskem, na Portugalskem, v Sloveniji, v Španiji in na Švedskem. V nasprotju s tem Poljska, Madžarska, Danska, Estonija, Irska, Latvija, Litva, Slovaška in Romunija ne uporabljajo pravil EU o premoženjskih razmerjih mednarodnih parov. V teh državah veljajo njihove nacionalne zakonodaje. Vendar se pravo, katerega uporabo določa Uredba (EU) 2016/1103, uporablja ne glede na to, ali gre za pravo države članice ali ne (načelo univerzalnosti, 20. člen).

5. Države z več kot enim pravnim sistemom in kolizijska pravila. Za določitev prava, ki se uporablja v državah članicah, ki so sestavljene iz več ozemeljskih enot, od katerih ima vsaka svoja pravna pravila za premoženjska razmerja med zakoncema, Uredba (EU) 2016/1103 uporablja model posredne in subsidiarne napotitve (33. člen).⁷ Tako za določitev prava, ki se uporablja, v državi z več kot enim pravnim sistemom, kot je španski,⁸ veljajo notranja kolizijska pravila zadevne države (prvi odstavek 33. člena), kar bo rešeno v 16. členu. Vendar če takih notranjih kolizijskih pravil ni, se kot napotila subsidiarno uporabljajo: pravo ozemeljske enote, v kateri imata zakonca običajno prebivališče; pravo ozemeljske enote, s katero sta zakonca najtesneje povezana; pravo ozemeljske enote, v kateri je zadevna navezna okoliščina (drugi odstavek 33. člena). V Španiji to pomeni uporabo prava, kjer je sodišče, čeprav ne obstoji druga povezava kot običajno prebivališče. Nazadnje in kot sklepno določilo tega poglavja 35. člen določa, da »državi članici, ki obsega več ozemeljskih enot, od katerih ima vsaka svoja pravna pravila za premoženjska razmerja med zakoncema, te uredbe ni treba uporabljati za kolizijo zakonov, ki nastane samo med temi ozemeljskimi enotami.«

I. Pravo, ki se uporablja (20. do 35. člen)

1. Uvod

Evropski zakonodajalec si z Uredbo (EU) 2016/1103 zaradi predvidljivosti in popolne pravne varnosti prizadeva zakoncema omogočiti, da vnaprej vesta, katero pravo se bo uporabljalo za premoženjska razmerja med njima, s čimer bi se izognili temu, da bi zanju veljala različna režima,

⁶ Z izvedbeno uredbo (EU) 2018/1935 z dne 7. decembra 2018 so bili sprejeti obrazci, ki so objavljeni v njenih prilogah I, II in III (dokazila v zvezi z odločbo, javno listino in sodno obravnavo na področju premoženjskih razmerij med zakoncema).

⁷ M. Soto Moya, El Reglamento (UE) 2016/1104 sobre régimen patrimonial de las parejas registradas: algunas cuestiones controvertidas de su puesta en funcionamiento en el sistema español de derecho internacional privado, DOI: 10.17103/reei.35.03, v: *Revista Electrónica de Estudios Internacionales*, (2018), str. 24 in nasl.

⁸ A. M. Pérez Vallejo in M. J. Cazorla González, National report on the collected data (Spain), v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), *Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Data*, (Croatia: Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019), str. 610–657.

ki bi bila odvisna od pristojnega sodišča ali prava, ki se uporablja. Z namenom preprečitve nasprotujočih si izidov, uvaja harmonizirana kolizijska pravila (uvodna izjava 43).

Velika novost Uredbe EU 2016/1103 je, da zakoncema omogoča urejanje njunih premoženjskih razmerij z uporabo prava, ki se razlikuje od prava njunega državljanstva. Evropski zakonodajalec bodočima zakoncema omogoča široko avtonomijo volje.⁹ Po eni strani spodbuja sklenitev dogovorov, po drugi strani pa omogoča dogovor o izbiri prava, ki se uporablja glede premoženjskih posledic zakonske zveze. Določbe takega dogovora o izbiri prava postanejo prva navezna okoliščina.

1.1 Poročne pogodbe, dogovori ali poravnave

Za materialno ureditev premoženjskih posledic zakonske zveze lahko (bodoča) zakonca skleneta dogovor ali pogodbo. Po točki b prvega odstavka 3. člena Uredbe dogovor o ureditvi premoženjskih razmerij med zakoncema »pomeni vsak dogovor med zakoncema ali bodočima zakoncema, s katerim uredita svoja premoženjska razmerja«. Uvodna izjava 48 pa določa, da gre za vrsto razpolaganja s premoženjem zakoncev, ki ima v državah članicah različno dopustnost in sprejemljivost. Za lažje priznanje pravic, pridobljenih z dogovorom o ureditvi premoženjskih razmerij med zakoncema, v državah članicah, so določena pravila o formalni veljavnosti dogovora o ureditvi premoženjskih razmerij med zakoncema.

Pri tem se lahko vprašamo, ali je treba za namene Uredbe dogovore med zakoncema v pričakovanju prihodnje krize v njunem zakonu izenačiti s predporočnimi pogodbami. Predporočne pogodbe imajo dolgo zgodovino in prakso v pravnih sistemih s tradicijo *common law*, vendar pa tudi v kontinentalnih sistemih niso tujek, zlasti v državah celinske Evrope. Treba je opozoriti, da je določitev premoženjskega razmerja med zakoncema (tipična) vsebina takih pogodb, vendar ni edina. Danes je v skoraj vseh državah članicah EU sklenitev predporočnih pogodb zakonsko ali sodno priznana, njihova vsebina pa je lahko raznolika in lahko zajema tudi zadeve, ki niso zajete s področjem uporabe Uredbe.

Vendar, kot je bilo že omenjeno, je cilj Uredbe (EU) 2016/1103 zajeti čim širši nabor zadev, povezanih s premoženjskimi razmerji med zakoncema, čeprav izrecno ne omenja predporočnih pogodb v pričakovanju (sodne) razveze zakonske zveze. Vendar je danes vključitev takih določb v dogovore med zakoncema zelo pogosta. In čeprav si predporočna pogodba in dogovor nista podobna v prav vseh vidikih, »je pomembno, da med neznanim tujim pravnim institutom in pravnim institutom po španskem pravu obstaja zadostna podobnost«. Omenjene pogodbe in dogovori med zakoncema so nedvomno dovolj podobni.¹⁰

⁹ M. Vinaixa Miquel, La autonomía de la voluntad en los recientes reglamentos UE en materia de regímenes económico matrimoniales (2016/1103) y efectos patrimoniales de las uniones registradas (2016/1104) El orden público interno, europeo e internacional civil, Acto en homenaje a la Dra. Núria Bouza Vidal, v: 2 *InDret*, (2017), str. 302 in nasl.; C. Grieco, The role of party autonomy under the regulations on matrimonial property regimes and property consequences of registered partnerships. Some remarks on the coordination between the legal regime established by the new regulations and other relevant instruments of European Private International Law, v: 2 *Cuadernos de Derecho Transnacional*, (2018), str. 457–476.

¹⁰ I. A. Juárez, Acuerdos prematrimoniales: Ley aplicable y Derecho comparado, v: 1 *Cuadernos de Derecho Transnacional*, (2015), str. 44.

Treba je opozoriti, da večina držav članic ureja sklepanje dogovorov, vendar z nekaterimi razlikami v obličnosti in času sklenitve takih dogovorov. Tako Avstrija, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Hrvaška, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska in Španija med drugimi državami dopuščajo dogovore ob sklenitvi zakonske zveze ali pozneje.

Določeno je, da morajo biti dogovori pravilno formalizirani pred notarjem in registrirani, tako da od tega trenutka veljajo tudi proti tretjim osebam. Tako bodo poročne pogodbe, sklenjene pred notarjem, uporabne le, če bo zakonska zveza pozneje sklenjena, pogodbe, sklenjene po sklenitvi zakonske zveze, pa začnejo veljati od trenutka njihove formalizacije pred notarjem.

Vendar pa jih je proti tretjim osebam mogoče uveljaviti le od datuma registracije. Nekatere države pri tem določajo posebne pogoje, na primer Slovenija, katere predpisi omogočajo sklenitev predporočnih pogodb z vezanjem na predhodne informacije med strankami o premoženjskem stanju in omejujejo dogovore, ki določajo ločeno premoženje, na čas veljavnosti zakonske zveze.

Po drugi strani pa države, kot sta Italija in Ciper, ne priznavajo predporočnih¹¹ pogodb, nekatere druge, kot je na primer Slovaška, pa jih priznavajo le v omejenem obsegu, saj urejajo le dogovore po sklenitvi zakonske zveze glede razširitve ali zmanjšanja premoženjske skupnosti.

Največja razlika med evropskimi državami pa je v organih, pred katerimi je mogoče dogovor formalizirati: države, kot je Madžarska, dopuščajo veljavnost dogovora, ne glede na to, ali je bil sestavljen v obliki javne listine ali v obliki zasebnega dokumenta, ki ga je podpisal odvetnik; na Portugalskem lahko sestavljanje opravi tako notar kot tudi uradna oseba urada za civilno registracijo; na Švedskem je mogoče dogovor skleniti v pisni obliki in ga vložiti pri švedskem davčnem uradu.

1.2 Pravila o izbiri prava

Uredba (EU) 2016/1103 zakonca spodbuja k sklenitvi »dogovora o izbiri prava«, ki se uporablja za premoženjska razmerja med njima in s katerim se dogovorita o pravu, ki se bo uporabljalo za vsebino premoženjskih posledic njune zakonske zveze. S tem se jima zagotovi, da se odločita za možnost, ki jima je v najboljšem interesu, kar dodatno krepi pravno varnost. Avtonomija volje je tako prva navezna okoliščina, ki jo vzpostavlja Uredba. Ta instrument naj bi zagotovil, da so premoženjska razmerja med zakoncema urejena s predvidljivim pravom, s katerim so tesno povezana (uvodna izjava 43). Prednost možnosti izbire prava, ki se uporablja, je med drugim ta, da zakoncema omogoči odločitev, da se bo za različna vprašanja s področja družinskega prava, ki so med seboj povezana, uporabljalo isto pravo.¹²

Vendar pa mora biti dogovor o izbiri prava povezan z dejanskim položajem zakoncev. S tem namenom prvi odstavek 22. člena Uredbe (EU) 2016/1103 določa omejitve, po kateri se lahko odločita bodisi za pravo, v kateri ima eden od njiju ali oba običajno prebivališče, ali za pravo državljanstva enega od njiju. To pomeni, da pri izbiri prava, ki se uporablja, nista povsem svobodna, ampak sta omejena na pravo običajnega prebivališča ali pravo državljanstva (bodočih) zakoncev ali

¹¹ Razen Cipra – glede uporabe 13. člena Zakona 232/91, ki ureja premoženjska razmerja zakoncev – zakonca z dogovorom pred in med zakonsko zvezo ne moreta izbrati ali spremeniti pravila o premoženjskih razmerjih med njima. A. Oliva Izquierdo in drugi, *Los regímenes económicos matrimoniales del mundo* (Madrid: Centro de Estudios, Colegio de Registradores de la Propiedad y Mercantil de España, 2017), str. 245.

¹² J. Rodríguez Rodrigo, *Relaciones económicas de los matrimonios in uniones registradas, antes y después de los Reglamentos (UE) 2016/1103 in 2016/1104* (Valencia: Tirant lo Blanch, 2019), str. 165.

enega od njiju (uvodna izjava 45).

Dogovor o izbiri prava je mogoče skleniti kadarkoli, na primer pred sklenitvijo zakonske zveze, ob sklenitvi ali po njej, in ga je mogoče pozneje tudi spremeniti (uvodna izjava 45 in 22. člen). Vendar nobena sprememba prava, ki se uporablja, z učinkom za nazaj na podlagi drugega odstavka ne sme škodovati pravicam tretjih oseb, ki izhajajo iz tega prava (tretji odstavek 22. člena). V skladu s tem Uredba uvaja dodatne kavtele. Da se zagotovi pravna varnost pri pravnih poslih in prepreči sprememba prava, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema, ne da bi bila zakonca o tem obveščena, do spremembe prava, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema, ne bi smelo priti, razen na izrecno zahtevo strank. Če se zakonca odločita za tako spremembo, ta ne bi smela imeti učinka za nazaj, razen če to izrecno zahtevata. V nobenem primeru taka sprememba ne bi smela posegati v pravice dobrovernih tretjih oseb (uvodna izjava 46).

1.3. Formalna in materialna veljavnost dogovora o izbiri prava

Da bi se zakoncema omogočila ozaveščena izbira in zagotovilo spoštovanje njenega dogovora, bi bilo treba določiti pravila o materialni in formalni veljavnosti dogovora o izbiri prava, ki se uporablja, s čimer bi bila zagotovljena pravna varnost in boljši dostop do pravnega varstva (uvodna izjava 47). To pomeni, da mora dogovor o izbiri prava, zato da je veljaven, izpolnjevati vsebinske in formalne zahteve.

– **Vsebinski pogoji ali materialna veljavnost** (24. člen): prvi odstavek 24. člena z naslovom Soglasje in materialna veljavnost, določa, da se sklenitev in veljavnost dogovora o izbiri prava ali veljavnost določb tega dogovora presoja po pravu, ki bi se uporabljalo na podlagi 22. člena, če bi bil dogovor ali njegove določbe veljavne.

– **Formalni pogoji ali formalna veljavnost** (23. člen): glede tega Uredba določa nekatera jamstva, s katerimi zagotavlja, da se zakonca zavedata posledic svoje izbire (uvodna izjava 47). Oblika je določena v 25. členu in uvodni izjavi 48. Treba je omeniti, da so določbe 23. člena o formalni veljavnosti dogovora o izbiri prava, ki se uporablja, enake tistim iz 25. člena o formalni veljavnosti dogovorov o ureditvi premoženjskih razmerij med zakoncema. Dogovor o izbiri prava (po 23. členu) mora biti tako sklenjen v pisni obliki in datiran, podpisati pa ga morata obe stranki. V ta namen se šteje, da je vsaka komunikacija po elektronskih sredstvih, ki zagotavlja trajen zapis dogovora, v pisni obliki. Vendar je v tretjem odstavku dodano, da če pravo, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema, določa dodatne obličnostne zahteve, se uporabljajo te zahteve. Ta člen določa, da če pravo države običajnega prebivališča ob sklenitvi dogovora zanj določa dodatne obličnostne zahteve, je treba upoštevati te zahteve. Če imata zakonca ob sklenitvi dogovora običajno prebivališče v različnih državah članicah in prava obeh držav predvidevata različne obličnostne zahteve za sklenitev dogovora, je ta formalno veljaven, če izpolnjuje zahteve enega od obeh prav. Če ima v času sklenitve dogovora le eden od zakoncev običajno prebivališče v državi članici in zakon te države določa dodatne obličnostne zahteve za sklenitev dogovora, je treba izpolnjevati te zahteve.

1.4 Učinki prava, ki se uporablja

Glede uporabe avtonomije volje in dogovora o izbiri prava, ki se uporablja, je treba podati nekaj pojasnil:

– **Načelo univerzalne uporabe oziroma *erga omnes***. Uredba je zavezujoča samo za sodelujoče

države, vendar pa se pravo, ki se uporablja po tej uredbi, uporablja ne glede na to, ali je pravo države članice ali ne (20. člen), in ne glede na to, ali gre za državo članico EU ali ne (31. člen).

– **Načelo enotnosti prava, ki se uporablja.** Zaradi pravne varnosti pravo, ki se uporablja, ureja vsa premoženjska razmerja med zakoncema, »ne glede na vrsto ali lokacijo premoženja«. Cilj tega pravila je zagotoviti, da je mogoče predvideti pravo, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema, in da gre za pravo, s katerim sta tesno povezana. Zaradi pravne varnosti in preprečevanja razdrobljenosti premoženjskih razmerij med zakoncema bi moralo pravo, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema, urejati vsa premoženjska razmerja, torej vse premoženje, ki je urejeno s temi razmerji, ne glede na to, za kakšno premoženje gre, in ne glede na to, ali je premoženje v drugi državi članici ali v tretji državi (glej 21. člen in uvodno izjavo 43).

– **Izbrano pravo, ki se uporablja, zajema najširši možni nabor zadev, ki zadevajo premoženjski vidik zakonske zveze** (27. člen). Tako ureja: (a) razvrstitev premoženja enega ali obeh zakoncev v različne kategorije med trajanjem zakonske zveze in po njenem koncu; (b) prehod premoženja iz ene kategorije v drugo; (c) odgovornost enega zakonca za obveznosti in dolgove drugega zakonca; (d) pooblastila, pravice in obveznosti enega ali obeh zakoncev v zvezi s premoženjem; (e) prenehanje premoženjskih razmerij med zakoncema ter razdelitev ali likvidacijo premoženja; (f) učinke premoženjskih razmerij med zakoncema na pravno razmerje med zakoncem in tretjimi osebami;¹³ ter (g) materialno veljavnost dogovora o ureditvi premoženjskih razmerij med zakoncema.

II. Pristojnost

1.1. Kaj se šteje kot sodišče?

Kadar Uredba (EU) 2016/1103 govori o »sodišču«, vključuje organe in pravne strokovnjake (na primer notarje), ki izvajajo sodno funkcijo ali delujejo na podlagi pooblastil, ki jih nanje prenese sodni organ (drugi odstavek 3. člena), »če ti organi in pravni strokovnjaki zagotavljajo jamstva glede svoje nepristranskosti in pravice strank do zaslišanja«.¹⁴ Namen je, da imajo njihovi akti glede vprašanja priznanja in izvrševanja v državi članici, ki ni tista, v kateri je bil tak akt izdan, moč sodne odločbe. Izraz »sodišče« pa ne vključuje notarjev, kadar ti ne izvajajo sodnih funkcij.

Za vsa sodišča, kot so opredeljena v tej Uredbi, bi morala veljati pravila o pristojnosti iz te Uredbe (uvodna izjava 29). Kadar tako notarji izvajajo sodne funkcije, bi morala zanje veljati pravila o pristojnosti iz te Uredbe, odločbe, ki jih izdajo, pa bi morale biti v obtoku v skladu z določbami te Uredbe o priznavanju, izvršljivosti in izvrševanju odločb.

Kadar notarji ne izvajajo sodnih funkcij, zanje ne bi smela veljati pravila o pristojnosti, javne listine, ki jih izdajo, pa bi morale biti v obtoku v skladu z določbami te uredbe o javnih listinah (uvodna izjava 31). V večini držav, kot so Španija, Luksemburg, Češka, Nemčija, Avstrija, Belgija, Bolgarija, Italija, Malta, Nizozemska, Portugalska in Slovenija, notarjev ta pravila o pristojnosti ne zavezujejo in zato lahko svobodno delujejo na primer pri sestavljanju dogovora o ureditvi premoženjskih razmerij med zakoncema ali pogodbe o izbiri prava ali v primeru dogovorov v zakonskih zvezah s čezmejnimi posledicami. Podobno situacijo najdemo v Grčiji, kjer je notar pooblaščen za sklenitev

¹³ L. Rademacher, Changing the past: retroactive choice of law and the protection of third parties in the European regulations on patrimonial consequences of marriages and registered partnerships, v: 1 *Cuadernos de Derecho Transnacional*, (2018), str. 7–18.

¹⁴ A. Rodríguez Benot, nav. delo, str. 31.

pogodbe o sobivanju, ne pa tudi dogovora o ureditvi premoženjskih razmerij med zakoncema, ali v Sloveniji, kjer imajo od 15. aprila 2019 možnost skleniti pogodbo o ureditvi premoženjskih razmerij v obliki notarske listine.

Glede javnih listin je treba opozoriti, da se Uredba (EU) 2016/1191 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 6. julija 2016 o spodbujanju prostega gibanja državljanov s poenostavitvijo zahtev za predložitev nekaterih javnih listin v Evropski uniji uporablja od 16. februarja 2019. Uporaba te uredbe, ki je v celoti zavezujoča in se neposredno uporablja v vseh državah članicah, poenostavlja gibanje nekaterih javnih listin. Tako na primer španski upravni organ ne bo zahteval *apostille* za javno listino, izdano v državi članici EU, ki ni navedena v Uredbi. Javne listine, ki spadajo na področje uporabe Uredbe, so tiste, ki jih izda javni organ, kot so sodni dokumenti ali dokumenti pooblaščenega javnega uslužbenca; upravne listine; notarske listine; uradne izjave o zasebnih dokumentih in diplomatsko-konzularne listine.

1.2 Pristojno sodišče in dogovor o izbiri sodišča

Členi 4 do 19 poglavja II urejajo vprašanja mednarodne pristojnosti. Zaradi večje predvidljivosti Uredba (EU) 2016/1103 zakoncema omogoča sklenitev »dogovora«, ki je lahko izrecen ali tih, o izbiri sodišča, pristojnega za zadeve v zvezi s premoženjskimi razmerji med njima. Glede pristojnosti pa Uredba določa smernice pri izbiri sodišča in določitvi pristojnosti na podlagi spustitve v postopek (8. člen), pa tudi alternativne pristojnosti (9. člen), subsidiarne pristojnosti (10. člen) in *forum necessitatis* (11. člen).

1.2.1 Premoženjska vprašanja v zvezi z dedovanjem in zakonskimi postopki

Uredba (EU) 2016/1103 najprej omenja dva različna primera v zvezi s pravili o pristojnosti: pristojnost v primeru smrti enega od zakoncev (4. člen) in pristojnost v primeru razveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze (5. člen). V obeh primerih je »cilj evropskega zakonodajalca koncentracija pristojnosti pri sodišču ene same države«. Zato se Uredba (EU) 2016/1103 izrecno sklicuje na določbe evropskih uredb o mednarodnem zasebnem družinskem pravu, ki urejajo te zadeve in s katerimi mora nujno biti usklajena.¹⁵

Ko je vprašanje premoženja povezano s smrtjo enega od zakoncev, se Uredba (EU) 2016/1103 izrecno sklicuje na Uredbo (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju.¹⁶ V tem primeru bi prišlo do položaja, ki nastopi po smrti enega od zakoncev, v katerem je treba najprej razpustiti in likvidirati premoženjski režim, da lahko sledi razdelitev zapuščine. Za izvedbo drugega dejanja je bistveno prvo dejanje.

V tem primeru je pristojno sodišče določeno v 4. členu, ki se sklicuje na Uredbo o dedovanju: »Če sodišče države članice začne postopek v zadevi dedovanja po zakonu na podlagi Uredbe (EU)

¹⁵ O potencialnem pomanjkanju koordinacije glej P. Quinzá Redondo in J. Gray, La (des) coordinación entre la propuesta de reglamento de régimen económico matrimonial y los reglamentos en materia de divorcio y sucesiones, v: 13 *Anuario español de derecho internacional privado*, (2013), str. 513–542; M. Requejo Isidro, La coordinación de la competencia judicial internacional en el Derecho procesal europeo de la familia (sucesiones y régimen económico matrimonial y de las uniones registradas, v: A. Domínguez Luelmo in M. P. García Rubio (ur.), *Estudios de Derecho de sucesiones, Liber Amicorum T.F. Torres García* (Madrid: La Ley, 2014), str. 1195–1217.

¹⁶ A. Bonomi, Il regolamento europeo sulle successioni, v: *RDIPP*, (2013), str. 293–324.

št. 650/2012, so sodišča te države pristojna za odločanje o premoženjskih razmerjih med zakoncema, povezanih s to dedno zadevo.« Taka napotitev torej ni pogojena z nobenim pogojem ali dogovorom in je neodvisna od pristojnosti, ki sicer izhaja iz uporabe Uredbe (EU) 2016/1103. Seveda je edini pogoj ta, da je sodišče, ki se ga določi po Uredbi o dedovanju, sodišče države članice, ki sodeluje v okrepljenem sodelovanju.¹⁷ V teh primerih bo pristojno sodišče države članice, ki je pristojno za dednopravne zadeve.

Kadar je vprašanje glede premoženjskih razmerij med zakoncema povezano z razveljavitvijo ali razvezo zakonske zveze ali prenehanjem življenjske skupnosti, se Uredba (EU) 2016/1103 izrecno sklicuje na Uredbo Bruselj II *bis*. Pristojnost za odločanje o premoženjskih razmerjih med zakoncema je odvisna od obstoja postopka za razvezo zakonske zveze, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze, v katerem še ni bilo odločeno. Tako lahko sodišče države članice, ki je pristojno za odločanje v takih postopkih v skladu z Uredbo (ES) 2003/2201 (Bruselj II *bis*) odloči, če se zakonca s tem strinjata, tudi o povezanih vprašanjih glede premoženjskega razmerja med njima. Tako je koncentracija pristojnosti odvisna od dogovora med zakoncema o pristojnosti za odločanje o premoženjskih razmerjih, če je sodišče, ki je začelo postopek, da bi odločilo o vlogi za razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze, sodišče iz drugega odstavka 5. člena:

a) sodišče države članice, v kateri vlagatelj običajno prebiva in je tam prebival najmanj leto dni neposredno pred vložitvijo vloge v skladu s peto alineo prvega odstavka 3. člena Uredbe (ES) št. 2201/2003;

b) sodišče države članice, katere državljan je vlagatelj, ki tam običajno prebiva ter je tam bival najmanj šest mesecev neposredno pred vložitvijo vloge v skladu s šesto alineo točke a prvega odstavka 3. člena Uredbe (ES) št. 2201/2003;

c) sodišče, ki mora v postopku za spremembo prenehanja življenjske skupnosti v razvezo odločiti po 5. členu Uredbe (ES) št. 2201/2003 ali

d) sodišče, ki mora odločiti v okviru subsidiarne pristojnosti na podlagi 7. člena Uredbe (ES) št. 2201/2003.

Če sta stranki dogovor sklenili pred sprožitvijo sodnega postopka o premoženjskih razmerjih med njima, mora biti dogovor v skladu z drugim odstavkom 7. člena (izražen v pisni obliki, datiran in podpisan s strani obeh strank) po tretjem odstavku 5. člena Uredbe.

V primerih, ki niso omenjeni zgoraj, se pristojnost za reševanje krize zakonske zveze in premoženjskopравnih vprašanj, ki iz tega izvirajo, samodejno, nepreklicno in verodostojno prenese na organ, določen z Uredbo 2201/2003 (prvi odstavek 5. člena Uredbe 2016/1103).¹⁸

1.2.2. Premoženjska vprašanja, ki niso povezana z dedovanjem in zakonskimi postopki

V 7. členu z naslovom Izbira sodišča Uredba EU 2016/1103 znova na podlagi svobodne volje omogoča sklenitev dogovora glede vprašanj premoženjskih razmerij med zakoncema, ki niso

¹⁷ P. Quinzá Redondo, Armonización y unificación del régimen económico matrimonial en la Unión Europea: nuevos desafíos y oportunidades, v: 2 *Revista chilena de derecho*, (2016), str. 634; P. Quinzá Redondo, El Reglamento 2016/1103 sobre régimen económico matrimonial: una aproximación general, v: *La Ley Derecho de Familia: Revista jurídica sobre familia y menores*, Copy dedicated to: *Normativa europea sobre Derecho de Familia*, (2018), str. 17; M. I. Espiñeira Soto, Regímenes económicos matrimoniales y efectos patrimoniales de las uniones registradas con repercusiones transfronterizas, v: 90 *El Notario del Siglo XXI*, (2020), <http://www.elnotario.es/practica-juridica/9147-regimenes-economicos-matrimoniales-y-efectos-patrimoniales-de-las-uniones-registradas-con-repercusiones-transfronterizas>

¹⁸ A. Rodríguez Benot, nav. delo, str. 35–36.

povezana s postopki razveze zakonske zveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze, ki še tečejo pred sodiščem države članice.

Dogovor o izbiri je mogoče skleniti izrecno ali tiho.

a) *Izrecna izjava volje*

V tem primeru je za veljaven dogovor o izbiri prava potreben dvojni kumulativni pogoj:

1. **Da gre za enega od primerov, predvidenih v 6. členu.** Člen 6 z naslovom »Pristojnost v drugih primerih« obravnava primere, v katerih nobeno sodišče v državi članici ni pristojno na podlagi 4. ali 5. člena, kot je bilo že omenjeno, torej primere, v katerih so vprašanja premoženjskih razmerij med zakoncema povezana z dednim postopkom ali razvezo zakonske zveze, prenehanjem življenjske skupnosti ali razveljavitvijo zakonske zveze ter v drugih primerih, ki niso navedeni v teh členih. Tako 6. člen Uredbe (EU) 2016/1103 podaja seznam kaskadnih naveznih okoliščin, kadar ni pristojno nobeno sodišče države članice na podlagi 4. ali 5. člena. Tako so pristojna sodišča tiste države članice, na ozemlju katerih imata zakonca običajno prebivališče ob sprožitvi postopka; če tega ni, je pristojno sodišče države članice, na katere ozemlju sta imela zakonca zadnje običajno prebivališče, če eden od zakoncev še vedno prebiva tam, ali če ima tam običajno prebivališče tožena stranka, ali sodišče države članice katere skupno državljanstvo imata zakonca v času, ko sodišče začne postopek.

Stranki se lahko dogovorita, da je pristojno sodišče države članice, katere pravo se uporablja na podlagi 22. člena (pravo, ki ga izbereta stranki) ali točk a in b prvega odstavka 26. člena, ki določata pravo prvega običajnega prebivališča po sklenitvi zakonske zveze ali skupnega državljanstva zakoncev ob sklenitvi zakonske zveze ali sodišča države članice sklenitve zakonske zveze.

Znotraj zgoraj navedenih parametrov 7. člen Uredbe (EU) 2016/1103 določa, da se lahko stranki dogovorita, da je za premoženjska razmerja med njima pristojno sodišče države članice, katere pravo se uporablja na podlagi 22. člena (pravo, ki ga izbereta stranki) ali točk a in b prvega odstavka 26. člena, ki določata pravo prvega običajnega prebivališča po sklenitvi zakonske zveze ali skupnega državljanstva zakoncev ob sklenitvi zakonske zveze ali sodišča države članice sklenitve zakonske zveze. Dogovor o izbiri sodišča mora biti sklenjen v pisni obliki in datiran, podpiseta pa ga obe stranki. Vsaka komunikacija po elektronskih sredstvih, ki zagotavlja trajen zapis dogovora, se šteje, da je v pisni obliki. Zakonca lahko torej izbirata med sodišči države članice, katerih pravo se uporablja za premoženjska razmerja med njima, ali sodišči države članice, v kateri sta sklenila zakonsko zvezo.

Ko sta navedena pogoja izpolnjena, postane pristojnost, ki je bila prostovoljno izbrana, izključna in sicer za zadeve, ki se nanašajo na premoženjska razmerja med zakoncema.¹⁹

(b) *Tiha izjava volje*

Pristojna so tudi sodišča države članice, katere pravo se uporablja v skladu z 22. členom (pravo, ki sta ga izbrali stranki) ali točkama a in b 26. člena ali pravo skupnega državljanstva zakoncev v času sklenitve zakonske zveze, in pred katerim se tožena stranka spusti v postopek. To ureja 8. člen z naslovom »Pristojnost na podlagi spustitve v postopek«, ki določa, da

1. poleg pristojnosti, ki izhaja iz drugih določb te Uredbe, je pristojno tudi sodišče v državi članici,

¹⁹ Prav tam, str. 33.

katere pravo se uporablja na podlagi 22. člena ali točk a ali b prvega odstavka 26. člena, in pred katerim se tožena stranka spusti v postopek. Vendar, kot določa 8. člen, pa se to pravilo ne uporablja, če se je tožena stranka spustila v postopek, da bi ugovarjala pristojnosti, ali v primerih iz 4. člena ali prvega odstavka 5. člena;

2. sodišče pred prevzemom pristojnosti v skladu s prvim odstavkom zagotovi, da je bil toženi stranki zagotovljen pravni pouk o njeni pravici, da ugovarja pristojnosti, in o posledicah spustitve ali nespustitve v postopek.

Doktrina poudarja, da tiha spustitev v postopek prevlada nad izrecno izjavo. Tako četudi med strankama obstaja dogovor, in tožnik ravna tako, tožena stranka pa temu ne ugovarja z izpodbijanjem pristojnosti, tiha izjava volje prevlada nad izrecnim dogovorom.²⁰

(c) Druga konkurenčna pravila

Izjemoma lahko sodišče države članice zavrne pristojnost, če nacionalna zakonodaja zakonske zveze ne priznava. V takem primeru se lahko stranki obrneta na sodišče katerekoli druge države članice EU, s katero obstaja navezna okoliščina. Pri tem se lahko dogovorita za pristojnost sodišč države članice, katere pravo se uporablja za premoženjska razmerja med njima, ali sodišč države članice, v kateri je bila zakonska zveza sklenjena. V nasprotnem primeru se država članica, katere sodišča bodo pristojna, določi na podlagi meril iz 6. člena (9. člen).²¹

In nazadnje, če se izkaže, da nobeno sodišče ni pristojno po zgoraj predstavljenih merilih, 10. člen Uredbe (z naslovom Subsidiarna pristojnost) določa, da so pristojna sodišča države članice, na ozemlju katere se nahaja nepremično premoženje enega ali obeh zakoncev. Vendar je v tem primeru sodišče, ki je začelo postopek, pristojno samo za odločanje o tem nepremičnem premoženju. Člen 11 pa določa tako imenovani *forum necessitatis*, po katerem lahko sodišča države članice v izjemnih primerih odločajo o sporu, če v tretji državi, s katero je spor tesno povezan, postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali če postopek tam ni mogoč. V tem primeru mora biti zadeva v zadostni meri povezana z državo članico, v kateri je sodišče, ki je začelo postopek.

II. del

Alba Paños Pérez and María José Cazorla González*

Premoženjska razmerja med zakoncema, če zakonca nista sklenila dogovora v skladu z Uredbo (EU) 2016/1103

1. Uvod

V evropski družbi je v zadnjih nekaj desetletjih prišlo do nekaterih sprememb, kar se kaže tudi v različnih oblikah družin, ki trenutno živijo na evropskem ozemlju in katerih raznovrstnost po načelu enakosti in nediskriminacije ščiti Evropsko sodišče za človekove pravice. Slednje je na primer v svoji sodni praksi odločilo, da koncepta »zasebnega življenja« in »družinskega življenja« veljata enako kot za heterospolni, tudi za istospolni par.

V Evropi poznamo po nacionalnem pravu *forum* različne *de facto* situacije. Gre za celino z različnimi

²⁰ Prav tam, str. 33.

²¹ M. I. Espiñeira Soto, nav. delo.

pravnimi sistemi, ki vključuje pravzaprav vse pravne institute, ki jih poznamo v pravnih sistemih zunaj Evropske unije, kar omogoča usposabljanje in deljenje znanja o primerjalnopravno različnih premoženjskih razmerjih med zakoncema. V zvezi s tem in glede na obravnavano vprašanje se je treba zavedati, da nekatere države ne poznajo zakonskih zvez med posamezniki istega spola. Pri tem mislimo na Bolgarijo, Ciper, Češko, Grčijo, Italijo, Latvijo, Litvo, Madžarsko, Poljsko, Romunijo, Slovaško in Slovenijo.²²

Vendar te razlike ne pomenijo neenakosti. Glede tega je treba opozoriti, da Sodišče EU pri uveljavljanju pravic evropskih državljanov na splošno ter zlasti zakoncev in partnerjev uporablja načelo enakosti. To je razvidno iz sodbe v zadevi C-127/08 *Metock in drugi* z dne 25. julija 2008,²³ po kateri v skladu z opredelitvijo iz drugega odstavka 2. člena Direktive 2004/38²⁴ za zakonca in zunajzakonska partnerja kot družinska člana velja enaka raven enakosti in nediskriminacije, čeprav ne po analogiji, saj imamo opravka z dvema različnima institutoma (zakonska zveza in registrirano partnerstvo), do katerih pride na podlagi svobodne volje strank ob upoštevanju njunih obličnostnih zahtev.

V skladu s tem načelom enakosti so se razvila pravila čezmejnega sodelovanja v družinskem pravu. Slednja v zadnjem času nastajajo kot posledica združevanja državljanov različnih državljanstev, ki živijo v Evropi, in tudi kot posledica uporabe pravil, zaradi katerih velja ozemlje EU za bogato s predpisi, ki urejajo različna premoženjska razmerja. Ti predpisi so našli svojo pot tudi v druge civilnopravne zakonike zunaj EU, zaradi česar slednji zagotavljajo vodilni položaj pri razumevanje in uporabi teh institutov s strani sodišč EU.

EU je družinsko politiko dolgo štela za notranjo zadevo posameznih držav. Z vzpostavitvijo schengenskega območja pa so se okrepile selitve ljudi iz ene države v drugo, ljudi, ki iščejo delo v drugih državah, tam oblikujejo družinsko življenje z državljani drugih držav, s katerimi sklenejo zakonsko zvezo. Komisija se je zavedala potrebe po novi uredbi o priznavanju in izvrševanju sodnih odločb pri čezmejnih zakonskih zvezah (prvi odstavek 69. člena) in po podpornih pravilih za reševanje morebitnih sporov, kot je Uredba Sveta (EU) 2016/1103 z dne 24. junija 2016²⁵ o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema.²⁶

Ta Uredba ne spreminja pravil vsake države članice, ampak pomaga določiti pristojnost in pravo, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema, ki sta sklenila zakonsko zvezo 29. januarja 2019 ali pozneje²⁷ in sta se v skladu z 22. členom odločila izbrati pravo, ki se uporablja. Z drugimi besedami, uporaba Uredbe pomeni spremembo nacionalnih pravil o reševanju mednarodnih ali čezmejnih sporov, kar zadeva njihov materialni in časovni obseg uporabe.²⁸

* Alba Paños Pérez je avtorica II. dela, razdelkov I.3, I.4 in II. María José Cazorla González je avtorica II. dela, § 1 in 2, razdelkov I.1 in I.2.

²² M. J. Cazorla González, nav. delo, str. 106–107.

²³ Sodba Sodišča EU v zadevi C-127/08 *Metock and Others v. Minister for Justice, Equality and Law Reform* z dne 25. julija 2008, ECLI:EU:C:2008:449, tč. 98–99.

²⁴ Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2004/38/ES z dne 29. aprila 2004 o pravicah državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, ki spreminja Uredbo (EGS) št. 1612/68 in razveljavlja direktive 64/221/EGS, 68/360/EGS, 72/194/EGS, 73/148/EGS, 75/34/EGS, 75/35/EGS, 90/364/EGS, 90/365/EGS in 93/96/EGS (Besedilo velja za EGP). Uradni list Evropskih skupnosti L 158/77, 30. april 2004.

²⁵ A. L. Calvo Caravaca in J. Carrascosa González, *Derecho Internacional Privado* (Granada: Comares, 18^a ed, 2018).

²⁶ A. M. Pérez Vallejo, nav. delo, str. 106–107; in P. Peiteado Mariscal, nav. delo, str. 306.

²⁷ A. Clara Belío, Claves del futuro Reglamento europeo sobre Regímenes Económicos Matrimoniales: entrada en vigor y ámbitos de aplicación, v: *Diario La Ley*, (2018).

²⁸ P. Carrión García De Parada, Nuevos reglamentos europeos sobre regímenes matrimoniales y sobre efectos

Poleg tega nam bo uporaba Direktive 2004/38 s strani Sodišča EU pomagala razumeti razlago načela enakosti na družinskem področju in tako ugotoviti, da čeprav je ozemeljsko področje uporabe Uredbe (EU) 2016/1103 omejeno na države, ki sodelujejo v okrepljenem sodelovanju, lahko odvisno od kraja prebivanja najdemo sodbe, ki rešujejo spore na tem področju pred pristojnimi sodišči nesodelujoče države, vendar ki mora uporabljati pravo druge države, ker zakonca izbereta njeno pravo za urejanje medsebojnih premoženjskih razmerij. Tako je, ker čeprav je Uredba (EU) 2016/1103 zavezujoča le za sodelujoče države, je pravo, za katerega se ugotovi, da se uporablja, zavezujoče, tudi če ne velja za državo članico po načelu univerzalnosti, kot je določeno v 20. členu, ki določa, da se izbrano pravo uporablja ne glede na to, ali gre za pravo sodelujoče države članice.²⁹ Zato se lahko z univerzalno uporabo tega člena uporablja tudi za premoženjske posledice zakonske zveze v državah, ki ne sodelujejo v okrepljenem sodelovanju, na primer na Irskem.

Primer za to je lahko sodba Sodišča EU z dne 5. junija 2018.³⁰ Sodba je zadevala zakonsko zvezo dveh oseb istega spola, od katerih je bila ena romunska državljanka, romunski civilnopravni zakonik pa prepoveduje zakonsko zvezo med osebami istega spola in odreka kakršnokoli pravno priznanje takih zvez, sklenjenih zunaj države. Vendar je Sodišče EU opozorilo, da pravica do prostega gibanja državljanov držav članic EU in Evropskega gospodarskega prostora velja v vseh državah članicah. Zato država članica, ko odloča o priznavanju pravice do prebivanja državljanu tretje države, pri čemer ta pravica izhaja iz istospolne zakonske zveze, sklenjene v drugi državi članici, priznanju ne more nasprotovati s sklicevanjem na svoje nacionalno pravo.

Ko je torej treba določiti pravo, ki se uporablja, je treba upoštevati določbe 22. člena obeh uredb; in če stranki prava ne izbereta, je treba ravnati po 26. členu Uredbe (EU) 2016/1103. Katera od določb se uporabi je tako odvisno od tega, ali sta zakonca uveljavila svojo pravico do izbire prava, ki se uporablja, in določitve mednarodne pristojnosti.

Vendar bomo v tem poglavju pojasnili zgolj določitev prava, ki se uporablja, če se zakonca o tem in o sodišču, pristojnem za reševanje sporov, povezanih z njunimi premoženjskimi razmerji, ne dogovorita.

2. Določitev prava, ki se v razmerjih s čezmejnimi elementom uporablja po Uredbi (EU) 2016/1103, če med zakoncema ni dogovora

Evropski zakonodajalec si je prizadeval z Uredbo (EU) 2016/1103 zakoncema omogočiti, da vnaprej vesta, katero pravo se bo uporabljalo za premoženjska razmerja med njima, s čimer bi se izognili temu, da bi zanju veljala različna režima, ki bi bila odvisna od pristojnega sodišča ali prava, ki se uporablja.³¹ Da bi se preprečili nasprotujoči si izidi, je uvedel harmonizirana kolizijska pravila

patrimoniales de las uniones registradas, v: 84 *El Notario del Siglo XXI*, (2019).

²⁹ V okoliščinah, kakršne so te, kadar priznavanje istospolnih zakonskih zvez, sklenjenih v drugi državi članici, pomeni omejitev 21. člena PDEU, države, ki ne priznavajo istospolnih zakonskih zvez, trdijo, da je taka omejitev upravičena zaradi javnega reda in nacionalne identitete iz drugega odstavka 4. člena PDEU. Sodišče EU je dosledno menilo, da se je mogoče na javno politiko sklicevati le, če obstaja resnična in dovolj resna grožnja, ki prizadene enega temeljnih družbenih interesov (glej glede tega zadevi C-438/14 *Bogendorff von Wolffersdorff*, [2016] ECR 2016:401, točka 67, in C-193/16 *E v Subdelegación del Gobierno en Álava*, [2017] EU:C:2017:542, točka 18, ter tam navedeno sodno prakso). Sodba Sodišča EU v zadevi C-438/14 *Nabiel Peter Bogendorff von Wolffersdorff v Standesamt der Stadt Karlsruhe and Zentraler Juristischer Dienst der Stadt Karlsruhe*, [2016] ECLI:EU:C:2016:401. Sodba Sodišča EU v zadevi C-193/16-E *E v Subdelegación del Gobierno en Álava*, [2017], ECLI:EU:C:2017:542.

³⁰ Glej II. poglavje, razdelek V.5.5.

³¹ M. I. Espiñeira Soto, nav. delo.

(uvodna izjava 43).³²

Uredbi za različne dejanske situacije zakoncev vsebujeta dve splošni pravili, ki določata pravo, ki se uporablja: pravilo, ki temelji na volji strank (točka a), in pravilo, ki se uporablja, če ni izbire prava s strani zakoncev (točka b), in ki ga bomo obravnavali v tem poglavju.

Člen 26 določa hierarhijo, ki pomaga določiti pravo, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema.³³ Če zakonca ne izbereta prava, ki se uporablja za premoženjska razmerja med njima, se pravo določi s seznama naveznih okoliščin, navedenih po hierarhičnem zaporedju, ki zakoncema in tretjim osebam zagotavlja predvidljivost.³⁴

– prvo merilo je običajno skupno prebivališče zakoncev po sklenitvi zakonske zveze; ali, če tega ni (točka a 26. člena),

– sledi pravo skupnega državljanstva zakoncev v času sklenitve zakonske zveze; ali, če tega ni (točka b 26. člena),

– tretje merilo temelji na kraju, s katerim sta oba zakonca v času sklenitve zakonske zveze ob upoštevanju vseh okoliščin najtesneje povezana. Skratka, če se nobeno od teh dveh meril ne uporablja ali če prvega skupnega običajnega prebivališča ni, ko imata zakonca ob sklenitvi zakonske zveze dvojno državljanstvo,³⁵ nastopi tretje merilo, ki je pravo države, s katero sta zakonca najtesneje povezana, za katero mora notar ali uradna oseba upoštevati vse okoliščine in dejstvo, da morajo te povezave obstajati ob sklenitvi zakonske zveze (točka c 26. člena).

Sodni organ, pristojen za odločanje o premoženjskih razmerjih med zakoncema, lahko izjemoma na zahtevo enega od njiju z več kot enim skupnim državljanstvom (drugi odstavek 26. člena), za katerega se uporabljata le točki a in c prvega odstavka, kot je določeno v tretjem odstavku 26. člena, odloči o pravu države, ki ni država, katere pravo se uporablja na podlagi prvega odstavka, če pravo te druge države pripisuje institutu registriranega partnerstva finančne posledice in če vlagatelj dokaže, da:

– sta imela zakonca v tej drugi državi zadnje običajno skupno prebivališče znatno dalj časa kot v državi, določeno na podlagi točke a prvega odstavka, in

– sta se oba partnerja pri urejanju ali načrtovanju svojih premoženjskih razmerij sklicevala na pravo te druge države.

Obe navezni okoliščini kažeta na določeno bližino osebnih okoliščin zakoncev, poleg tega pa sta tudi subsidiarno določeni in časovno omejeni, vse z namenom izognitve konfliktom, do katerih pride zaradi mobilnosti zakoncev. Izjemoma in na zahtevo katerega od zakoncev lahko sodni organ, pristojen za odločanje o premoženjskih razmerjih med njima, odloči, da pravo države, ki ni država, katere pravo se uporablja na podlagi točke a prvega odstavka, velja za premoženjska razmerja med zakoncema, če tožnik dokaže, da sta zakonca imela zadnje skupno običajno prebivališče v tej drugi

³² J. Rodríguez Rodrigo, nav. delo, str. 160 in nasl. Celotno poglavje III Uredbe 1103/2016 (20. do 35. člen) je utemeljeno na izhodiščih, jasno opredeljenih v uvodnih izjavah 43 in 42. Prvič, namen pravil je omogočiti državljanom, da uživajo prednosti notranjega trga; drugič, to mora potekati povsem enakopravno; tretjič, zakoncema je treba omogočiti, da se vnaprej seznanita, katero pravo se bo uporabljalo za premoženjska razmerja med njima; četrtič, določati morajo usklajena kolizijska pravila, da se izognemo nasprotujočim si rezultatom; petič, zlasti glavno pravilo mora zagotoviti, da za urejanje premoženjskih razmerij velja predvidljivo pravo, s katerim obstaja tesna povezanost.

³³ A. in drugi Oliva Izquierdo, nav. delo.

³⁴ G. Cuniberti. in S. Migliorini, *The European Account Preservation Order Regulation: A Commentary* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), str. 265.

³⁵ Glede tega si je priporočljivo zapomniti, da ko se v Uredbi navaja državljanstvo kot navezna okoliščina, je vprašanje, kako obravnavamo osebo, ki ima več državljanstev, predhodno vprašanje, ki ne spada na področje uporabe te uredbe in bi ga bilo treba reševati v skladu z nacionalnim pravom, vključno z mednarodnimi konvencijami, kjer je to ustrezno, ob doslednem spoštovanju splošnih načel evropske zakonodaje.

državi v bistveno daljšem obdobju kot v državi prvega običajnega prebivališča zakoncev po sklenitvi zakonske zveze in da sta se oba zakonca pri organizaciji ali načrtovanju njunih premoženjskih razmerij sklicevala na pravo te druge države.

Uredba (EU) 2016/1103 v 26. členu določa, da če dogovor o izbiri prava ni bil sklenjen, je treba pravo, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema, določiti po lestvici zgoraj navedenih naveznih okoliščin. Če torej pravo ni bilo izbrano in ni bil sklenjen dogovor o ureditvi premoženjskih razmerij med zakoncema,³⁶ bi moralo imeti sodišče države članice pri določitvi prava, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema, izjemoma – če sta se zakonca za dalj časa preselila v državo njunega običajnega prebivališča – možnost, da na zahtevo enega od zakoncev zaključi, da se uporabi pravo te države, če sta se zakonca nanj sklicevala. To nikakor ne bi smelo posegati v pravice tretjih oseb.

Na podlagi tega torej sklepamo, da v skladu s 26. členom Uredbe okoliščina državljanstva zasenči okoliščino običajnega prebivališča, če pa zakonca nimata skupnega državljanstva, je naslednja navezna okoliščina kraj najtesnejše povezanosti, torej kraj, kjer sta prebivala najdlje. Do odstopanj glede prava, ki se uporablja, in do katerega pridemo na podlagi objektivnih naveznih okoliščin, pa lahko pride, če zakonca ali registrirana partnerja svojo avtonomno voljo izrazita pozneje v času zakonske zveze oziroma partnerstva. Razlog³⁷ za to je, da se objektivne navezne okoliščine, določene v prvem odstavku 26. člena Uredbe, dosledno nanašajo na začetek zakonske zveze ali registriranega partnerstva: prvo običajno prebivališče zakoncev po sklenitvi zakonske zveze, njuno skupno državljanstvo v času sklenitev zakonske zveze ali najtesnejša povezava ob sklenitvi zakonske zveze ter pravo države, po pravu katere je bilo partnerstvo registrirano. Ti objektivni dejavniki niso dinamični, temveč statični. Kadar se osebne okoliščine zakoncev pozneje spremenijo, na primer s selitvijo v drugo državo ali spremembo državljanstva, pravo, ki se uporablja in ki je po prvem odstavku 26. člena Uredbe objektivno določeno, ostane enako.

I. Posledice uporabe evropskih uredb na zakonit premoženjski režim med zakoncema

1. Uvod

Čeprav Uredba (EU) 2016/1103 ne posega v in ne spreminja materialnega prava posameznih držav, saj je njena naloga krepiti sodelovanje na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja sodnih odločb s premoženjskimi učinki tako v zakonskih zvezah kot tudi v registriranih partnerstvih, je treba poznati nacionalno materialno pravo vsake vpletene države. To ni pomembno le za reševanje sporov, ko do njih pride, ampak tudi z namenom zagotavljanja informacij pred uveljavljanjem pravice do izbire prava, ki se uporablja, ki jo uživajo stranke v številnih državah, ali ne uveljavljanjem te svoje pravice zaradi kraja sklenitve zakonske zveze ali kraja stalnega prebivališča. V tem smislu razumemo, da je pravo koristnejše s časovnega in gospodarskega vidika, če sta zakonca o njem obveščena in poučena pred nastankom težav v zakonski zvezi ali smrtjo enega od zakoncev.

Razlike med pravom, ki se uporablja v eni državi članici EU, in pravom, ki se uporablja v drugi članici, so odločilne pri sporih v zvezi s premoženjskim razmerjem, saj razdelitev v režimu skupnega premoženja ni enaka kot pri razdelitvi v režimih z ločenim premoženjem ali s podrejenim ali z

³⁶ C. Grieco, nav. delo, str. 465.

³⁷ L. Rademacher, nav. delo, str. 7–18.

omejenim skupnim premoženjem.

Trenutno 27 držav članic pozna zakoniti premoženjski režim, ki se uporablja, če dogovora ni, tako da pri tem ni pravne vrzeli. Ko je prebivališče določeno, ali če tega ni, ko je določeno skupno državljanstvo oziroma če tega ni, kraj najtesnejše povezave, se uporabi zakoniti premoženjski režim, ki ga določa ta država.

Združeno kraljestvo ni več država članica, vendar so njegovi državljani sklenili zakonske zveze z evropskimi državljani, in čeprav gre za državo, ki – dokler je še bila država članica – v okrepljenem sodelovanju ni sodelovala, je zdaj najpomembneje vedeti, da niti Anglija niti Wales niti Severna Irska ne poznajo zakonitega premoženjskega režima, Škotska pa ga, in sicer se v primeru odsotnosti dogovora zakoncev uporabi režim ločenega premoženja. V tem smislu lahko rečemo, da je ena od prednosti angleškega sistema možnost, da se oblikuje prilagojena rešitev za vsak par, ki ustreza njunim posamičnim potrebam, saj v Angliji, Walesu in na Severnem Irskem zakoni zagotavljajo okvir, v katerem lahko sodniki prerazporedijo premoženje.³⁸

Tako imajo pravila o premoženjskih razmerjih med zakoncema pomembne in neposredne učinke za tretje osebe. Pravice, upravičenosti in obveznosti tretje osebe v razmerju do enega ali obeh zakoncev so lahko odvisne od materialnih pravil premoženjskega režima. Zato je lahko tretja stran zaradi uporabe enega režima v primerjavi z drugim prikrajšana.

Zakoniti premoženjski režim v večini evropskih držav je premoženjska skupnost (Belgija, Bolgarija, Češka, Estonija, Francija, Hrvaška, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška in Slovenija), v nekaterih državah (Avstrija, Danska, Grčija, Nemčija, Norveška in Švedska) pa poznajo režim podrejenega skupnega premoženja in/ali režim ločenega premoženja (ki ga poznajo Avstrija, Ciper, Finska, Grčija, Irska ali ozemlje ki ima več kot en pravni sistem, kot sta Združeno kraljestvo in Španija (Škotska, Katalonija ali Balearski otoki)).³⁹

Na splošno je treba opozoriti, da Uredba (EU) 2016/1103 v 26. členu določa merila za določitev prava, ki se uporablja, če zakonca sama tega ne izbereta, in da se ta ne uporabljajo samo za zakonske zveze, sklenjene po 29. januarju 2020, temveč tudi za tiste, ki so bile sklenjene prej in v katerih sta zakonca izbrala pravo, ki se uporablja, dogovor pa sklenila v skladu z obličnostnimi zahtevami Uredbe.

Pri slednjih je rezultat drugačen. Tako za zakonsko zvezo med francosko osebo in špansko osebo s prebivališčem v Andaluziji, ki se odločita za stalno prebivališče v eni ali drugi državi, ne bi bilo velike razlike, saj obe državi sodelujeta v okrepljenem sodelovanju, priznavata sklenitev zakonske zveze med osebami istega ali drugačnega spola, obe urejata načelo svobodne izbire premoženjskega režima, omogočata sklenitev dogovorov pred notarjem in poznata zakoniti premoženjski režim premoženjske skupnosti. Zato *a priori* ne bi prišlo do bistvenih razlik glede na uporabo ene ali druge zakonodajne ureditve, katerih pravila bi bilo treba upoštevati.

Toda pogledjmo si na primer razlike med Avstrijo in Latvijo, pri čemer ne le, da slednja ne ureja registriranih ali neregistriranih parov, temveč priznava samo heteroseksualne zakonske zveze in poleg tega ne sodeluje v okrepljenem sodelovanju. V tem primeru je treba odgovoriti na dve vprašanji: po eni strani, ko pravo ni bilo izbrano, ali bi bilo mogoče uporabiti avstrijsko ali ciprsko pravo, če se par odloči za prebivanje v Avstriji? Odgovor je v skladu s prvim odstavkom 26. člena pritrdilen, zakoniti režim pa bi bilo ločeno premoženje, če par glede tega ne bi imel dogovora.

³⁸ E. Cooke in drugi, *Community of Property. A Regime for England and Wales* (London: The Nuffield Foundation/Policy Press, 2006), str. 2, https://www.reading.ac.uk/web/files/law/CommunityofProperty_Version021106.pdf

³⁹ <https://www.euro-family.eu/eu-database>

Lahko pa se zgodi, da zakonsko zvezo skleneta v Avstriji in se nato preselita v Latvijo. V takem primeru se Latvija kot država članica ne more sklicevati na kršitev javnega reda iz razloga, ker gre za osebi istega spola, saj je treba spoštovati prost pretok oseb na ozemlju Skupnosti. Zato pri razdelitvi premoženja ne bi dobili enakega rezultata, če bi uporabili sistem ločenega premoženja, kot ga pozna Avstrija, ali če bi uporabili sistem premoženjske skupnosti, ki se uporablja v Latviji. Tako bi lahko prišlo do tega, da bi bilo za spor pristojno latvijsko sodišče, ki pa bi moralo odločati na podlagi avstrijskega prava, ker je bila zakonska zveza veljavno sklenjena v tej državi članici. Situacija se še bolj zaplete, če v primer vključimo državo, kot je Španija, z več pravnimi redi, pri čemer vsako ureja tako zakonite premoženjske režime kot tudi različne oblike zunajzakonskih parov, ki obstajajo danes. To pomeni, da če državljani katerekoli države članice sklene zakonsko zvezo s španskim državljanom ali ko se dva državljana preselita v Španijo, se bo zakoniti režim razlikoval glede na njuno prebivališča (po rojstvu ali stalnem prebivanju).⁴⁰ Na primer, Finka (registrirana partnerica po finski zakonodaji) in Španka s prebivališčem v Kataloniji (L 25/2010 z dne 29. julija) sta državljanki držav, ki sodelujeta v okrepljenem sodelovanju, priznavata in urejata zakonske zveze in partnerstva med ljudmi istega in drugačnega spola in pri obeh je zakoniti režim ločitev premoženja. Od leta 2017 je mogoče finsko registrirano partnerstvo spremeniti v zakonsko zvezo. To se stori le, če stranki podata skupno vlogo; če se za to ne odločita, pa še naprej živita v registriranem partnerstvu. Vendar pa se novi pari ne morejo več registrirati. V Kataloniji pa se istospolni pari lahko vpišejo v register stalnih partnerjev. Tako se lahko par registrira v Kataloniji, njuno razmerje pa bo priznано na Finskem.

2. Premoženjska skupnost

Razlikovati je treba med univerzalno premoženjsko skupnostjo in skupnostjo pridobljenega premoženja. Prva velja na Nizozemskem, ki je edina evropska država, ki je ohranila ta režim, saj ga je Portugalska odpravila in se pridružila skupini evropskih držav, ki v primeru odsotnosti dogovora med zakoncema določajo premoženjsko skupnost.

a) Režim univerzalnega skupnega premoženja

Leta 2018 je na Nizozemskem prišlo do velike spremembe. Če je pravo, ki se uporablja, nizozemsko pravo, je bil do 1. januarja 2018 zakoniti premoženjski režim premoženjska skupnost, po tem datumu pa je bil nizozemski državljanski zakonik spremenjen.

Tako po nizozemskem državljanskem zakoniku veljata različna zakonita premoženjska režima, odvisno od tega, ali je bila zakonska zveza sklenjena pred tem datumom ali po njem:

- za zakonske zveze, sklenjene pred 1. januarjem 2018, velja, da vse premoženje, ki sta ga zakonca prispevala v zakonsko zvezo, in vse premoženje, ki je bilo pridobljeno naknadno (z nekaterimi izjemami), tvori njuno univerzalno premoženjsko skupnost, enako pa velja tudi za premoženje, pridobljeno v obliki daril ali dediščine (z nekaj izjemami);
- za zakonske zveze, sklenjene po 1. januarju 2018, premoženjsko skupnost sestavlja vse premoženje, ki ga zakonca pridobita med zakonsko zvezo, vključno z darili in podedovanim premoženjem (z nekaj izjemami), ki ni del univerzalne premoženjske skupnosti.

Tako je po 1. januarju 2018 premoženjska skupnost precej bolj omejena, saj je možnost zakoncev,

⁴⁰ A. M. Pérez Vallejo in M. J. Cazorla González, nav. delo, str. 610–657.

da imata vsak svoje premoženje, ob skupnem premoženju, precej večja.⁴¹

b) Premoženska skupnost

Zakoniti premoženski režim je v številnih državah premoženska skupnost (na primer skupnost premoženja, pridobljenega med zakonsko zvezo). Zakonca lahko medsebojna premoženska razmerja uredita tudi drugače, z izbiro drugačnega režima, a če se za to ne odločita, režim skupnega premoženja velja v Belgiji, na Češkem, v Franciji, na Hrvaškem, v Italiji, na Madžarskem, v Latviji, v Litvi, v Luksemburgu, na Malti, na Poljskem, na Portugalskem, v Romuniji, na Slovaška in v Sloveniji, ne pa tudi v Kataloniji ali na Balearskih otokih. Nekatere od teh držav (Madžarska, Latvija, Litva, Poljska, Romunija in Slovaška) ne sodelujejo pri okrepljenem sodelovanju. Vendar je treba spomniti, da 20. člen Uredbe (EU) 2016/1104 sodiščem omogoča uporabo prava katerekoli države, ne glede na to, ali gre za pravo sodelujoče države članice ali ne (načelo univerzalne uporabe).

Premoženska skupnost je oblika premoženskega režima, ki samodejno velja za zakonsko zvezo, ki zagotavlja razdelitev premoženja in odgovornosti v času razmerja, ko skupnost preneha z razvezo, s prenehanjem življenjske skupnosti ali s smrtjo enega od zakoncev.⁴² Vendar pa pri tem sodišča odvisno od države odločijo o nadomestilu za zakonca, o pokojnini za vdovo, vdovca oziroma preživelega partnerja, o skupni lastnini, če med njima ni bilo dogovora o njeni naravi, nato pa premoženje enakomerno razdelijo med stranke. Običajno je to lažje reči kot storiti, saj je v konkretnem primeru to težko določiti in v takih primerih velja domneva obstoja premoženske skupnosti.

Odgovornost premoženske skupnosti in s tem njenih članov običajno sovпада z obveznostmi, ki jih ta skupnost prevzame, vendar ni nujno tako. V odnosu do tretje osebe dejanje enega ali obeh zakoncev povzroči takojšnjo začasno odgovornost premoženske skupnosti, saj ni mogoče z gotovostjo vedeti, ali bo zakonec sam obveznost prevzel ali ne. To je odvisno od primera in posebnih okoliščin, med katere spada tudi odsotnost dogovora, o čemer mora, odvisno od primera, odločiti bodisi sodnik bodisi notar. Do tega pride, ker je premoženska skupnost odgovorna le za obveznosti, do katerih je prišlo, ko sta zakonca nastopala skupaj ali pri dejanjih enega, ki jih je opravljal s soglasjem drugega.

3. Ločitev premoženja

Privzeti (zakonski) premoženski režim je ločeno premoženje. Premoženje, ki je bilo pridobljeno pred in med zakonsko zvezo, je tako izključna last vsakega zakonca. Vsak zakonec upravlja svoje premoženje (a se lahko dogovorita tudi za skupno upravljanje premoženja) in lahko s svojim premoženjem prosto razpolaga. To pomeni, da je premoženje zakonca, ki ga je pridobil pred sklenitvijo zakonske zveze in ki ga pridobi med zakonsko zvezo, njegova last. Vsak zakonec odgovarja tudi za svoje dolgove, ne glede na to, ali so ti nastali pred sklenitvijo zakonske zveze ali po njej. To je mogoče omejiti z dogovorom, tak dogovor pa po vpisu v zemljiško knjigo velja tudi v razmerju do tretjih oseb.

Po drugi strani vsak zakonec odgovarja za svoje dolgove, ne pa tudi za dolgove drugega zakonca. Le, če oba zakonca prevzameta določeno obveznost, sta tudi oba zakonca solidarno odgovorna

⁴¹ F. W. J. M. Schols in T. F. H. Reijnen, nav. delo, str. 491.

⁴² F. Gray in P. Quinzá Redondo, nav. delo; in P. Quinzá Redondo, nav. delo.

zanjo. Če za zakonca velja premoženjski režim ločitve premoženja, je vsak od njiju upravičen do nadomestila za pomoč drugemu zakoncu. Iz režima ločitve premoženja so izvzeti stroški za gospodinjstvo, ki so obveznost obeh zakoncev. Če pa ima eden od zakoncev nizke prihodke ali jih sploh nima, se kot prispevek šteje njegovo delo doma. Zakonca sta solidarno odgovorna za preživitve obveznosti – obveznosti, ki jo je eden od zakoncev prevzel za preživljanje družine – in ne glede na njihov namen za dolgove, ki sta jih prevzela skupaj.

Ta režim se uporablja v Avstriji, na Finskem, Irskem ali na ozemlju z več kot enim pravnim sistemom, na primer na Škotskem (Združeno kraljestvo) ter v Kataloniji ali na Balearskih otokih (Španija). Med temi državami je Irska edina država članica, ki trenutno ne sodeluje pri okrepljenem sodelovanju, prav tako tudi Združeno kraljestvo, ki sicer ni več niti članica EU. Državljan Irske bi se v skladu z 20. členom sicer lahko odločil za pravo, ki se uporablja, a če do tega ne pride, se Uredba ne uporablja.⁴³

4. Sistemi podrejenega skupnega premoženja ali udeležba pri pridobitvah

Podrejeno skupno premoženje pomeni, da pravo pozna dve fazi. Med trajanjem zakonske zveze velja splošno uveljavljena »ločitev premoženja«, tako da zakonec dobi delež v premoženju druge osebe le v skladu s splošnimi stvarnopravnimi pravili, tako da je vpliv družinskega prava minimalen. Po prenehanju zakonske zveze pa začne veljati »premoženjska skupnost«. Ker sta oba zakonca k pridobitvi premoženja prispevala v enakovrednem zakonskem partnerstvu, je sodišče po razvezi pooblaščen za pravično razdelitev premoženja ne glede na to, kakšno vlogo je vsak od njiju imel pri pridobivanju premoženja med trajanjem zakonske zveze, zlasti pa ne glede na to, ali je šlo pri tem za finančno ali nefinančno vlogo. Pravo delitve skupnega premoženja zakoncev izhaja iz domneve, da sta oba zakonca finančno ali nefinančno prispevala k pridobitvi premoženja, ki sestavlja njuno skupno premoženje. Ker je ta premoženjski režim dopuščen le ob izdaji sodbe za razvezo zakonske zveze, je premoženjska skupnost do tega trenutka podrejena.⁴⁴

V tem režimu vsak zakonec do morebitnega prenehanja življenjske skupnosti, razveze zakonske zveze ali smrti samostojno razpolaga s premoženjem. Omejen je le v primeru razpolaganja s skupnim bivališčem in/ali pohištvo v njem, za kar potrebuje soglasje drugega zakonca. V nasprotju s tem pa neprenosljive pravice in osebne pravice v ta sistem niso vključene, razen če ni drugače predvideno z dogovorom. Vsak zakonec je odgovoren za svoje dolgove. Do odgovornosti obeh pa lahko pride v primeru dolgov za gospodinjstvo ali za potrebe otrok.

Nemčija, Danska in Švedska so države, ki v odsotnosti dogovora predvidevajo sistem sodelovanja, ob čemer je treba spomniti, da Danska ne sodeluje pri okrepljenem sodelovanju.⁴⁵ V vseh treh državah lahko zakonca izbirata med različnimi premoženjskimi režimi. V primeru danskega prava tako lahko izbirata med dvema premoženjskima režimoma: režimom podrejenega skupnega premoženja in režimom ločenega premoženja. Če zakonca premoženjskega režima ne izbereta, pa dansko pravo določa režim podrejenega skupnega premoženja. Čeprav Danska ne sodeluje pri okrepljenem sodelovanju, se lahko učinki *erga omnes* razširijo z uporabo 20. člena, ki zagotavlja

⁴³ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

⁴⁴ H. R. Hahlo, A Note on Deferred Community of Gains: The Theory and the Practice, v: *McGill Law Journal*, <https://lawjournal.mcgill.ca/wp-content/uploads/pdf/2351473-hahlo.pdf>; M. Jänterä-Jareborg, Swedish National Report, odgovori na vprašanja 14, 18 in 23, v: K. Boele-Woelki, B. Braat in I. Sumner (ur.), *European Family Law in Action, Grounds for Divorce*, (Oxford: Intersentia, 2003).

⁴⁵ <https://www.euro-family.eu/atlas>

univerzalno uporabo.

V Španiji kot zakoniti režim velja udeležba pri pridobitvah,⁴⁶ o čemer se morata zakonca dogovoriti. Zanimivo je, da v primeru razveljavitve zakonske zveze, če je bil eden od zakoncev v sodnih postopkih spoznan za slabovernega, ta ne bo imel pravice sodelovati v dobičku drugega zakonca, drugi zakonec pa bo lahko užival dobiček ne glede na to, da dogovorjeni ali zakoniti režim take udeležbe ni omogočal.

II. Pristojnost

Pri določitvi organa, pristojnega za zadeve v zvezi s premoženjskimi razmerji med zakoncema, je treba razlikovati med tem, ali je bila zakonska zveza sklenjena na oz. pred 29. januarjem 2019 ali pozneje, saj je na ta dan začela veljati Uredba 2016/1103.

1. Postopek, začel pred 29. januarjem 2019: pristojnost sodišč v čezmejnih zadevah je temeljila na nacionalnih pravilih o mednarodni (univerzalni) pristojnosti vsake države članice.

2. Postopek, začel 29. januarja 2019 ali pozneje: pristojnost glede premoženjskih razmerij med zakoncema se določi po pravilih Uredbe (EU) 2016/1103. Uredbena pravila glede pristojnosti določajo naslednje:

a) kadar se pravno razmerje konča s smrtjo enega od zakoncev, je pristojno tisto sodišče, ki je pristojno za dedovanje (4. člen);

b) v primerih razveze zakonske zveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze je za odločanje o premoženjskopравnih razmerjih med zakoncema pristojno tisto sodišče, ki je v skladu z Uredbo (ES) 2201/2003 pristojno za odločanje v primeru razveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze (5. člen).

Zakonca se morata dogovoriti o pristojnosti za odločanje o premoženjskih razmerjih iz prvega odstavka, če je sodišče, ki je začelo postopek, da bi odločilo o vlogi za razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze:

1. sodišče države članice, v kateri vlagatelj običajno prebiva in je tam prebival najmanj leto dni neposredno pred vložitvijo vloge (točka a prvega odstavka 3. člena Uredbe (ES) 2201/2003);

2. sodišče države članice, katere državljan je vlagatelj, ki tam običajno prebiva ter je tam bival najmanj šest mesecev neposredno pred vložitvijo vloge (točka a prvega odstavka 3. člena Uredbe (ES) 2201/2003);

3. sodišče, ki je začelo postopek za spremembo prenehanja življenjske skupnosti v razvezo (5. člen Uredbe (ES) 2201/2003);

4. sodišče, ki mora odločiti v okviru subsidiarne pristojnosti (7. člen Uredbe (ES) 2201/2003);

5. v drugih primerih je treba upoštevati dejstvo, ali dogovor obstaja ali ne obstaja.

Če se zakonca dogovorita o pristojnosti, ki ustreza pravu države članice, ki se uporablja, ali kraju sklenitve zakonske zveze, mora biti tak dogovor v pisni obliki, datiran in podpisan.

Če zakonca dogovora o pristojnosti nista sklenila, ter ne gre za primer smrti enega od zakoncev ali primer spora v primeru razveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze, se sodišče pristojno za rešitev spora glede premoženjskih razmerij med zakoncema, določi po naslednjih okoliščinah (6. člen):

1. če sta zakonca v času vložitve tožbe prebivala v državi, ni pomembno, katero državljanstvo imata ali kje je bila njuna zakonska zveza sklenjena. Pomembno je le skupno običajno prebivališče v tem

⁴⁶ A. M. Pérez Vallejo in M. J. Cazorla González, nav. delo, str. 610–657.

času, kar pomeni pristojnost sodišča države članice na ozemlju katere imata zakonca običajno prebivališče v času, ko sodišče začne postopek. Če tega ni,

2. ker ena stranka živi v drugi državi, se tožba vloži tam, kjer imata oba svoje zadnje običajno prebivališče, pod pogojem, da eden od njiju tam še vedno prebiva. To pomeni pred sodiščem države članice, na katere ozemlju sta imela zakonca zadnje običajno prebivališče, če eden od zakoncev še vedno prebiva tam v času, ko sodišče začne postopek. Če tega ni, ter;

3. imata zakonca prebivališči v različnih državah in že dolgo nista imela skupnega običajnega prebivališča, je za odločanje o premoženjskih razmerjih med njima pristojno sodišče države članice, v kateri ima običajno prebivališče tožena stranka v času, ko sodišče začne postopek. Če tega ni;

4. je pristojno sodišče države, katere skupno državljanstvo imata zakonca v času, ko sodišče začne postopek. Če sta v tem primeru oba zakonca državljana iste države, lahko sprožita postopek brez izpolnjevanja zahteve po prebivanju v svoji državi. Pri tem je treba opozoriti na uvodno izjavo 50, po kateri, če se v Uredbi kot navezna okoliščina navaja državljanstvo, je vprašanje, kako obravnavamo osebo, ki ima več državljanstev, predhodno vprašanje, ki ne spada na področje uporabe te Uredbe in bi ga bilo treba reševati v skladu z nacionalnim pravom, vključno z mednarodnimi konvencijami, kjer je to ustrezno, ob doslednem spoštovanju splošnih načel EU. Ta obravnava ne bi smela vplivati na veljavnost izbire prava, opravljene v skladu s to Uredbo.

Na drugi strani in kar zadeva spore zaradi pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb v zadevah premoženjskih razmerij med zakoncema, je treba pri določevanju pristojnosti upoštevati še nekatere spremenljivke, saj na primer v Luksemburgu⁴⁷ spori glede premoženjskih razmerij med zakoncema niso odvisni od kraja premoženja; na Hrvaškem, v Latviji, na Malti in v Sloveniji pa so na primer za spore glede premoženja na njihovem ozemlju, izvirajoč iz zakonske zveze sklenjene pred 29. januarjem 2019, ne glede na prebivališče, pristojna sodišča teh držav.

Ta pristop pa se je za države, ki sodelujejo v okrepljenem sodelovanju, kot so na primer Hrvaška, Malta in Slovenija, spremenil z začetkom veljavnosti Uredbe. Slednja, ki zajema področje premoženjskih razmerij med zakoncema, se namreč na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij mednarodnih parov uporablja v državah članicah, ki so vključene v okrepljeno sodelovanje (prevlada prava EU). Uporabljala se bo tudi za zakonske zveze, ki so bile sklenjene pred 29. januarjem 2019, če sta se stranki dogovorili o izbiri sodišča v korist sodišča države članice prava, ki se uporablja.

Za tiste države, ki ne sodelujejo v okrepljenem sodelovanju, kot je na primer Latvija, pa se bodo uporabljala pravila mednarodnega zasebnega prava,⁴⁸ kot to velja za zakonske zveze, ki so bile sklenjene v EU pred 29. januarjem 2019, brez možnosti izbire, ki jo sicer v državah članicah nudi Uredba.

Ko obstaja dogovor o pristojnosti (7. člen):

1. v primerih, ki jih obravnava 6. člen, se lahko stranki strinjata, da so sodišča države članice, katere pravo se uporablja na podlagi:

– 22. člena (običajno prebivališče ob sklenitvi dogovora; ali država državljanstva enega od zakoncev ali bodočega zakonca ob sklenitvi dogovora);

⁴⁷ R. Herrera De Las Heras, D. Hiez, A. Paños Pérez, F. Pérez Ferrer in M. J. Cazorla González, nav. delo, str. 427–458.

⁴⁸ J. Rodríguez Rodrigo, nav. delo; C. Vaquero López, Cuestiones prácticas sobre el sistema de Derecho internacional privado europeo en materia de disolución del vínculo matrimonial, v: *La Ley Derecho de Familia: Revista jurídica sobre familia y menores*, (2018).

– ali točke a prvega odstavka 26. člena (prvega običajnega prebivališča zakoncev po sklenitvi zakonske zveze); ali če tega ni, točke b (skupnega državljanstva zakoncev ob sklenitvi zakonske zveze);

– ali sodišča države članice, v kateri je bila zakonska zveza sklenjena

izključno pristojna za odločanje o zadevah premoženjskih razmerij med njima;

2. če zakonca razmišljata o vložitvi tožbe v skladu s skupnim dogovorom, si po lastni presoji izbereta državo, v kateri eden od obeh zakoncev običajno prebiva, vedoč, da je dogovor med njima pravno veljaven in da če se razmerje naknadno zaplete, tega dogovora ne bo mogoče spremeniti;

3. če tožnik prebiva vsaj šest mesecev v državi, katere državljan je, lahko vloži tožbo ali zahtevek v državi, katere državljan je.

Nazadnje je treba spomniti, da Uredba Bruselj II *bis* o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih zadevah in v zadevah starševske odgovornosti velja le za tožbe za razvezo zakonske zveze, taka pristojnost pa izhaja iz njene uporabe, ne glede na to, ali je bila zakonska zveza sklenjena pred 29. januarjem 2019 ali po tem datumu.

Prav tako je treba spomniti, da je bila ta uredba pred kratkim spremenjena z Uredbo Sveta (EU) 2019/1111 z dne 25. junija 2019 o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok, ki bo začela veljati v letu 2022. Do takrat bodo pristojnost za razvezo zakonske zveze še naprej urejala pravila 3. člena Uredbe 2003/2201, ki določa sedem pristojnosti, ki se uporabljajo ne glede na državljanstvo zakoncev, četudi noben zakonec ni državljan katere od držav članic EU.

Tako se lahko pristojnost prenese na sodišča države članice, kjer sta stranki prisotni: običajno prebivališče zakoncev, zadnje običajno prebivališče zakoncev (če eden od njiju tam še vedno prebiva), običajno prebivališče nasprotne stranke, običajno prebivališče enega od zakoncev (v primeru skupne vloge), običajno prebivališče vlagatelja, če je tam prebival najmanj eno leto neposredno pred vložitvijo vloge, običajno prebivališče vlagatelja, če je tam prebival najmanj šest mesecev neposredno pred vložitvijo vloge in je državljan zadevne države članice ali, če gre za Združeno kraljestvo in Irsko, ima tam svoj »domicile«, oziroma so pristojna sodišča države članice, katere državljana sta oba zakonca oz. v primeru Združenega kraljestva in Irske, kjer imata svoj »domicile«.

II. poglavje

REGISTRIRANE PARTNERSKE SKUPNOSTI IN NJIHOVE PREMOŽENJSKOPRAVNE POSLEDICE

Roberto Garetto, Manuela Giobbi, Francesco Giacomo Viterbo, Lucia Ruggeri*

I. Uvod II. Področje uporabe 1. Uvod 2. Področje uporabe *ratione personae*: gotovosti in negotovosti, povezane z opredelitvijo »registrirane partnerske skupnosti« 3. Materialno področje uporabe 3.1 Pozitivna opredelitev: vprašanja, povezana s premoženjskopравnimi posledicami registriranih partnerskih skupnosti 3.2 Negativna opredelitev: izključitve A) Pravna in poslovna sposobnost partnerjev in druga predhodna vprašanja 3.3 B) Preživetinske obveznosti, urejene z Uredbo (ES) 4/2009 3.4 C) Vprašanja, povezana z dedovanjem zapuščine po pokojnem partnerju, urejena z Uredbo (EU) 650/2012 3.5 D) Druge izključitve 4. Področje uporabe *ratione temporis* **III. Pristojnost** 1. Uvod 2. Pristojnost v primeru smrti enega od partnerjev 3. Pristojnost v primeru prenehanja ali razveljavitve registrirane partnerske skupnosti 4. Pristojnost v drugih primerih 5. Izbira sodišča in prava, ki se uporablja 6. Alternativna pristojnost 7. Subsidiarna pristojnost in forum necessitatis 8. Začetek postopka pred sodiščem. Litispendenca in sorodne pravde **IV. Pravo, ki se uporablja** 1. Načeli univerzalne uporabe in enotnosti prava, ki se uporablja 2. Izbira prava, ki se uporablja 3. Zahteve glede formalne in materialne veljavnosti dogovora o ureditvi premoženjskih razmerij med partnerjema 4. Pravo, ki se uporablja, če partnerja ne izbereta prava 5. Pojem »običajno prebivališče« 5.1 Običajno prebivališče v osebnih razmerjih v družini 5.2 Običajno prebivališče v premoženjskih razmerjih v družini 6. Navezna okoliščina državljanstva 7. Prevladujoče prisilne določbe in javni red **V. Taksonomska raznovrstnost registriranih partnerskih skupnosti v Evropski uniji** 1. Uvod 2. Primeri nepoenotenosti v Evropski uniji (»limping« status) 3. Taksonomski okvir 4. Pregled premoženjskopравnih posledic v državah članicah 5. Problemi, ki se pojavljajo zaradi različnih modelov partnerskih skupnosti 5.1 Ureditev v Španiji 5.2 Ureditev v Italiji 5.3 Ureditev v Združenem kraljestvu 5.4 Ureditev v Avstriji 5.5 Ureditev v Romuniji

I. Uvod

Sprejetje uredbe na evropski ravni, ki bo urejala premoženjskopравne posledice registriranih partnerskih skupnosti, izhaja že iz Skupnega programa Komisije in Sveta z dne 30. novembra 2000. Skupni program izpostavlja, da je izključenost pomembnih delov zasebnega prava iz področja uporabe evropske zakonodaje ena od večjih težav pri oblikovanju evropskega pravosodnega prostora, ki bo omogočal vzajemno priznavanje odločb v civilnih in gospodarskih zadevah. Instrument, ki bi posebej urejal segment družinskega prava, ki obsega premoženjskopравne posledice partnerskih skupnosti, ki ne temeljijo na zakonski zvezi, je bil prvič predviden leta 2006 v posebni zeleni knjigi, ki je obravnavala premoženjskopравne posledice družinskih razmerij. Nezadovoljiva ureditev v Konvenciji o pravu, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema¹, ki jo je ratificiralo zelo malo držav in je začela veljati šele leta 1992, je bila bolj kot harmonizaciji materialnopravnih predpisov družinskega prava namenjena določitvi kolizijskih pravil, ki bi omogočala ustrezno reševanje pomembnih vprašanj, povezanih s premoženjem

* Lucia Ruggeri je avtorica poglavij I, II.4, II.5, III, IV.1., IV.2; IV.3, IV.4, IV.7; Francesco Giacomo Viterbo je avtor poglavij II.1, II.2, II.3; Manuela Giobbi je avtorica poglavij IV.5, IV.5.1, IV.5.2, IV.6, Roberto Garetto pa je avtor poglavja V.

¹ Haaška konvencija z dne 14. marca 1978 o pravu, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema.

neporočenih parov. Pot Evropske unije na tem področju je bila polna ovir, razpotij in kompromisov zaradi številnih dejavnikov, in sicer neuspeha pri pripravi ustavne pogodbe za Evropo, postopnega pojavljanja suverenističnih pritiskov, brexita, skrajne razdrobljenosti nacionalnih zakonodaj glede osrednjih vprašanj, kot so priznavanje partnerskih skupnosti, posebnosti, ki jih zahtevajo posamezne države, da se določena partnerska skupnost šteje za pravno upoštevno, določitev posebnih premoženjskih režimov za pare, določitev stvarnih pravic, ki so predmet teh predpisov, in razmerja, ki veljajo za pare ter med parom in tretjimi osebami, ki so upniki enega ali obeh partnerjev.

Zaradi naraščajočega statističnega pomena čezmejnih parov ter njihovega premičnega in nepremičnega premoženja v državah, ki niso države prebivališča para, pa tudi dejstva, da so registrirane partnerske skupnosti vse bolj pogoste, se je skupina osemnajstih držav² poslužila postopka okrepljenega sodelovanja in se tako izognila zahtevi po doseganju soglasja pri sprejemanju uredb na področju družinskega prava s čezmejnimi posledicami. Tako kot v uredbi Rim III,³ ima tudi v Uredbi 2016/1104⁴ pojem tretje države širok pomen in obsega ne samo države, ki niso del Evropske unije, ampak tudi tiste države, ki niso udeležene v okrepljenem sodelovanju. Zato se Uredba 2016/1104 uporablja samo za neporočene pare, ki so se odločili registrirati svojo partnersko skupnost, nanjo pa se je mogoče sklicevati samo pri sodiščih tistih držav, ki jih priznavajo in ne zavračajo svoje pristojnosti na podlagi javnega reda.⁵ Skoraj protislovno je, da je ob visoki stopnji znanja o uporabi kolizijskih pravil in predpisov o pristojnosti težko doseči poenostavitev in olajšati življenje čezmejnemu parom, kar je glavni namen obravnavanih predpisov. Zato je za zagotovitev optimalnega izkoriščanja instrumentov za izbor prava, ki se uporablja, in za izbiro sodišča bistvenega pomena vloga strokovnjakov na tem pravnem področju. Razumljivo je torej, zakaj je bil z 68. členom sprejet poseben postopek spremljanja delovanja pravil iz 9. člena (alternativna pristojnost) in 38. člena (spoštovanje temeljnih pravic): Evropska komisija bo po prvih petih letih od sprejema Uredbe (29. januarja 2024) pripravila poročilo, v katerem bo ocenila, v kolikšni meri so bila spoštovana načela iz Listine o temeljnih pravicah, kot je na primer preprečevanje diskriminacije, in zlasti, v kolikšnem obsegu je bil dejansko zagotovljen dostop čezmejnih parov do pravnega varstva. Klavzula o pregledu, ki je pogosta v evropskih regulativnih instrumentih, ima v Uredbi 2016/1104 (podobno določbo pa vsebuje tudi Uredba 2016/1103) posebno funkcijo usklajevanja med premoženjskimi in osebnimi vidiki partnerskega razmerja. Slabo upravljanje konfliktnih situacij med partnerjema, ki so posledica premoženjskih vprašanj, težave pri izbiri prava, ki se uporablja za premoženjskopravne posledice partnerskih skupnosti, in pretirane težave pri določitvi sodišča, ki bo bolj verjetno sprejelo pristojnost, močno vplivajo na temeljne pravice v zapletenih dinamikah v primerih, ko se za partnerja uporabljajo drugi postopki, na primer ob smrti partnerja ali začetku postopka za prenehanje ali razveljavitev partnerske

² To so Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Nemčija, Grčija, Španija, Francija, Hrvaška, Italija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Avstrija, Portugalska, Slovenija, Finska in Švedska. Glej o tem najprej Joubert, N. (2017). *La dernière pierre (provisoire?) à l'édifice du droit international privé européen en matière familiale. Les règlements du 24 juin 2016 sur les régimes matrimoniaux et les effets patrimoniaux des partenariats enregistrés. Revue critique de droit int. privé*, 1–26.

³ Uredba Sveta (EU) št. 1259/2010 z dne 20. decembra 2010 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju prava, ki se uporablja za razvezo zakonske zveze in prenehanje življenjske skupnosti, Uradni list Evropske unije, 29. decembra 2010, L 343/10.

⁴ Uredba Sveta (EU) št. 2016/1104 z dne 24. junija 2016 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskopravnih posledic registriranih partnerskih skupnosti, Uradni list Evropske unije, 8. julija 2016, L 183/30.

⁵ Glej III. poglavje, II. del.

skupnosti. Ker družinskega prava ni mogoče poenotiti, se odločitev za ureditev, ki je osredotočena na kolizijska pravila, izogiba potrebi po nadaljnjem delu na področju oblikovanja regulativnega okvira, ki bo bližji potrebam čezmejnih parov in bo premostil trenutno dihotomijo (podvajanje uredb; delitev na države članice, ki jih sprejmejo, in tiste, ki jih ne, registrirani in zunajzakonski partnerji ter, v nekaterih državah, istospolni in raznospolni partnerji). Pomemben cilj poenostavitve je premostiti težave glede razvrstitve partnerskih skupnosti, ki je, čeprav ga trenutno ni mogoče doseči, v prihodnje zaželen, v pričakovanju regulativnega pristopa, ki bo na področju premoženjskih razmerij še bolj sinergičen. Poenostavitev na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti je drzen cilj, saj uredba, čeprav prevladuje nad drugimi mednarodnimi konvencijami, ne posega v uporabo dvostranskih ali večstranskih konvencij s tretjimi državami, vključno z državami članicami, ki niso udeležene v okrepljenem sodelovanju. Očitno je, da raznoliko in zapleteno prepletanje kolizijskih pravil, ki izhajajo iz uredbe, in drugih pravil, ki izhajajo iz mednarodnega zasebnega prava, še bolj zapleta okvir, ki je zapleten že v pravnem redu Skupnosti, ki je nastajal v postopku, v katerem je sodelovalo samo 18 držav. Pomislimo samo na to, da Uredba 2016/1104 določa pravo, ki se uporablja za premoženjskopравne posledice partnerske skupnosti, vendar pa ne določa prava, ki se uporablja za sklenitev partnerske skupnosti. Razhajanje med pravom, ki se uporablja za sklenitev razmerja in za njegove premoženjskopравne posledice, ni prisotno v vseh državah članicah: v predpisih mednarodnega zasebnega družinskega prava v številnih državah prevladuje enoten pristop,⁶ ki pozna enaka kolizijska pravila za sklenitev registrirane partnerske skupnosti in za njene premoženjskopравne posledice. Težave se pojavljajo tudi pri osebah z več državljanstvi, ki jih uredba (uvodna izjava 49) prepušča nacionalni zakonodaji ali mednarodnim konvencijam, ki pa registriranih partnerskih skupnosti⁷ ne obravnavajo. S tega vidika bi bilo treba ponovno premisliti o ureditvi premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti tudi v okviru Haaške konference⁸ s pristopom, ki bo dejansko upošteval odločitev Evropske komisije, da na tem področju dovoli postopek okrepljenega sodelovanja, v katerem bo sodeloval samo del držav članic, in ki ga bo treba obravnavati, da se čezmejnimi parom omogoči življenje z manj birokratskimi težavami.

II. Področje uporabe

1. Uvod

⁶ Glej Corder, P. in Cubeddu Wiedemann, M. G. (ur.) (2017). *I decreti attuativi sulle unioni civili*. Milano: Wolters Kluwers, 34.

⁷ Področje premoženjskih razmerij zakoncev urejajo mednarodne konvencije, ki so izrecno navedene v tretjem odstavku 62. člena Uredbe 2016/1103. Obstaja mednarodna konvencija o sklenitvi, razveljavitvi in prenehanju registriranih partnerske skupnosti. To je Konvencija CIEC (*Commission internationale de l'état civil*, Mednarodna komisija za osebni status) št. 32 z dne 5. septembra 2007 o priznanju registriranih partnerskih skupnosti, ki še ni začela veljati; Španija jo je ratificirala 4. avgusta 2010, Portugalska pa jo je podpisala 1. oktobra 2008. Konvencija je objavljena na spletni strani <http://www.ciec1.org>.

⁸ Glej Sodišče Evropske unije v zadevi *Gemeente Steenbergen proti Baten* z dne 27. junija 2006, C-271/00, točki 37 in 39: »[...] se mi zdi [...] težko oporekati 'skupnostni' naravi konvencije in temu, da je njena razlaga tesno povezana s sodno prakso Sodišča v zvezi z vzporednimi pojmi iz pogodb ali sekundarne zakonodaje« (odstavek 44, Recueil, 2002, str. I-10489 in naslednje). Ta tehnika je bila preizkušena tudi v drugih sektorjih prava EU v zvezi z drugimi mednarodnimi konvencijami.

Počasno in nezadržno napredovanje procesa kodifikacije mednarodnega evropskega zasebnega prava (*creeping codification*)⁹ je privedlo do sprejetja prvega evropskega vira, ki vsebuje enotna kolizijska pravila na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti s čezmejnimi posledicami.¹⁰ Pristop, ki ga je izbral evropski zakonodajalec v zadnjih petnajstih letih na področju družinskega prava, je bil sprejeti več uredb o posameznih omejenih vprašanih namesto enega samega vira, ki bi se uporabljal za celotno področje. S tega vidika je bistvenega pomena pojasniti **področje uporabe** Uredbe 2016/1104: ta vidik je urejen v 1., 3. in 27. členu ter v uvodnih izjavah od 17 do 28 in 51.

Z izrazom »premoženjskopравne posledice registrirane partnerske skupnosti« je povzeta pozitivna opredelitev obsega uporabe uredbe.

Za določitev, na katere »pare« se ta uredba nanaša, je treba izhajati iz analize pojma »registrirana partnerska skupnost«, kot je opredeljena v točki (a) prvega odstavka 3. člena. Zato je neizogibna primerjava s področjem uporabe Uredbe 2016/1103 v zvezi s premoženjskimi razmerji poročenih parov, ki ne vsebuje opredelitve »zakonske zveze«, ampak v zvezi s tem izrazom napotuje na nacionalno pravo držav članic.

Ob upoštevanju zgoraj navedenega je treba pojasniti, kateri vidiki razmerja med partnerjema spadajo na področje uporabe Uredbe 2016/1104. Videti je, da je ta obseg uporabe v bistvu opredeljen po eni strani s »premoženjskopравnimi posledicami« razmerja, kot so pozitivno opredeljene v sami uredbi, po drugi pa z izrecno izključenimi »posledicami« ali vprašanji (negativna opredelitev), navedenimi v 1. členu.

Nazadnje je treba upoštevati tudi omejitev obsega uporabe te ureditve po načelu *ratione temporis*.

Čeprav je koncept evropskega zakonodajalca na videz preprost, obstaja precej nejasnosti glede razlage meja, ki dejansko ločujejo področje uporabe Uredbe 2016/1104 od področja uporabe Uredbe 2016/1103 in od področja uporabe drugih evropskih virov s področja dednega in družinskega prava ter od področja uporabe kolizijskih pravil, sprejetih v pravnih ureditvah posameznih držav članic (ta se uporabljajo vse redkeje).

⁹ Glej o tem Czepelak, M. (2010). *Would We Like to Have a European Code of Private International Law?*. 18 *European Review of Private Law* 705–728.

¹⁰ Reinhartz, B., v Bergquist, U. in Damascelli, D. in drugi (2019). *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property*. Oxford: Oxford University Press, str. 397–405. Če govorimo o partnerskih skupnostih s čezmejnimi posledicami, so to tisti pari, ki imajo kljub skupnemu državljanstvu premoženje ali prebivališče v različnih državah: Ruggeri, L. (2020). *I Regolamenti europei sui regimi patrimoniali e il loro impatto sui profili personali e patrimoniali delle coppie cross-border. I Regolamenti europei sui regimi patrimoniali e il loro impatto sui profili personali e patrimoniali della coppie cross-border*. V S. Landini (ur.), *EU Regulations 650/2012, 1103 and 1104/2016: cross-border families, international successions, mediation issues and new financial assets*, (Neapelj, Edizioni Scientifiche Italiane, 2020). Uredba bi se morala uporabljati tudi za tiste pare, ki so registrirali partnersko skupnost v državi, ki ni država, katere državljanstvo imata ali v kateri imata prebivališče. Glej o tem *Explanatory Handbook on Council Regulation (EU) 2014/1104 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships*, ur. Council of the Notariats of the European Union, na spletni strani: <file:///F:/archivio%20documenti%20univ/famiglia/REG.UE%20regimi%20patrimoniali%20famiglie%20internazionali/Manuale%20hand-book%20Office%20365/Handbook-Registered%20Partnerships-EN.pdf>.

2. Področje uporabe *ratione personae*: gotovosti in negotovosti, povezane z opredelitvijo »registrirane partnerske skupnosti«

V okviru virov mednarodnega zasebnega prava Evropske unije je bila **opredelitev »registrirane partnerske skupnosti«** prvič sprejeta v Uredbi 2016/1104,¹¹ in sicer v točki (a) prvega odstavka 3. člena kot „oblika življenjske skupnosti dveh oseb, ki je določena v pravu, katere registracija je po tem pravu obvezna in ki izpolnjuje zakonske formalnosti tega prava glede njene ustanovitve«. ¹² V uvodni izjavi 17 je tudi pojasnjeno, da je ta pojem opredeljen »le za namene te uredbe«, da bi moralo »dejansko vsebino pojma [...] še naprej opredeljevati nacionalno pravo držav članic«, in da uredba nobeni državi članici ne nalaga, da bi morala institut registrirane partnerske skupnosti vključiti v svoje nacionalno pravo, če tega instituta ne pozna. Opredelitev »registrirane partnerske skupnosti«, če se jo evropski zakonodajalec odloči sprejeti, nedvomno vpliva tudi zunaj področja uporabe Uredbe in spodbuja proces **približevanja zakonodaj držav članic** ne samo v mednarodnem zasebnem pravu, ampak tudi v evropskem zasebnem materialnem pravu na področju družinskega in dednega prava.

Te uvodne določbe na eni strani pomagajo omejiti področje uporabe Uredbe, po drugi strani pa še vedno ostajajo tudi negotovosti glede razlage in uporabe.

Registrirana partnerska skupnost je pojem, ki združuje pravila o »življenjski skupnosti *dveh oseb*«, ¹³ ki jih določa zakon. Iz tega sledi, da so iz področja uporabe te uredbe zagotovo izvzete poligamne partnerske skupnosti. ¹⁴ Uredba pa ostaja nevtralna glede istospolne ali raznospolne narave parov, tako da je ta vidik prepuščen ureditvi registriranih partnerskih skupnosti v posameznih državah. Ta odločitev je utemeljena z okoliščino, da se lahko na vprašanje o naravi in funkciji registriranih partnerskih skupnosti odgovori samo v okviru posamezne pravne ureditve in glede na določeno zgodovinsko obdobje. Države so registrirane partnerske skupnosti namreč opredelile precej različno z namenom, da pravno priznajo nekatere oblike življenjskih skupnosti, ki ne temeljijo na sklenitvi zakonske zveze. ¹⁵

Še en nesporen in bistven podatek glede opredelitve »registrirane partnerske skupnosti« je zakonsko določena obveznost **registracije**. Sicer ni videti, da bi narava in pravna ureditev registracije vplivali na uporabo uredbe, ki tudi glede teh dveh vidikov napotuje na ureditev v posameznih državah. Poleg tega, da je obvezna, mora registracija partnerske skupnosti izpolnjevati tudi »zakonske formalnosti [...] glede njene ustanovitve«. Videti je, da se lahko na podlagi tega ugotovi, na katere

¹¹ Rudolf, C. (2019). *European Property Regimes Regulations - Choice of Law and the Applicable Law in the Absence of Choice by the Parties*. 11 *LeXonomica*, 133; Dutta, A. (2017/18). *Beyond husband and wife – new couple regimes and the European Property Regulations*. 19 *Yearbook of Private International Law* 148. Predhodni poskus uvedbe pravne opredelitve izraza »registrirana partnerska skupnost« na mednarodni ravni je bil v okviru Mednarodne komisije za osebni status v Münchenski konvenciji z dne 5. septembra 2007 o priznavanju registriranih partnerskih skupnosti. Vendar pa ta konvencija ni nikoli začela veljati.

¹² Razume se, da se nanaša tudi na registrirane partnerske skupnosti s čezmejnimi posledicami. Glej o tem Rodríguez Benot, A. (2019). *Los efectos patrimoniales de los matrimonios y de las uniones registradas en la Unión Europea*. 11 *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 15–16.

¹³ Poudarki so dodani.

¹⁴ Bruno, P. (2019). *I Regolamenti europei sui regimi patrimoniali dei coniugi e delle unioni registrate. Commento ai Regolamenti (UE) 24 giugno 2016, nn. 1103 e 1104 applicabili dal 29 gennaio 2019*. Milano: Giuffrè, 24.

¹⁵ Glej Scherpe, J. M. in Hayward, A. (ur.) (2017). *The Future of Registered Partnerships*. Cambridge/Amberes: Intersentia, VI. Za podrobnejšo taksonomsko in primerjalno analizo »zakonsko priznanih« razmerij glej V. poglavje spodaj.

»pare« ali »partnerske skupnosti« se nanaša Uredba in kateri morajo biti iz njenega področja uporabe izključeni.¹⁶

Zagotovo morajo biti izključena razmerja, ki temeljijo samo na dogovoru o skupnem gospodinjstvu brez posebnih formalnosti ali na življenjski skupnosti, za katero ni obvezna registracija in ki je pomembna samo na ravni dejanskega stanja.¹⁷ Za primer bi lahko navedli neregistrirane zunajzakonske skupnosti, ki jih v Franciji priznava 515-8. člen civilnega zakonika (imenovane *concubinage*),¹⁸ v Italiji pa razmerja med »partnerjema v registrirani zunajzakonski skupnosti«, kot so opredeljena v šestintridesetem odstavku 1. člena zakona št. 76 z dne 20. maja 2016 (t. i. zakon Cirinnà).¹⁹ Prav zaradi posebnosti italijanske ureditve pa se pojavljajo nekatere pomembne nejasnosti glede razlage **področja uporabe** *ratione personae*.

Ugotovimo lahko, da v pravni ureditvi registriranih zunajzakonskih skupnosti in registriranih neskljenjenih partnerskih zvez, kot so urejene v zakonu Cirinnà, manjka zahteva po registraciji, ki je »po tem pravu obvezna«. Kljub temu, da sistem določa vložitev izjave o skupnem gospodinjstvu v isti občini (sedemintrideseti odstavek 1. člena), to še ni element, na podlagi katerega skupnost nastane, ampak samo dokazni element o skupnem gospodinjstvu in torej ni obvezen.²⁰ Ob tej ugotovitvi se poraja vprašanje. Sprašujemo se, ali je treba točko (a) prvega odstavka 3. člena Uredbe 2016/1104 razlagati tako, da mora biti za *ustanovitev* razmerja registracija določena v nacionalni zakonodaji, da se življenjska skupnost dveh oseb (urejena v nacionalnem pravu) lahko opredeli za »registrirano partnersko skupnost« v smislu Uredbe.

Na to lahko odgovorimo, če interpretiramo točko (a) prvega odstavka 3. člena tako, da se po eni strani sklicujemo na **cilje** in na **sistem** Uredbe, in po drugi na **splošna načela**, ki se lahko izpeljejo iz celote nacionalnih ureditev.²¹ Opaziti je mogoče, da Sodišče Evropske unije v nekaterih odločitvah daje prednost dobesedni razlagi. V zadevi *Soba Sahyouni proti Raji Mamisch*,²² se je Sodišče izreklo glede razlage 1. člena Uredbe 1259/2010 in ugotovilo, da razveza zakonske zveze, ki je

¹⁶ Glej o tem Bonanno, V. (2019). *Patrimonial regimes and de facto cohabitation in European and Italian law*. V J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F.G. Viterbo (ur.), *Case studies and best practices analysis to enhance EU family and succession law. Working paper*. V *Quaderni degli Annali della facoltà giuridica dell'Università di Camerino* 3. Camerino: Edizioni Scientifiche Italiane, 19–30, na voljo na spletni strani www.euro-family.eu/documenti/news/e_book_afg.pdf.

¹⁷ Kot je poudarila C. Rudolf, glej opombo št. 11 zgoraj, 134: »A formal partnership agreement without registration in a register is therefore not enough«; Dutta, A. (2016). *Das neue internationale Güterrecht der Europäischen Union – ein Abriss der europäischen Güterrechtsverordnungen* Zeitschrift für das gesamte Familienrecht 1976.

¹⁸ Ta institut je urejen samo v 515-8. členu civilnega zakonika, kjer je določeno: »Le concubinage est une union de fait, caractérisée par une vie commune présentant un caractère de stabilité et de continuité, entre deux personnes, de sexe différent ou de même sexe, qui vivent en couple«.

¹⁹ V skladu s to določbo sta »partnerja v registrirani zunajzakonski skupnosti polnoletni osebi v življenjski skupnosti, ki sta čustveno povezani in si moralno in materialno pomagata, pri tem pa ju ne povezuje starševsko, sorodstveno razmerje ali razmerje med posvojiteljem in posvojencem, zakonska ali partnerska zveza«.

²⁰ Glej v tem smislu Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 31.

²¹ Zadeva C-271/00, *Gemeente Steenbergen proti Luc Baten*, sodba z dne 14. novembra 2002, točka 28; zadeva C-251/12, *van Buggenhout in van de Mierop*, sodba z dne 19. septembra 2013, točka 26; zadeva C-1/13, *Cartier parfums – lunettes SAS c. Ziegler France SA*, sodba z dne 27. februarja 2014, točka 32.

²² Sodba Sodišča Evropske unije z dne 20. decembra 2017, *Soba Sahyouni proti Raji Mamisch*, C-372/2016, točka 36. Zadeva obravnava razvezo sirskih zakoncev, ki sta del zakonskega življenja preživela v Nemčiji. Poudariti je treba, da v Uredbi 1259/2010 izraz »razveza zakonske zveze« ni opredeljen, niti uredba glede tega ne napotuje na pravo držav članic. Sodišče je svoje zaključke utemeljilo tako, da je med drugim ugotovilo, da je »vključitev zasebne razveze na področje uporabe te uredbe zahtevala prilagoditve, za katere je edini pristojen zakonodajalec Unije«. Glede izreka glej Arnold, S. in Schnetter, M. (2018). *Privatentscheidungen und die Renaissance der autonomen Kollisionsrechte Europas*. Zeitschrift für europäisches Privatrecht, 652–666; Di Meo, R. (2018). *Il diritto europeo e il divorzio privato islamico*. Il Foro italiano, IV, 282–287.

rezultat enostranske izjave enega od zakoncev pred verskim sodiščem, ne spada na vsebinsko področje uporabe te uredbe. Obrazložitev se sklicuje zlasti na besedilo uredbe, ukrepanje »sodišča« in »postopek« pred sodiščem. S podobnim razmišljanjem bi lahko Uredbo 2016/1104 razlagali tako, da so iz njenega področja uporabe izključene partnerske skupnosti, sklenjene brez registracije. To naj bi bilo določeno v določbah iz točk (a) in (b) prvega odstavka 3. člena; zlasti v točki (b) so »premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti«, posledica »pravnega razmerja, ki nastane z registracijo [...] partnerske skupnosti«. ²³ Ne glede na to je videti, da mora po tej ureditvi registracija le »izpolnjevati zakonske formalnosti« *lex registrii* in da za zgoraj navedene namene ni pomemben način ustanovitve ali prijave registracije. ²⁴ Poudariti je treba, da pomen registracije – in njena obveznost v opredelitvi »registrirane partnerske skupnosti« v Uredbi – ni utemeljen le s funkcijo »formalizacije« pravnega *statusa* partnerjev, ²⁵ ampak tudi z dejstvom, da brez registracije tretje osebe ne bi bile seznanjene z obstojem partnerske skupnosti, zlasti pa ne s premoženjskopравnimi posledicami, ki iz tega izhajajo. ²⁶ Če je tako, bi se lahko štelo, da pojem »registrirana partnerska skupnost« iz Uredbe vključuje **neregistrirane zunajzakonske skupnosti**, v katerih sta se partnerja dogovorila, da uredita premoženjskopravne posledice njunega skupnega življenja s podpisom **pogodbe**, s katero se tretje osebe ustrezno seznani. Tako je na primer v Italiji v primeru registriranih zunajzakonskih skupnosti, če partnerja podpišeta »pogodbo o zunajzakonski skupnosti« iz odstavkov od 50 do 52 1. člena zakona št. 76 iz leta 2016, za katero je predvidena obveznost prijave »zaradi učinkovanja nasproti tretjim osebam«, ki jo opravi odvetnik, ki je pogodbo pripravil ali overil njen podpis. ²⁷

Ali so registrirane in neregistrirane zunajzakonske skupnosti, temelječe na pogodbi, ki ureja njihove premoženjskopravne posledice, vključene v Uredbo ali ne, je torej treba oceniti v konkretnem primeru in v okviru posamezne nacionalne ureditve, in sicer na podlagi **razlage** upoštevnihih predpisov, ki ni samo dobesedna in funkcionalna, ampak tudi **sistematična** in **aksiološka** ter upošteva kulturni razvoj svojega časa. ²⁸

Negotova je tudi razlaga obsega področja uporabe Uredbe 2016/1103. Razlaga sorodnih uredb bi namreč lahko povzročila težave v državah, ki dovoljujejo in priznavajo zveze med istospolnimi osebami ali samo v obliki zakonske zveze (Finska ali Švedska) ali samo v obliki registrirane partnerske skupnosti (Hrvaška, Italija). ²⁹ V slednjem primeru bi lahko trdili, da se mora v primeru, da ima registrirana partnerska skupnost enake posledice kot zakonska zveza, uporabljati

²³ Poudarki so dodani.

²⁴ Glede tega obširneje glej Rodríguez Benot, A., opomba št. 12 zgoraj, 25.

²⁵ Glej Soto Mota, M. (2018). *El Reglamento (UE) 2016/1104 sobre régimen patrimonial de las parejas registradas: algunas cuestiones controvertidas de su puesta en funcionamiento en el sistema español de Derecho internacional privado*. *Revista electrónica de estudios internacionales*, 8. Funkcija »formalizacije življenjske skupnosti« pri registrirani partnerski skupnosti (v tem primeru gre v Italiji za partnersko zvezo) je bila nazadnje obravnavana v Quadri, E. (2020). *Matrimonio, unione civile, convivenze*. *Nuova giurisprudenza civile commentata*, 138.

²⁶ Pri delu, ki ga je opravljala Delovna skupina za civilnopravne zadeve Sveta Evropske unije je francoska delegacija na predlog delegacij Madžarske in Slovenije, naj se v področje uporabe uredbe vključijo neregistrirani pari, nasprotovala, da bi taka vključitev povzročila pravno negotovost, ker tretje osebe zato, ker taka skupnost ni registrirana, ne bi vedele, da obstaja.

²⁷ Prim. glede tega Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 29.

²⁸ Glej o tem Perlingieri, P. (2017). *Legal principles and value*. *The Italian Law Journal*, 3, 125-147; Perlingieri, P. (2015). *Constitutional Norms and Civil Law Relations*. 1, 17-49.

²⁹ Glej o tem Rodríguez Benot, A., opomba št. 12 zgoraj, 25.

Uredba 2016/1103 in ne Uredba 2016/1104.³⁰ Dejansko je videti, da gre za navidezno težavo, ker je opredelitev razmerja kot »zakonske zveze« ali »registrirane partnerske skupnosti« v teh dveh uredbah odvisna od nacionalnega prava posameznih držav, v katerih se ta dva instituta praviloma ne moreta ne zamenjevati niti v celoti (formalno) prekrivati.

Drugačen pristop pa se zahteva v primeru, da se zakonska zveza istospolnega para, sklenjena v eni državi članici, **degradira** v registrirano partnersko skupnost v drugi (npr. v Italiji³¹) in dobi drugačen status (ima t. i. »limping« status).³² Za take primere gre, ko registrirana partnerska skupnost, ki jo v eni državi zakonito ustanovi in registrira par (različnega spola), ne more biti priznana v drugi državi, kjer par pozneje prebiva (na primer zato, ker v tej drugi državi institut registrirane partnerske skupnosti ni dovoljen, ali pa je dovoljen samo za istospolne pare). Čeprav v vseh teh primerih prevlada načelo, po katerem nobena od uredb ne more državi članici naložiti uvedbe instituta registrirane partnerske skupnosti ali istospolne zakonske zveze, če nista predvidena v nacionalni zakonodaji, uporaba ene ali druge uredbe ne more biti odvisna od nejasnih in nepredvidljivih elementov ali meril. Za razrešitev teh težav se predlaga, naj obravnava temelji na zanesljivi in bistveni okoliščini, da je bila registrirana partnerska skupnost – ne glede na to, ali je istospolna ali raznospolna – zakonito ustanovljena na podlagi prava ene države članice. Tako pridobljeni **pravni status** partnerjev zahteva mednarodno zaščito v skladu z načelom, priznanim v evropski sodni praksi.³³ Torej se je za opredelitev razmerja, da se določi, katera od obeh uredb naj se uporablja, treba razumno sklicevati na čas **sklenitve zveze**, ne glede na okoliščino, da ima to razmerje drugačne posledice v drugih državah članicah, kjer bo središče interesov para pozneje. Podlaga za tako rešitev bi lahko bili predpisi iz Pogodb (zlasti 20. in 21. člen PDEU) in iz Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (zlasti 8., 21. in 45. člen), ki ob aksiološki razlagi zagotavljajo državljanom pravico do prostega gibanja z osebnim in družinskim statusom, zakonito pridobljenim v državi članici izvora,³⁴ in torej zahtevajo, da se Uredba uporablja skladno z **načeli preprečevanja**

³⁰ Glej Martiny, D. (2011). *Die Kommissionsvorschläge für das internationale Ehegüterrecht sowie für das internationale Güterrecht eingetragener Partnerschaften*. *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 5, 443; Mota, H. (2017). *Os efeitos patrimoniais do casamento e das uniões de facto registadas no Direito Internacional Privado da União Europeia*. *Breve análise dos Regulamentos (UE) 2016/1103 e 2016/1104, de 24 de Junho*. *Revista Electrónica de Direito*, 2, 14; Rodríguez Benot, A., opomba št. 12 zgoraj, 26.

³¹ V Italiji zakon št. 218 z dne 31. maja 1995 v 32a. členu določa: »Zakonska zveza, ki jo italijanski državljani sklenejo v tujini z osebami istega spola, ima učinek partnerske zveze, kot je urejena v italijanski zakonodaji«. V Italiji prevladuje mnenje, da ta predpis določa t. i. *downgrade recognition*, in sicer tako, da mora biti istospolna zakonska zveza, ki jo v tujini skleneta italijanska državljana ali italijanski državljani in tujec, prekvalificirana tako, da postane registrirana partnerska skupnost. Iz tega sledi, da se bo zanje glede premoženjskopравnih posledic uporabljala Uredba 2016/1104: Viarengo, I. (2018). *Effetti patrimoniali delle unioni civili transfrontaliere: la nuova disciplina europea*. *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, 38-39; Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 30. Glede mnenja, da bi se morala za te zakonske zveze uporabljati Uredba 2016/1103, glej Damascelli, D. (2019). *Le nuove famiglie nella dimensione internazionale*. V A. Albanese (ur.), *Le nuove famiglie*. Pisa: Pacini Editore, 119. Ta rešitev je skladna s soglasno vzporedno usmeritvijo, po kateri naj bi iz metode degradiranja izvzeli zakonske zveze, sklenjene med tujimi državljani. Glej o tem Biagioni, G. (2017). *Unioni same-sex e diritto internazionale privato: il nuovo quadro normativo dopo il d.lgs. n. 7/2017*. *Rivista di diritto internazionale*, 522.

³² Za podrobnejšo analizo tega vprašanja glej spodaj V.2. del.

³³ Glej o tem Winkler, S. (2017). *Il diritto di famiglia*. V G.A. Benacchio in F. Casucci (ur.). *Temi e Istituti di Diritto Privato dell'Unione Europea*. Torino: Giappichelli, 312-313, kjer je poudarjena temeljna vloga evropske sodne prakse na področju mednarodne zaščite identitete osebe (zlasti če gre za evropskega državljana) z navedbo nekaterih izrekov Sodišča Evropske unije o varstvu pravice do imena na področju čezmejnih družin.

³⁴ Glej v tem smislu Ruggeri, L., opomba št. 10 zgoraj, ki se sklicuje na sodbo Sodišča Evropske unije z dne 5. junija 2018, *Relu Adrian Coman, Robert Clabourn Hamilton, Asociația Accept proti Inspectoratul General pentru Imigrări, Ministerul Afacerilor Interne*, C-673/16, točka 38. Glej Perlingieri, P. (2002). *Individualismo e personalismo nella Carta europea*. V G. Vettori (ur.), *Carta europea e diritti dei privati*. Padova: Cedam, 333–338.

diskriminacije in spoštovanja zasebnega in družinskega življenja,³⁵ da lahko ima na ta način svoj **polni učinek.**³⁶

Lahko se tudi zgodi, da poznejši dogodki v razmerju vplivajo na možnost uporabe ene ali druge uredbe. Pomislimo na možnost, ko se registrirana partnerska skupnost preoblikuje v zakonsko zvezo, ker to omogoča pravna ureditev ene države članice (npr. na Nizozemskem),³⁷ ali na možnost, da med trajanjem zakonske zveze eden od zakoncev spremeni spol in par namerava nadaljevati razmerje. Če je v tem primeru v skladu z nacionalno zakonodajo treba zakonsko zvezo preoblikovati v partnersko zvezo (npr. v Italiji), bi se v primeru poznejšega prenehanja razmerja uporabljala Uredba 2016/1104. Če namreč partner spremeni spol, to povzroči spremembo pravnega *statusa* para, kar je treba upoštevati pri uporabi Uredbe.³⁸

Pri zgoraj navedenih odprtih vprašanjih morajo nacionalna sodišča predložiti Sodišču Evropske unije predlog za sprejetje predhodne odločbe glede pravilne razlage uredb.³⁹

3. Materialno področje uporabe: pozitivna in negativna merila za opredelitev

Materialno področje uporabe Uredbe 2016/1104 je opredeljeno tako:

- a) pozitivno s sklicevanjem na »vsa civilnopravna vprašanja premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti, tako glede vsakodnevnega upravljanja premoženja partnerjev kot glede likvidacije njihovih premoženjskih razmerij, zlasti ob razhodu para ali smrti enega od partnerjev« (uvodna izjava 18);
- b) negativno z navedbo nekaterih področij in vprašanj, ki so »izrecno izključena« (uvodna izjava 19), kot so navedene v 1. členu.

3.1 Pozitivna opredelitev: vprašanja, povezana s premoženjskopравnimi posledicami registriranih partnerskih skupnosti

Za opredelitev **materialnega področja uporabe** je v Uredbi 2016/1104 pojasnjeno, da »premoženjskopравne posledice registrirane partnerske skupnosti« v skladu s točko (b) prvega odstavka 3. člena pomenijo »celoto pravil, ki veljajo za premoženjske odnose med partnerjema in v njunem razmerju do tretjih oseb zaradi pravnega razmerja, ki nastane z registracijo ali prenehanjem partnerske skupnosti«.

³⁵ Glej Soto Mota, M., opomba št. 25 zgoraj, 16–17.

³⁶ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 16. julija 2009, *Zuid-Chemie BV proti Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*, C-189/08, točka 30.

³⁷ Glej Reinhartz, B., opomba št. 10 zgoraj.

³⁸ Glede problematik, povezanih s spremembo spola enega zakonca ali partnerja na področju družinskih razmerij, glej Viterbo, F.G. (2018). *Mutamento dell'identità sessuale e di genere e ricadute nella sfera privata e familiare della persona*. V F.G. Viterbo in F. Dell'Anna Misurale (ur.). *Nuove sfide del diritto di famiglia. Il ruolo dell'interprete. Quaderni di »Diritto delle successioni e della famiglia«*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 23–73.

³⁹ Glede pomena razširjenega nadzora združljivosti s pravom Skupnosti in ustavnosti v duhu lojalnega sodelovanja glej Perlingieri, P. (2008). *Leale collaborazione tra Corte costituzionale e Corti europee. Per un unitario sistema ordinamentale*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 18–21; Perlingieri, P. (2012) *Il nuovo ruolo delle Corti Supreme nell'ordine politico ed istituzionale*. V V. Barsotti in V. Varano (ur.), *Il nuovo ruolo delle Corti supreme nell'ordine politico e istituzionale. Dialogo di diritto comparato*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 145–150.

V skladu z uvodno izjavo 18 in prvim odstavkom 1. člena se Uredba uporablja za »civilnopravna vprašanja« zgoraj navedenih razmerij, ne pa tudi ne za davčna, carinska ali upravna vprašanja. Podrobneje, področje uporabe obsega: a) vprašanja v zvezi z vsakodnevnim upravljanjem premoženja partnerjev v času trajanja njunega razmerja; b) premoženjske odnose partnerjev v njunem razmerju do tretjih oseb; c) premoženjska vprašanja, povezana s prenehanjem skupnosti, zlasti likvidacijo njunih premoženjskih razmerij ob razhodu para ali smrti enega od partnerjev.⁴⁰ Ta navedba je skladna z določbami 27. člena in uvodne izjave 51, po katerih mora pravo, ki se uporablja za registrirane partnerske skupnosti – določeno na podlagi meril iz Uredbe – urejati vse **premoženjskopravne posledice celotnega razmerja** »od razvrstitve premoženja enega ali obeh partnerjev v različne kategorije med trajanjem registrirane partnerske skupnosti in po njenem prenehanju do likvidacije premoženjskih razmerij«.⁴¹

Na podlagi tega določbe Uredbe še dodatno omejujejo področje uporabe tako, da jo omejijo glede na področje uporabe določb mednarodnega zasebnega družinskega in dednega prava, ki so urejene v drugih virih EU ter v nacionalnih pravnih redih posameznih držav.

3.2 Negativna opredelitev: izključitve. A) Pravna in poslovna sposobnost partnerjev in druga predhodna vprašanja

S področja uporabe Uredbe je treba izključiti vprašanja, naštetá v drugem odstavku 1. člena, ki so na kratko analizirana v nadaljevanju.

Negativna opredelitev področja uporabe je **zakonodajna tehnika**, ki se pogosto uporablja v pravu EU. V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča Evropske unije so izključitve izjeme, ki jih je treba kot take »obravnavati ozko«.⁴²

Izključeni so zlasti:

- »(a) pravna in poslovna sposobnost partnerjev;
- (b) obstoj, veljavnost in priznanje registrirane partnerske skupnosti.«

Iz tega izhaja, da na področje uporabe Uredbe ne spadajo vprašanja v zvezi s pravno in poslovno sposobnostjo ter vprašanja v zvezi s procesno sposobnostjo partnerjev, ki po navadi vplivajo na veljavnost registrirane partnerske skupnosti.⁴³

V skladu s temi izključitvami je v uvodni izjavi 17 navedeno, da je »dejanska vsebina« pojma »registrirana partnerska skupnost« še naprej opredeljena v nacionalnem pravu držav članic, in da Uredba nobeni državi članici ne nalaga, da bi morala priznati institut registrirane partnerske skupnosti, če ga njeno nacionalno pravo ne pozna.

⁴⁰ Glej o tem Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 50.

⁴¹ To je predvideno v uvodni izjavi 51, kjer je v zvezi s premoženjskimi odnosi partnerjev v razmerju do tretjih oseb pojasnjeno, da »lahko partner pravo, ki se uporablja za premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti, za takšne učinke uporabil proti tretji osebi samo, če je tretja oseba v času nastanka pravnega razmerja med partnerjem in njo vedela ali bi morala vedeti za to pravo«.

⁴² Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 6. junija 2019, *Ágnes Weil proti Gézy Gulácsiju*, C-361/18, kjer se je Sodišče izreklo glede točke (a) drugega odstavka 1. člena Uredbe št. 44/2001.

⁴³ Glej Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 55.

Gre v bistvu za **predhodna vprašanja**, ki se nanašajo na veljavno in učinkovito sklenitev partnerske skupnosti, ta pa praviloma spadajo na področje uporabe določb nacionalnega mednarodnega zasebnega prava (uvodna izjava 21).⁴⁴ Kljub temu pa lahko meje med posameznimi ločenimi področji uporabe včasih povzročajo napake pri razlagi. Dvom bi se na primer lahko pojavil glede dedne sposobnosti, za katero se na podlagi točke (c) drugega odstavka 23. člena Uredbe 650/2012 uporablja dedno pravo.⁴⁵ Poleg tega je v sami Uredbi 2016/1104 pojasnjeno, da na njeno področje uporabe spadajo »posebn[a] pooblastil[a] in pravic[e] enega ali obeh partnerjev v zvezi s premoženjem, bodisi med njima bodisi v razmerju do tretjih oseb« (uvodna izjava 20), in da vprašanja – na primer v zvezi s pravico do razpolaganja z družinsko hišo – torej ne zadevajo pravne in poslovne sposobnosti partnerjev.⁴⁶

Vprašanj v zvezi s sposobnostjo za sklenitev registrirane partnerske skupnosti se ne sme zamešati z vprašanji, ki se nanašajo na **omejitve javnega reda** pri uporabi določbe prava katere koli države v skladu z 31. členom uredbe. Pomislimo na primer, da registrirano partnersko skupnost veljavno skleneta odrasla oseba in otrok na podlagi pravnega reda tuje države, v kateri je dovoljeno tako skupnost skleniti že pri zelo nizki starosti. Pomislimo, da par določi običajno prebivališče v državi članici, v kateri se za zavrnitev priznanja javne listine ali odločbe presodi, da je sestavi element skupnosti (starost partnerja) v nasprotju z javnim redom. V tem primeru vprašanje, ki je predmet presoje, ni sposobnost partnerja za sklenitev registrirane partnerske skupnosti, ampak skladnost posledic partnerske skupnosti z javnim redom države, kjer teče postopek.⁴⁷ Vprašanje bi spadalo na področje uporabe Uredbe 2016/1104.

3.3 B) Preživninske obveznosti, urejene z Uredbo 4/2009

Iz področja uporabe Uredbe 2016/1104 so na podlagi drugega odstavka 1. člena izključene tudi: »(c) preživninske obveznosti«.

Glede tega je v uvodni izjavi 22 pojasnjeno, da »preživninske obveznosti med partnerjema ureja Uredba Sveta (ES) št. 4/2009«.⁴⁸ V 15. členu navedene uredbe je pravo, ki se uporablja za **preživninske obveznosti**, določeno s sklicevanjem na Haaški protokol z dne 23. novembra 2007 (v nadaljevanju: Haaški protokol iz leta 2007). Materialno področje uporabe Uredbe 4/2009 je opredeljeno zelo široko in v skladu s prvim odstavkom 1. člena obsega vse »preživninske obveznosti, ki izhajajo iz družinskih razmerij, starševstva, zakonske zveze ali svaštva« – ne glede na poimenovanje, ki jih imajo ta razmerja v pravnem redu posameznih držav članic –, vendar pa tudi Uredba teh razmerij ne opredeljuje. Opredelitve ni niti v Haaškem protokolu iz leta 2007. Če bi

⁴⁴ Glej Rudolf, C., opomba št. 11 zgoraj, 135.

⁴⁵ Glej o tem v nadaljevanju III. poglavje.

⁴⁶ Glej Rodríguez Benot, A., opomba št. 12 zgoraj, 17.

⁴⁷ Ta primer navaja Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 56–57. Glede tehnike določitve načel »javnega reda«, pomembnih v posameznem primeru, ki je predmet analize, glej Perlingieri, G. (2019). V G. Perlingieri in G. Zarra, *Ordine pubblico interno e internazionale tra caso concreto e sistema ordinamentale* Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 83. Glej Deplano, S., *Applicable law to succession and European public policy*. V J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F.G. Viterbo (ur.), opomba št. 16 zgoraj, 47–54.

⁴⁸ Tako je v italijanski, francoski, španski in nemški različici. V angleški in nizozemski različici je navedeno, da se Uredba 4/2009 uporablja za preživninske obveznosti *med zakonoma*. Videti je, da gre za napako, saj ne bi smelo biti dvoma glede tega, da se navedena uredba uporablja tudi za preživninske obveznosti med partnerjema v registrirani partnerski skupnosti. Glej Reinhartz, B., opomba št. 10 zgoraj.

dopustili razlago, ki bi temeljila na pojmi, sprejetih v pravnih redih posameznih držav članic, bi to vplivalo na enotno uporabo ureditve, ki jo določa uredba, in s tem na enako obravnavo preživninskih upravičencev. Iz tega sledi, da bi moral biti pojem »preživninske obveznosti« oblikovan samostojno, ob upoštevanju **okvira** in **posebnega namena** zadevne uredbe. V skladu s sodno prakso Sodišča Evropske unije,⁴⁹ ki je nastajala najprej v zvezi z uporabo drugega odstavka 5. člena Bruseljske konvencije iz leta 1968 in nato v zvezi z uporabo Uredbe Bruselj I, je obveznost določena kot preživninska na podlagi dveh elementov: *a) namen preživljanja* nepreskrbljene osebe, in *b) prilagoditev višine dolgovane preživnine* glede na potrebe preživninskega upravičenca in glede na **ekonomski položaj** zavezanca.⁵⁰

Ob upoštevanju zgoraj navedenega se lahko zastavlja vprašanje glede ločevanja in opredelitve meje med pojmom »preživninske obveznosti« in »premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti«. Zlasti se sprašujemo, na katero od dveh področij uporabe – Uredbe 4/2009 ali Uredbe 2016/1104 (ali 2016/1103) – se nanašajo vprašanja v zvezi s priznavanjem **pravice do preživnine** po razvezi ali **prenehanju** registrirane partnerske skupnosti in v zvezi z določitvijo višine.⁵¹

Težava je še bolj pereča v tisti državah članicah, v katerih ima pristojno sodišče na tem področju veliko diskrecijsko pravico za sprejemanje ukrepov premoženjske narave in lahko v ta namen odredi **plačilo rednih ali pavšalnih zneskov** ter prenos lastništva premoženja z enega od bivših partnerjev (ali zakoncev) na drugega. V teh primerih se namreč ista določba lahko nanaša na **premoženjskopravne posledice** registrirane partnerske skupnosti (ali na premoženjska razmerja med zakoncema) in na preživninske obveznosti po prenehanju zveze. Ta vprašanja so se že pojavila v zadevi *Van den Boogaard proti Paula Laumen*, iz katere v skladu z mnenjem Sodišča Evropske unije izhaja, da mora razlagalec ločevati med tistimi vidiki spora, ki se nanašajo na **premoženjsko razmerje med partnerjema**, in tistimi vidiki, ki se nanašajo na preživninske obveznosti, ter za vsak primer posebej opredeliti, kaj je predmet odločanja v konkretnem postopku.⁵² Sodišče je zlasti pojasnilo, da če iz te presoje »izhaja, da je namen plačila zagotoviti preživljanje nepreskrbljenega zakonca, ali če se za določitev višine upoštevajo potrebe in sredstva obeh zakoncev, ta odločitev zadeva preživninsko obveznost. Če pa plačilo zadeva samo delitev premoženja med zakonca, ta odločitev zadeva premoženjsko razmerje.«⁵³ Upoštevanje teh »smernic« Sodišča Evropske unije je lahko preprosto v državah članicah, v katerih ima preživnina ob ločitvi izključno ali pretežno funkcijo pomoči (npr. v Nemčiji). Tudi v nacionalni

⁴⁹ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 6. marca 1980, *de Cavel II*, C-120/79, in z dne 27. februarja 1997, *Van den Boogaard proti Pauli Laumen*, C-220/95. Glede zadnjenavedenega izreka glej Vlas, P. (1999). *The EEC Convention on jurisdiction and judgments. Article 1: Definition of rights in property arising out of a matrimonial relationship*. *Netherlands International Law Review*, 89–91; Weller, M. (1999). *Zur Abgrenzung von ehelichem Güterrecht und Unterhaltsrecht im EuGVÜ*. *Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 14–20; Forner Delaguna, J.J. (1998). *Jurisprudencia española y comunitaria de Derecho Internacional Privado*. *Revista española de Derecho Internacional*, 299–302. V skladu z zgoraj navedeno usmeritvijo se je izrekla tudi nacionalna sodna praksa: v Italiji, glej sodbo Kasacijskega sodišča, združeni senat, št. 11526 z dne 24. julija 2003. *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, 678 (2004).

⁵⁰ Glej sodbo C-220/95, opomba št. 49 zgoraj, točka 22 obrazložitve.

⁵¹ Glej o tem, nadalje, Viterbo, F.G. *Claim for maintenance after divorce: legal uncertainty regarding the determination of the applicable law*. V J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F.G. Viterbo (ur.), opomba št. 16 zgoraj, 171–184.

⁵² Prim. sodbo C-220/95, opomba št. 49 zgoraj, točka 21 obrazložitve. V navedeni zadevi se je moralo nizozemsko sodišče izreči o ugovoru zoper sklep o razglasitvi izvršljivosti (*exequatur*) odločbe o razvezi zakonske zveze, ki jo je izdalo angleško sodišče, na podlagi katerega je moral eden od bivših zakoncev plačati drugemu enkratno denarno vsoto namesto rednih plačil.

⁵³ Glej sodbo C-220/95, opomba št. 49 zgoraj, točka 22 obrazložitve. Poudarki so dodani.

sodni praksi držav članic do začetka veljavnosti Uredbe 2016/1104 so bila čezmejna vprašanja glede preživnine skoraj vedno obravnavana v okviru Uredbe 4/2009. To usmeritev pa bi bilo treba popraviti v državah članicah (npr. v Italiji in Franciji), v katerih ima lahko preživnina po razvezi zakonske zveze ali prenehanju registrirane partnerske skupnosti **pretežno funkcijo uravnoteževanja** neenakosti ekonomsko-premoženjskega položaja bivših partnerjev (ali zakoncev) ob razvezi njune skupnosti **in kompenzacijsko funkcijo** za preteklo žrtvovanje poklicnih in dohodkovnih pričakovanj ene od strank, s tem ko je prevzela pretežno vlogo v okviru gospodinjstva.⁵⁴ Ta možnost pa bi zaradi tesne povezave s premoženjskopравnimi posledicami zveze ali s premoženjskim razmerjem, ki ga je izbral par, morala spadati na področje uporabe Uredb 2016/1103 in 2016/1104.⁵⁵

3.4 C) Vprašanja, povezana z dedovanjem zapuščine po pokojnem partnerju, urejena z Uredbo 650/2012

Iz področja uporabe Uredbe 2016/1104 je na podlagi drugega odstavka 1. člena izključeno tudi: »(d) dedovanje po pokojnem partnerju«.

Glede tega je v uvodni izjavi 22 pojasnjeno, da so vprašanja, povezana z **dedovanjem zapuščine po pokojnem partnerju**, urejena v Uredbi 650/2012. V skladu s točko (a) prvega odstavka 3. člena in uvodno izjavo 9, področje uporabe te uredbe zajema »vsa civilnopravna vprašanja glede dedovanja zapuščine po zapustniku, torej vse oblike prehoda premoženja, pravic in obveznosti zaradi smrti, ne glede na to, ali gre za prehod po volji zapustnika na podlagi razpolaganja za primer smrti ali za prehod z dedovanjem na podlagi zakona«.⁵⁶ Poleg tega pravice preživelega partnerja na podlagi določb točke (b) prvega odstavka 23. člena ureja pravo, določeno z uporabo navedene uredbe.⁵⁷

Prekrivanje obeh področij uporabe je lahko posledica okoliščine, da v večini nacionalnih ureditev **status partnerja** v registrirani partnerski skupnosti vpliva na **lastništvo premoženja**. Iz tega izhaja, da je treba v primeru smrti **opredeliti obseg zapuščine** partnerja ob upoštevanju posledic prenehanja registrirane partnerske skupnosti.⁵⁸

⁵⁴ Glede izravnalne in kompenzacijske funkcije preživnine v Italiji glej sodbo Kasacijskega sodišča, združeni senat, št. 18287 z dne 11. julija 2018, *Giurisprudenza italiana*, 2018, 1843, s komentarjem, ki ga je pripravil C. Rimini.

⁵⁵ Glej Viterbo, F.G. *Claim for maintenance after divorce: legal uncertainty regarding the determination of the applicable law*. V J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F.G. Viterbo (ur.), opomba št. 16 zgoraj, 171–183; prim. Rimini, C. (2020). *Assegno divorzile e regime patrimoniale della famiglia: la ridistribuzione della ricchezza fra coniugi e le fragilità del sistema italiano*. *Rivista di diritto civile* 422–441.

⁵⁶ Glej o tem v nadaljevanju III. poglavje, odstavki II.3.

⁵⁷ Glede tveganja diskriminacije registriranih partnerskih skupnosti v primerjavi s poročenimi pari s tega vidika glej Pascucci, F. *Intersectional discrimination and survivors' pension*. V J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F.G. Viterbo (ur.), opomba št. 16 zgoraj, 129–143.

⁵⁸ Glej o tem Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 59; prim. Dougan, F. »*Matrimonial property and succession - The interplay of the matrimonial property regimes regulation and succession regulation*«. V J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F.G. Viterbo (ur.), opomba št. 16 zgoraj, 75–87. V uvodni izjavi 12 Uredbe 650/2012 je pojasnjeno: »Organi, ki obravnavajo določeno dedovanje v skladu s to uredbo, pa bi morali glede na okoliščine posameznega primera pri določanju zapuščine zapustnika in posameznih deležev upravičencev upoštevati likvidacijo premoženjskopравnih razmerij med zakoncema ali podobnih premoženjskopравnih razmerij zapustnika«.

Težava pri ločitvi področja uporabe Uredbe 2016/1104 od področja uporabe Uredbe 650/2012 bi se lahko pojavila v tistih državah članicah (npr. Nemčija),⁵⁹ v katerih nacionalna ureditev določa spremenljiv **zakoniti delež dediščine preživelega partnerja**, kar izhaja iz uporabe predpisov s področja premoženjskopravnih posledic registrirane partnerske skupnosti. Zastavlja se torej vprašanje, katero uredbo je treba uporabiti, če delež, dodeljen preživelemu partnerju, temelji na eni strani na dednopravni ureditvi, po drugi strani pa na ureditvi premoženjskopravnih posledic registrirane partnerske skupnosti.

O tem vprašanju je Sodišče Evropske unije že pred sprejetjem Uredb 2016/1103 in 2016/1104 odločalo v zadevi *Mahnkopf*.⁶⁰ V njej je – v zvezi s položajem preživelega zakonca – pojasnilo, da glavni namen take nacionalne določbe ni razdelitev premoženja ali delitev skupnega premoženja zakoncev, ampak določitev obsega dednega deleža, ki ga je treba dodeliti preživelemu zakoncu v razmerju do drugih dedičev.⁶¹

Zato se mora v nejasnih primerih, kot so navedeni zgoraj, razlagalec vprašati, ali pravilo, ki se uporabi v posameznem primeru, zadeva predvsem dedovanje premoženja pokojnega partnerja ali pa zadeva premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti. Težko je opredeliti, katero področje prevladuje nad drugim ali mu je podrejeno, niti ne bi bilo pravilno *a priori* določiti hierarhiije. Tudi v teh primerih se mora presoja razlagalca nanašati na **funkcionalne in aksiološke** okoliščine zadeve in pretekle odločitve sodišč.⁶² Enotno razlago uredb Evropske unije mora zagotavljati tudi **lojalno sodelovanje** nacionalnih sodišč in Sodišča Evropske unije.

3.5 D) Druge izključitve

Iz področja uporabe Uredbe 2016/1104 so na podlagi drugega odstavka 1. člena izključeni tudi:

»(e) socialna varnost;

(f) upravičenost prenosa ali prilagoditev pravic do starostne ali invalidske pokojnine, ki so bile pridobljene v času trajanja registrirane partnerske skupnosti in na podlagi katerih v času trajanja registrirane partnerske skupnosti ni prišlo do izplačila pokojnine, med partnerjema v primeru prenehanja ali razveljavitve partnerske skupnosti;

(g) narava stvarnih pravic na premoženju;

(h) vpis pravic na nepremičnini ali premičnini v register, vključno s pravnimi zahtevami za takšen vpis, in učinki vpisa ali nevpisa takšnih pravic v register«.

Skupni imenovalec teh izključitev je, da so upravičene z vidika »zaščite« pristojnosti držav članic.

Pri razmejitvi področja uporabe Uredbe 2016/1104 s področjem **»socialne varnosti«** lahko pomaga sodna praksa Sodišča Evropske unije, ki se nanaša na opredelitev področja uporabe Bruseljske konvencije in se osredotoča na ločevanje med odločbami v civilnih in gospodarskih

⁵⁹ Glej Reinhartz, B., opomba št. 10 zgoraj.

⁶⁰ Sodba Sodišča Evropske unije z dne 1. marca 2018, *Mahnkopf proti Mahnkopf*, C-558/16, točke od 41 do 44. Za nadaljnjo obravnavo glej v nadaljevanju III. poglavje, II.3. del

⁶¹ *Ibid.*, točka 40 obrazložitve.

⁶² Glej Rudolf, C., opomba št. 11 zgoraj, 136.

zadevah ter zadevah s področja socialne varnosti.⁶³ Usklajevanje sistemov socialne varnosti na evropski ravni je urejeno v Uredbi 883/2004⁶⁴ in v Uredbi 987/2009,⁶⁵ ki določa pravila za njeno izvajanje.

Kar zadeva izključitev iz točke (f), je v uvodni izjavi 23 pojasnjeno: »Vprašanja, ali se lahko pravice do starostne ali invalidske pokojnine – ne glede na njihov značaj –, ki so bile pridobljene v času trajanja registrirane partnerske skupnosti in na podlagi katerih v času trajanja registrirane partnerske skupnosti ni prišlo do izplačila pokojnine, **med partnerjema prenesejo ali prilagodijo**, bi morala ostati izključena iz področja uporabe te uredbe, upoštevajoč specifične sisteme v državah članicah. *Vendar bi se morala ta izključitev ozko razlagati. Zato bi morala ta uredba urejati zlasti vprašanje razvrstitve pokojninskih sredstev, zneske, ki so bili že plačani partnerju med trajanjem registrirane partnerske skupnosti, in morebitno nadomestilo, ki bi bilo odobreno v primeru skupnega plačevanja pokojninskih prispevkov*«. ⁶⁶

Vprašanja, ki se nanašajo na »naravo stvarnih pravic na premoženju« in na ureditev »vpis[a] [teh pravic] v register«, so obravnavana v točki IV.7 tega poglavja.

4. Področje uporabe *ratione temporis*

Področje uporabe *ratione temporis* Uredbe 2016/1104 je določeno v več stopnjah, da se omogoči ustrezna uporaba ureditve, ki je začela veljati 8. septembra 2016 in se v državah članicah, ki so udeležene v okrepljenem sodelovanju, uporablja od 29. januarja 2019.

V skladu s 70. členom Uredbe 2016/1104 so morale države po 29. juniju 2016 pripraviti seznam organov in pravnih strokovnjakov, pooblaščenih za izvajanje pravosodnih funkcij na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti, ter obrazce in potrdila za uporabo v javnih listinah in sodnih poravnah. Dolgo obdobje za priprave iz 70. člena Uredbe priča o tem, kako dobro se evropski zakonodajalec zaveda težavnosti izvajanja postopkov, ki naj omogočijo prost pretok odločb.

Tej prvi fazi priprave je bila dodana še ena, ki se je zaključila 29. aprila 2018. V njenem okviru so bile države članice pozvane, naj v okviru Evropske pravosodne mreže predstavijo⁶⁷ svojo materialnopravno in procesnopravno nacionalno ureditev na področju družinskih premoženjskih odnosov, sodišča, ki so pristojna za odločanje o tovrstnih zadevah, in učinke premoženjskopравnih

⁶³ Zadeva C-271/00, opomba št. 8 zgoraj. Postopek, ki poteka pred predložitvenim sodiščem, izhaja iz dogovora, ki sta ga pred razvezo zakonske zveze v Belgiji sklenila zakonca L. Baten in H. Kil, s katerim sta določila, da bo L. Baten mesečno plačeval H. Kil preživnino za preživljanje in izobraževanje hčere, med zakoncema samima pa ne bo nobenih zahtev po plačevanju preživnine. Pozneje se je H. Kil s hčerjo preselila v občino Steenberg (Nizozemska). Ker sta izpolnjevali pogoje iz zakona o socialni pomoči (ABW), jima je občina dodelila socialno pomoč. Pozneje je ta občina vložila regresni zahtevek zoper L. Batna za izterjavo odobrene socialne pomoči. Sodišče je ugotovilo, da »pojem ‚socialne varnosti‘ ne vključuje regresnega zahtevka, s katerim javni organ na podlagi običajnega prava od osebe zasebnega prava zahteva povračilo zneskov, ki jih je izplačal iz naslova socialne pomoči razvezanemu zakoncu in otroku tega zakonca«.

⁶⁴ Uredba (ES) št. 883/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o koordinaciji sistemov socialne varnosti (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 5, str. 72).

⁶⁵ Uredba (ES) št. 987/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. septembra 2009 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe (ES) št. 883/2004 o koordinaciji sistemov socialne varnosti (UL L 284, 30. 10. 2009, str. 1).

⁶⁶ Poudarki so dodani.

⁶⁷ Evropska pravosodna mreža, na <https://e-justice.europa.eu>.

posledic partnerskih skupnosti na tretje osebe. Ureditev iz 63. člena Uredbe 2016/1104 je pomembna za razumevanje zakonodajne politike: brez vključitve državljanov in poenostavitve dostopa do informacij o materialnopravni in procesnopravni ureditvi, bi se ta evropski zakonodajni instrument zelo težko izvajal.

Zaradi tako dolgega čakanja na pravni okvir za vprašanja glede pristojnosti in prava, ki se uporablja za registrirane partnerske skupnosti, je bilo določeno (drugi odstavek 69. člena), da se odločbe, ki jih izda pristojno sodišče na podlagi pravil iz Uredbe v postopkih, ki so se začeli pred 29. januarjem 2019, priznajo in izvršijo, kot je določeno v Uredbi.

III. Pristojnost

1. Uvod

Že takoj je pomembno opozoriti, da je skladno z Uredbo 2016/1104 lahko za odločanje pristojen tudi organ, ki ni sodišče. Predvideno je namreč **široko pojmovanje pojma »sodišče«**, ki v skladu z Uredbo obsega vse organe in pravne strokovnjake, pristojne za obravnavanje premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti, ki izvajajo sodno funkcijo ali delujejo na podlagi pooblastil, ki jih nanje prenese sodišče, ali pod njegovim nadzorom. Sojenje je dejavnost, ki ni izključno omejena na državna sodišča, ampak jo lahko izvajajo tudi drugi organi ali pravni strokovnjaki, če zagotovijo jamstva glede svoje nepristranskosti in omogočajo strankam uresničevanje pravice do izjavljanja. Njihove odločbe o premoženjskih odnosih med partnerjema morajo poleg tega izpolnjevati določene *standarde*, ki jih predvideva Uredba, predvsem pa mora biti zagotovljena možnost, da so odločbe teh organov lahko predmet pritožbe ali ponovne preučitve pred sodiščem, in da imajo enakovredno veljavnost kot odločba sodišča. Države članice lahko torej določijo pravne subjekte, ki bodo lahko sprejemali odločitve v smislu Uredbe 2016/1104⁶⁸: Francija je na primer imenovala notarje, Italija se je odločila za imenovanje matičarjev in odvetnikov, ki izvajajo mediacijo v skladu z zakonom št. 312 iz leta 2014, več držav pa posebnih subjektov ni določilo.⁶⁹ Če dobro pogledamo, ni videti, da bi imel dogovor, dosežen v okviru mediacije po italijanskem pravu, značilnosti »odločbe« iz drugega odstavka 3. člena; bolj kot to je videti, da ustreza izvensodnemu reševanju sporov. Slednje v besedilu Uredbe sicer ni izrecno predvideno, je pa priporočeno v uvodni izjavi 38. V tej uvodni izjavi, ki ji sicer ne sledi nobena določba v besedilu Uredbe, je predvideno, da se spor glede premoženjskopравnih posledic registrirane partnerske skupnosti lahko sporazumno rešuje zunaj sodišča: sklicevanje na mediacijo bi lahko temeljilo na tej uvodni izjavi, ne pa na drugem odstavku 3. člena.

2. Pristojnost v primeru smrti enega od partnerjev

Glavno merilo za določitev sodne pristojnosti je povezano z načelom **koncentracije**⁷⁰: če poteka postopek zaradi **dedovanja zapuščine po pokojnem partnerju**, je sodišče, ki obravnava primer,

⁶⁸ Seznam pravnih subjektov, ki se štejejo za »sodišča«, je po prijavi na podlagi 65. člena objavljen na spletnem mestu European e-justice na naslovu https://e-justice.europa.eu/content_matters_of_matrimonial_property_regimes-559-it-sl.do?init=true

⁶⁹ Uredba-zakon št. 132 z dne 12. septembra 2014, ki je bila s spremembami preoblikovana v zakon št. 162 z dne 10. novembra 2014.

⁷⁰ Glej Gasperini, M.P. (2019). *Jurisdiction and Efficiency in Protection of Matrimonial Property Rights*. Zbornik Znanstvenih Razprav, Letnik LXXIX, 26.

pristojno tudi za premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti pokojnika; če je bil sprožen postopek za **prenehanje ali razveljavitev registrirane partnerske skupnosti**, to sodišče odloča tudi o premoženjskopравnih posledicah, ki izhajajo iz registrirane partnerske skupnosti, ki je predmet prenehanja ali razveljavitve, če stranki s koncentracijo soglašata.

Uredba torej uporablja tehniko koordinacije, s čimer želi doseči poenotenost pristojnosti na področjih, kot so dedovanje in premoženjska razmerja para, ki so medsebojno tesno povezana. Na podlagi 4. člena so sodišča, ki obravnavajo dedovanje na podlagi Uredbe 650/2012⁷¹ (t. i. Uredba o dedovanju), pristojna za odločanje o premoženjskopравnih posledicah partnerske skupnosti, ki so povezane z dedovanjem.⁷²

Dejstvo, da je treba določiti pristojno sodišče v skladu s pravili Uredbe o dedovanju, povzroča precejšnje težave preživelemu partnerju, saj bo odločanje o premoženjskopравnih posledicah njegove registrirane partnerske skupnosti potekalo pred sodiščem, ki z njim morda nima nobene povezave. Na podlagi 4. člena Uredbe 2016/1104, ki napotuje na Uredbo o dedovanju bo namreč lahko pristojno bodisi sodišče države, v kateri je imel zapustnik običajno prebivališče, bodisi sodišče države, katere državljan je bil zapustnik, če je zapustnik izbral pristojno sodišče. V tem primeru je torej mogoče, da se premoženjska vprašanja obravnavajo pred sodiščem države, s katero nima partner nobene povezave. To je morda ugodno za druge stranke, ne pa za preživelega partnerja.⁷³ Glede tega je Uredba skrajno toga. Partner se ne more sklicevati na druge podlage, ki bi utemeljile pristojnost sodišča (vključno z *electio fori*), kar ga postavlja v podrejen položaj. Uredba o dedovanju, katere pravila o pristojnosti se torej uporabljajo tudi za premoženjskopравne posledice registriranih partnerskih skupnosti, v 78. členu določa, da lahko države kot pristojne organe določijo tudi druge organe, ne samo sodišča. Državlani lahko v Evropski pravosodni mreži preverijo, ali taki organi obstajajo in kateri so, pri čemer morajo biti pozorni na dejstvo, da ni nujno, da so organi iz 78. člena⁷⁴ isti kakor pristojni organi, ki niso sodišča, kot je določeno v 70. členu Uredbe 2016/1104. Tudi s tega vidika je videti, da je sistem kaotičen, zapleten in neprimeren za preprosto in hitro določitev organov, ki so pristojni v posameznih primerih. Evropski zakonodajalec je bil deležen tudi kritik, da ni v eni sami uredbi združil premoženjskih vidikov, povezanih z dedovanjem po zakoncu ali partnerju.⁷⁵ Edina možnost, ki ostane na voljo partnerju, je pravica, da omeji predmet postopka. Če zapuščina obsega premoženje, ki je v tretji državi, lahko partner na podlagi 13. člena Uredbe 2016/1104 predlaga sodišču, naj ne odloča o tem premoženju, če je mogoče pričakovati, da njegova odločitev o tem premoženju ne bo priznana in razglašena za izvršljivo v tej tretji državi. Sodišče bo lahko ugodilo predlogu za omejitev predmeta, če bi bilo to koristno za doseganje »največjega interesa za pravilno delovanje pravosodja v obravnavani zadevi«.⁷⁶ Poleg te možnosti imajo stranke tudi pravico, da omejijo predmet postopka po pravu države članice, v kateri je sodišče, ki je začelo postopek. Z uresničevanjem teh pravic se lahko

⁷¹ Uredba (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju, <https://eur-lex.europa.eu>.

⁷² Glej Bonomi, A. (2010). *Successions internationales: conflicts de lois et des juridictions*. 350, *Recueil des cours*, 71–74; De Cesari, P. (2001). *Autonomia della volontà e legge regolatrice delle successioni*. Padova: Giuffrè, 99.

⁷³ Glej Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 77–80.

⁷⁴ Evropska pravosodna mreža, glej <https://e-justice.europa.eu>.

⁷⁵ Lagarde, V. P. (2016). *Règlements 2016/1103 et 1104 du 24 juin 2016 sur les régimes matrimoniaux et sur le régime patrimonial des partenariats enregistrés*. *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, 678–680.

⁷⁶ Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 82–83.

partner izogne temu, da bi bila odločitev pristojnega sodišča neučinkovita, ker ne bi mogla biti priznana ali izvršena. Posledica omejitve predmeta postopka pa je, da je pristojnost ponovno razdrobljena, kar je v nasprotju z načelom koncentracije, kar je namen celotne ureditve na področju dedovanja po partnerju.

3. Pristojnost v primeru prenehanja ali razveljavitve registrirane partnerske skupnosti

Načelo koncentracije se uporablja tudi pri sporih v zvezi s premoženjskopравnimi posledicami registriranih partnerskih skupnosti in sporih, ki so nastali zaradi **prenehanja ali razveljavitve registrirane partnerske skupnosti**. Pri vsakem prenehanju ali razveljavitvi je treba oceniti premoženje ob prenehanju osebnega razmerja med partnerjema. Zato je v 5. členu Uredbe v skladu s pristopom, ki zasleduje **koncentracijo pristojnosti**, določeno, da o premoženjskih vidikih registrirane partnerske skupnosti odloči sodišče, ki je začelo postopek za prenehanje skupnosti⁷⁷. Sodišče, ki obravnava zadevo, lahko obravnava vprašanja v zvezi s premoženjskopравnimi posledicami registrirane partnerske skupnosti le, če deluje v državi, ki je vključena v okrepljeno sodelovanje glede Uredbe 2016/1104. Za razliko od dedovanja, **koncentracija** v tem primeru ni rezultat zakonskega avtomatizma, ampak je pogojena z **dogovorom obeh partnerjev**. Tukaj se torej pojavlja še ena priložnost za avtonomijo strank na premoženjskem področju. Dogovor o izbiri sodišča je v tem primeru odraz ocene o smotrnosti, da eno sodišče odloča o vseh vprašanjih na podlagi pravil, ki se razlikujejo od tistih iz Uredbe 2016/1104. Glede te možnosti se svobodno odločata partnerja. Podrejenost koncentracije dogovoru med partnerjema je izhodišče za podobno določbo v Uredbi 2016/1103, vendar pa na področju zakonskih zvez vloga dogovora kot instrumenta za koncentracijo pristojnosti deluje glede na različne navezne okoliščine za določitev pristojnosti v sporu, ki so taksativno naštet v drugem odstavku 5. člena Uredbe 2016/1103.⁷⁸

Dogovor se lahko doseže tudi zunaj sodnega postopka in pred začetkom postopka za prenehanje skupnosti. Sklenjen mora biti v pisni obliki, podpiseta pa ga obe stranki; lahko je tudi v elektronski obliki, ki zagotavlja trajen zapis dogovora, kot je določeno v 7. členu Uredbe 2016/1104. Izraz trajni nosilec podatkov je znan evropskemu pravu in se uporablja zlasti na področju elektronskega poslovanja. Direktiva 2011/83 o pravicah potrošnikov⁷⁹ vsebuje opredelitev, ki se uporablja tudi za dogovor iz 7. člena Uredbe 2016/1104. Trajni nosilec podatkov je vsak instrument, ki omogoča, da se informacije shranijo tako, da so dostopne za prihodnje potrebe za obdobje, ki je ustrezno za namene informiranja, in ki omogoča nespremenjeno reprodukcijo shranjenih informacij. Vendar pa stranki z dogovorom pred začetkom postopka ne moreta prosto izbrati katerega koli sodišča v

⁷⁷ Glej Bariatti, S. in Viarengo, I. (2007). *I rapporti patrimoniali tra coniugi nel diritto internazionale privato comunitario*. *Rivista diritto internazionale privato e processuale*, 605–610.

⁷⁸ Zakonca morata soglašati glede tega, ali je sodišče, ki obravnava predlog razveze zakonske zveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze: a) sodišče države članice, na ozemlju katere vlagatelj običajno prebiva, če je prebival tam najmanj leto dni neposredno pred vložitvijo vloge, v skladu s peto alineo točke (a) prvega odstavka 3. člena Uredbe (ES) št. 2201/2003; b) sodišče države članice, katere državljan je vlagatelj in na ozemlju katere običajno prebiva, če je bival tam najmanj šest mesecev neposredno pred vložitvijo vloge, v skladu s šesto alineo točke (a) prvega odstavka 3. člena Uredbe (ES) št. 2201/2003; c) sodišče, ki v skladu s 5. členom Uredbe (ES) št. 2201/2003 odloča o spremembi odločbe o spremembi prenehanja življenjske skupnosti v razvezo; ali d) sodišče, ki obravnava zadevo v skladu s 7. členom Uredbe (ES) št. 2201/2003 v primerih subsidiarne pristojnosti.

⁷⁹ V točki 10 prvega odstavka 2. člena Direktive 2011/83/EU z dne 25. oktobra 2011 o pravicah potrošnikov, spremembi Direktive Sveta 93/13/EGS in Direktive 1999/44/ES Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi Direktive Sveta 85/577/EGS in Direktive 97/7/ES Evropskega parlamenta in Sveta (UL L 304, 22. novembra 2011, str. 64)

kateri koli državi, ampak morata izbirati med organi, ki so pristojni za obravnavo prenehanja razmerja glede na pravila, ki se uporabljajo v zadevnem primeru.

4. Pristojnost v drugih primerih

V 6. členu Uredbe 2016/1104 so določena **dodatna merila** za določitev pristojnega sodišča v tistih primerih, ko med strankama ni sklenjen dogovor o izbiri sodišča, niti ne pride do koncentracije postopkov. Na podlagi 6. člena je pristojno sodišče na ozemlju, kjer imata partnerja v času, ko sodišče začne postopek, **običajno prebivališče**⁸⁰ ali, če tega ni, sodišče države, katere skupno **državljanstvo** imata *partnerja* v času, ko sodišče začne postopek, ali, če tudi tega ni, sodišče države, **na katere ozemlju je bila registrirana partnerska skupnost ustanovljena**. Očitno je, da so merila za določitev pristojnosti usklajena z merili za določitev prava, ki se uporablja. To je poskus poenostavitve, ki je značilen za celoten sklop predpisov s tega področja. Izbira strank, čeprav le v okviru meril, ki jih vnaprej določa zakon, je vodilno merilo, kar izhaja iz 8. člena, ki omogoča določitev pristojnosti na podlagi spustitve v postopek, pod pogojem, da je tožena stranka ustrezno obveščena in da ima možnost ugovarjati pristojnosti. Zakonodajalec EU si je prizadeval pripraviti merila, ki poudarjajo povezanost strank s sodiščem, kar doseže z uporabo nedvoumnih naveznih okoliščin za določitev sodišča in merodajnega prava. Ta pristop je bil že preizkušen na področju zakonskih zvez in starševske odgovornosti: Uredba 2201/2003 (t. i. uredba Bruselj IIa) določa, da sta običajno prebivališče in državljanstvo primerni merili za določitev pristojnosti, tak pristop pa je v celoti potrjen tudi v novi prenovljeni Uredbi 2019/1111.⁸¹ Uredba 2016/1104 se od Uredbe 2016/1103 razlikuje po tem, da je predvidela dodatno merilo za določitev pristojnosti – pristojna so tudi sodišča države, v kateri je bila skupnost registrirana. Namen take ureditve je, da se partnerja zavarujeta pred morebitnimi zavrnitvami pristojnosti. Opozoriti je treba, da sta doslej na mednarodni ravni Montrealsko konvencijo, ki je edina konvencija na področju vzajemnega priznavanja registriranih partnerskih skupnosti, podpisali samo dve državi. Čeprav je bila sprejeta leta 2007, tako še ni začela veljati na mednarodni ravni. Ker je priznavanje registriranih partnerskih skupnosti torej vprašanje, ki je prepuščeno nacionalnim zakonodajam, ter z namenom zagotavljanja učinkovitosti postopkov, je v Uredbi 2016/1104 predvideno posebno merilo za določitev pristojnosti, ki temelji na navezni okoliščini države, v kateri je bila skupnost registrirana.

Posebno merilo, ki omogoča določitev pristojnosti v določeni državi, je **pristojnost na podlagi spustitve v postopek**. V skladu z 8. členom Uredbe »je pristojno tudi sodišče v državi članici, katere pravo se uporablja na podlagi 22. člena ali prvega odstavka 26. člena, pred katerim se tožena stranka spusti v postopek«. Gre torej za sprejem postopka,⁸² kar vodi v **tihi dogovor o pristojnosti**. Ta institut potrjuje evropska sodna praksa⁸³, prisoten pa je tudi v nekaterih drugih evropskih

⁸⁰ Če ob vložitvi predloga nimata skupnega običajnega prebivališča, je pristojno sodišče države, na katere ozemlju sta imela *partnerja* zadnje običajno prebivališče, če eden od njiju še vedno prebiva tam v času, ko sodišče začne postopek, ali na katere ozemlju ima tožena stranka običajno prebivališče.

⁸¹ To je Uredba (EU) 2019/1111 z dne 25. junija 2019 o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok, s katero je prenovljena predhodna Uredba 2201/2003 (UL L 178, 2. julija 2019, str. 1).

⁸² Glej Salerno, F. (2015). *Giurisdizione ed efficacia delle decisioni straniere nel Regolamento (UE) n. 1215/2012 (rifiusione)*. Padova: Cedam), 247–251; Gasperini, M.P., opomba št. 70 zgoraj, 2, 36.

⁸³ Sodbi Sodišča Evropske unije z dne 20. maja 2010, *C.V.I. Group*, C-111/09, točka 21, in z dne 27. februarja 2014, *Cartier parfums-lunettes* in *A.C. assurances*, C-1/13, točka 34.

uredbah.⁸⁴ Institut tihega dogovora o pristojnosti je zanesljiv pokazatelj vedno večje vloge zasebne avtonomije na procesnopравnem področju, kar pomembno vpliva tudi na oblikovanje nove evropske kulture v civilnopравnih postopkih, s katero se morajo seznanjati tudi nacionalna teorija in sodišča.⁸⁵ Pomembna vloga, ki jo ima zasebna avtonomija, zahteva strog nadzor glede obstoja **učinkovitega, svobodnega in zavestnega dogovora** o pristojnosti. Sodišče Evropske unije je imelo v eni od novejših odločb⁸⁶ priložnost pojasniti, da »neobstoj stališč ne more pomeniti, da se je stranka spustila v postopek v smislu člena 26 Uredbe št. 1215/2012⁸⁷ [t. i. Bruselj Ia], in se torej ne more šteti za tiho privolitev tožene stranke glede pristojnosti sodišča, pred katerim poteka postopek, take določbe, ki se nanaša na pristojnost na podlagi tihega dogovora, ni mogoče uporabiti v okoliščinah, kakršne so te v postopku v glavni stvari«. Sodišče Evropske unije⁸⁸ je v zadevi, ki se je nanašala na Uredbo 44/2001 (t. i. Uredba Bruselj I), nedvomno pa velja tudi za Uredbo 2016/1104, odločilo, da če prvi odgovor na tožbo poleg ugovora pristojnosti sodišča, ki obravnava zadevo, vsebuje vprašanja glede vsebine spora, to preprečuje dogovor o pristojnosti in ni pomembno, da ta ugovor ni bil edini predmet prvega odgovora na tožbo. Prav tako se pristojnost ne more šteti za sprejeto, če stranka nastopi tako, da sodišče imenuje začasnega zastopnika. Sodišče Evropske unije je v drugi odločbi⁸⁹ namreč pojasnilo, da »tak zastopnik nima stika s toženo stranko, od nje ne more dobiti potrebnih informacij za sprejetje ali ugovarjanje pristojnosti sodišča ob polnem poznavanju zadeve«. V zadevi na podlagi Uredbe 44/2001 je Sodišče Evropske unije⁹⁰ tudi pojasnilo, da odsotna tožena stranka v postopku ne more ustrezno sodelovati z začasnim zastopnikom in tako nima priložnosti, »da učinkovito izpodbija to pristojnost ali poda privolitev«. Sodišče Evropske unije je zato izključilo možnost, da bi dejstvo, da se je začasni zastopnik odsotne tožene stranke spustil v spor, lahko šteli za tiho priznanje tožene stranke. S spustitvijo tožene stranke v postopek postane dogovor o pristojnosti sodišča, ki je bil pred tem sklenjen med partnerjema, neučinkovit, pristojno pa postane sodišče, ki obravnava ta postopek, čeprav sta stranki pred tem nameravali začeti postopek pred sodiščem v tretji državi. Takšni zaključki so bili sprejeti

⁸⁴ Glej 5. člen Uredbe 4/2009; 9. člen Uredbe 650/2012; prvi odstavek 26. člena Uredbe 1215/2012.

⁸⁵ Zanimiv italijanski primer uporabe tihega dogovora iz Uredbe 44/2001, glej odločbo Kasacijskega sodišča, združeni senati, št. 19473 z dne 30. septembra 2016, n. 19473, na spletnem mestu www.ilcaso.it. Nacionalno sodišče pri sklicevanju na institut tihega dogovora opozarja, da je utemeljen v »enotni ureditvi civilnega in komercialnega meddržavnega pravosodnega prostora, da se prepreči pojav in vztrajanje negotovosti glede predikabilnosti pristojnosti sodišča, ki je začelo postopek«, in poudarja, da je ta institut »popolnoma skladen s splošnim načelom dispozitivnosti, ker stranki dopušča izbiro, da lahko pravočasno ugovarja zakonitosti izbire sodišča, kot ga je izbrala nasprotna stranka«.

⁸⁶ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 11. aprila 2019, *Ryanair*, 3, *Revue trimestrielle de droit commercial et de droit économique*, C-464/18, 787–789, (2019), z opombo A. Marmisse-D'Abbadie d'Arrast, (2020). *Exploitation d'une succursale. Action paulienne. Article 7, point 5 et article 26. Rivista diritto internazionale privato e processuale*, 200.

⁸⁷ Uredba (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL L 351, 20. decembra 2012, str. 1).

⁸⁸ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 13. julija 2017, *Bayerische Motoren Werke AG proti Acacia s.r.l.*, 392, *Europe*, C-433/16, 48 (2017), z opombo L. Idot, *Relations avec le règlement sur les dessins ou modèles communautaires*.

⁸⁹ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 21. oktobra 2015, *Gogova*, C-215/15, 12, *Europe*, Décembre, 49-50 (2015), z opombo L. Idot, *Champ d'application matériel et délivrance d'un passeport pour un mineur*.

⁹⁰ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 11. septembra 2014, *Common Market Law Review*, C-112/13, 1309–1337 (2015), z opombo M. De Visser, *Juggling centralized constitutional review and EU primacy in the domestic enforcement of the Charter: A.v. B.*, 11, *European Constitutional Law Review*, 389–407 (2015) 9, z opombo D. Paris, *Constitutional Courts as Guardians of EU Fundamental Rights? Centralised Judicial Review of Legislation and the Charter of Fundamental Rights of the EU*, 4, *Revue critique de droit international privé*, 915–921 (2015).

v sodni praksi Sodišča Evropske unije,⁹¹ ki se je opredelila do delovanja tihega dogovora v različnih instrumentih EU⁹² in drugih mednarodnih instrumentih.⁹³

5. Izbira sodišča in prava, ki se uporablja

Glavno merilo za določitev pristojnega sodišča je **izbira** partnerjev. Stranki namreč lahko namreč izbereta pravo, ki se uporablja za njune premoženjske odnose (t. i. *professio iuris*) in določita pristojnost organa tiste države članice, katere pravo se uporablja. Prav tako lahko s posebnim dogovorom izbereta pristojno sodišče v državi, katere pravo se uporablja za njune premoženjske odnose na podlagi meril iz 26. člena Uredbe. Dvojna svoboda izbire je pomemben instrument za poenostavitev življenja državljanov, ki lahko na podlagi svojih dejanskih potreb določijo ne le pravo, ampak tudi sodišče, ki je zanje bolj primerno tako zaradi fizične bližine kot tudi zaradi poznavanja materialnopravnih in procesnih pravil.

Na podlagi uvodne izjave 44 Uredbe bi se moralo sodišče izbrati tako, da se prepreči pojav »pravnih praznin«. Sodišče bi bilo treba izbrati med več ustreznimi možnostmi, pri čemer je treba upoštevati, da se izbere sodišče, ki lahko odloča na podlagi prava, ki predvideva premoženjskopravne posledice za registrirane partnerske skupnosti. Ker je priznavanje partnerskih skupnosti v državah članicah razdrobljeno in ker države članice še nimajo predvidenih instrumentov mednarodnega zasebnega prava, ki bi pokrivali to področje, je za partnerje izbira sodišča instrument, ki ob pravilni uporabi lahko pomaga pri uspešnem delovanju pravnega okvira, ki ga je Evropska unija tako težko pripravila. Pari morajo aktivno sodelovati pri preprečevanju dolgotrajnih postopkov, s čimer se zmanjša tveganje za odrek sodnega varstva. To je tudi razlog za upravičene in razumne omejitve svobode izbire, ki pomagajo dosegati vrednote, značilne za evropski pravni red, kot so pravna varnost⁹⁴ ter dostopnost in učinkovitost sodnega varstva.

Na podlagi 7. člena lahko partnerja izbereta »sodišča države članice, katere pravo se uporablja na podlagi člena 22 ali člena 26(1)« in sodišča države članice, po katere pravu je bila ustanovljena registrirana partnerska skupnost. Izbereta lahko sodišče države, v kateri imata partnerja skupno prebivališče, ali sodišče države, v kateri imata partnerja ali eden od njiju v času sklenitve dogovora običajno prebivališče, ali pa sodišče države, katere državljanstvo ima eden od partnerjev v času sklenitve dogovora. Pristojno sodišče se torej izbere na podlagi meril, podanih za določitev prava,

⁹¹ Glej Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 96, ki navaja sodbo Sodišča Evropske unije z dne 7. marca 1985, *Hannalore Spitzley proti Sommer Exploitation SA*, C-48/84.

⁹² Opozoriti je treba, da Uredba 2019/1111, t. i. *Bruselj IIb*, ki naj bi nadomestila Uredbo 2201/2003, ne obravnava več izrecno instituta tihega dogovora iz 12. člena Uredbe 2201/2003. Že v 12. členu je zakonodajalec zahteval, da se pristojnost sprejme izrecno ali na drugačen nedvoumen način, vendar je bil s prenovitvijo instrumenta skupnosti ta institut iz besedila umaknjen. V uvodni izjavi 23 je pojasnjeno: »Sodišče bi moralo, še preden začne izvajati pristojnost na podlagi dogovora o pristojnosti sodišča ali sprejetja pristojnosti, preučiti, ali ta dogovor ali sprejetje temeljita na ozavešeni in svobodni izbiri zadevnih strank in nista rezultat dejanja ene stranke, ki je izkoristila težek ali šibek položaj druge stranke«. Sprejetje, ki odloča o dogovoru o pristojnosti, je zdaj urejeno v točki (b) prvega odstavka 10. člena pod (ii), kjer se glede tega zahteva, da so vse stranke »izrecno sprejel[e] pristojnost med postopkom« in »je sodišče vsem strankam zagotovilo pravni poduk o tem, da imajo pravico ne sprejeti pristojnosti«.

⁹³ Institut tihega dogovora je obravnavan tudi v 18. členu Bruseljske konvencije z dne 27. septembra 1968.

⁹⁴ Glede potrebe po enotni uporabi pojmov in pravnih opredelitev, ki jih je podalo Sodišče Evropske unije pri uporabi mednarodnega zasebnega prava za učinkovitejšo zagotavljanje pravne varnosti, glej sodbe Sodišča Evropske unije z dne 14. julija 1977, *Bavaria Fluggesellschaft*, C-9/77 in C-10/77, točka 4; z dne 11. avgusta 1995, *SISRO*, C-432/93, točka 39; z dne 10. marca 1992, C-214/89, odstavek 13, in z dne 23. aprila 2009, *Draka*, C-167/2008, točka 25.

ki se uporablja, podobno kot velja za izbiro sodišča v Uredbi 2016/1103. Za registrirane partnerske skupnosti pa obstaja dodatna navezna okoliščina, v skladu s katero je mogoče izbrati sodišče države članice, po katere pravu je bila registrirana partnerska skupnost ustanovljena. Pojasniti je treba, da se sodišče v skladu z določbo iz 6. člena lahko izbira samo, če v zadevi niso pristojna sodišča, ki obravnavajo dedovanje ali prenehanje in razveljavitev partnerske skupnosti iz 4. in 5. člena Uredbe.

Nedvomno ima izbira sodišča, ki je vezana na pravo, ki se uporablja, kot je določeno v 22. členu, tudi slabe strani: če je namreč treba izvesti postopek pred sodiščem, se pristojno sodišče vedno določi glede na pretekle okoliščine, pri čemer se tvega, da v trenutku vložitve predloga nobeden od partnerjev nima več dejanske povezave s to državo. Če bi upoštevali navezno okoliščino prebivališča ali države, v kateri je bila ustanovljena partnerska skupnost, bi se sčasoma lahko zgodilo, da bi bilo zaradi nenehnih selitev para dejansko težko upravičiti povezavo s pristojnim sodiščem. V tem smislu bi bil verjetno najboljši pristop, ki je predviden v Uredbi 4/2009, in ki omogoča, da se kot pristojno sodišče izbere bodisi sodišče, ki je pristojno za reševanje zakonskega spora, bodisi sodišče države članice zadnjega skupnega prebivališča, kjer je par prebival vsaj eno leto.⁹⁵

Kombinacija dvojne izbire (*professio iuris in electio fori*), ki jo določata uredbi, je skladna s pravili, določenimi v drugih evropskih uredbah. Dvojna izbira je zagotovljena tako z Uredbama 4/2009 in 650/2012 kot tudi z Uredbo 1215/2012. Zaradi precejšnje avtonomije strank je treba strogo preverjati, ali partnerja dejansko **jasno in izrecno soglašata**⁹⁶ glede prava, ki se uporablja, in glede izbire pristojnega sodišča. Na tem področju je sodna praksa Sodišča Evropske unije, ki je nastala v zvezi s splošnimi pogodbenimi pogoji,⁹⁷ dosledno zahtevala, da se dokaže, da je bilo soglasje dejansko podano in da je bilo podano zavestno za točno določeno pravo ali sodišče. Posledica ničnosti dogovora o pravu, ki se uporablja, bi lahko bila ničnost dogovora o izbiri sodišča: taka dinamika je dobro poznana Sodišču Evropske unije.⁹⁸

Izbira prava (22. člen) in izbira sodišča (7. člen) morata biti opravljeni pisno ali v elektronski obliki, ki omogoča shranjevanje na trajnem nosilcu⁹⁹. V sodni praksi Sodišča Evropske unije je že bilo pojasnjeno, da tudi elektronske oblike komuniciranja lahko ustrezajo obličnostnim zahtevam, če se lahko v primeru izbire teh sredstev zagotovi ustrezno dokazilo o izrecnem soglasju. Tako je na primer, če je mogoče splošne pogodbene pogoje, v katerih je navedena izbira sodišča, shraniti in natisniti.¹⁰⁰

⁹⁵ Glej Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 103.

⁹⁶ Glej sodbi Sodišča Evropske unije z dne 9. novembra 2000, *Coreck Maritime GmbH proti Handelsveem BV in drugi*, C-387/98, točka 13, in z dne 7. februarja 2013, *Refcomp Refcomp SpA proti Axa Corporate Solutions Assurance SA*, C-543/10, točka 27.

⁹⁷ Glej Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 104. Kar zadeva sodno prakso o zahtevi po pisni obliki v primeru splošnih pogodbenih pogojev, glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 20. aprila 2016, *José Manuel Ortiz Mesonero proti UTE Luz Madrid Centro*, C-366.

⁹⁸ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 4. marca 1982, *Effer Spa proti Hans-Joachim Kantner*, C-38/81, po kateri »pristojnost nacionalnega sodišča za odločitev o vprašanih, povezanih s pogodbo, vključuje pristojnost za presojo obstoja sestavnih delov same pogodbe, saj je taka presoja nujna, da lahko nacionalno sodišče, ki odloča o sporu, preveri svojo pristojnost«.

⁹⁹ Glej zgoraj II. poglavje, III. del, 3. točka.

¹⁰⁰ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 21. maja 2015, *Jaouad El Majdoub proti CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH*, C-322/14.

Kot je določeno v uvodni izjavi 46 Uredbe 2016/1104, mora dogovor v vsakem primeru izpolnjevati tudi morebitne dodatne formalne pogoje, ki jih določa pravo države članice, v kateri imata partnerja običajno prebivališče ob sklenitvi dogovora. Ureditev, ki jo predstavljajo določbe o izbiri prava ali sodišča, je zapletena. Relevantne določbe namreč pogosto vsebujejo različni sporazumi ali konvencije. Samo z natančno analizo domače zakonodaje je mogoče ugotoviti, ali na dogovor vplivajo formalni in materialni pogoji, ki jih zakon določa za veljavnost. V uvodni izjavi 46 so določena koristna razlagalna merila za pomoč pri vprašanjih, ki se na primer pojavijo, ko imata partnerja ob sklenitvi dogovora prebivališče v različnih državah. V tem primeru bi moralo za veljavnost dogovora »zadoščati, da so izpolnjeni formalni pogoji ene od teh držav«; videti je, da se določba dosledno prilagaja načelu ohranitve zasebne avtonomije, ki je stalnica v evropskih zakonodajah. Če dodatne pogoje zahteva samo ena od dveh držav, je dogovor veljaven, če jih spoštuje. Kot lahko ugotovimo, bi se lahko na področju veljavnosti dogovorov o pravu, ki se uporablja, in o pristojnosti pojavljale težave za čezmejne pare, ki so toliko večje zato, ker se številne države niso pridružile okrepljenemu sodelovanju in se torej štejejo za tretje države. Torej lahko predpostavljamo tudi, da je treba oceniti veljavnost dogovorov, v katerih se kot pravo, ki se uporablja, izbere pravo tretje države, ki posledično vpliva na pristojno sodišče, ki bo moralo v vsakem primeru odločati na podlagi svojega nacionalnega prava. Predpostavljamo lahko, da se na podlagi Uredbe 2016/1104 ocenijo tudi vprašanja glede veljavnosti in učinkovitosti, ki jih izrecno obravnava, kot so oblika in vsebina, vendar pa jih je treba oceniti tudi ob upoštevanju *lex fori*. V primeru tretjih držav se bodo drugi vidiki dogovora, kot so soglasje, zastopanje in sposobnost strank, ocenili na podlagi prava, ki se uporablja na podlagi predpisov mednarodnega zasebnega prava države, ki sta jo stranki izbrali.¹⁰¹

6. Alternativna pristojnost

Skrb za čezmejne pare je izkazana v določbi o **alternativni** pristojnosti in določbi o ***forum necessitatis***: če namreč organ, ki začne postopek, zavrne svojo pristojnost, ker na podlagi nacionalnih predpisov mednarodnega zasebnega prava ne more priznati partnerske zveze, ki je bila ustanovljena drugje, ali če organ ene države članice pristojnosti ne more sprejeti ali jo zavrne, 9. in 11. člen omogočata strankama, da se obrneta na druge pristojne organe.

Zakonski predpisi so podobni tistim, sprejetim v uredbi Rim III, ki v 13. členu izključuje obveznost sodišča države članice, ki ne dopušča razveze ali prenehanja zakonske zveze, da bi moralo sprejeti odločbo s tako vsebino. Ta določba, imenovana malteška določba, je omogočila Malti udeležbo v okrepljenem sodelovanju, na podlagi katerega je bila sprejeta Uredba 1259/2010. Malta v tistem obdobju namreč v svojem pravnem redu ni imela instituta razveze zakonske zveze. Videti je, da je 9. člen Uredbe 2016/1104 rezultat podobne zakonodajne tehnike, katere namen je omogočiti udeležbo držav v okrepljenem sodelovanju, hkrati pa preprečiti, da bi se čezmejni pari znašli v »pravni praznini« brez pristojnega sodišča.

¹⁰¹ Izbira sodišča tretje države je bila zlasti predmet izrekov v zvezi z Bruseljsko konvencijo iz leta 1968 (sodba Sodišča Evropske unije z dne 9. novembra 2000, *Coreck Maritime GmbH proti Handelsveem B.V.*, C-387/98) in Uredbo 44/2001 (sodba Sodišča Evropske unije z dne 17. marca 2016, *Taser International Inc. proti SC Gate 4 Business SRL*, in *Cristian Mircea Anastasiu*, C-175/15). Glej o tem Penasa, L. (2020). *Gli accordi sulla giurisdizione a favore dei giudici di Stati terzi nel Regolamento Bruxelles I-bis*. *Rivista di diritto processuale*, 1, 46.

Zavrnitev pristojnosti, ki se v Uredbi 2016/1104 za razliko od Uredbe 2016/1103 uporablja običajno in ne izjemoma¹⁰², vsebuje tudi časovno navedbo, ki je za sodišče, ki sklene zavrniti pristojnost, zavezujoča: to mora storiti »nemudoma«, da ohrani interese para, ki se v tem primeru lahko obrne na sodišča drugih držav. Odločitev, s katero sodišče zavrne pristojnost, se ne nanaša na vsebino spora, zato lahko partnerja ponovno vložita predlog brez težav, ki bi jih povzročila vsebinska odločba (potrebno bi bilo izpodbijanje zavrnitve). Interesi partnerjev so izraz pravic in načel, ki jih Evropska unija priznava kot temeljne vrednote. Kot je izrecno navedeno v uvodni izjavi 71, se tudi v tej Uredbi zahteva, da jih spoštujejo vsa nacionalna sodišča. Nacionalna sodišča morajo torej pri svojem delu spoštovati zasebno in družinsko življenje posameznikov, pravico do ustvarjanja družine v skladu z nacionalnimi zakoni, lastninsko pravico, načelo nediskriminacije in pravico do učinkovitega pravnega sredstva ter nepristranskega sodišča. To so pravice in načela, zaščitene z Listino Evropske unije o temeljnih pravicah.

Očitno je, da ocena interesov partnerjev spominja na institut *forum non conveniens*, ki je poznan v anglosaksonskem pravu in ki se v sodni praksi Sodišča Evropske unije redko uporablja¹⁰³. V anglosaksonskem pravu¹⁰⁴ lahko sodišče oceni, ali obstaja drugo sodišče, ki bi bilo bolj primerno za obravnavo zadeve, in na podlagi te ocene zavrne svojo pristojnost. V tem primeru drugi in tretji odstavek 9. člena Uredbe 2016/1104 določata, da lahko partnerja v skladu s 7. členom izbereta drugo pristojno sodišče, ali pa, da so za odločanje pristojna sodišča katere koli države članice na podlagi 6. ali 8. člena. Ker v nekaterih državah članicah registrirana partnerska skupnost ni priznana in bi lahko njihova sodišča zavrnila pristojnost, je ta določba, ki nalaga partnerjema odgovornost, da poiščeta ustrezno sodišče, upravičena.

Odločitev sodišča, da ni pristojno, ker ne more priznati registrirane partnerske skupnosti, ni izjemna možnost¹⁰⁵, ampak je v celoti skladna s spoštovanjem kulturnih tradicij posameznih držav, kar je izrecno priznано v uvodni izjavi 36, ki poudarja, da priznanje ne bo mogoče v vseh državah.

Zakonodaja, na podlagi katere bi lahko sodišče zavrnilo pristojnost, je nacionalno pravo (prvi odstavek 9. člena): tudi po tem se razlikuje od zavrnitve pristojnosti na področju premoženjskih razmerij med zakoncema. V skladu z 9. členom Uredbe 2016/1103 lahko namreč sodišče zavrne pristojnost na podlagi pravil mednarodnega zasebnega prava na področju priznanja zakonske zveze.

Res pa je tudi, da se je od leta 2016 do 2020 klasificiranje družin v številnih državah spremenilo, in da danes samo šest držav članic ne priznava istospolnih partnerskih skupnosti ali zakonskih zvez (Bolgarija, Latvija, Litva, Poljska, Romunija in Slovaška). Edina država, ki je vključena v okrepljeno sodelovanje in ne priznava istospolnih partnerskih skupnosti ali zakonskih zvez, je Bolgarija. Portugalska, ki sicer ne pozna registriranih partnerskih skupnosti, priznava istospolne zakonske

¹⁰² V ustreznem 9. členu Uredbe 2016/1103 je namreč izrecno navedeno, da se alternativna pristojnost uporablja »izjemoma«. Te opredelitve pa ni v 9. členu Uredbe 2016/1104.

¹⁰³ Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 9. decembra 2003, *Erich Gasser GmbH proti MISAT Srl*, C-116/02. Glej o tem Bruno, P.. *I regolamenti europei sui regimi patrimoniali dei coniugi e delle unioni registrate*, opomba št. 14 zgoraj, 110.

¹⁰⁴ Za opis instituta glej Scherpe, J. (2017). *Rapporti patrimoniali tra coniugi e convivenze prematrimoniali nel Common Law- alcuni suggerimenti pratici*. *Rivista di diritto civile*, 920–923. Glavna zadeva je *Spiliada Maritime Corporation proti Cansulex Ltd.* (1987) A.C. 460, H.L.

¹⁰⁵ Medtem ko je v uvodni izjavi 38 Uredbe 2016/1103 določeno, da lahko pristojnost zavrnejo izjemoma.

zveze, zato ne uporablja Uredbe 2016/1104, Španija pa na nacionalni ravni ne uporablja modela registriranih partnerskih skupnosti, ampak je zakonska zveza dostopna vsem vrstam parom. Oblike registriranih partnerskih skupnosti so določene samo na ravni avtonomnih skupnosti.¹⁰⁶

7. Subsidiarna pristojnost in *forum necessitatis*

Razčlenjen sistem meril, ki se lahko uporabljajo za določitev pristojnosti v postopku, katerega predmet so premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti, dopolnjuje posebna določba iz 10. člena. Če ni pristojno nobeno sodišče ali če so vsa sodišča, tudi če so pristojna, zavrnila pristojnost, lahko partnerja sprožita postopek pri sodišču države, v kateri je nepremično premoženje enega ali obeh partnerjev. Določba se uporablja samo v primeru, ko se premoženjskopravne posledice spora nanašajo na nepremično premoženje, kar izključuje njeno uporabo za premično premoženje.

Instrument, ki je bil uveden, da se prepreči odklonitev pravnega varstva, je tudi t. i. *forum necessitatis*. Urejen je v 11. členu in določa, da je izjemoma pristojno sodišče države članice, »če v tretji državi, s katero je zadeva tesno povezana, postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali če postopek tam ni mogoč«. Ker se to merilo uporablja izjemoma, se zahteva, da mora biti mogoče razumno predvideti, da bi bil v primeru pristojnosti sodišča tretje države kršen materialnopravni ali procesnopravni predpis,¹⁰⁷ in da je zadeva »v zadostni meri« povezana z državo članico, v kateri je sodišče, ki je začelo postopek.

Enako kot subsidiarna pristojnost iz 10. člena, *forum necessitatis* ni novost: oba instituta sta prisotna v drugih evropskih uredbah na družinskem področju, kot sta Uredba 4/2009 in Uredba 650/2012. Čeprav ustvarjata neskladnost med sodiščem in pravom, ki se uporablja, je njuna funkcija nujna za zagotavljanje pravne varnosti partnerjev tako, da se tudi na tem področju zagotovi spoštovanje 47. člena Listine o temeljnih pravicah. Očitno je, da bi uporaba *forum necessitatis* dejansko lahko privedla zadevo pred sodišča držav, s katerimi je povezava zelo šibka, pri tem pa bi trpelo načelo pravičnega delovanja pravosodja, ki zahteva, da mora zadevo obravnavati sodišče, ki je paru najbližje. To določbo pa lahko razumemo tudi tako, da je namenjena preprečevanju odklonitve pravnega varstva in omogoča dostop do njega, čeprav je to v kraju, ki paru ni blizu. Določba *forum necessitatis* je namenjena tudi varstvu pravice do poštenega sojenja, ki jo zagotavlja 6. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP). Očitno je torej, da na dejansko določitev obstoja predpogojev za »razumno« pričakovanje, da bodo pravice kršene, in za »zadostno povezavo« s tretjo državo, vplivajo razlaga Sodišča Evropske unije v Luksemburgu in sodna praksa na področju *forum necessitatis* pri Evropskem sodišču za človekove pravice v Strasbourg.¹⁰⁸

8. Začetek postopka pred sodiščem. Litispendenza in sorodne pravde

¹⁰⁶ Glej V. del spodaj.

¹⁰⁷ Glej Biagioni, G. (2012). *Alcuni caratteri generali del forum necessitatis nello spazio giuridico europeo*. Cuadernos de derecho transnacional, [S.l.], 20–36. Na <https://e-revistas.uc3m.es/index.php/CDT/article/view/1462>.

¹⁰⁸ Glej o tem pojem *forum necessitatis*, kot ga podaja Grande Chambre, 15. marca 2018, *Naït-liman* proti *Switzerland*, v točki 180 kot izredno (ali preostalo) obliko pristojnosti »assumed by a State's civil courts which would not normally have jurisdiction to examine a dispute under the general or special rules on jurisdiction laid down by that State's law, where proceedings abroad prove impossible or excessively and unreasonably difficult, in law or in practice«.

Videti je, da je Uredba 2016/1104 zelo prožna ne le glede določitve pristojnega sodišča, ampak tudi glede začetka postopka pred sodiščem. S tega vidika naj omenimo drugi odstavek 13. člena, ki partnerjem omogoča, da oblikujeta predmet spora tako, da poenostavita obravnavanje zadeve. S posebnim dogovorom se iz predmeta postopka lahko izključi eden ali več delov premoženja, ki se nahajajo v tretji državi, če stranki predvidevata, da ta država ne more ne priznati ali razglasiti izvršljivosti odločbe, ki bi bila sprejeta v tem postopku. To ni novost okolju, za katerega so značilne pogoste selitve; samo s prožnim pravnim okvirom se lahko tudi čezmejnim parom zagotovijo pravno varstvo z evropskimi standardi učinkovitosti in hitrosti, nizki stroški ter spoštovanje načel kontradiktornosti in pravičnosti. To usmeritev potrjuje tudi vrsta pravil: obveznost, da mora organ, ki začne postopek, **preveriti pristojnost** in se po uradni dolžnosti izreči za nepristojnega (15. člen), pravila o postopku iz 16. člena, po katerih mora biti tožena stranka, ki se ne spusti v postopek, dejansko seznanjena s postopkom in prekinitve postopka iz 17. in 18. člena, ko sodišče, ki obravnava zadevo, prekine postopek zaradi **litispence** ali **sorodnih pravn**.

V skladu s 14. členom se šteje, da sodišče začne postopek v trenutku, ko je pisanje o začetku postopka ali enakovredno pisanje vloženo na sodišču, ob vročitvi tožencu ali v primeru, da se postopek začne po uradni dolžnosti, na datum začetka postopka. Prednost 14. člena je v tem, da določa zanesljiv pravni okvir za začetek postopka z določitvijo meril, ki omogočajo določitev datuma začetka postopka.

Kot je navedeno v uvodni izjavi 41, lahko pravosodje deluje »pravilno« samo, če se izogne izdajanju nezdržljivih odločb v različnih državah članicah. V ta namen Uredba vsebuje pravila o litispenci, ki so stalnica na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah (Uredba o dedovanju, Uredba Bruselj IIa, Uredbi Bruselj I in Bruselj Ia). Merilo za določitev pristojnosti je kronološki vrstni red začetka postopka, vendar pa je v 17. členu Uredbe 2016/1104 za preprečevanje težav med sodišči, ki so postopek začela hkrati v različnih državah, predviden nekakšen »dialog« med sodišči, ki se morajo »nemudoma« obveščati o datumu začetka postopka, kar naj omogoči, da se sodišča, ki so postopek začela pozneje, lahko hitro izrečejo za nepristojna. Načelo lojalnega sodelovanja med sodišči držav članic, ki je značilno za veljavno zakonodajo Evropske unije, določa, da sodišče, ki se je izreklo za nepristojno, o tem hitro obvesti sodišče, ki je prvo začelo postopek, čeprav take določbe, ki bi to obvestilo izrecno določala, ni.¹⁰⁹

V primeru, da pred sodišči hkrati tečejo **sorodne pravde**, pa ima sodišče, ki je drugo začelo postopek, možnost nadaljevati postopek. Na podlagi 18. člena je namreč prekinitve postopka neobvezna. Če se sorodnost ugotovi tako, da obstaja povezava med zadevami, zaradi katere bi bilo primerno postopke obravnavati skupaj, je treba opraviti presojo smotrnosti, na podlagi katere se postopek ne prekine samodejno. Če je postopek, o katerega prekinitvi je treba odločiti, postopek na prvi stopnji, ga lahko sodišče prekine samo na zahtevo ene od strank in samo, če lahko sodišče, ki je prvo začelo postopek, potem združi obe zadevi.

S posebno ureditvijo iz 19. člena je pojasnjeno, da je lahko za odločanje o **začasnih ukrepih in ukrepih zavarovanja** pristojno tudi sodišče države članice, ki ni pristojno za odločanje v glavni

¹⁰⁹ Glej Perlingieri, P., opomba št. 39 zgoraj, 11–12.

stvari. Uredba 2016/1104 torej dopušča, da lahko poleg sodišča, ki odloča o glavni stvari, tudi druga sodišča izdajo začasne ukrepe in ukrepe zavarovanja.¹¹⁰

IV. Pravo, ki se uporablja

1. Načeli univerzalne uporabe in enotnosti prava, ki se uporablja

Eden od glavnih namenov Uredbe 2016/1104 in Uredbe 2016/1103 je določiti, katero pravo se uporablja za premoženjske vidike registrirane partnerske skupnosti. Za kolizijska pravila velja **načelo univerzalnosti** (20. člen), skladno s katerim je pravo, ki se uporablja, lahko tudi pravo tretje države. To je lahko torej tudi pravo države, ki ni članica Evropske unije, ali pravo države članice, ki ni udeležena v okrepljenem sodelovanju. Univerzalnost prava ni novost. Gre za načelo, ki se dosledno uporablja na številnih področjih. Prisotno je tudi v Rimski konvenciji o pogodbenih obveznostih in posledično v Uredbi Rim I, Uredbi Rim II o nepogodbenih obveznostih, Uredbi Rim III o razvezi zakonske zveze in v Uredbi o dedovanju ter v Haaški konvenciji o prežिवninskih obveznostih. Prednost načela univerzalnosti je, da določa pravo, ki se uporablja, ne glede na različne omejitve in meje. Pristojno sodišče bo tako moralo odločiti ob uporabi prava, na katerega odkaže Uredba 2016/1104. Na ta način imajo čezmejni pari možnost, da vnaprej spoznajo (in v nekaterih primerih celo izberejo) nacionalno pravo, na podlagi katerega bo moralo odločiti pristojno sodišče. Tako določeno nacionalno pravo ne vključuje predpisov mednarodnega zasebnega prava, saj je na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti zavračanje (*renvoi*) izključeno. Izključitev zavračanja, ki je izrecno določena v 32. členu, je pomemben korak naprej v prizadevanjih Evropske unije za poenostavitev življenja čezmejnih parov. Prav čezmejni element od strokovnjakov na področju civilnega prava nedvomno zahteva vedno več znanja in izkušenj, pri čemer ne velja več staro načelo *iura novit curia*. Zaton tehnike zavračanja, ki se je tradicionalno uporabljala v nacionalnih predpisih mednarodnega zasebnega prava, je *leitmotiv* evropskega družinskega prava; izključitev zavračanja je namreč predvidena tudi v uredbah Rim I, II in III. Izključitev zavračanja je odgovor na številne problematike, ki bi lahko nastale, če bi v okviru nacionalnega prava, ki se uporablja, upoštevali tudi predpise mednarodnega zasebnega prava. Tak pristop sodišču ne bi dopuščal nadaljevanja postopka, ampak bi mu nalagal uporabo prava drugih držav, do česar bi prišlo na podlagi zavračanja.¹¹¹

Za okrepitev pravne varnosti je v sprejeti ureditvi premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti z načelom univerzalnosti povezano **načelo enotnosti** (21. člen). To določa, da se za vse premoženje, ne glede na njegovo vrsto ali naravo, tudi če se nahaja v tretji državi, uporablja pravo, na katero odkaže Uredba.

2. Izbira prava, ki se uporablja

V 22. členu Uredbe je določeno glavno merilo za določitev prava, ki se uporablja. Skladno z njim je odločitev strank glavni in najpomembnejši kriterij za določitev prava, ki se uporablja. Svoboda izbire je pristop, ki mu je evropski zakonodajalec dal prednost pri določanju merodajnega prava na

¹¹⁰ Glej Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 160–163.

¹¹¹ Glej Clerici, R. (2014). *Reg. (UE), n. 1259/2019. V Commentario breve ai trattati dell'Unione Europea*. Padova: Cedam, 654.

številnih področjih v okviru pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah. Tak pristop uporabljajo Uredba Rim III (5. člen), Uredba o dedovanju (22. člen), Uredba Rim I (3. člen) in Uredba Rim II (14. člen). Partnerja lahko skupaj uresničujeta pravico do izbire, tako da skleneta sporazumen dogovor o pravu, ki se uporablja za premoženjskopravne posledice njune partnerske skupnosti. Uporabo zasebne avtonomije spodbuja tudi Uredba 2016/1104, ki omogoča sklepanje dogovorov o izbiri prava celo pred nastankom partnerske skupnosti. Partnerja imata pravico izbire (*ius variandi*): v vsakem trenutku lahko spremenita pravo, ki se bo uporabljalo za njuna premoženjska razmerja, pri čemer pa ta sprememba ne more povzročiti retroaktivnih učinkov, ki bi ogrozili morebitne pravice tretjih oseb, ki so zanesle na prejšnjo izbiro. Partnerja ali bodoča partnerja lahko izbirata med pravom države, v kateri imata običajno prebivališče v času sklenitve dogovora ali v kateri ima prebivališče eden od njiju, pravo države, katere državljanstvo imata, ali pravo države, po katerem je bila ustanovljena registrirana partnerska skupnost.

3. Zahteve glede formalne in materialne veljavnosti dogovora o ureditvi premoženjskih razmerij med partnerjema. Učinki za tretje osebe.

Professio iuris mora biti izražen v pisni obliki ali enakovredni elektronski obliki in datiran.

Ena od največjih težav, ki jo prinaša dogovor, je njegov **učinek na tretje osebe**. Ker lahko partnerja večkrat spremenita pravo, ki se uporablja, in ker lahko to storita tudi za nazaj, je bilo treba določiti, da dogovor v nobenem primeru ne sme škodljivo vplivati na tretje osebe. Pravo, ki se uporablja in sta ga izbrala partnerja, lahko določa različne premoženjske režime in ima lahko pomembne posledice za tretje osebe. Glede na nacionalno pravo, ki se uporablja, se lahko za tretje osebe bistveno spremeni raven varstva. Pomislimo na tretjo osebo, ki je upnik enega od partnerjev, in na njegova pričakovanja glede na to, kako pravo ureja premoženje v lasti partnerjev, obveznosti, ki sta jih prevzela partnerja, in pravico partnerjev do upravljanja s premoženjem. Na podlagi 28. člena partner v morebitnem sporu med tretjo osebo in enim ali obema partnerjema ne sme uporabiti učinkov premoženjskopравnih posledic registrirane partnerske skupnosti na pravna razmerja med zakoncem in tretjo osebo, ki izhajajo iz *professio iuris*, proti tretji osebi, »razen če je tretja oseba vedela ali bi ob ustrezni skrbnosti morala vedeti za to pravo«. Dobra vera tretje osebe, ki se razume kot opravičljivo nepoznavanje prava, ki se uporablja za premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti, je steber, na katerem temelji sistem učinkov za tretje osebe. Glede tega zakonodajalec EU navaja tudi seznam predpostavk, *iuris et de iure*, glede dobre vere tretje osebe. Na podlagi drugega odstavka 28. člena se šteje, da tretja oseba ve za pravo, ki se uporablja, če je to pravo države, ki se uporablja za pravni posel med enim od partnerjev in tretjo osebo. Enako se šteje, da tretja oseba ve za pravo, ki se uporablja, če je to pravo države, v kateri imata partner, ki sklene pravni posel, in tretja oseba običajno prebivališče. Če tretja oseba uveljavlja pravice na nepremičnem premoženju, se šteje, da pozna pravo, ki se uporablja, če je to pravo države, v kateri je premoženje. Tretja oseba ne more ugovarjati, da ne pozna prava, ki se uporablja za premoženjskopravne posledice partnerske skupnosti, če so bile izpolnjene veljavne zahteve za javno objavo ali registracijo premoženjskopравnih posledic, »ki jih določa pravo: i) države, ki se uporablja za pravni posel med partnerjem in tretjo osebo, ali ii) države, v kateri imata partner, ki

sklene pravni posel, in tretja oseba običajno prebivališče, ali iii) v zadevah, povezanih z nepremičnim premoženjem, pravo države, v kateri je premoženje». ¹¹²

4. Pravo, ki se uporablja, če partnerja ne izbereta prava

V Uredbi 2016/1104 so obravnavana merila za določitev prava, ki se uporablja, če ga partnerja ne izbereta. Ta merila omogočajo določitev prava, ki se uporablja, glede na kraj registracije partnerske skupnosti, »običajno prebivališče« ali »državljanstvo«. ¹¹³ Na podlagi 26. člena se namreč za premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti prednostno uporablja pravo, na podlagi katerega je bila registrirana partnerska skupnost. Sodišče lahko za postopek v zvezi s premoženjskopравnimi posledicami uporabi drugo pravo samo izjemoma, če eden od partnerjev to izrecno zahteva. Uporaba drugega prava od tistega, ki ureja ustanovitev registrirane partnerske skupnosti pa je pogojena z nastopom dveh okoliščin. Sodišče lahko uporabi drugačno pravo samo, če ima institut registrirane partnerske skupnosti po pravu te druge države premoženjskopravne posledice, in če partner, ki predlaga uporabo drugačnega prava, dokaže, da sta imela partnerja »za daljše obdobje« zadnje skupno prebivališče v tej drugi državi ¹¹⁴, ali da sta se oba partnerja pri urejanju ali načrtovanju svojih premoženjskih razmerij sklicevala na pravo te druge države. Če sodišče oceni, da je mogoče uporabiti drugo pravo in ne tistega, na podlagi katerega je bila registrirana partnerska skupnost, se to pravo uporabi za premoženjskopravne posledice partnerske skupnosti od njene registracije dalje. Prednost te rešitve je, da poenostavi upravljanje postopka, vendar se lahko uporabi le, če se s tem strinjata oba partnerja. V primeru nesoglasja bo pravo, ki se uporablja in ga je določilo sodišče na predlog partnerja, urejalo premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti od trenutka, ko sta partnerja določila zadnje običajno prebivališče v državi, katere pravo eden od njiju navaja kot pravo, ki naj se uporablja. ¹¹⁵ Kot je izrecno določeno v drugem odstavku 26. člena, pa uporaba te izjeme ne sme negativno vplivati na tretje osebe. Zanje se še naprej uporablja pravo, po katerem je bila registrirana partnerska skupnost.

5. *Pojem »običajno prebivališče«*

V Uredbi 2016/1104 ¹¹⁶ je bila uvedena možnost, da partnerja določita pravo, ki se uporablja za premoženjskopravne posledice njune registrirane partnerske skupnosti, na podlagi posebnih naveznih okoliščin iz 22. člena, in sicer: a) pravo države, v kateri imata partnerja ali eden od njiju v času sklenitve dogovora običajno prebivališče; b) pravo države, katere državljanstvo ima eden od

¹¹² Tako je določeno v besedilu točke (b) drugega odstavka 28. člena Uredbe 2016/1104.

¹¹³ Za podrobnejšo analizo uporabe teh pojmov v evropskem družinskem pravu, glej Boele-Woelki, K., Dethloff, N. in Gephart, W. (ur.) (2016). *Family Law and Culture in Europe* Cambridge-Antwerp-Portland: Intersentia. XVII–360.

¹¹⁴ Ureditev, določena v Uredbi 2016/1104 na področju prava, ki se uporablja, če ga partnerja ne izbereta, se precej razlikuje od ustrezne ureditve iz 26. člena Uredbe 2016/1103. Zlasti je predvidenih več meril za določitev, katero pravo se uporablja na podlagi pojma »običajno skupno prebivališče«. Sodišče bo moralo namreč na podlagi trajanja skupnega prebivališča para v določeni državi preveriti, kakšno pravo se uporablja, če zakonec izjemoma predlaga uporabo prava države, ki ni država, v kateri je par določil običajno skupno prebivališče po sklenitvi zakonske zveze.

¹¹⁵ Če sta partnerja pred določitvijo običajnega skupnega prebivališča sklenila dogovor, se ureditev iz drugega odstavka 26. člena seveda ne uporablja, kot je izrecno določeno v zadnjem delu drugega odstavka 26. člena, ki se glasi: »Ta odstavek se ne uporablja, kadar partnerja pred določitvijo zadnjega običajnega skupnega prebivališča v tej drugi državi skleneta dogovor o ureditvi premoženjskih razmerij med partnerjemaa«.

¹¹⁶ Uredba (EU) št. 2016/1104, opomba št. 4 zgoraj.

partnerjev ali bodočih partnerjev v času sklenitve dogovora; c) pravo države, po katerem je bila ustanovljena registrirana partnerska skupnost.

Če partnerja ne izbereta prava, se v skladu z določbami 26. člena Uredbe uporablja pravo države, v kateri je bila registrirana partnerska skupnost. Poleg tega se, na podlagi točke (a) drugega odstavka 26. člena, lahko v primeru, da eden od partnerjev to zahteva, uporabi pravo države, v kateri je imel par zadnje običajno skupno prebivališče za daljše obdobje. Ta možnost je izjema od splošnega pravila iz prvega odstavka 26. člena, ker omogoča premostitev morebitnega neskladja med partnerjema z uporabo različnih meril.¹¹⁷ Enako se tudi točki (a) in (b) prvega odstavka 22. člena ter točki (a) in (b) prvega odstavka 26. člena Uredbe (EU) 2016/1103 sklicujeta na običajno prebivališče in na državljanstvo kot navezni okoliščini za določitev prava, ki se uporablja za premoženjska razmerja med zakoncema.

Evropski zakonodajalec na področju, ki ga obravnava Uredba 2016/1104 in Uredba 2016/1103, daje prednost navezni okoliščini **običajnega prebivališča**.¹¹⁸ Videti je, da je ta izbira utemeljena s potrebo po enotni razlagi prava, glede na naraščajoče število čezmejnih parov in prosto gibanje oseb.¹¹⁹ Ob upoštevanju teh vidikov je videti, da navezna okoliščina običajnega prebivališča vsebuje potrebno prožnost za določitev kraja, v katerega se je par dejansko vključil. Gre za transverzalno navezno okoliščino, ki je prevladala na račun drugih, na primer stalnega prebivališča,¹²⁰ potem, ko je bila določena v drugih evropskih predpisih, med drugim v Uredbi 2201/2003, Uredbi 1259/2010 in Uredbi 650/2012.¹²¹

Uporaba **stalnega prebivališča** kot navezne okoliščine je bolj problematična tako zaradi razlik med sistemoma *common law* in *civil law* kot tudi zaradi različne opredelitve v posameznih ureditvah.¹²² Poleg tega pojem stalnega prebivališča temelji predvsem na ekonomskih vidikih življenja državljana, medtem ko se običajno prebivališče nanaša na življenjsko skupnost partnerjev in torej poleg poklicnega upošteva tudi osebno življenje para. Zato je v evropskem prostoru navezna okoliščina običajnega prebivališča začela prevladovati nad stalnim prebivališčem, ker omogoča razlago, ki lahko upošteva zapletene družinske okoliščine čezmejnih parov. Zakonodajalec EU pa v številnih uredbah (tudi v Uredbah 2016/1104 in 2016/1103) ni določil opredelitve običajnega prebivališča,

¹¹⁷ Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 206–210; Bruno, P., *I Regolamenti UE n. 1103/16 e n. 1104/16 sui regimi patrimoniali della famiglia: struttura, ambito di applicazione, competenza giurisdizionale, riconoscimento ed esecuzione delle decisioni*. Na www.distretto.torino.giustizia.it; Colonna, G.V. (2019). *Il Regolamento europeo sui regimi patrimoniali tra coniugi*. *Notariato*, 308.

¹¹⁸ Merilo običajnega prebivališča je bilo sprejeto v Uredbi (EU) 1259/2010, Uredbi (EU) 650/2012, Uredbi (EU) 2016/1103 in Uredbi (EU) 2016/1104, glej <https://eur-lex.europa.eu>; Calò, E. (2017). *Variazioni sulla professio iuris nei regimi patrimoniali delle famiglie*. *Rivista del Notariato*, I, 3–8; Cipriani, N. (2019). *Rapporti patrimoniali tra coniugi, norme di conflitto e variabilità della legge applicabile*. *Rassegna di diritto civile*, I, 27–29.

¹¹⁹ Glede vidikov običajnega prebivališča in državljanstva, glej Clerici, R. (2019). *Alcune considerazioni sull'eventuale ampliamento del ruolo della residenza abituale nel sistema italiano di diritto internazionale privato*. V C. Campiglio (ur.), *Un nuovo diritto internazionale privato*. Milano: Cedam. 56–64.

¹²⁰ Glej IV. poglavje spodaj. Glej o tem Rogerson, P. (2000). *Habitual residence: the new domicile?*. 9, *Int'l & Comp. L.Q.* 86, 86–96.

¹²¹ Merilo običajnega prebivališča je bilo sprejeto tudi v Uredbah Rim I in Rim II v zvezi s pravom, ki se uporablja za pogodbene in nepogodbene obveznosti. Glej Cazorla González, M.J. *Matrimonial property regimes after the dissolution by divorce: connections and variables that determine the applicable law*. V J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri, F.G. Viterbo (ur.), opomba št. 16 zgoraj, 40–48; Damascelli, D. (2019). *Applicable law, jurisdiction, and recognition of decision in matters relating to property regimes of spouses and partners in European and Italian private international law*. *Trust & Trustees*, 6–11.

¹²² Consolo, C. (2018). *Profili processuali del Reg. UE 650/2012 sulle successioni transnazionali: il coordinamento tra le giurisdizioni*. *Rivista di diritto processuale civile*, 18–20.

tako da je ta ostala predmet »avtonomne« razlage Sodišča Evropske unije.¹²³ V skladu z ustaljeno sodno prakso je »običajno prebivališče« kraj, kjer obstajajo dejanske povezave med posameznikom in družbenim okoljem. Gre za oceno, ki je ni mogoče opraviti s sklicevanjem na prijavljeno prebivališče ali na državljanstvo, če je mogoče ugotoviti, da so glavni in stalni vidiki življenja para osredotočeni na drugem kraju.¹²⁴ V tem smislu je podana široka razlaga, ki omogoča premagati različnosti posameznih ureditev in varovati interese para ob upoštevanju osebnih, ekonomskih in družbenih vidikov. Na ta način naj bi premagali težave pri določitvi prava, ki se uporablja za premoženje čezmejnih parov, ne da bi morali ločevati med zakonsko zvezo in registriranimi partnerskimi skupnostmi.¹²⁵

Pojem običajnega prebivališča omogoča analizo številnih raznovrstnih dejavnikov, ki omogočajo uravnoteženje vidikov, pomembnih za določitev prava, ki bo urejalo določeno zadevo. Prebivališče se mora razumeti kot kraj, kjer je zadevna oseba ustalila **stalno ali začasno središče svojih življenjskih in ekonomskih interesov**, pri čemer je treba upoštevati vse pomembne vidike družbene realnosti, ki so k temu pripomogli. Izraz »običajno« je torej treba razlagati samostojno, ne samo glede na okvir, v katerega spadajo določbe Uredb 2016/1103 in 2016/1104, ampak tudi na podlagi trajnosti in družbene vključenosti, ki jo čezmejni par izkazuje na določenem ozemlju.

5.1. Običajno prebivališče v osebnih družinskih razmerjih

Pri opredelitvi običajnega prebivališča lahko pomaga sodna praksa na področju osebnih razmerij v družini, kjer Sodišče Evropske unije poudarja, da je za njegovo določitev treba upoštevati vse zadevne interese.

Kot je poudarilo Sodišče Evropske unije, je treba pojem običajno prebivališče razlagati ob upoštevanju okoliščin posameznega primera in ob spoštovanju družinskih razmer. V zadevi *A* (C-523/07), je moralo na primer¹²⁶ Sodišče Evropske unije¹²⁷ v skladu s prvim odstavkom 8. člena Uredbe 2201/2003 preveriti običajno prebivališče mladoletnih otrok, ki so formalno prebivali na Švedskem, vendar so se že dalj časa nahajali na Finskem, kjer niso imeli stalne nastanitve, niti niso obiskovali pouka, mati pa jih je nenehno izpostavljala razmeram, ki so resno ogrožale njihovo zdravje.

Sodišče Evropske unije je izjavilo, da je treba običajno prebivališče določiti na podlagi interesov otroka in kriterija povezanosti z ozemljem, kjer se nahajajo. Upoštevati je treba tudi posebne

¹²³ V poročilu A. Bórrasa o razlagi konvencije v Haaški konferenci o mednarodnem zasebnem pravu, na <https://eur-lex.europa.eu/>, je pojem običajnega prebivališča opredeljen na podlagi sodne prakse Sodišča Evropske unije kot »kraj, kjer je zadevna oseba, da bi le-ta imel stalni značaj, ustalila stalno ali začasno središče svojih življenjskih interesov, pri čemer je [...] treba upoštevati vse pomembne dejanske vidike«. Glej o tem Mellone, M. (2010). *La nozione di residenza abituale e la sua interpretazione nelle norme di conflitto comunitarie*. *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*. 691–693; Maroz, C.A. (2014). *Il Regolamento (UE) 650/2012: la determinazione della "residenza" e altri problemi*. V *Eredità internazionali: italiani con beni all'estero e stranieri con beni in Italia*. Milano: Consiglio Notarile, 3.

¹²⁴ Večja mobilnost državljanov prispeva k nastajanju čezmejnih parov, ki imajo različne kulturne identitete in potrebujejo pravno varstvo, ki ustreza družbeni resničnosti, ki postaja vse bolj zapletena.

¹²⁵ Ruggeri, L., opomba št. 10 zgoraj.

¹²⁶ Sodba Sodišča Evropske unije z dne 2. aprila 2009, C-523/07. Glej o tem Lamont, R. (2007). *Habitual Residence and Brussels II-bis: Developing Concepts for European Private International Family Law*. *Journal of Private International Law*, III, 261–281; Joubert, N., *La dernière pierre (provisoire?) à l'édifice du droit international privé européen en matière familiale. Les règlements du 24 juin 2016 sur les régimes matrimoniaux et les effets patrimoniaux des partenariats enregistrés*. Opomba št. 2 zgoraj, 3–17.

¹²⁷ Glej tudi sodbo Sodišča Evropske unije z dne 27. novembra 2007, C-435/06.

dejanske okoliščine in razloge za bivanje na ozemlju države članice, šolanje, znanje jezikov ter družinske in socialne vezi otroka.¹²⁸ V sodni praksi je poudarjeno, da so pomembni tisti vidiki »običajnosti«, ki se nanašajo na fizično prisotnost posameznika ali para na ozemlju države, ki ni občasna ali začasna.¹²⁹ Dejavniki integracije otroka v družbeno in družinsko okolje pa v vsakem primeru ostajajo spremenljivi.¹³⁰

Običajno prebivališče v Združenem kraljestvu pa ni bilo priznано otroku, rojenemu v tretji državi, katerega oče je bil britanski državljanu, mati pa je bila bangladeška državljanica (UD proti XB, C-393/18). V tem primeru sta oba starša stalno prebivala v Združenem kraljestvu, vendar je bil otrok rojen v Bangladešu, kjer sta potem mati in otrok tudi živela, saj ju je v to prisilil oče. Mati se je nato želela vrniti v Anglijo, da bi otroku tam določila običajno prebivališče. Sodišče je menilo, da ne nezakonito ravnanje enega od staršev nad drugim, katerega posledica je rojstvo otroka v tretji državi, ne kršitev temeljnih pravic matere ne dopuščata, da bi se štelo, da lahko ima otrok običajno prebivališče v skladu s prvim odstavkom 8. člena Uredbe 2201/2003 v državi članici, v kateri nikoli ni bil.¹³¹ Prebivališče se lahko opredeli kot običajno, če »obstajajo značilni kazalniki, povezani s trajnim prebivanjem para ali namenom strank, da si uredita skupno življenje v določeni državi«.¹³²

Sodišče se na pojem običajno prebivališče sklicuje zaradi varstva otroka, vendar se pojem vedno razlaga široko in nikoli samodejno. Sodišče mora v bistvu opraviti zapleteno analizo subjektivnih in objektivnih dejavnikov.

Včasih je treba za določitev običajnega prebivališča otroka predhodno določiti kraj, kjer je živel par. Tako je Sodišče Evropske unije v zadevi HR proti KO (C-512/17) menilo, da se otrokovo običajno prebivališče ujema s krajem, ki dejansko zanj pomeni središče njegovih življenjskih interesov. V tem primeru je poljska državljanica predlagala sodišču, naj prebivališče otroka določi v kraju njenega lastnega prebivališča. Otroku je imel dvojno državljanstvo in je govoril poljsko, vendar je živel z materjo v Belgiji, kjer ga je redno obiskoval oče, ki je belgijski državljan. Zato, čeprav je družinsko okolje otroka v veliki meri določeno s tistim od staršem, s katerim vsakodnevno živi, pa je tudi drugi od staršev del tega okolja, dokler ima otrok še vedno redne stike z njim. Običajno prebivališče kot navezna okoliščina torej ni statično, ampak se razlikuje glede na okoliščine¹³³

¹²⁸ Zadeva C-523/07, opomba št. 127 zgoraj, 127. Glede običajnega prebivališča glej Storme, H. (2008). *Compétence internationale en matière d'autorité parentale. Résidence habituelle de l'enfant. Revue du droit des étrangers*, 650–660; Marino, S. (2010). *Nuovi criteri interpretativi per la determinazione della giurisdizione in materia di responsabilità genitoriale: la nozione di residenza abituale dei minori in una recente sentenza della Corte di giustizia CE. Rivista di diritto processuale*, 467–476; Chiappetta, G. (2019). *La «semplificazione» della crisi familiare: dall'autorità all'autonomia*. V P. Perlingieri in S. Giova (ur.). *Comunioni di vita e familiari tra libertà, sussidiarietà e inderogabilità*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 435–464.

¹²⁹ Sklepni predlogi generalne pravobranilke J. Kokott, predstavljeni 29. januarja 2009, C-523/07, kjer je v 44. točki navedeno, da se volja staršev, da se z otrokom stalno naselijo v drugi državi, izraža v zunanjih okoliščinah, kot sta nakup ali najem stanovanja. Glej o tem Viganotti, É. (2018). *La notion de "résidence habituelle" de l'enfant selon la CJUE* 'Gazette du Palais', 40, 24–26; Nourissat, C. (2017). *Encore et toujours la résidence habituelle de l'enfant. Procédures*, 4, 24–25.

¹³⁰ Glede sodne prakse o običajnem prebivališču otroka, glej tudi sodbo Sodišča Evropske unije z dne 8. junija 2017, C.G, OL. proti PQ, C-111/17.

¹³¹ Sodba Sodišča Evropske unije z dne 17. oktobra 2018, UD proti XB, C-393/18.

¹³² Sodbe Sodišča Evropske unije z dne 14. februarja 1995, *Finanzamt Köln-Alstadt* proti *Schumacker*, C-279/93; z dne 14. septembra 1999, *Gschwind* proti *Finanzamt Aachen-Außenstadt*, C-391/97, in z dne 16. maja 2000, *Patrik Zurstrassen* proti *Administration des contributions directes*, C-87/99.

¹³³ Sodba Sodišča Evropske unije z dne 28. junija 2018, HR proti KO, C-512/17, *Prokuratura Rejonowa Poznań Stare Miasto w Poznaniu*; Mancini, F. (2014). *Regimi patrimoniali della famiglia e prospettive di innovazione. Rassegna di diritto civile*, 172–174.

posameznega primera. Glede na vedno večjo mobilnost oseb na območju brez notranjih meja, ki je privedla do pogostejših selitev parov, je običajno prebivališče kot navezna okoliščina primerno za poenostavitev določitve prava, ki se uporablja, in omogoča ohranitev vrednot, ki izhajajo iz različnih pravnih sistemov. To omogoča dejstvo, da je določitev običajnega prebivališča odvisna od okoliščin posameznega primera.¹³⁴

5.2. Običajno prebivališče v premoženjskih družinskih razmerjih

Pojem običajno prebivališče povezuje tudi premoženjske in osebne vidike razmerij v družini. Sodišče Evropske unije je v zadevi *MH, NI* proti *Oj, Novo Banco SA* že odločalo v zadevi glede postopka zaradi insolventnosti zoper par, ki ni opravljal gospodarske dejavnosti.¹³⁵ Vprašanje se je nanašalo na par, ki je delal in prebival v Angliji, vendar je predlagal začetek postopka zaradi insolventnosti na Portugalskem, kjer sta bila partnerja lastnika edine nepremičnine. *Tribunal da Relação* je menil, da je običajno prebivališče para v Združenem kraljestvu, saj je tam njuno središče interesov. V sklepnih predlogih generalnega pravobranilca¹³⁶ pa je nasprotno navedeno, da meril, ki se uporabljajo v okviru Uredbe 2201/2003 za opredelitev kraja običajnega prebivališča, ni mogoče prenesti na Uredbo 2015/848. Za kraj središča dolžnikovih glavnih interesov bi moral veljati kraj rednega poslovanja dolžnika, ki je preverljiv za tretje osebe. Središče interesov para mora biti torej določeno ob upoštevanju, kako družbeno okolje, v katerem par živi, dojema upravljanje družinskega premoženja. Kraj se lahko določi glede na varstvo legitimnih pričakovanj tretjih oseb in glede na to, kako družba prepozna pravi položaj para, kot je videti od zunaj.

Pri razlagi je treba torej dati prednost elementom, ki vplivajo na premoženjski položaj dolžnika in ne tistim, ki se nanašajo na družbeni ali družinski položaj. Ta pristop pa ne more veljati tudi za medosebna razmerja, ki imajo ekonomske posledice, kakršno je zakonsko razmerje ali razmerje med člani iste družine. Take vezi lahko namreč »vplivajo na položaj dolžnika v zvezi z njegovim premoženjem in ga lahko spodbudijo k sklepanju transakcij s tretjimi osebami«¹³⁷. Obveznosti, prevzete zaradi potreb družine, niso omejene na razmerja v paru, ampak nujno segajo tudi onkraj para in vplivajo na številne vidike skupnega življenja.¹³⁸ Meja, ki ločuje ekonomski položaj od družinskega položaja para, je torej skoraj vedno zabrisana. Generalni pravobranilec zato menil, da mora biti središče glavnih interesov para v državi, na katere ozemlju ima običajno prebivališče, ker v tem kraju zakonca preživljata daljša obdobja zasebnega življenja in tam redno poslujeta.¹³⁹ V sodni praksi je torej merilo povezave med osebnimi in premoženjskimi razmerji določeno na podlagi dejanske analize elementov, ki se nanašajo na konkretni primer.

V evropsko pravo je bilo s pojmom običajnega prebivališča v bistvu uvedeno merilo presoje, ki izhaja iz analize posameznega primera in ne upošteva samo ekonomskih vidikov.¹⁴⁰

¹³⁴ Clerici, R., opomba št. 120 zgoraj, 62–65; Salerno, F., opomba št. 82 zgoraj, 36–42.

¹³⁵ Sodba Sodišča Evropske unije z dne 30. aprila 2020, *MH, NI* proti *Oj, Novo Banco SA*, C-253/19.

¹³⁶ Sklepni predlogi generalnega pravobranilca Macieja Szpunarja, predstavljeni 30. aprila 2020, točka 45.

¹³⁷ Glej točko 46 Sklepnih predlogov generalnega pravobranilca Macieja Szpunarja, predstavljenih 30. aprila 2020 v zadevi C-253/19, opomba št. 137 zgoraj.

¹³⁸ Ruggeri, L., opomba št. 10 zgoraj.

¹³⁹ Sklepni predlogi v zadevi C-253/19, opomba št. 138 zgoraj, točka 65.

¹⁴⁰ Prim. glede tega Perlingieri, P. (2006). *Il diritto civile nella legalità costituzionale*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 348.

Pojem običajno prebivališče je uporabilo tudi francosko sodišče pri določitvi prava, ki se uporablja za dedovanje v zadevi *J.P. Smet*.¹⁴¹ V oporoki je zapustnik določil pravo zvezne države Kalifornije, kjer naj bi imel prebivališče. Francosko sodišče je na zahtevo dedičev na podlagi 21. člena Uredbe 650/2012 in po celoviti oceni dejanskih okoliščin življenja zapustnika v letih pred smrtjo ugotovilo, da je središče družinskih interesov in družbenega življenja zapustnika ostalo v Franciji, zato je štelo, da je zapustnikovo zadnje običajno prebivališče v Franciji, in odločilo, da se uporablja francosko pravo.

Običajno prebivališče kot merilo, po katerem partnerja izbereta pravo, ki se uporablja, je torej treba razlagati z avtonomno razlago, ki se odmakne od nacionalnih ureditev in poleg formalne analize obravnava tudi materialne vidike. To ne izključuje možnosti, da bo razlaga sodišč v drugih državah članicah drugačna, v vsakem primeru pa se pričakuje, da bo obrazložitev razumna in bo uravnotežila načela in vrednote ter presegala pluralnost pristojnosti.¹⁴²

Sodišče Evropske unije na ta način usmerja nacionalna sodišča. Njegovih stališč naj ne uporabi le sodišče, ki je zastavilo vprašanje za predhodno odločanje, ampak naj jih upoštevajo tudi sodišča drugih držav članic ob spoštovanju načel, značilnih za posamezne ureditve.¹⁴³ Kot je navedeno v uveljavljeni teoriji¹⁴⁴, »se enotnost zagotavlja s povezovanjem in vključevanjem načel in pravil iz nacionalnih, nadnacionalnih in mednarodnih virov«. Očitno je torej, da je potrebno sodelovanje med evropskimi in nacionalnimi sodišči, ker se z medsebojnim dialogom dopolnjuje in usklajuje proces harmonizacije evropskega prava in prava držav članic, ob spoštovanju različnih nacionalnih identitet.¹⁴⁵

6. Navezna okoliščina državljanstva

Uredba 2016/1104 v točki (b) 22. člena določa možnost izbire prava države, katere državljanstvo imata partnerja ali bodoča partnerja v času sklenitve dogovora. Državljanstvo je merilo, ki ga je mogoče takoj določiti, saj temelji na zanesljivih okoliščinah.¹⁴⁶

Državljanstvu, ki se razume kot razmerje med državljanom in državo, se je pridružil pojem »evropsko državljanstvo«,¹⁴⁷ ki je povezovanju državljanov dodal novo razsežnost, ki ne temelji več samo na ekonomskih vidikih.

Evropsko državljanstvo ni nadomestilo nacionalnega, ampak je podelilo vrsto pomembnih dodatnih pravic vsem državljanom v Evropski uniji. *Status* evropskega državljana omogoča enako

¹⁴¹ Glej *Tribunal de Grande Instance de Nanterre, Ordonnance de Mise en Etat, rendue le 28 May 2019, n. 18/01502*. Na www.dalloz-actualite.fr; Kunda, I., Winkler, S. in Pertot, T., III. poglavje spodaj..

¹⁴² Perlingieri, P. (2010). *Applicazione e controllo nell'interpretazione giuridica*. *Rivista di diritto civile*, 317–342.

¹⁴³ Perlingieri, P. (2011). *Diritto comunitario e identità nazionali*. *Rassegna di diritto civile*, 530–545.

¹⁴⁴ Glej Perlingieri, P.. *Applicazione e controllo nell'interpretazione giuridica*. opomba št. 143 zgoraj, 341–342.

¹⁴⁵ Perlingieri, P. (2014). *Il rispetto dell'identità nazionale nel sistema italo-europeo*, *Il Foro napoletano*, 451–453; Carapezza Figlia, G. (2013). *Tutela dell'onore e libertà di espressione. Alla ricerca di un »giusto equilibrio« nel dialogo tra Corte europea dei diritti dell'uomo e giurisprudenza nazionale*. *Diritto di famiglia e delle persone*, 1012–1014; Alpini, A. (2018). *Diritto italo-europeo e principi identificativi*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 130–139.

¹⁴⁶ Clerici, R., opomba št. 120 zgoraj, 2–23.

¹⁴⁷ Pojem državljanstva Unije je bil uveden z Maastrichtsko pogodbo iz leta 1992, na www.europarl.europa.eu.

pravno obravnavo, med drugim pravico do prebivanja v drugi državi članici, tako da je evropsko državljanstvo postalo podlaga za pravico do prostega gibanja.¹⁴⁸

Ozemlje držav članic je postalo območje svobode, varnosti in pravice.¹⁴⁹ Državljeni imajo pravico do prostega gibanja, pri tem pa ohranijo svoj osebni status in družinske okoliščine.¹⁵⁰ V zadevi *Uwe Rüffler proti Dyrektor Izby Skarbowej we Wrocławiu Ośrodek Zamiejscony w Wałbrzychu*¹⁵¹, v kateri je bil obravnavan predlog poljskega državljanca, ki se je preselil v Nemčijo, da se mu prizna pokojninska obravnava z znižanim davkom, je Sodišče izjavilo, da *status* državljanca Unije državljanom v enakem položaju omogoča, da se jih neodvisno od državljanstva enako pravno obravnava, kar utrjuje pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic.

V Uredbi 2016/1104 ni nobenega sklicevanja na partnerje z več državljanstvi. Drugače je v Uredbi 2016/1103, kjer drugi odstavek 26. člena določa, da se, če imata zakonca v času sklenitve zakonske zveze več kot eno državljanstvo, uporablja samo navezna okoliščina skupnega prebivališča ali navezna okoliščina najtesnejše povezanosti.

Zapletenost te problematike je bila obravnavana tudi v uvodni izjavi 49, kjer je navedeno, da je vprašanje, kako obravnavamo osebo, ki ima več državljanstev, predhodno vprašanje, ki ne spada na področje uporabe Uredbe 2016/1104. To vprašanje bi zato bilo treba reševati v skladu z nacionalnim pravom in mednarodnimi konvencijami, ob doslednem spoštovanju splošnih načel Unije.¹⁵² V 49. uvodni izjavi je pojasnjeno tudi, da ta obravnava ne bi smela vplivati na veljavnost izbire prava, ki se uporablja, če sta partnerja pravo izbrala v skladu z določbami Uredbe. V vsakem primeru gre za merilo, ki izvira iz načela preprečevanja diskriminacije glede na državljanstvo.¹⁵³

Ker Uredba 2016/1104 ne vsebuje nobene posebne določbe o osebah z več državljanstvi, mora razlagalec uporabiti sodno prakso v zvezi z zakonskimi spori, ki se je oblikovala na tem področju, tako da z razlago zagotovi enotno presojo različnih oblik družin.¹⁵⁴ Glede tega je Sodišče Evropske unije v zvezi s postopkom razveze zakonske zveze v zadevi *Laszlo Hadadi proti Csilla Marta Mesko Hadadi* menilo, da so pristojna sodišča obeh držav članic, katerih državljanca sta zakonca, in da lahko zakonca prosto izbereta sodišče države članice, pri katerem bo obravnaval spor.¹⁵⁵ Dovoljen je torej

¹⁴⁸ Glej Predlog Uredbe Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, ter priznavanju in izvrševanju sodnih odločb na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti, Bruselj, 16. marca 2011, COM(2011) 127 final, 2011/0060 (CSN), na www.europarl.europa.eu.

¹⁴⁹ Glej Poročilo o državljanstvu EU iz leta 2010. Odpravljanje ovir za pravice državljanov EU. Bruselj, 27. oktobra 2010, COM(2010) 603 final, na <https://eur-lex.europa.eu>.

¹⁵⁰ Ruggeri, L., opomba št. 10 zgoraj.

¹⁵¹ Sodba Sodišča Evropske unije z dne 23. aprila 2009, *Uwe Rüffler proti Dyrektor Izby Skarbowej we Wrocławiu Ośrodek Zamiejscony w Wałbrzychu*, C- 544/07.

¹⁵² Glej Baratta, R. (2016). *Riconoscimento dello stato personale e familiare straniero: una prospettiva basata sui diritti*. *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, 413–415.

¹⁵³ V 18. členu PDEU je določeno, da je pri uporabi Pogodb prepovedana vsakršna diskriminacija glede na državljanstvo; glej Damascelli, D. (2017). *La legge applicabile ai rapporti patrimoniali tra coniugi, uniti civilmente e conviventi di fatto nel diritto internazionale privato italiano ed europeo*. *Rivista di diritto internazionale*, IV, 1111–1134;

¹⁵⁴ Glede opredelitve ureditve, ki se uporablja za »nove oblike« družin, glej Perlingieri, G. (2018). *Interferenze tra unione civile e matrimonio. Pluralismo e unitarietà dei valori*. *Rassegna di diritto civile*, 102–105, kjer je poudarjeno, da se je treba izogibati ustvarjanju »nepovezanih kategorij ali podkategorij«, ampak je treba oceniti možnost enotne obravnave zakonske zveze in partnerskih skupnosti. Glede skupne osnove za vse oblike družin glej Parente, F. (2017). *I modelli familiari dopo la legge sulle unioni civili e sulle convivenze di fatto*. *Rassegna di diritto civile*, 958–963.

¹⁵⁵ Sodba Sodišča Evropske unije z dne 16. julija 2009, *Laszlo Hadadi proti Csilla Marta Mesko Hadadi*, C-168/08, točka 58.

soobstoj več pristojnih sodišč, ne da bi bila med njimi določena kakršna koli hierarhija. V skladu z obrazložitvijo Sodišča Evropske unije sledi, da ni mogoče presojati, katero državljanstvo je »učinkovito« državljanstvo, ker »bi bila zaradi take razlage posameznikova izbira pristojnega sodišča, zlasti v primeru uveljavljanja pravice do prostega gibanja oseb, omejena«.¹⁵⁶

Zato ni mogoče zaključiti, da je eno državljanstvo učinkovitejše od drugega, niti ko je treba določiti pravo, ki se uporablja.¹⁵⁷ V vsakem primeru ustrezna merila, določena na področju pristojnosti, omilijo problematike, ki izhajajo iz litispendence v postopkih.¹⁵⁸ Eden od inovativnih vidikov Uredb 2016/1104 in 2016/1103 je torej prav ta, da lahko pari različne nacionalnosti poiščejo ustrezno in posebno ureditev za varstvo premoženjskih vidikov svoje partnerske skupnosti¹⁵⁹ tudi kadar razmerje ne temelji na zakonski zvezi.

7. Prevladujoče prisilne določbe in javni red

Možnost, ki je dana sodiščem, da lahko izključijo uporabo prava določene države, ali da zavrnejo pristojnost, če je pravo, ki se uporablja, v navzkrižju s prisilnimi določbami ali javnim redom, je eden od najobčutljivejših vidikov Uredbe 2016/1104. Prevladujoče prisilne določbe prava sodišča, kjer teče postopek, se še naprej uporabljajo, zato v primeru navzkrižja s pravom, ki se uporablja na podlagi Uredbe, prevladajo prve. Kot je izrecno določeno v 30. členu, ne glede na to, katero pravo se uporablja za premoženjskopravne posledice registriranih partnerskih skupnosti, **prevladujoče prisilne določbe**, namenjene za zaščito javnih interesov države sodišča, kot je njena »politična, socialna ali gospodarska ureditev«, ovirajo uporabo tujega prava, ki bi se lahko sicer uporabljalo na podlagi Uredbe. Način, kako sodišča razlagajo 30. člen, precej vpliva na učinek Uredbe. Sistematična in aksiološka razlaga predpisov, ki urejajo premoženjskopravne posledice partnerskih skupnosti in premoženjskih razmerij zakoncev, kaže, da lahko *lex fori* samo v izjemnih primerih prepreči uporabo tujega prava. Izjemno naravo prevladujočih prisilnih določb potrjuje 30. člen, po katerem so prevladujoče prisilne določbe samo tiste, katerih upoštevanje je bistveno za zaščito javnih interesov. Restriktivno razlago izjem od uporabe tujega prava potrjuje tudi uvodna izjava 52 ki pravi, da je prisilne določbe dovoljeno uporabiti »izjemoma«. Omejevanje uporabe tujega prava pomeni, da ni dosežen splošni cilj Uredbe 2016/1104: več kot je izjem, manjša je predvidljivost ureditve, ki se bo uporabila za posamezno registrirano partnersko skupnost. Prevladujoče prisilne določbe so posebne obvezne določbe, s katerimi se uresničujejo načela, ki urejajo nekatere vidike premoženjskih odnosov in od katerih ni mogoče odstopati. Prevladujoče prisilne določbe bi lahko na tem področju razdrobile ureditev, ki zadeva premoženjske odnose med partnerjema. Določen del premoženja, za katerega bi veljala posebna nacionalna ureditev, ki jo država sodišča uporablja za zaščito bistvenih vidikov nacionalne politike, gospodarstva ali za ohranjanje kulturne krajine ali dediščine, bi bil urejen z *lex fori* in zato izključen iz uporabe enotnih pravil iz Uredbe 2016/1104. »Bistveni« interesi so lahko zaščita državnih financ, varstvo okolja in dela. Ker je v 30. členu naveden samo primer prisilnih določb, je naloga pravnega strokovnjaka, ki mora opredeliti prisilne določbe, torej zelo zahtevna. Na področjih, ki so bila predmet harmonizacije v EU, lahko sodišče

¹⁵⁶ Sodba C-168/08, opomba št. 156 zgoraj, točka 53.

¹⁵⁷ Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, 205–208; Bruno, P., *I Regolamenti UE n. 1103/16 e n. 1104/16 sui regimi di famiglia: struttura, ambito di applicazione, competenza giurisdizionale, riconoscimento ed esecuzione delle decisioni*. Na www.distretto.torino.giustizia.it.

¹⁵⁸ Glej Ruggeri, L., opomba št. 10 zgoraj.

¹⁵⁹ V zadevi C-673/16, opomba št. 34 zgoraj, je pojasnjeno, da pojem zakonec v smislu določb prava Unije o pravicah državljanov držav članic in njihovih družinskih članov do prostega prebivanja, zajema tudi zakonca, ki je istega spola.

opredeli določbo kot prisilno le ob upoštevanju bistvenih interesov, ki se zasledujejo z evropsko zakonodajo. Nacionalni zakonodajalci le redko sami določijo določbo kot prisilno. Eden novjših primerov bi lahko bile nujne določbe, sprejete zaradi pandemije Covid-19 na področju potovanj, prevoza ali dobave, katerih namen je varstvo javnega zdravja ali nacionalnega gospodarstva.¹⁶⁰ Določba je prisilna, če se obvezno uporablja v določeni državi na podlagi sistematčne razlage in ob upoštevanju interesov, ki jih varuje.¹⁶¹ Kot je odločilo Sodišče Evropske unije, so prevladujoče prisilne določbe tiste nacionalne določbe, katerih spoštovanje je tako bistveno, »da so predpisane za vse osebe, ki so na ozemlju te države članice, in za vsa pravna razmerja, ki so omejena na ta prostor«.¹⁶² V skladu z Uredbo 650/2012 lahko sodišče šteje, da so prevladujoče prisilne določbe tiste določbe, ki iz družinskih ali socialnih razlogov določajo omejitve, ki se nanašajo na dedovanje premoženja. Čeprav v Uredbi 2016/1104 ni sklicevanja na družinske razloge, bi lahko sodišča kot prisilne opredelila določbe nacionalnega družinskega prava. Pomislimo glede tega na izbiro italijanskega zakonodajalca, ki je v 32.b členu zakona št. 1995/218 na področju partnerske zveze določil, da so ovire za ustanovitev partnerske zveze, določene v tem členu, obvezne določbe, ki jih je treba opredeliti kot prisilne.¹⁶³ Varstvo temeljnih interesov ni zagotovljeno le s predpisi, določenimi za varovanje javnega interesa, ampak tudi z varstvom življenjskih interesov vsakega posameznika. Izrecno sklicevanje na temeljne pravice in načela Listine o temeljnih pravicah v 38. členu Uredbe 2016/1104 kaže, da je uresničevanje in izvajanje nedotakljivih človekovih pravic bistveno za vse države članice in je kot tako lahko predmet varstva s prevladujočimi prisilnimi določbami.¹⁶⁴ Prevladujoče prisilne določbe so tesno povezane s pojmom **javnega reda**, ker urejajo določeno pravno razmerje na podlagi prisilnih določb, ki so izraz javnega reda v določeni ureditvi. Javni red deluje drugače, ker odpravlja učinke, ki bi nastali z uporabo tujega prava in bi bili z njim neskladni. Enako kot prevladujoče prisilne določbe, je javni red lahko ovira za uresničevanje načel prostega pretoka in priznavanja odločb. Določitev dejanskih okoliščin, v katerih se lahko zaradi javnega reda prepreči prost pretok odločb, mora upoštevati temeljne pravice, ki jih morajo nacionalna sodišča spoštovati tudi v tem primeru. Da se pridržek javnega reda uporablja izjemoma, je potrjeno v uvodni izjavi 53, kjer je navedeno, da »sodišča ali drugi pristojni organi ne bi smeli imeti možnosti uporabe izjeme javnega reda, da bi zavrnili pravo druge države članice«, kadar bi to kršilo načelo preprečevanja diskriminacije in druga načela iz Listine o temeljnih pravicah. Javni red, ki se uporablja v primeru razmerij, v katerih so prisotni mednarodni elementi, ni celota prisilnih določb neke države. To bi namreč povzročilo, da bi lahko sodišče uporabljalo samo tiste tuje določbe, ki so popolnoma enake nacionalnim.¹⁶⁵ Gre za to, da javni red povzema zapleteno vsebino

¹⁶⁰ Glej na primer osmi odstavek 28. člena zakona št. 9/2020, ki določa: »Določbe iz tega člena so prevladujoče prisilne določbe v smislu 17. člena zakona št. 218 z dne 31. maja 1995 in 9. člena Uredbe (ES) št. 593/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. junija 2008«. Določba se nanaša na pravico do povračila ali koriščenja bonov v pogodbah o organiziranih potovanjih. Glej o tem Zarra, G., *Alla riscoperta delle norme di applicazione necessaria brevi note sull'art. 28, co. 8, del d.l. 9/2020 in tema di emergenza Covid-19*. Na www.sidiblog.org.

¹⁶¹ Kot je pojasnjeno v Sklepnih predlogih generalnega pravobranilca Nilsa Wahla z dne 15. maja 2013, *United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV proti Navigation Maritime Bulgare*, C-184/12, »države članice ostajajo pristojne, da konkretno določijo, kdaj so prizadeti javni interesi v širšem smislu, zaradi katerih je nekaterim pravilom upravičeno priznati prisilno naravo. Nacionalno sodišče bo moralo za to, da bo nacionalno določbo opredelilo kot prisilno določbo, upoštevati besedilo in splošno sistematiko akta, katerega del je«.

¹⁶² Glej sodbo Sodišča Evropske unije z dne 23. novembra 1999, *Jean-Claude Arblade in Arblade & Fils SARL*, združeni zadevi C-369/96 in C-376/96, točka 30.

¹⁶³ Glej Bruno, P., opomba št. 14 zgoraj, str. 225.

¹⁶⁴ Glej Perlingieri, P., opomba št. 141 zgoraj, 936.

¹⁶⁵ Za obširen pregled pojma javnega reda glej Perlingieri, G. in Zarra, G., opomba št. 47 zgoraj, 15–90.

nacionalnih določb ter določb Evropske unije in mednarodnih načel.¹⁶⁶ Ker se javni red uporablja izjemoma, je razlaga njegove vsebine in uporabe restriktivna; če je treba spoštovati določbe prava Evropske unije, lahko Sodišče Evropske unije opravi nadzor. V skladu z Uredbo 2016/1104 lahko javni red onemogoči uporabo prava, ki se uporablja, in lahko ovira priznanje ali izvršitev odločb; nikoli pa ne more preprečiti uporabe pravil, za določitev mednarodne pristojnosti, kot je izrecno določeno v 39. členu.

Posebna problematika, ki zadeva učinkovitosti tujega prava v določeni državi, je preseganje *numerus clausus* stvarnih pravic. V nekaterih državah članicah se šteje, da je to načelo del javnega reda in kot tako osebam onemogoča ustvarjanje stvarnih pravic, drugačnih od tistih, ki so zakonsko izrecno določene. Da bi preprečili, da pristojno sodišče zaradi tega načela ne bi moglo uporabiti prava, ki se uporablja na podlagi Uredbe 2016/1104, je zakonodajalec EU uporabil t. i. **prilagoditev**. V 29. členu Uredbe je določeno, da če stvarna pravica, ki se uporablja po pravu, ki se uporablja za premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti, ni priznana kot stvarna pravica v pravu države članice, v kateri se to pravico uveljavlja, »se ta stvarna pravica po potrebi in v mogočem obsegu prilagodi najbolj enakovredni stvarni pravici po pravu te države, pri tem pa se upoštevajo nameni in interesi zadevne stvarne pravice ter z njo povezani učinki«. Prilagoditev je predvidena tudi v Uredbi 650/2016, kar dokazuje, kako tesno povezana sta družinsko in dedno pravo tudi z vidika premoženjske ureditve. Ta tehnika še enkrat dokazuje, kako pomembna je razlaga pristojnega sodišča, ki mora po lastni presoji preveriti, kako in v kolikšni meri lahko prizna določeno stvarno pravico, predvideno v tujem pravu, pri tem pa je še vedno pod nadzorom Sodišča Evropske unije. Sodišče Evropske unije je v odločitvi, ki se nanaša na prilagoditev stvarnih pravic iz Uredbe 650/2016¹⁶⁷, prispevalo k opredelitvi obsega uporabe načela *numerus clausus* stvarnih pravic in odločilo, da se nanaša samo na vsebino stvarnih pravic, ne pa tudi na prehod teh pravic. Prilagoditev je pomemben instrument, ki omogoča partnerjem uresničevanje pravic, in zakonodajna rešitev, ki lahko usmeri razlago v evropskem okviru k »prožnejšim« rešitvam pri določanju pravil za posamezne primere.

V. Taksonomska raznovrstnost registriranih partnerskih skupnosti v Evropski uniji

1. Uvod

Od druge polovice prejšnjega stoletja naprej, družba zakonske zveze v »tradicionalnem« pomenu ne dojema več kot edine sprejemljive oblike življenja v paru in ustvarjanja družine.¹⁶⁸ Tudi nuklearne družine vedno pogosteje temeljijo na skupnem življenju neporočenega para, v zadnjem času pa, kjer je to dovoljeno, tudi na registrirani partnerski skupnosti. V preteklosti je zunajzakonska

¹⁶⁶ Glej Sbordon, F. (2011). *Discrezionalità e tradizioni costituzionali (ordine pubblico, margine di apprezzamento, ponderazione tra valori, comparazione tra principi)*. V Aa.Vv., *L'incidenza del diritto internazionale sul diritto civile*, Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 31–42.

¹⁶⁷ Glej Sodbo Sodišča Evropske unije z dne 12. oktobra 2017, *Kubicka*, C-218/16, točka 63. Glej o tem Russo, G.. *Legacy by vindication: how to manage right in rem issues*. V J. Kramberger, L. Ruggeri, F.G. Viterbo (ur.), opomba št. 16 zgoraj, 159–169.

¹⁶⁸ Glede pojma »tradicionalne« zakonske zveze in družine, prim. Scherpe, J.M. (2020). *Formal recognition of adult relationships and legal gender in a comparative perspective?*. V C. Ashford in A. Maine (ur.), *Research Handbook on Gender, Sexuality and the Law*. Northampton: Elgar), 17: »[u]ntil fairly recently, family law was solely focused on marriage, understood as the union of a man and a woman for life. Indeed, families were only created through and by that kind of marriage, and any adult relationship beyond that was not even deemed to be family«.

skupnost nastala iz dveh vrst razlogov: če posamezniki iz različnih razlogov niso mogli skleniti zakonske zveze (na primer: ločene osebe v pričakovanju razveze zakonske zveze ali istospolne osebe), ali če so posamezniki iz osebnih, kulturnih ali ideoloških vzgibov zavračali zakonsko zvezo. Šele zadnjih nekaj desetletij je v nekaterih državah poleg zunajzakonske skupnosti omogočena tudi registrirana partnerska skupnost, ki je predvidena bodisi za istospolne pare bodisi za pare nasprotnega spola. Če je skupnost, ne glede na to, ali je registrirana ali neregistrirana, svobodna izbira partnerjev, ki bi lahko sklenila zakonsko zvezo, je zanjo značilen močan poudarek na osebni uresničitvi in na enakosti med partnerjema. V taki obliki družine je življenje v paru glavni cilj, spočetje otroka pa je bolj ali manj drugotnega pomena, kar velja tudi za pare nasprotnega spola.¹⁶⁹

2. Primeri nepoenotenosti v Evropski uniji (»limping« status)

Kljub vedno večji krepitvi migracijskih tokov, na evropski ravni¹⁷⁰ **ni skupne usmeritve** glede pluralnosti pravnih modelov za priznavanje razmerij parov ne v državah pogodbenicah EKČP ne v okviru Evropske unije. Zaradi precejšnjih razlik po državah članicah, se pojavljajo občutljiva taksonomska vprašanja. Možnost, da zakonsko priznane skupnosti v eni državi ni mogoče priznati v drugi, je v okviru *common law* imenovana »limping status«. Taka **odsotnost priznanja**, ki je v nasprotju z načelom *locus regit actum*¹⁷¹, in je iz več razlogov nezaželena¹⁷², pa se šteje za skladno z 8. in 14. členom EKČP, kot je pred kratkim odločilo ESČP v zadevi *Ratzénböck in Seydl proti Avstriji*.¹⁷³

Taksonomska analiza zakonsko priznanih partnerskih razmerij pokaže, da težave zaradi »limping« statusa niso povezane samo z zakonsko zvezo, ampak tudi z registriranimi partnerskimi skupnostmi. Težave pri priznavanju zakonske zveze v Evropski uniji se pojavijo, če dve osebi istega spola, ki sta sklenili zakonsko zvezo v eni državi članici, predlagata priznanje te zakonske zveze v drugi državi članici, v kateri za istospolne pare ni predvidena zakonska zveza.

Redkejša in pogosto zapostavljena je možnost priznavanja registrirane partnerske skupnosti. Pri registrirani partnerski skupnosti se pojavijo **težave v zvezi s priznanjem** v dveh primerih:

¹⁶⁹ Glej Garetto, R. (2019). *Social Perspective Related to Family Formations in the European Union*. V Garetto, R. (ur.), *Report on Collecting Data. Methodological and Taxonomical Analysis*. Torino: PSEFS/IgiTo, 1–9.

¹⁷⁰ Glej Rizzuti, M. (2019). *Ordine pubblico costituzionale e rapporti familiari: i casi della poligamia e del ripudio* Constitutional Public Policy and Family Relationships: Polygamy and Repudiation as Case Studies. 10, *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, 604, 604–605; Garetto, M. (2019). *The Impact of Multicultural Issues on the Notion of »Family Member«*. 79 *Zbornik Znanstvenih Razprav*, 7, 7–8.

¹⁷¹ Ob upoštevanju vzporednega načela *lex loci celebrationis* je videti, da če bi to prevladalo nad načelom principio *locus regit actum*, bi bila možnost pojavljanja takega nepoenotnega (»limping«) statusa še večja. Glej Baxter, I.F. (1961). *Recognition of Status in Family Law. A Proposal for Simplification* 39 *Canadian Bar Review*, 301, 344: »[a] universally adopted system whereby formal validity is referred to the *lex loci celebrationis* and essential validity to personal law would give rise to a higher rate of "limping" marriages than a universally adopted system of applying *locus regit actum* to total validity«.

¹⁷² Glej Deana, F. (2019). *Cross-border continuity of family status and public policy concerns in the European Union*. 40, *Diritto Pubblico Comparato ed Europeo*, 1979, 1982: »[Limping status might cause devastating consequences to status holder and his/her family members, such as impossibility to gain the citizenship of a given State, benefit from migration rights like family reunification and determine who holds parental responsibility or obligations of maintenance to a child or to a former spouse following divorce«; Ní Shúilleabháin, M. (2019). *Private International Law Implications of »Equal Civil Partnerships«*. 68, *International and Comparative Law Quarterly*, 161, 166: »[Limping status can result in an arbitrary denial of all of the rights and obligations ordinarily associated with the status, particularly in the event of relationship breakdown«.

¹⁷³ ESČP, *Ratzénböck in Seydl proti Avstriji*, 26. oktobra 2017, št. 29475/12. Sodbo je komentiral Bruno, P.: *Coppie omosessuali e unione registrata: la Corte di Strasburgo evita la reverse discrimination*. Na [www. ilfamiliara.it](http://www.ilfamiliara.it).

- a. če istospolni par, ki je partnersko skupnost registriral v eni državi članici, ki jima ne omogoča sklenitve zakonske zveze, predlaga priznanje svoje partnerske skupnosti v državi članici, ki ne omogoča ustanavljanja registriranih partnerskih skupnosti;
- b. če se pari, ne glede na spol, ki bi lahko sklenili zakonsko zvezo, odločijo namesto tega registrirati partnersko skupnost. Ta odločitev lahko temelji na kulturnih ali ideoloških razlogih, ki so pomembni v zvezi s samim pojmom zakonske zveze.

Če se partnerja, ki sta registrirala partnersko skupnost, iz katerega koli razloga preselita v državo članico, ki registrirane partnerske skupnosti ne priznava, bosta občutila vse posledice takega »limping« statusa. Ta vidik je pomemben, ker razkriva, da negativni učinki nepriznanja partnerske skupnosti, ki je bila veljavno ustanovljena v drugi državi, niso odvisni od spola partnerjev.

3. Taksonomski okvir

Uredba 2016/1104 se nanaša na »partnerja« brez navedbe spola, zato se uporablja tako za registrirane partnerske skupnosti, ki jih ustanovijo pari nasprotnega spola, kot tudi za skupnosti, ki jih ustanovijo istospolni pari. Registrirane partnerske skupnosti se **pravno urejajo šele v zadnjem času**. Prva država članica, ki jih je dovolila, je bila leta 1989 Danska.¹⁷⁴ V začetku je bil njihov namen predvsem zagotoviti pravno priznanje istospolnih parov. Šele pozneje – in samo v nekaterih državah članicah – so lahko svojo zvezo registrirale tudi osebe nasprotnega spola.

Ob upoštevanju te posebnosti registriranih partnerskih skupnosti, je mogoče razumeti, zakaj so **neenakomerno razširjene** in zakaj se predpisi razlikujejo v različnih državah članicah, ki so jih pravno uredile.

Registracijo partnerske skupnosti istospolnim parom omogoča štirinajst držav članic (Avstrija, Belgija, Hrvaška, Ciper, Češka, Estonija, Francija, Grčija, Italija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Slovenija in Madžarska). V preteklosti, preden je bila istospolnim parom priznana pravica do sklenitve zakonske zveze, je bilo v petih državah (Danska, Finska, Nemčija, Irska in Švedska) določeno, da lahko registrirajo partnersko skupnost. Te registrirane partnerske skupnosti so v teh državah članicah še vedno veljavne, če se stranke niso odločile za sklenitev zakonske zveze. Devet držav članic omogoča registracijo partnerske skupnosti tudi osebam nasprotnega spola in ne samo osebam istega spola (Avstrija, Belgija, Ciper, Estonija, Francija, Grčija, Luksemburg, Malta, Nizozemska), pet držav članic (Hrvaška, Češka, Italija, Slovenija in Madžarska) pa omogočajo registracijo partnerske skupnosti samo osebam istega spola. Dve državi članici nista predvideli registriranih partnerskih skupnosti, ampak istospolnim parom dovolita sklenitev zakonske zveze (Portugalska in Španija; vendar pa je v Španiji več avtonomnih pokrajin uredilo registrirane partnerske skupnosti). V šestih državah članicah (Bolgarija, Latvija, Litva, Poljska, Romunija in

¹⁷⁴ Prva država članica je bila leta 1989 Danska. Glej Rothblum, E.D. (2005). *Same-Sex Marriage and Legalized Relationships: I Do, or Do I?* 1 *Journal of GLBT Family Studies*, 21, 23. V naslednjih letih so registrirane partnerske skupnosti med istospolnimi osebami v Skandinaviji dovolile tudi Norveška (1993), Švedska (1995) in Islandija (1996) – slednja je bila v tistem času v fazi pogajanj za vstop v EU. Glej o tem Boele-Woelki, K. (2000). *Private International Law Aspects of Registered Partnerships and Other Forms of Non-Marital Cohabitation in Europe* *Conflict of Laws*. 60, *Louisiana Law Review*, 1053, 1053–1054.

Slovaška) registrirane partnerske skupnosti niso predvidene v nobeni obliki, prav tako istospolnim parom ni dovoljena sklenitev zakonske zveze.¹⁷⁵

4. Pregled premoženjskopравnih posledic v državah članicah

Kar zadeva premoženjskopравne posledice¹⁷⁶ registriranih partnerskih skupnosti so v nadaljevanju navedene ureditve, tako da so države članice razdeljene na tiste, ki omogočajo registracijo partnerske skupnosti parom istega ali nasprotnega spola, in na tiste, ki registracijo omogočajo samo istospolnim parom. Za podrobnejšo obravnavo premoženjskih razmerij zakonske zveze glej ustrezna poglavja.¹⁷⁷

V **Avstriji** so kljub razlikam med registrirano partnersko skupnostjo in zakonsko zvezo (od partnerjev v registrirani partnerski skupnosti se na primer ne zahteva medsebojna zvestoba ampak samo medsebojno zaupanje, prenehanje registrirane partnerske skupnosti med istospolnimi osebami pa je preprostejše in hitrejše), premoženjskopравne posledice registrirane partnerske skupnosti med istospolnimi in raznospolnimi pari enake kakor premoženjskopравne posledice zakonske zveze. Zanje velja premoženjski režim ločenega premoženja (*Gütertrennung*), razen če se stranki dogovorita drugače.

V **Belgiji** so splošne posledice registrirane partnerske skupnosti (*cohabitation légale*) podobne posledicam zakonske zveze, vendar ne ustvarjajo osebnih obveznosti med partnerjema, ki sta lahko istega ali nasprotnega spola. Za razliko od zakonske zveze se za partnerja v registrirani partnerski skupnosti uporablja režim ločenega premoženja, razen če se dogovorita drugače.

Na **Cipru** imajo registrirane partnerske skupnosti, ki se lahko sklenejo ne glede na spol partnerjev, enake posledice kot zakonska zveza. Zanje se uporablja režim ločenega premoženja, razen če se partnerja dogovorita drugače.

V **Estoniji** so premoženjska razmerja v registriranih partnerskih skupnostih podobna tistim v zakonski zvezi. Partnerja, ki sta lahko istega ali nasprotnega spola, izbirata med premoženjskimi režimi, ki so po zakonu predvideni za zakonsko zvezo. Posledice te izbire so enake kakor pri zakonski zvezi: režim skupnega premoženja, režim ločenega premoženja ali režim skupnosti povečanega premoženja. Partnerja pa lahko svoje premoženjske odnose s pogodbo uredita tudi drugače.

V **Franciji** t. i. *Pacs* (*pacte civil de solidarité*) ureja skupno življenje partnerjev ne glede na spol in določa, da si partnerja nudita medsebojno moralno in materialno podporo sorazmerno s svojimi zmožnostmi. Za premoženjskopравne posledice je predviden režim ločenega premoženja, razen če se partnerja dogovorita drugače.

¹⁷⁵ Podatki so sistematično povzeti v: De Simone, S., *Taxonomical Table Related to Models of Couple in the European Union*. V R. Garetto (ur.), *Report on Collecting Data*, opomba št. 170 zgoraj, 24–27.

¹⁷⁶ Za več informacij o premoženjskopравnih posledicah partnerskih zvez, če jih posamezne države članice priznavajo, glej: Ruggeri, L., Kunda, I., in Winkler, S. (ur.), *Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Data*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019.

¹⁷⁷ Glej I. poglavje zgoraj.

Registrirane partnerske skupnosti v **Grčiji** temeljijo na enakih načelih enakopravnosti in solidarnosti kot zakonska zveza, registrirajo pa se lahko partnerji ne glede na spol. Zanje se uporabljajo premoženjskopravne posledice, predvidene za zakonsko zvezo, in sicer režim ločenega premoženja, razen če se partnerja odločita za režim skupnega premoženja.

V **Luksemburgu** imajo registrirane partnerske skupnosti, ki jih sestavljajo osebe istega ali nasprotnega spola, enake premoženjskopravne posledice kot zakonska zveza. Predviden je režim skupnega premoženja, razen če se stranki odločita za režim ločenega premoženja, pogodbeni režim ali režim skupnosti povečanega premoženja.

Na **Malti** imajo registrirane partnerske skupnosti, ki se lahko sklenejo ne glede na spol partnerjev, enake premoženjskopravne posledice kot zakonska zveza, za katero je določen režim skupnega premoženja, razen če se zakonca dogovorita drugače.

Na **Nizozemskem** imajo registrirane partnerske skupnosti enake premoženjskopravne posledice kot zakonska zveza. Predviden je režim omejenega skupnega premoženja, ki se uporablja od 1. januarja 2018. Partnerja pa lahko to področje s pogodbo uredita drugače. Par, ki je lahko istega ali nasprotnega spola, lahko svojo registrirano partnersko skupnost preoblikuje v zakonsko zvezo, pri tem pa mu premoženjskih razmerij ni treba spreminjati.

Kot je že bilo navedeno, je registracija partnerske skupnosti samo v petih državah – Hrvaška, Češka, Italija, Slovenija in Madžarska – omejena izključno na istospolne pare.

Na **Hrvaškem** so predpisi, ki urejajo premoženjskopravne posledice registrirane partnerske skupnosti, večinoma enaki tistim, ki urejajo premoženjska razmerja med zakoncema. Uporablja se režim skupnega premoženja, razen če partnerja s pogodbo določita drugače.

Na **Češkem** je registrirana partnerska skupnost samo delno urejena enako kot zakonska zveza. Za razliko od zakonske zveze, za premoženjskopravne posledice ni predviden režim skupnega premoženja, stranki pa lahko pridobivata premoženje kot solastnika.

V **Italiji** je ureditev registrirane partnerske skupnosti enaka kot pri zakonski zvezi, čeprav obstaja nekaj razlik. Tako se na primer ne zahteva medsebojna zvestoba. Kar zadeva premoženjskopravne posledice, se za stranki uporablja režim skupnega premoženja, enako kot velja za zakonsko zvezo, razen če se partnerja odločita za režim ločenega premoženja, pogodbeni režim in/ali premoženjski sklad.

V **Sloveniji** imajo registrirane partnerske skupnosti enake premoženjskopravne posledice kot zakonska zveza. Velja režim skupnega premoženja, z izjemo režima ločenega premoženja za posebno premoženje vsakega zakonca ali partnerja.

Na **Madžarskem** se premoženjsko razmerje, določeno za zakonsko zvezo, in sicer režim skupnega premoženja, od katerega pa lahko zakonca odstopata s pogodbo, uporablja tudi za partnerske skupnosti.

V petih državah članicah, in sicer na Danskem, Finskem, v Nemčiji, na Irskem in Švedskem so istospolni pari lahko registrirali partnersko zvezo, dokler niso te države članice takim parom priznale pravice do sklenitve zakonske zveze. Partnerja v registrirani partnerski skupnosti pa imata možnost, da partnersko skupnost preoblikujeta v zakonsko zvezo.

Na **Danskem** registrirane partnerske skupnosti od 12. junija 2012 niso več dovoljene. Tiste, ki so bile ustanovljene prej, so ostale veljavne, razen če se partnerja ne odločita skleniti zakonske zveze. Registrirane partnerske skupnosti imajo enake premoženjskopravne posledice kot zakonska zveza. Predviden je režim odloženega skupnega premoženja, katerega posledice se pokažejo šele ob morebitnem prenehanju razmerja, razen v primeru, da se partnerja dogovorita za režim ločenega premoženja.

Na **Finskem** so bile registrirane partnerske skupnosti dovoljene od leta 2002 do leta 2017. Od leta 2017 naprej pa po spremembi ureditve o zakonski zvezi registracija novih partnerskih skupnosti ni dovoljena. Če se stranki odločita, da svoje partnerske skupnosti ne bosta preoblikovali v zakonsko zvezo, ima njuno razmerje – razen če se stranki dogovorita drugače – enake premoženjskopravne posledice kot zakonska zveza, in sicer velja režim ločenega premoženja, razen v primeru prenehanja partnerske skupnosti, ko se premoženje razdeli na enake dele.

V **Nemčiji** od 1. oktobra 2017 istospolni pari ne morejo več registrirati partnerske skupnosti, lahko pa sklenejo zakonsko zvezo. Partnerja, ki sta registrirala partnersko skupnost pred tem datumom, jo lahko preoblikujeta v zakonsko zvezo. Če tega ne storita, ostane registrirana partnerska skupnost veljavna, zanj pa se uporabljajo enake določbe kot za zakonsko zvezo, in sicer – razen če se stranki dogovorita drugače – režim skupnosti povečanega premoženja (*Zugewinnngemeinschaft*).

Na **Irskem** so lahko istospolni partnerji registrirali partnersko zvezo od 1. januarja 2011 do 16. novembra 2015, ko je začel veljati zakon o zakonski zvezi (*Marriage Act*) iz leta 2015. Premoženjskopravne posledice za pare, ki se ne odločijo za preoblikovanje partnerske skupnosti v zakonsko zvezo, so enake kot za zakonsko zvezo, in sicer režim ločenega premoženja. Drugih možnosti ni.

Na **Švedskem** so lahko istospolni pari od leta 1995 do leta 2009 registrirali partnersko skupnost. Od leta 2009 imajo po reformi ureditve zakonske zveze možnost, da tako partnersko skupnost preoblikujejo v zakonsko zvezo. Za pare, ki je niso preoblikovali, se uporabljajo enaka premoženjska razmerja kot za zakonsko zvezo, in sicer režim odloženega skupnega premoženja (*giftorättsgods*), ki v primeru prenehanja skupnosti vsaki stranki zagotavlja polovico skupnega premoženja.

5. Problemi, ki se pojavljajo zaradi različnih modelov partnerskih skupnosti

Če opazujemo **razvoj pojava** registriranih partnerskih skupnosti v okviru Evropske unije v zadnjih desetletjih, ugotovimo, da so nastajale kot odgovor na točno določeno potrebo: pravno priznanje – drugačno od zakonske zveze – za pare, ki jih sestavljajo osebe istega spola.¹⁷⁸ Nova in razdiralna

¹⁷⁸ Scherpe, J.M., *The Past, Present and Future of Registered Partnerships*. V Scherpe, J.M. in Hayward, A. (ur.) *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, opomba št. 15 zgoraj, 570.

dinamika v letih, ki so sledila, je v nekaterih državah članicah prinesla korenito reformo ureditve zakonske zveze, ki so jo po novem lahko sklenili tudi istospolni pari, kar je deloma spremenilo pravo vlogo registriranih partnerskih skupnosti. Tako je bilo vsaj tam, kjer ta model, ki je na voljo partnerjem ne glede na njihov spol, sobiva z modelom zakonske zveze, ki na voljo istospolnim in raznospolnim parom. Registrirane partnerske skupnosti v tem primeru skušajo odgovoriti na nove potrebe oziroma formalizirati zvezo med osebami, ki se zaradi osebnih, kulturnih ali ideoloških razlogov ne želijo zateči k modelu zakonske zveze.¹⁷⁹

Iz mnogovrstnosti modelov partnerskih zvez posledično izhaja **številnost modelov prenehanja** ali razveljavitve zveze. Že takoj ob prvih pojavih novih modelov je bila zaznana tudi potreba, da se uredi to končno fazo razmerja, pri čemer je kot splošni referenčni okvir služila razveza zakonske zveze. Za registrirane partnerske skupnosti je bil določen manj tog postopek, ki je temeljil na vzajemnem soglasju strank, postopek pred sodiščem pa je bil predviden samo v zvezi s premoženjskopravnimi razmerji in zaradi zagotavljanja varstva za morebitne vpletene mladoletne osebe.¹⁸⁰ Nadaljnji razvoj in močna diferenciacija glede na to, ali je registrirana partnerska skupnost namenjena istospolnim osebam, ki nimajo možnosti sklenitve zakonske zveze, ali pa predstavlja alternativno možnost – na voljo vsakomur – ob zakonski zvezi, vplivata tudi na ureditev prenehanja razmerja. Tudi v prvem primeru lahko vendarle najdemo razlike v zvezi s prenehanjem in razveljavitvijo zakonske zveze.¹⁸¹

Pri preučevanju razmer v različnih državah članicah se soočimo s številnimi **perečimi temami**: na eni strani obstaja nesimetričnost, ki izhaja iz uvedbe registriranih partnerskih skupnosti izključno za istospolne pare, na drugi strani pa obstaja zahteva po nepristranski obravnavi raznospolnih in istospolnih parov v državah, kjer je bila ureditev zakonskih zvez prenovljena in je bil hkrati ohranjen model registrirane partnerske skupnosti.¹⁸² K zgornjemu lahko dodamo tudi probleme nacionalnega in mednarodnega zasebnega prava, povezane z odsotnostjo modela registriranih partnerskih skupnosti v ureditvah posameznih držav članic. In to ne samo takrat, ko se istospolnim parom ne ponudi nobene oblike priznanja njihove zveze, temveč tudi takrat, ko imajo dostop do zakonske zveze.

¹⁷⁹ Scherpe, J.M. (2015). *Quo Vadis, Civil Partnership?* 6 Victoria University of Wellington Law Review, 755, 759.

¹⁸⁰ Glej Hoogs, J.A. (2002). *Divorce without Marriage: Establishing a Uniform Dissolution Procedure for Domestic Partners through a Comparative Analysis of European and American Domestic Partner Laws*. 54, Hastings Law Journal, 707, 716-717. Manj tog formalni postopek prenehanja registrirane partnerske skupnosti pa vendarle ne pomeni, da je ta bolj nestabilna v primerjavi z zakonsko zvezo: glej Draghici, C. (2017). *Equal Marriage, Unequal Civil Partnership: A Bizarre Case of Discrimination in Europe*. 29, Child and Family Law Quarterly, 313, 328.

¹⁸¹ Ureditev prenehanja »partnerske zveze« med osebama istega spola v Italiji, na primer, sovpada s postopkom razveze, vendar od strank ne zahteva obdobja prenehanja življenjske skupnosti pred dokončno razvezo. Ta izključitev je povezana z oprostitvijo od obveznosti zvestobe, ki je Italiji določena (torej oprostitve; zato ni zahteve, da partnerja določen čas živita ločeno) za »registrirane partnerske zveze«, iz česar izhaja, da ni več možno uveljavljati krivdnih razlogov, kar je tipična sankcija za zakonsko nezvestobo. Glej o tem Olivero, L. (2017). *Unioni civili e presunta licenza d'infedeltà*. 71 Rivista Trimestrale di Diritto e Procedura Civile, 213, 213-215. Vedeti pa je treba, da je izključitev pogoja prenehanja življenjske skupnosti v »partnerskih zvezah« v Italiji sporen za določen del doktrine: glej zlasti Oberto, G. (2016). *I rapporti patrimoniali nelle unioni civili e nelle convivenze di fatto*. V Blasi, M., Campione, R., Figone, A., Mecenate, F., Oberto, G. (2016). *La nuova regolamentazione delle unioni civili e delle convivenze – legge 20 maggio 2016*. Št. 76. Torino: Giappichelli, 29, 55. Na splošno o prenehanju partnerske zveze glej Rimini, C. *Art. 1, 24° comma*. V Scialoja, A. in Branca, G. (ur) (2020). *Commentario al Codice Civile*. Bologna-Roma: Zanichelli, 346-358.

¹⁸² O temah nesimetričnosti in nepristranske obravnave glej: Fenwick, H. in Hayward A. (2017). *Rejecting asymmetry of access to formal relationship statuses for same and different-sex couples at Strasbourg and domestically*, 6, European human rights law review, 544, 544-548.

Če si ogledamo pet držav članic, Španijo, Italijo, Združeno kraljestvo, še preden je izstopilo iz Evropske unije, Avstrijo in Romunijo, je jasno, da obstajajo ti problemi na ravni sodne prakse. V Španiji niso šteli za potrebno, da bi uvedli model registrirane partnerske skupnosti, ki bi jo urejal zakon za celotno državo; v Italiji so se v določenih primerih odločili za priznanje zakonske zveze med partnerjema istega spola, ki je bila v tujini sklenjena kot registrirane partnerske skupnosti; v Združenem kraljestvu se je pokazala potreba, da se možnost registracije zveze razširi tudi na heterospolne pare; v Avstriji so ugotovili, da so se pravice, zagotovljene registriranim partnerjem (istega spola) in zakoncem (različnega spola) postopoma poenotile, tako da ni bilo več razlogov za obstoj ločenih ali alternativnih sistemov za raznospolne ali istospolne pare; in ne nazadnje v Romuniji, kjer istospolni pari ne morejo registrirati svoje zveze, prav tako pa nimajo dostopa do zakonske zveze, je Sodišče Evropske unije partnerju istega spola priznalo pravico, da prebiva v državi, tudi če je tujec in ni državljani Evropske skupnosti, če je par sklenil zakonsko zvezo v tujini.

5.1 Ureditev v Španiji

V Španiji se je po sprejetju zakona št. 13/2005 – s katerim je bilo istospolnim partnerjem omogočeno skleniti zakonsko zvezo – in zakona št. 15/2005 – ki je uvedel enostransko razvezo in tako pospešil postopek razveze – odprla precej živahna razprava, usmerjena v poenotenje pojma zakonske zveze z drugimi oblikami zvez, ki obstajajo v tamkajšnji ureditvi.¹⁸³ Upoštevati moramo, da ima Španija »pluralno zakonsko« ureditev¹⁸⁴ glede registriranih partnerskih skupnosti: ne ureja jih državni zakon, temveč jih določajo in urejajo različne avtonomne skupnosti z *leyes autonómicas*.¹⁸⁵ Kljub heterogenosti področnih ureditev v različnih avtonomnih skupnostih lahko opazimo nekaj značilnih elementov, ki veljajo za registrirane partnerske skupnosti.¹⁸⁶ Prvi med temi elementi je njihovo hitro prenehanje. Ker je *Ley 15/2005* močno spremenil ureditev zakonskih zvez, pri čemer je omogočil vsakemu zakoncu, da zaprosi za prenehanje zakonske zveze s preprosto izjavo volje, ne da bi pri tem moral navajati kakršenkoli razlog, so se razlike med zakonsko zvezo in registrirano partnersko skupnostjo v tem smislu precej zmanjšale. Drugi element, ki je bil značilen zlasti za

¹⁸³ Glej Domínguez Lozano, P. (2006). *Las uniones de personas del mismo sexo: las opciones de regulación y sus implicaciones jurídicas*, 20, *Derecho privado y Constitución*, 173, 193; Garetto, R. (2015). *Presupposti per una »ridefinizione« concettuale del matrimonio. Il dibattito fra sostenitori della tradizione e fautori del cambiamento negli Stati Uniti d'America ed in Spagna*. 4, *Annali della Facoltà Giuridica Università di Camerino*, 51, 98.

¹⁸⁴ Glej Cazorla González, M.J. (2019). *Ley aplicable al régimen económico matrimonial después de la disolución del matrimonio tras la entrada en vigor del Reglamento UE 2016/1104*. 21, *Revista Internacional de Doctrina y Jurisprudencia*, 87, 93.

¹⁸⁵ Glej Pérez Vallejo, A.M. in Cazorla González, M.J. *Spain*. V Ruggeri, L., Kunda, I. in Winkler S. (ur.), opomba št. 9 zgoraj, 612-615. V Kataloniji: zakon 25/2010 o *Uniones Estables de Pareja*. V Aragoniji: zakonodajni odlok št. 1, z dne 22. marca 2011 o prenovljenem besedilu *Código del Derecho Foral de Aragón*. V Navari: zakon 6/2000 o *Igualdad Jurídica de las Parejas Estables*. V Valencii: zakon 1/2001 o *Uniones de hecho*. Na Balearih: zakon 18/2001 o *Parejas Estables*. V avtonomni skupnosti Madrid: zakon 11/2001 o *Uniones de Hecho de la Comunidad de Madrid*. V Asturiji: zakon 4/2002 o *Parejas Estables del Principado de Asturias*. V Andaluziji: zakon 5/2002 o *Parejas de Hecho de Andalucía*. Na Kanarskih otokih: zakon 5/2003 o *Parejas de Hecho de la Comunidad Autónoma de Canarias*. V País Vasco: zakon 2/2003, o *Parejas de Hecho*. V Extremaduri: zakon 5/2003, o *Parejas de Hecho de la Comunidad Autónoma de Extremadura*. V Kantabriji: zakon 1/2005 o *Parejas de Hecho*. V Regiji Murcia (*Región de Murcia*): zakon 7/2018 o *Parejas de Hecho*. V avtonomni skupnosti Galiciji: zakon št. 10, z dne 28. junija 2007, o prenovljenem besedilu tretjega dodatka k zakonu št. 2, z dne 14. junija 2006, o civilnem pravu Galicije.

¹⁸⁶ Martínez de Aguirre Aldaz, C. (2007). *Perspectivas sobre el »matrimonio« entre personas del mismo sexo*. V Martínez de Aguirre Aldaz, C. in De Pablo Contreras, P. (2007). *Constitución, derecho al matrimonio y uniones entre personas del mismo sexo*. Madrid: Rialp, 19, 22-23.

registrirane partnerske skupnosti – pred letom 2005 – je bila možnost, da se istospolnim partnerjem uradno prizna njihova zveza. Ta možnost je prenehala veljati po sprejetju zakona št. 13/2005.

Trenutno so se v avtonomnih skupnostih, ki režim partnerskih zvez urejajo z zakonom, znašli v precej podobnem položaju tako tisti, ki so se odločili za registracijo svoje zveze, kot tisti, ki so raje sklenili zakonsko zvezo. V tem smislu zakona št. 13 in št. 15/2005 na precej »fleksibilen« način določata model zakonske zveze in čeprav formalno ne vplivata na registrirane partnerske skupnosti, ki jih urejajo avtonomne skupnosti, jim odvzmeta nekatere funkcije, ki so bile pred tem značilne izključno zanje. Tako pojmovanje je jasno izraženo v sodbi vrhovnega sodišča [*Tribunal Supremo*] z dne 12. septembra 2005,¹⁸⁷ na podlagi katere se šteje (po razglasitvi zakonov št. 13 in št. 15/2005), da partnerja, ki ne skleneta zakonske zveze, absolutno ne želita, da posledice, ki izhajajo iz zakonske zveze, kakorkoli določajo njuno razmerje. Z drugimi besedami, kdor želi v Španiji doseči določen pravni status, ki izhaja iz njegove partnerske zveze, bo sklenil zakonsko zvezo, medtem ko se tisti, ki po lastni izbiri ne želijo skleniti zakonske zveze, temu *statusu* odpovedujejo.¹⁸⁸ Vsaka podobnost z ureditvijo zakonskih zakonih zvez bi bila torej pri registriranih partnerskih skupnostih – kot jih urejajo posamezne avtonomne skupnosti – neutemeljena, saj bi prizadela pravice partnerjev, ki so se odločili za registrirane partnerske skupnosti namesto zakonske zveze.¹⁸⁹

Poudariti je treba, da **pomanjkanje državne zakonodaje**, ki bi enotno urejala registrirane partnerske skupnosti, odpira vprašanja glede uporabe nacionalnega prava¹⁹⁰ in uporabe evropskih instrumentov za registrirane partnerske skupnosti, ki jih urejajo avtonomne skupnosti s svojimi predpisi.¹⁹¹ Poleg tega se zdi, da *Tribunal Supremo* v svoji odločitvi spregleda naslednji vidik: nekateri se lahko odločijo za registrirano partnersko skupnost zaradi svojih kulturnih ali ideoloških pogledov na zakonsko zvezo, kljub temu pa želijo formalizirati svojo zvezo na drug način. Neupoštevanje tovrstne želje lahko povzroči nepoenoten status (t. i. *limping status*)¹⁹² za pare – istega ali različnega spola – ki so registrirali svoje skupnosti v državi članici, ki to dopušča, a se odločijo za selitev v državo, kot je Španija, ki to področje ureja z »več zakonskimi ureditvami«.

5.2 Ureditev v Italiji

¹⁸⁷ Glej STS št. 6U 1/2005, z dne 12. 9. 2005: »*boy por boy, con la existencia del matrimonio homosexual y del divorcio unilateral, se puede proclamar que la unión de hecho está formada por personas que no quieren, en absoluto, contraer matrimonio con sus consecuencias*».

¹⁸⁸ Glej Martínez de Aguirre Aldaz, C., opomba št. 19 zgoraj, 23-24: »*una vez que el matrimonio civil ha asumido el ámbito subjetivo y las características jurídicas propios de las uniones de hecho ¿qué sentido tiene establecer otro estatuto, semejante pero no idéntico al matrimonial, para quienes no han querido casarse, pudiendo hacerlo?*».

¹⁸⁹ Glej Cazorla González, M.J., opomba št. 186 zgoraj, 89.

¹⁹⁰ Serrano-Fernández, M. (2008). *Una propuesta de regulación de una ley estatal de parejas de hecho*. 61 Anuario de derecho civil, 543, 544-553.

¹⁹¹ Glede problemov v zvezi z možnostjo uporabe Uredbe 2016/1104 glej Soto Moya, M. (2018). *El Reglamento (UE) 2016/1104 sobre régimen patrimonial de las parejas registradas: Algunas cuestiones controvertidas de su puesta en funcionamiento en el sistema español de derecho internacional privado* Council Regulation (EU) 2016/1104. V *Matters of the Property Consequences of Registered Partnerships: Some Controversial Issues from its Implementation in the Spanish IPL System*. 35 Revista Electrónica de Estudios Internacionales, 1, 22: »*parece totalmente ilógico que España forme parte de un Reglamento que no pueda aplicar a las parejas que se han "registrado" en su propio territorio, o que se incluyan solo las registradas en determinadas Comunidades Autónomas*«. O taistih temah glej tudi: Marín Consarnau, D. (2017). *Las "uniones registradas" en España como beneficiarias del derecho de la UE A propósito de la Directiva 2004/38/CE y del Reglamento (UE) 2016/1104 - Spanish "registered partnerships" as beneficiaries of EU law according to the Directive 2004/38 (EC) and the Regulation (EU) 2016/1104*. 9 Cuadernos de Derecho Transnacional, 419, 420-424.

¹⁹² Ní Shúilleabháin, M., opomba št. 5 zgoraj, 165, sub nota 25: »*[a] 'limping' partnership is one which is valid and recognized in one country, but denied validity and recognition in another*».

V Italiji imajo dostop do registriranih partnerskih skupnosti (*unioni civili*) **izključno istospolne osebe**, ki nimajo možnosti skleniti zakonske zveze. Z registracijo se vzpostavi stanje, ki je v veliki meri skladno z ureditvijo zakonske zveze. Kar zadeva priznanje istospolnih zakonskih zvez, sklenjenih v tujini, je Vrhovno sodišče [*Corte di cassazione*] s sodbo z dne 14. maja 2018, št. 11696,¹⁹³ odločilo, da v Italiji ni mogoče priznati zakonske zveze med istospolnima osebama, ki je bila sklenjena v tujini med italijanskim in tujim državljanom, in štelu za dopustno, da se taka zveza prizna kot registrirana partnerska skupnost.

Tako odločitev je Sodišče sprejelo na podlagi zakona z dne 20. maja 2016, št. 76 in odlokov o njegovem izvajanju (zakonodajna odloka z dne 19. januarja 2017, št. 5 in 7) v zvezi z mednarodnim zasebnim pravom. Sodišče je poudarilo željo zakonodajalca, da v Italijo – leta 2016 – z registriranimi partnerskimi skupnostmi vpelje *ad hoc* model priznavanja zvez med istospolnimi osebami. V zvezi s priznanjem zakonske zveze v Italiji, ki je bila sklenjena v tujini med osebami istega spola, pri čemer je eden izmed partnerjev državljan Italije, je Sodišče ugotovilo, da iz besedila člena 32a zakona z dne 31. maja 1995, št. 218, s spremembami, ki jih je vpeljal zakonodajni odlok z dne 19. januarja 2017, št. 7, jasno izhaja zakonodajalčeva izbira modela registrirane partnerske skupnosti.

Sodišče je tako potrdilo degradiranje zakonske zveze¹⁹⁴, saj v zadevi ni prepoznalo diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti. Kot je odločilo Evropsko sodišče za človekove pravice leta 2015 v zadevi *Oliari in drugi proti Italiji*,¹⁹⁵ mora biti partnerjem istega spola zagotovljena pravica do zasebnega in družinskega življenja, kot to določa člen 8 Evropske konvencije o človekovih pravicah, pri čemer se posamezni državi ne more izrecno naložiti, da uzakoni zakonsko zvezo namesto registrirane partnerske skupnosti.

5.3 Ureditev v Združenem kraljestvu

Združeno kraljestvo, čeprav zaradi brexita od 31. januarja 2020 ni več država članica Evropske unije,¹⁹⁶ ponuja precej zanimivo sliko, kar zadeva taksonomske vidike registrirane partnerske skupnosti, zaradi obširne razprave o tej temi v preteklih letih, ki se je razvila v gibanje »*Equal Civil Partnerships*«.

Zelo na splošno in ob upoštevanju, da znotraj Združenega kraljestva delujejo trije ločeni pravni sistemi, lahko rečemo, da je razprava izhajala iz zelo kompleksnih razmer: do leta 2019 so imeli dostop do zakonske zveze tako raznospolni kot istospolni pari v Angliji, Walesu in na Škotskem,

¹⁹³ *Corte di Cassazione-Sezione civile I 14 maggio 2018, n. 11696 Foro it., I, 1965*, s komentarjem G. Casaburi (2018).

¹⁹⁴ O temi degradiranja glej zgoraj, II. poglavje, § 2. Več o tej temi glej Tonolo, S. (2018). *La tutela internazionale del diritto fondamentale alle relazioni interpersonali e l'introduzione nell'ordinamento italiano degli istituti delle unioni civili*. V Di Biase, R. in drugi, *Diritto, economia e società. In ricordo di Luisa Cusina*. Trieste: Edizioni Università di Trieste, 249, 255.

¹⁹⁵ ESČP, *Oliari in drugi proti Italiji*, 21. julij 2015, št. 18766/11 in 36030/11, Nuova Giurisprudenza Civile Commentata, I, 918 (2015), s komentarjem Lenti, L. *Prime note a margine del caso Oliari c. Italia*, v isti reviji, II, 575-581. Več o tej temi glej tudi: Venuti, M.C. (2016). *La regolamentazione delle unioni civili tra persone dello stesso sesso e delle convivenze in Italia*. 47 *Politica del diritto*, 95, 95-99 in Winkler, M.M. (2018). *Same-Sex Marriage and Italian Exceptionalism*. 12 *Vienna Journal on International Constitutional Law* 431, 433-456.

¹⁹⁶ Dagilyte, E. (2020). *The Promised Land of Milk and Honey? From EU Citizens to Third-Country Nationals after Brexit*. V Mantu, S., Minderhoud, P. in Guild, E. (ur.). *EU Citizenship and Free Movement Rights*. Leiden: Brill Academic Publishers, 351, 351-352. Več o posledicah brexita na družinsko pravo iz transnacionalnega zornega kota glej: Ruggeri, L. (2019). *Brexit and new European framework in family property regimes*. 6th SWS International Scientific Conference on Social Sciences. Conference Proceedings, 59, 59-64.

medtem ko so na Severnem Irskem zakonsko zvezo lahko sklenili le raznospolni pari; vsi istospolni pari so imeli tudi možnost, da registrirajo svojo partnersko zvezo, medtem ko raznospolni pari te pravice niso imeli.¹⁹⁷

Leta 2014 so Angležema Rebecci Steinfeld in Charlesu Keidanu, raznospolnima partnerjema, ki sta zakonski zvezi iz osebnih razlogov nasprotovala, zavrnilo njuno prošnjo, da bi registrirala svojo partnersko zvezo, saj naj bi manjkala identifikacijski podatek o spolu partnerjev, kot to zahteva *Civil Partnership Act* iz leta 2004. S pritožbenim razlogom **diskriminacije v primerjavi z istospolnimi pari**¹⁹⁸ je dvojica sprožila sodni postopek. Njunih razlogov niso priznali ne na prvi stopnji ne na pritožbenem sodišču,¹⁹⁹ nato pa je leta 2018 vrhovno sodišče prepoznalo očitno neenakost obravnave v škodo raznospolnih parov,²⁰⁰ in opozorilo, da bi morali ob sprejemu zakona *Marriage (Same Sex Couples) Act* iz leta 2013 (ki je istospolnim parom podelil pravico, da sklenejo zakonsko zvezo) istočasno razveljaviti *Civil Partnership Act* iz leta 2004 ali pa predpise razširiti na raznospolne pare.²⁰¹ Vrhovno sodišče je ugotovilo nezdržljivost prvega in tretjega člena zakona *Civil Partnership Act* iz leta 2004, ki raznospolnemu paru ne dopuščata registracije njune partnerske zveze, s četrtem členom *Human Rights Act* iz leta 1998. Sodišče je ugotovilo tudi jasno neskladje z osmim in štirinajstim členom Evropske konvencije o človekovih pravicah. Čeprav sodišče ni moglo razveljaviti spornih določb, je ugotovilo dejansko diskriminacijo in zavzelo jasno stališče, da naj angleška in valižanska vlada izpeljeta reformo registrirane partnerske skupnosti.²⁰² V odgovor na ta priporočila je vlada prepoznala potrebo, da sproži zakonodajni postopek z namenom razširitve pravice do registracije partnerske skupnosti tudi na raznospolne partnerje. Zakonodajni postopek se je zaključil 16. marca 2019, ko je začel veljati *Civil Partnerships, Marriages and Deaths (Registration etc) Act*.

Na Severnem Irskem so dne 13. januarja 2020 z zakonom *Marriage (Same Sex Couples) and Civil Partnership (Opposite Sex Couples) (Northern Ireland) Regulations 2019* dovolili sklenitev zakonske zveze med osebami istega spola, istočasno pa so – ob upoštevanju sodbe angleškega vrhovnega sodišča – spremenili zakon *Civil Partnership Act 2004* in tako dovolili tudi raznospolnim parom, da registrirajo svoje partnerske zveze.

Škotski parlament trenutno obravnava zakon *Civil Partnership (Scotland) Bill*, ki je bil vložen 30. septembra 2019 in naj bi dovoljeval tudi raznospolnim parom, da registrirajo svojo zvezo na Škotskem.

5.4 Ureditev v Avstriji

¹⁹⁷ Garetto, R. *Opposite-sex registered partnerships and recognition issues*. V Kramberger Škerl, J., Ruggeri, L. in Viterbo, F.G. Case Studies, opomba št. 16 zgoraj, 89, 89-90.

¹⁹⁸ Garetto, R. (2019). *Civil Partnerships: the EU Framework for Cross-Border Couples and the Recent Legislative Reform in the UK*. 6th SWS International Scientific Conference on Social Sciences. Conference Proceedings, 65, 66-67.

¹⁹⁹ Hayward, A. (2018). *Relationships between adults: Marriage, Civil Partnerships, and Cohabitation*. V Lamont, R. (ur.), *Family Law*. Oxford: Oxford University Press, 20, 50-51.

²⁰⁰ R (on the application of Steinfeld and Keidan) v Secretary of State for International Development, cit., n. 3.

²⁰¹ R (on the application of Steinfeld and Keidan) v Secretary of State for International Development, \[2018\] UKSC 32, glej spletno stran: <https://www.supremecourt.uk/>.

²⁰² Hayward, A. (2019). *Equal Civil Partnerships, Discrimination and the Indulgence of Time*: R (on the application of Steinfeld and Keidan) v Secretary of State for International Development. 82 Modern Law Review, 922, 925.

Avstrija je registrirane partnerske skupnosti (*Eingetragene Partnerschaft*) v svojo ureditev vpeljala leta 2010, pri čemer jih je omejila na istospolne partnerje.²⁰³ Od takrat je niz zakonskih sprememb ureditev vse bolj spreminjal, tako da so registrirane partnerske skupnosti postale, kar zadeva pravice in varstvo, podobne zakonski zvezi.²⁰⁴ Avstrijsko ustavno sodišče je leta 2012 ugotovilo neustavnost razlik med zakonsko zvezo in registrirano partnersko skupnostjo, kar zadeva njuno sklenitev,²⁰⁵ in leta 2014 razsodilo, da je prepoved, ki velja za partnerja glede posvojitve – skupne ali posvojitve otroka drugega partnerja – neustavna.²⁰⁶

Dne 26. oktobra 2017 je ESČP v zadevi *Ratzenböck in Seydl proti Avstriji*, na katero smo se že sklicevali,²⁰⁷ razsodilo, da avstrijski zakon o registriranih partnerskih skupnostih, s katerim raznospolnim parom prepoveduje dostop do registrirane partnerske skupnosti, ne krši Evropske konvencije o človekovih pravicah. Neenakost, ki je obstajala v trenutku razsodbe sodišča, ni primerljiva z neenakostjo, ki smo jo malo prej omenili v zvezi z Anglijo in Walesom, saj v Avstriji istospolni pari niso imeli možnosti izbire med partnersko zvezo ali zakonsko zvezo. Ker so lahko sklepali le partnerske zveze, so bili v položaju, ki je bil, kar zadeva »funkcionalnost«, primerljiv s položajem raznospolnih parov, ki niso smeli registrirati svoje partnerske zveze.²⁰⁸

Dne 4. decembra 2017 se je avstrijsko ustavno sodišče kljub razsodbi EŠČP vseeno odločilo, da istospolnim parom dovoli sklenitev zakonske zveze in hkrati da raznospolnim parom dovoli registracijo partnerske skupnosti.²⁰⁹ V sodbi je priznalo, da diskriminatornost do istospolnih parov krši načelo enakosti vseh državljanov pred zakonom, kot to določa 7. člen avstrijske federalne ustave. Tako je Avstrija postala prva država članica, ki je uvedla sklenitev zakonske zveze med istospolnimi partnerji na podlagi sodbe ustavnega sodišča, pri čemer je **zavrnila načelo »funkcionalne ekvivalentnosti« modelov** in pravico dostopa do registriranih partnerskih skupnosti razširila na vse, ne glede na njihov spol.²¹⁰

5.5 Ureditev v Romuniji

Trenutno šest držav članic, Bolgarija, Latvija, Litva, Poljska, Romunija in Slovaška, ni sprejelo v svojo ureditev modela registriranih partnerskih skupnosti, hkrati pa istospolnim parom ne dopuščajo možnosti, da sklenejo zakonsko zvezo. Jasno je, da to povzroča **neenakost** znotraj posameznih držav, saj lahko raznospolni pari izbirajo med dvema možnostima: registrirana

²⁰³ *Eingetragene Partnerschaft-Gesetz*, BGBl. I - Ausgegeben am 30. Dezember 2009 - Nr. 135.

²⁰⁴ Glej Fulli-Lemaire, S. (2017). *Legal Recognition of Same-Sex Relationships in Central Europe: Steady Progress*. V Boele-Woelki, K. in Fuchs, A. (ur.), *Same-Sex Relationships and Beyond: Gender Matters in the EU*. Antwerpen: Intersentia, 19, 24-25.

²⁰⁵ VfGH, No. B 125/11-11, 12. 12. 2012.

²⁰⁶ VfGH, No. G 119/2014, 11. 12. 2014. O primeru pred ustavnim sodiščem glej: Murer, I. *Exclusion of registered partners from adoption rights found to be discriminatory*. 9 Vienna Journal on International Constitutional Law, 281, 281-286.

²⁰⁷ Glej opombo št. 174 zgoraj.

²⁰⁸ Glej H. Fenwick e A. Hayward, opomba št. 183 zgoraj, 555-556.

²⁰⁹ VfGH, No. G 258/2017, 4. decembra 2017.

²¹⁰ Glej Scherpe, J.M., opomba št. 169 zgoraj, 22: »Austria is the only European jurisdiction where the opening up of marriage was the result of litigation/judicial decision: the Austrian Constitutional Court ruled that the 'functional equivalent' approach was unconstitutional, and therefore held not only that marriage had to be open to same sex couples but also that consequentially the option of registered partnership must be available to opposite sex couples«.

zunajzakonska skupnost ali zakonska zveza, medtem ko je izbira istospolnih parov omejena le dejansko sobivanje.²¹¹

Na ravni mednarodnega zasebnega prava se zastavlja problem pravnih učinkov, ki jih imajo v teh državah članicah zakonske zveze med istospolnimi partnerji in partnerske zveze med osebami istega ali različnega spola, ki so bile pravno veljavno sklenjene v drugih državah članicah. Sodišče Evropske unije je 5. junija 2018 zavzelo stališče o tej temi,²¹² ko je razsodilo v zadevi Coman.²¹³ V zadevi gre za dva moška, Reluja Adriana Comana, Romuna, ki ima tudi državljanstvo Združenih držav Amerike, in Roberta Clabourna Hamiltona, ki ima državljanstvo Združenih držav Amerike. Par se je poročil leta 2010 v Belgiji. Oba imata stalno prebivališče v Belgiji na podlagi pravice o prostem pretoku, ki jo uživajo tako državljani Evropske unije (21. člen PDEU), kot njihovi družinski člani, tudi če imajo državljanstvo države, ki ni članica EU. Leta 2012 sta v Romuniji sprožila postopek, da bi Relu Adrian Coman lahko zakonito delal in prebival v svoji državi skupaj s svojim zakoncem. Po zavrnitvi prošnje sta se pritožila zaradi neustavnosti določb drugega in četrtega odstavka 277. člena romunskega civilnega zakonika. Sodišče je opravilo neke vrste uravnoteženje načel po kriteriju razumnosti²¹⁴ in prišlo do zaključka, da se lahko nacionalni javni red »omili«²¹⁵ spričo tveganja, da obstoječa ureditev predstavlja omejitev prostemu pretoku na ozemlju držav članic. Obrazložitev temelji na predpostavki, da priznanje nekaterih pravnih posledic zakonske zveze med osebama istega spola, ki je bila pravno veljavno sklenjena v drugi državi članici, ne vpliva na nacionalno ureditev zakonskih zvez, ki je vselej domena posamezne države članice.

Poglaviten pomen sodbe v zadevi Coman je priznavanje pravice do bivanja državljanu iz tretje države in – upajmo – postavljanje temeljev za uveljavitev **načela »kontinuitete« osebne statusa**.²¹⁶ Sodišče Evropske unije ne vpliva neposredno na nesimetričnost modelov partnerskih zvez, vendar v okviru omejitev svojih pristojnosti in svoje vloge s to odločitvijo zagotavlja partnerjem možnost, da se jim prizna njihova temeljna pravica tudi tam, kjer model partnerske zveze sploh ni priznan.²¹⁷

²¹¹ Fenwick, H. in Hayward, A., opomba št. 183 zgoraj, 544.

²¹² Za pregled področja zakonske zveze istospolnih partnerjev glej I. poglavje zgoraj.

²¹³ Sodba C-673/16, opomba št. 34 zgoraj. Glej sodbo na spletni strani sodišča: <http://curia.europa.eu/juris/>. Glede tega glej: Perlingieri, G. in Zarra, G., opomba št. 47 zgoraj, 158-160.

²¹⁴ O možnostih delovanja na področju javnega reda in uravnoteženja načel po kriterijih razumnosti glej Perlingieri, G. in Zarra, G., opomba št. 47 zgoraj, 56-57.

²¹⁵ Álvarez González, S. (2018). Matrimonio entre personas del mismo sexo para toda la ue? A propósito de las conclusiones del Abogado General en el Asunto Coman. 56 La Ley Unión Europea, 1, 3.

²¹⁶ Noto La Diega, G. (2020). *The European approach to recognising, downgrading, and erasing same-sex marriage celebrated abroad*. V Hamilton, F. in Noto La Diega, G. (ur.), *Same-Sex Relationships, Law and Social Change*. Oxon-New York: Routledge, 33, 35.

²¹⁷ Rijpma, J.J. (2019). *You Gotta Let Love Move ECJ 5 June 2018, Case C-673/16, Coman, Hamilton, Accept v Inspectoratul General pentru Imigrări*. 15 European Constitutional Law Review, 324, 338: »[t]he EU is not a human rights organisation and its Court of Justice, despite protecting fundamental rights within the EU legal order, is not a human-rights tribunal. Nor is the EU a federal state and its Court, despite fulfilling many similar functions, is not a Constitutional Court \[...]. This has allowed the Court to arrive at an answer that is satisfactory from a fundamental rights perspective without taking a more controversial fundamental rights approach«.

III. poglavje

PRISTOJNOST IN PRAVO, KI SE UPORABLJA, V DEDNIH ZADEVAH

Ivana Kunda, Sandra Winkler in Tereza Pertot*

I. Uvod II. Področje uporabe 1. Časovna področje uporabe 2. Območje uporabe 3. Materialno področje uporabe 4. Čezmejne posledice **III. Pristojnost** 1. Splošna pristojnost 2. Dogovor o pristojnosti 3. Subsidiarna pristojnost 4. Izбира prava kot podlaga pristojnosti 5. Forum necessitatis 6. Usklajevanje pristojnosti **IV. Pravo, ki se uporablja** 1. Splošno pravilo 2. Izбира prava 3. Pravo, ki se uporablja za dopustnost in veljavnost razpolaganja ob smrti 4. Nekatera splošna vprašanja kolizije zakonov **V. Evropsko potrdilo o dedovanju** 1. Razlogi za uvedbo EPD 2. Od Haaške konvencije do Uredbe o dedovanju 3. Značilnosti EPD

I. Uvod

Z leti državljani Evropske unije čedalje pogosteje živijo in umirajo v državah članicah, ki niso njihove države izvora, tam pa imajo navadno tudi premoženje.¹ Migracije znotraj EU je olajšala svoboda gibanja in prebivanja, ki jo zagotavlja primarno pravo EU. Posledično se številna sorodstvena razmerja začnejo in pozneje končajo v različnih državah članicah, pri čemer je razlog za to lahko bodisi kriza v odnosih ali smrt. Migracije so tudi čedalje bolj globalni pojav, zato se lahko enaka vprašanja pojavijo tudi v primeru migracij med EU in tretjo državo. Tako družine pridobijo čezmejne lastnosti, enako pa se dogaja tudi s pravicami do družinskega premoženja. Zato je treba po analizi pravil EU glede premoženjskih razmerij zakonskih zvez in premoženjskih posledic registriranih partnerskih skupnosti opozoriti na vprašanja dedovanja s čezmejnimi elementi.

Pravne ureditve dedovanja se zaradi različnih izročil ter kulturnih in družbenih razlik med državami članicami precej razlikujejo.² Velike razlike obstajajo na področjih, kot so določitev dedičev in njihovih deležev, pravica do nujnega deleža, dovoljenost dednih pogodb, odgovornost dedičev za zapustnikove dolgove, načini prenosa lastništva na dediče in volilojemnike ter upravljanje zapuščine. Med različnimi pravnimi ureditvami dedovanja se na primer najbolj razlikujejo pravila glede nujnega ali prisilnega deleža zapuščine. V nekaterih evropskih državah predstavljajo ta pravila del izročila in pravne kulture, v drugih državah lahko zaznamo trende opuščanja, saj tam veljajo za

* Ivana Kunda in Sandra Winkler sta soavtorici I. do IV. razdelka, Tereza Pertot pa je avtorica V. razdelka.

¹ K temu so pripomogli gospodarska rast in kopičenje bogastva čedalje večjega števila družin ter internacionalizacija. A. Bonomi, 'Succession', v: J. Basedow in drugi (ur.), *Encyclopedia of Private International Law: Volume 2*, (Cheltenham: Elgar, 2017), str. 1682.

² Za izčrpen pregled pravil o dedovanju v vsaki državi članici EU glej najnovejšo publikacijo: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), *Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Data*, (Rijeka: University of Rijeka, Faculty of Law, 2019), dostopno na https://www.euro-family.eu/document/news/psefs_e_book_compressed.pdf (nazadnje obiskano 5. junija 2020). Glej tudi Evropsko pravosodno mrežo v civilnih in gospodarskih zadevah: Informacije o dedovanju so dostopne na <https://beta.e-justice.europa.eu/166/EN/succession?clang=en> (nazadnje obiskano 5. junija 2020); Successions in Europe, dostopno na <http://successions-europe.eu/> (nazadnje obiskano 5. junija 2020). Glej tudi primerjalne publikacije, povezane z nekaterimi državami članicami: K. Reid, M. de Waal in R. Zimmermann (ur.), *Comparative Succession Law: Volume I: Testamentary Formalities* (Oxford: OUP, 2011); ter K. Reid, M. de Waal in R. Zimmermann (ur.), *Comparative Succession Law: Volume II: Intestate Succession* (Oxford: OUP, 2015).

zastarela, v tretji skupini držav, ki izhajajo iz tradicije *common law*, pa institut nujnega deleža na splošno sploh ni znan. Vprašanja, ki se pojavljajo v zvezi z nujnim deležem, se nanašajo na določitev oseb, ki so do njega upravičene, na pravila o vračilu daril in o izračunu nujnega deleža ter na ureditev *collatio bonorum*, saj ljudje tekom življenja pogosto darujejo in tako za seboj zapustijo le manjši del premoženja.

Pri dedovanju se tudi pravila mednarodnega zasebnega prava med pravnimi sistemi pogosto močno razlikujejo, pri čemer lahko ločimo predvsem med sistemi, ki poznajo monistično načelo enotnosti zapuščine, in sistemi, ki sledijo dualističnemu načelu delitve zapuščine na teritorialni osnovi.³ Nacionalni predpisi o mednarodni pristojnosti so v preteklosti omogočali, da je bilo za odločanje o dedovanju po isti umrli osebi pogosto pristojnih več sodišč, kar je vodilo do različnih rezultatov in posledično do zavrnitve priznanja tujih odločb.⁴

Zaradi takih okoliščin je nastala potreba po uvedbi skupnih pravil mednarodnega zasebnega prava, ki naj pomagajo pri premagovanju ovir za prost pretok državljanov EU, ki jih povzročajo razlike v nacionalnih rešitvah na področju dednega prava.⁵ Zato je bila sprejeta Uredba (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (v nadaljevanju: Uredba o dedovanju),⁶ s katero je evropski zakonodajalec omogočil večjo predvidljivost in poenostavil dedovanje s čezmejnimi elementi, zlasti s spodbujanjem državljanov EU, da vnaprej načrtujejo razdelitev svoje zapuščine. Cilj skupnega pristopa je: 1. poenotenje pravil o pristojnosti in oblikovanje enega samega prava, ki se uporablja za celotno dedovanje; 2. zagotoviti enotna pravila o priznavanju in izvrševanju različnih instrumentov in odločb, ki se uporabljajo v različnih državah članicah;⁷ ter 3. vzpostaviti evropsko potrdilo o dedovanju, ki bo učinkovalo v vseh državah članicah. Prispevek skupnega pristopa k delovanju notranjega trga se kaže v odpravi ovir za prosto gibanje oseb, ki so se prej srečevale s težavami pri uveljavljanju svojih pravic pri dedovanju s čezmejnimi posledicami. Danes so pravice dedičev in volilojemnikov, drugih oseb, ki so blizu zapustniku, ter upnikov zapuščine učinkovito zagotovljene.⁸

Uredba o dedovanju ima prednost pred določbami nacionalnega prava, ki obravnavajo čezmejno dedovanje. Nekatere države članice so to izkoristile kot priložnost za reformo svojih nacionalnih zakonodaj.⁹ Države članice so se na primer odločile za bolj ali manj sistematično implementacijo

³ A. Davì, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davì in H. P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 3.

⁴ A. Davì, nav. delo, str. 4.

⁵ Predlog Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju, Bruselj, 14. oktober 2009, COM(2009)154 konč., 2009/0157 (COD), str. 2–4.

⁶ [2012] OJ L 201/107. Ta uredba je znana tudi pod imenom Uredba Bruselj IV.

⁷ Glej V. poglavje, I. del, IV. razdelek spodaj (J. Kramberger Škerl).

⁸ Uvodna izjava 7 Uredbe o dedovanju.

⁹ Glej na primer S. Scola in M. Tescaro (ur.), *Casi controversi in materia di diritto delle successioni, Volume II, Esperienze straniere* (Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019). O predlagani reformi v Španiji glej Asociación de Profesores de Derecho Civil (ur.), *Propuesta de Código Civil* (Madrid: Tecnos, 2018); G. G. Aizpurua, Una propuesta doctrinal de reforma del system successorio nel Codice civile spagnolo, v: S. Scola in M. Tescaro (ur.), *Casi polemiche in materia di diritto delle successioni, letnik II, Esperienze straniere* (Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019), str. 567.

Uredbe o dedovanju v svoje pravne rede.¹⁰ Hkrati so nekatere države članice reformirale tudi svoje dedno materialno pravo. Tak primer je Avstrija, ki je spremenila pravice nujnih dedičev, okrepila dedno pravico preživelega zakonca in določila dedno pravico za neregistriranega partnerja.¹¹ Tudi belgijski zakonodajalec je posegel v dedno materialno pravo in tako med drugim omejil nujni delež, določil vrednotenje daril in okrepil svobodo razpolaganja s premoženjem.¹² To kaže na trend povečevanja svobode oporočnega razpolaganja v dednem materialnem pravu in bolj splošno na uvedbo oziroma razširitev avtonomije strank pri sklepanju dednih pogodb.¹³ Zanimivo je, da je bila unifikacija mednarodnega zasebnega prava na ravni EU tista, ki je deloma spodbudila spremembe na področju materialnega prava nekaterih držav članic.¹⁴

II. Področje uporabe

Področje uporabe Uredbe o dedovanju ima tri vidike: časovnega, teritorialnega in materialnega.

1. Časovna področje uporabe

Uredba o dedovanju je bila sprejeta leta 2012, uporabljata pa od 17. avgusta 2015¹⁵ in sicer za zapuščino oseb, ki so umrle na ta datum ali po njem.¹⁶ Triletni vakacijski rok kaže na daljnosežnost sprememb, ki jih je prinesla uredba. Uredba o dedovanju se zato uporablja samo za zapuščino osebe, ki je umrla 17. avgusta 2015 ali pozneje. Če pa je zapustnik preminil pred tem datumom, veljajo nacionalna pravila mednarodnega zasebnega prava, ne glede na to, ali se je zapuščinski postopek začel pred ali po tem datumu. Videti je, da ima navezava uporabe *ratione temporis* na zapustnikovo smrt določeno prednost. Gre namreč za čisto dejstvo, ki je uradno zabeleženo, hkrati pa se zdi, da pomanjkljivost nepredvidljivosti¹⁷ postopoma izveneva.

Dodatna pravila, ki izjemoma dovoljujejo retroaktivno uporabo Uredbe o dedovanju, če je zapustnik pred 17. avgustom 2015 izbral pravo, ki se uporablja, bodo podrobneje obravnavana v spodnjem razdelku, ki se nanaša na izbiro prava.

¹⁰ V Avstriji: *Erbrechts-Änderungsgesetz 2015 – ErbRÄG 2015*, BGBl I Nr. 87/2015. Na Hrvaškem *Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 650/2012 Evropskega Parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i približavanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi europske potvrde o nasljeđivanju*, NN 152/14. V Nemčiji: *Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29. Juni 2015*, BGBl I Nr. 26/2015. V Italiji: *Legge 161/2014 – Disposizioni per l'adempimento degli obblighi derivanti dall'appartenenza all'Unione europea - Legge europea 2013-bis*, Gazz. Uff. 10 novembre 2014, n. 261, S.O. (32. člen).

¹¹ Glej na primer G. Christandl, 'La recente riforma del diritto delle successioni in Austria: principi normativi e problemi?' *Rivista di diritto civile*, (2017), str. 423.

¹² *Loi du 31 juillet 2017 modifiant le Code civil en ce qui concerne les successions et les libéralités et modifiant diverses autres dispositions en cette matière*, MB 1er septembre 2017; *Loi du 22 juillet 2018 modifiant le Code civil et diverses autres dispositions en matière de droit des régimes matrimoniaux et modifiant la loi du 31 juillet 2017 modifiant le Code civil en ce qui concerne les successions et les libéralités et modifiant diverses autres dispositions en cette matière*, M.B., 27 juillet 2018. Glej na primer T. Dumont in H. Hooyberghs, 'Reform of Belgian inheritance law: A summary of the main changes' 23 *Trusts & Trustees*, (2017), str. 1012.

¹³ Glej L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, posebej poročila: T. Pertot, Avstrija, str. 12–24; T. Pertot, Nemčija 273–286; R. Garretto, M. Giobbi, A. Magni, T. Pertot, E. Sgubin in M. V. Maccari, Italija 356–390; ter F. Dougan, Slovenija, 599–609.

¹⁴ Na reforme so vplivale tudi druge okoliščine, na primer v Avstriji, kjer je bila zasnovana v okviru mejne reforme, povezane z 200. obletnico ABGB.

¹⁵ Člena 84 in 83 Uredbe o dedovanju.

¹⁶ Prvi odstavek 83. člena Uredbe o dedovanju.

¹⁷ P. Franzina, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davì in H.-P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 854–855.

2. Območje uporabe

Uredba o dedovanju zavezuje vse države članice EU, razen Irske in Danske.¹⁸ Ti državi članici v skladu s primarno zakonodajo EU uživata poseben položaj. Prva ni izrabila možnosti za vključitev v Uredbo,¹⁹ druga pa ni sodelovala pri Uredbi, kar ji omogoča poseben sporazum z EU. Zato imata za namene Uredbe o dedovanju ti dve državi položaj, ki je enak položaju tretjih držav.

Ne glede na to se Uredba lahko uporablja v primeru dedovanja s čezmejnimi elementom, ki je povezan s tema državama članicama ali katerokoli tretjo državo. Če je na primer zapustnik državljan katere od izključenih držav članic (ali katerekoli tretje države), se postopek dedovanja lahko kljub temu vodi v državi članici, vendar pod pogojem, da je imel zapustnik v času smrti v tej državi članici običajno prebivališče. Enako velja za pravo, ki se uporablja, kot je razvidno spodaj v razdelkih o pristojnosti in izbiri prava. To izhaja iz učinka *erga omnes* ustreznih pravil Uredbe²⁰ in odsotnosti omejitve njene uporabe *ratione personae*.

3. Materialno področje uporabe

Področje uporabe *rationae materiae* Uredbe o dedovanju je opredeljeno v njenem 1. členu. Uporablja se »v zadevah dedovanja«, ne uporablja pa se v »davčnih, carinskih ali upravnih zadevah«. Slednje je klasična določba mednarodnega zasebnega prava EU, ki kaže na to, da so vključene samo zadeve zasebnega prava.²¹ To je še dodatno potrjeno v preambuli Uredbe, ki poudarja, da bi »področje uporabe te uredbe moralo zajemati vsa civilnopravna vprašanja glede dedovanja zapuščine po zapustniku, torej vse oblike prehoda premoženja, pravic in obveznosti zaradi smrti, ne glede na to, ali gre za prehod po volji zapustnika na podlagi razpolaganja za primer smrti ali za prehod z dedovanjem na podlagi zakona«. ²² S tem je usklajena določba točke a 3. člena Uredbe o dedovanju, ki določa, da dedovanje pomeni »dedovanje zapuščine po zapustniku in obsega vse oblike prehoda premoženja, pravic in obveznosti zaradi smrti, ne glede na to, ali gre za prehod na podlagi zapustnikovega razpolaganja za primer smrti ali za prehod z dedovanjem na podlagi zakona«. Ta opredelitev vključuje oba načina prehoda zapuščine, ki ju poznamo v Evropi: oporočno dedovanje kot izraz oporočiteljeve svobodne volje in zakonito dedovanje, ki izraža načelo družinske solidarnosti. Člen 23 Uredbe o dedovanju zagotavlja seznam zadev, ki so vključene v področje prava, ki se uporablja, in s tem tudi področje uporabe Uredbe o dedovanju.²³ Opredelitev dedovanja je zelo široka, tako da lahko zajame mnogotere pravne institute posameznih nacionalnih dednopravnih predpisov.

Po drugi strani pa je v drugem odstavku 1. člena Uredbe o dedovanju naveden dolg seznam

¹⁸ Uvodna izjava 82 Uredbe o dedovanju.

¹⁹ Tako kot Irska se tudi Združeno kraljestvo ni odločilo za sodelovanje pri Uredbi. Zato se njen položaj zaradi brexita ni spremenil.

²⁰ A. Bonomi, 'Introduction', v: A. Bonomi in P. Wautelet (ur.), *Le droit européen des successions: Commentaire du Règlement n° 650/2012 du 4 juillet 2012* (Bruselj: Bruylant, druga izdaja, 2012).

²¹ Glej uvodno izjavo 10 Uredbe o dedovanju, ki na primer omenja davek, povezan z zapuščino.

²² Uvodna izjava 9 Uredbe o dedovanju.

²³ Glej G. Nikolaidis, 'Article 1: Scope', v: H. Pamboukis (ur.), *EU Succession Regulation no 650/2012: A Commentary* (Beck, Hart and Nomos, 2017), str. 24.

področij, ki so izključena iz področja uporabe Uredbe.²⁴ V okviru tega projekta smo posebno pozornost namenili povezavi s t. i. Premoženjskima uredbama: Uredbo 2016/1103²⁵ in Uredbo 2016/1104.²⁶ Med izključitvami iz Uredbe o dedovanju nas tako zanima zlasti izključitev »vprašanj v zvezi s premoženjskimi razmerji med zakoncema in premoženjskimi razmerji, ki imajo po pravu, ki se uporablja za takšna razmerja, primerljive učinke kot zakonska zveza«. ²⁷ To izključitev zrcalita Premoženjski uredbi, ki iz svojih področij uporabe izključujeta dedovanje po pokojnem zakoncu oziroma partnerju.²⁸ Tako se zdi, da za primere dedovanja po zakoncu ali registriranem partnerju Uredba o dedovanju in Premoženjski uredbi tvorijo dopolnjujoči regulativni sistem za premoženjska vprašanja zadevnih strank.

Ugotavljanje ločnice med Uredbo o dedovanju na eni strani in Premoženjskima uredbama na drugi je »klasičen problem karakterizacije«. ²⁹ Dedovanje je lahko odvisno od razdelitve družinskega premoženja, ki jo urejajo pravila, določena za premoženjsko razmerje med zakoncema ali registriranima partnerjema.³⁰ V posameznem pravnem sistemu se za zaščito preživelega partnerja usklajeno uporabi družinsko pravo in mehanizmi dednega prava. Kadar preživelemu zakoncu več varstva zagotavljajo pravila o premoženjskih razmerjih med zakoncema (na primer pravila glede skupnega premoženja), je pri ureditvi dedovanja potrebno manj varstva in obratno.³¹ Zato pravic iz skupnega premoženja ali primerljivega režima ne bi smeli zamenjati z »dednimi pravicami preživelega zakonca ali partnerja« po točki b drugega odstavka 23. člena Uredbe o dedovanju.

Čeprav je sodna praksa Sodišča Evropske unije s področja Uredbe o dedovanju še vedno precej skromna, je sodišče vendarle že obravnavalo vprašanje razmejitve med dedovanjem in premoženjsko skupnostjo. V zadevi *Mahnkopf*³² je tako odgovarjalo na vprašanje, ali delež, ki je bil dodeljen preživelemu zakoncu v skladu s 1371. členom nemškega BGB, spada na področje uporabe Uredbe o dedovanju. Primer je zadeval zakonca Mahnkopf, ki v času njune zakonske zveze nista sklenila dogovora o medsebojni ureditvi premoženjskih razmerij. Pokojni Mahnkopf prav tako ni

²⁴ V uvodni izjavi 11 Uredbe o dedovanju je navedeno, da se ta ne uporablja za druga področja civilnega prava in da so zaradi jasnosti nekatera vprašanja, ki bi jih bilo mogoče povezati z dednimi zadevami, izrecno izključena iz področja uporabe te uredbe.

²⁵ [2016] UL L 183/1.

²⁶ [2016] UL L 183/30.

²⁷ Točka d drugega odstavka 1. člena Uredbe o dedovanju.

²⁸ Točka d drugega odstavka 1. člena Uredbe 2016/1103 in točka d drugega odstavka 1. člena Uredbe 2016/1104.

²⁹ A. Davi, nav. delo, str. 87.

³⁰ Uvodna izjava 12 Uredbe o dedovanju pojasnjuje: »Ta uredba se tako ne bi smela uporabljati za vprašanja glede premoženjskopравnih razmerij med zakoncema, vključno s pogodbami o ureditvi premoženjskopравnih razmerij med zakoncema, kot jih poznajo nekateri pravni sistemi, kolikor te pogodbe ne urejajo dednih zadev, in vprašanja v zvezi s premoženjskopравno ureditvijo razmerij, ki imajo primerljiv učinek kot zakonska zveza. Organi, ki obravnavajo določeno dedovanje v skladu s to uredbo, pa bi morali glede na okoliščine posameznega primera pri določanju zapuščine zapustnika in posameznih deležev upravičencev upoštevati likvidacijo premoženjskopравnih razmerij med zakoncema ali podobnih premoženjskopравnih razmerij zapustnika«.

³¹ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession, 74 *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* (2010), str. 522, tč. 9.

³² Sodba Sodišča EU v zadevi C-558/16 *Mahnkopf* z dne 1. marca 2018, EU:C:2018:138. Za dodatne študije primerov glede delitve med dedovanjem in zakonskimi premoženjskopравnimi zadevami glej F. Dougan, 'Matrimonial property and succession – The interplay of the matrimonial property regimes regulation and succession regulation', v: J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F. G. Viterbo (ur.) *Case Studies and Best Practices Analysis to Enhance EU Family and Succession Law. Working Paper*, v *Quaderni degli Annali della facoltà giuridica dell'Università di Camerino* 3 (Camerino: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019), str. 75.

podal nobene izjave glede razpolaganja *mortis causae*. Tako je za zakonca, ki sta živela v Nemčiji in sta bila nemška državljana, veljala nemška pravna ureditev, po kateri je v času zakonske zveze zakoniti premoženjski režim med zakoncema režim ločenega premoženja, po njenem prenehanju pa pride do pavšalne izenačitve glede na povečanje premoženja zakoncev (režim skupnosti povečanega premoženja, nem. *Zugewinnngemeinschaft*). Poleg premoženja v Nemčiji je zapustnik Mahnkopf imel polovični solastniški delež na nepremičnini na Švedskem. Gospa Mahnkopf je zato po smrti svojega moža želela od nemškega notarja pridobiti evropsko potrdilo o dedovanju (EPD), ki bi potrjevalo njeno pravico in pravico njenega sina, da podedujeta polovični delež na nepremičnini na Švedskem.

Notar je zadevo predal lokalnemu sodišču, ki je zavrnilo izdajo EPD. Sodišče je v obrazložitvi navedlo, da je bil četrtinski delež zapuščine dodeljen gospe Mahnkopf v skladu z določbo § 1371 (1) nemškega BGB, ki ureja primer prenehanja skupnosti povečanega premoženja zakoncev in tako sega onkraj področja uporabe Uredbe o dedovanju. Vdova se je zoper odločitev sodišča pritožila, vprašanje pa je kasneje doseglo Sodišče EU.

Sodišče EU je v svoji sodbi najprej poudarilo načelo evroavtonomne in enotne razlage pojmov v mednarodnem zasebnem pravu EU, nato pa je prek teleološke in sistematične razlage ugotovilo, da zadevna določba spada v področje uporabe Uredbe o dedovanju.³³ V nasprotnem primeru bi bil ogrožen namen EPD. Razlog za to je, da »glavni namen te določbe očitno ni razdelitev premoženja ali delitev skupnega premoženja zakoncev, ampak določitev obsega dednega deleža, ki ga je treba dodeliti preživelemu zakoncu v razmerju do drugih dedičev.«³⁴ Zato je torej glavni namen določbe, kot ga je ugotovilo Sodišče EU, individualizacija točnega deleža zapuščine, ki pripade vdovi. Merilo, ki ga je določilo Sodišče EU za razmejitev področij uporabe Uredbe o dedovanju od ene od Premoženjskih uredb, je, ali se določba »nanaša v glavnem na dedovanje po pokojnem zakoncu [registriranem partnerju], in ne na premoženjska razmerja med zakoncema [registriranima partnerjema]«. ³⁵

Nadaljnje vprašanje, ki se je pred Sodiščem EU pojavilo v zvezi z izključitvami, je zadevalo pravice *in rem* in vpis v registre pravic na nepremičnem ali premičnem premoženju.³⁶ V zadevi *Kubicka*³⁷ je Sodišče EU obravnavalo vprašanje v zvezi s priznanjem stvarnopravnih učinkov v državi članici, ki ne pozna vindikacijskega volila, ko dedovanje poteka v skladu z izbranim dednim pravom. Gospa Kubicka je prek notarja želela v korist svojega zakonca v oporoko vključiti vindikacijsko volilo, ki je po poljskem pravu dovoljeno in ki se nanaša na njen lastniški delež na skupni nepremičnini v Nemčiji, za preostalo premoženje pa je želela ohraniti zakoniti dedni red, na podlagi katerega njen

³³ Ta ugotovitev je v nasprotju s predlagano kvalifikacijo v doktrini, na primer A. Davì, nav. delo, str. 90; B. Walther, *Die Qualifikation des § 1371 Abs. 1 BGB im Rahmen der europäischen Erb- und Güterrechtsverordnungen*, 6 *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union* (2014), str. 325 in 329; in tako kot nekateri drugi na primer J. Kleinschmidt, *Optionales Erbrecht: Das Europäische Nachlasszeugnis als Herausforderung an das Kollisionsrecht*, 77 *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* (2013), str. 723 in 757.

³⁴ Sodba Sodišča EU v zadevi C-558/16 *Mahnkopf* z dne 1. marca 2018, EU:C:2018:138, tč. 40.

³⁵ Sodba Sodišča EU v zadevi C-558/16 *Mahnkopf* z dne 1. marca 2018, EU:C:2018:138, tč. 40.

³⁶ Točki k in l drugega odstavka 1. člena Uredbe o dedovanju.

³⁷ Sodba Sodišča EU v zadevi C-218/16 *Kubicka* z dne 12. oktobra 2017, EU:C:2017:755. Nekateri menijo, da je treba to sodbo analogno uporabiti tudi za izključitve iz uredb dvojčic. I. Kunda, *Novi mednarodnoprivatnopravni okvir imovine bračnih i registriranih partnera u Europskoj uniji: polje primjene i nadležnost*, *Hrvatska pravna revija* 19 (2019), str. 27 in 29.

mož in njena otroka dedujejo po enakih delih. Notarski namestnik je sestavo oporoke odklonil, češ da je sestava oporoke, ki bi vsebovala tako volilo, v nasprotju z nemškim pravom, ki prepoveduje vindikacijsko volilo, saj stvarne pravice in vpisi v registre niso predmet Uredbe o dedovanju. Na koncu se je poljsko sodišče obrnilo na Sodišče EU s prošnjo za razlago področja uporabe Uredbe o dedovanju.

Sodišče EU je obrazložilo, da izključitev stvarnih pravic zajema razvrstitev lastnine in pravic v različne kategorije, določitev prednostnih upravičenj imetnika takih pravic in število stvarnih pravic v pravnem redu držav članic (*numerus clausus*).³⁸ Izključitev tako obsega tudi lastninsko pravico kot stvarno pravico, ki posledično ne spada v področje uporabe Uredbe o dedovanju. Na drugi strani pa izključitev ne zajema niti vindikacijskega niti damnacijskega volila, ker gre pri njima za »načina prehoda lastninske pravice na stvari«, ³⁹ zato oba instituta ostajata v okviru Uredbe o dedovanju. Podobno sklepanje je predstavljeno v zvezi z izključitvijo vpisa pravic v register. Pristojni organi v državi članici ne morejo zavrniti priznanja stvarnopравnih učinkov vindikacijskega volila, ki ga določa pravo, ki ureja dedovanje in ga je oporočitelj izbral v skladu s prvim odstavkom 22. člena navedene uredbe, češ da tako volilo ni predvideno v zakonodaji države članice, v kateri se nepremičnina nahaja. Drugačna razlaga bi ogrozila načelo enotnosti zapuščine, ki ga določa 23. člen Uredbe o dedovanju.⁴⁰

4. Čezmejne posledice

Čeprav Uredba o dedovanju o tem ne vsebuje izrecne določbe, je njena uporaba odvisna od obstoja čezmejnih posledic ali, kot se tradicionalno imenuje, mednarodnega elementa. To je posledica 81. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije, ki predstavlja pravno podlago za sprejem Uredbe o dedovanju.⁴¹ V preambuli in določbah je tudi več drugih sklicevanj, ki jasno kažejo, da je Uredba namenjena samo dedovanju s čezmejnimi elementom.⁴²

III. Pristojnost

Glavni podlagi za določitev pristojnosti po Uredbi o dedovanju sta določbi o splošni pristojnosti in o dogovoru o pristojnosti. Cilj obeh je zagotoviti čim večjo skladnost med pristojnim forumom in pravom, ki se uporablja (nem. *Gleichlauf*).⁴³ Preostale določbe se nanašajo na pristojnost, ki temelji na izbiri prava, subsidiarno pristojnost in *forum necessitatis* ter usklajevanje postopkov. Treba je opozoriti, da je sistem pristojnosti obvezen. Sodišča države članice, pred katerimi je bil sprožen postopek in ki niso pristojna po Uredbi o dedovanju, se morajo skladno s 15. členom te uredbe po uradni dolžnosti izreči za nepristojna.

1. Splošna pristojnost

³⁸ Sodba Sodišča EU v zadevi C-218/16 *Kubicka* z dne 12. oktobra 2017, EU:C:2017:755, tč. 47–48.

³⁹ Sodba Sodišča EU v zadevi C-218/16 *Kubicka* z dne 12. oktobra 2017, EU:C:2017:755, tč. 47–49.

⁴⁰ Sodba Sodišča EU v zadevi C-218/16 *Kubicka* z dne 12. oktobra 2017, EU:C:2017:755, tč. 57.

⁴¹ Prečiščena različica Pogodbe o delovanju Evropske unije [2012] UL C 326/47.

⁴² Glej A. Davì, nav. delo, str. 25–27.

⁴³ Glej uvodno izjavo 27 Uredbe o dedovanju.

Splošno pravilo glede pristojnosti v zapuščinskih zadevah je določeno v 4. členu Uredbe o dedovanju, v skladu s katerim so »sodišča države članice, v kateri je imel zapustnik ob smrti običajno prebivališče, [*forum firmae habitationis*] pristojna za odločanje o celotnem dedovanju.« Glede te določbe je treba podati več ugotovitev. Člen 4 Uredbe o dedovanju ne določa krajevne ali stvarne pristojnosti nacionalnih organov, ampak le mednarodno pristojnost, kar je razvidno iz uporabe množine v besedni zvezi »sodišča države članice«. ⁴⁴ Poleg tega vzpostavlja načelo enotnosti zapuščine, ko gre za pristojnost, in sicer z navedbo, da je sodišče pristojno za »odločanje o celotnem dedovanju«. ⁴⁵ To vključuje obe vrsti postopkov, povezanih z dedovanjem, pravnne in nepravne. ⁴⁶

Najpomembnejša prvina določbe 4. člena je povezovalno merilo običajnega prebivališča zapustnika. Ta kriterij povezanosti je eden glavnih kriterijev, ki jih zakonodajalec EU uporablja pri konkretizaciji načela bližine ⁴⁷ – protiutež načela najbližje povezanosti za določitev meril pristojnosti. ⁴⁸ V Uredbi o dedovanju je to opisano kot »resničn[a] navezn[a] okoliščin[a] med dedovanjem in državo članico, v kateri se izvaja pristojnost«. ⁴⁹ Glede na nacionalno zakonodajo držav članic v času sprejetja Uredbe o dedovanju je sprejetje tega kriterija pravi »zgodovinski mejnik«. ⁵⁰

Čeprav so nekateri avtorji presenečeni, da Uredba o dedovanju ne vsebuje opredelitve »običajnega prebivališča«, ⁵¹ je to storjeno namenoma, kar lahko opazimo tudi v vseh drugih pravnih instrumentih EU, ki se nanašajo na fizične osebe zunaj poklicne sfere. ⁵² To nacionalnim sodiščem zagotavlja potrebno prožnost pri odločanju v konkretnih primerih, ker se lahko zanašajo na obsežna merila in smernice, ki jih določa Sodišče EU. Sodišče EU je v svoji sodni praksi ugotovilo, da mora biti razlaga pojma »običajno prebivališče« evroavtonomna, ob upoštevanju »konteksta določb in cilja uredbe«. ⁵³ Te razlage in različne smernice v preambulah uredb, zlasti v Uredbi o

⁴⁴ Glede na to, da so lahko za dedne zadeve v različnih državah članicah pristojni različni organi, ima izraz »sodišče« širok pomen, »tako da se ne bi nanašal le na sodišča v pravem pomenu besede, ki izvajajo sodno funkcijo, temveč tudi na notarje ali matične urade v nekaterih državah članicah, ki v nekaterih dednih zadevah tako kot sodišča izvajajo sodno funkcijo, ter v nekaterih državah članicah na notarje in pravne strokovnjake, ki v določenih dednih zadevah izvajajo sodno funkcijo na podlagi prenosa pooblastil s strani sodišča.« Uvodna izjava 20 Uredbe o dedovanju.

⁴⁵ V skladu z 12. členom Uredbe o dedovanju lahko sodišče, pred katerim je bil sprožen postopek, na zahtevo stranke, omeji enotnost, tako da izključi premoženje v tretji državi, če je mogoče pričakovati, da njegova odločitev o tem premoženju tam ne bo priznana ali razglašena za izvršljivo. Poleg tega so v skladu s 13. členom Uredbe sodišča države članice običajnega prebivališča osebe, ki podaja izjavo, povezano z dedovanjem, pristojna za sprejemanje take izjave, če se po pravu te države članice izjava lahko poda pred sodiščem.

⁴⁶ Glej sodbo Sodišča EU v zadevi C-20/17 *Oberle* z dne 21. junija 2018, EU:C:2018:485, tč. 43.

⁴⁷ Glej na primer uvodno izjavo 12 Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 [2003] UL L 338/1 (Bruselj II *bis*) in uvodno izjavo 12 Uredbe Sveta (EU) 2019/1111 z dne 25. junija 2019 o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok [2019] UL L 178/1 (Bruselj II *ter*).

⁴⁸ I. Kunda, 'Mednarodnoprivatnopravni odnosi', v: *Evropsko privatno pravo: posebni dio* (Zagreb, Školska knjiga, 2020 – v tisku), razdelek 5.3.1.

⁴⁹ Uvodna izjava 23 Uredbe o dedovanju.

⁵⁰ A. L. Calvo Caravaca, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davi in H. P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 130.

⁵¹ A. L. Calvo Caravaca, nav. delo, str. 140.

⁵² Glede drugih starejših instrumentov glej A. Borrás, Explanatory Report on the Convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters, (1998) UL C 221/27.

⁵³ Sodbi Sodišča EU v zadevah C-523/07 *A* z dne 2. aprila 2009, EU:C:2009:225, tč. 34–35, in C-497/10 PPU *Mercredi v. Chaffe* z dne 22. decembra 2010, EU:C:2010:829, tč. 44–46.

dedovanju, so med avtorji privedle do različnih mnenj. Tako nekateri menijo, da je skladnost med uredbami pri razlagi »običajnega prebivališča« zaželena,⁵⁴ drugi pa so bolj naklonjeni različnim razlagam posameznih uredb, zlasti glede na njihove preambule.⁵⁵

Na podlagi sodne prakse Sodišča EU o običajnem prebivališču pojem »običajno prebivališče« ustreza »središču življenja osebe«⁵⁶ ali »težišču interesov osebe«.⁵⁷ Merila za določitev »običajnega prebivališča« temeljijo na dejstvih. Najbolj so razdelana v okviru Uredbe Bruselj II *bis* v zvezi z otrokovim običajnim prebivališčem. Iz tega izhajata dve osnovni merili: objektivno merilo – prisotnost na ozemlju države članice, ki je kvalificirana s stopnjo vključenosti v družbeno okolje zadevne države, in subjektivno merilo – dokazan namen za vzpostavitev stabilnega življenja v zadevni državi.⁵⁸ Omenjeni merili izvirata iz sodbe v zadevi *A*,⁵⁹ pozneje pa sta bili potrjeni in podrobno opisani v drugih primerih, ki so zadevali Uredbo Bruselj II *bis*. Na splošno sovpadajo tudi s smernicami iz Uredbe o dedovanju.

Pri določanju običajnega prebivališča po Uredbi o dedovanju bi moral organ, ki obravnava dedovanje, v konkretnem primeru »oceniti vse okoliščine življenja zapustnika v letih pred njegovo smrtjo in ob njegovi smrti, pri čemer bi moral upoštevati vsa pomembna dejstva, zlasti kako dolgo in kako pogosto je zapustnik bival v zadevni državi, pa tudi pod kakšnimi pogoji in zakaj je tam bival. Tako določeno običajno prebivališče bi moralo izkazovati posebej tesno in trdno povezavo z zadevno državo, upoštevajoč posebne cilje te uredbe.«⁶⁰ Sodišče, pred katerim je bil sprožen postopek, je tako pri ugotavljanju običajnega prebivališča zapustnika zadolženo, da presodi vsa relevantna dejstva obravnavanega primera. Ta položaj se torej tako razlikuje od položajev pri ugotavljanju običajnega prebivališča pri drugih uredbah. Nobena od strank, ki dokazuje ali izpodbija običajno prebivališče po Uredbi o dedovanju, namreč ne bo tista, katere običajno prebivališče se ugotavlja. Glede na to bi bilo vsaj nekaterim zadevnim strankam lahko težko poznati ali imeti dostop do informacij in dokumentov, ki bi bili lahko pomembni za določitev običajnega prebivališča zapustnika.

Vendar pa je v uvodni izjavi 24 Uredbe o dedovanju omenjen tudi poseben primer, ki pa ni namenjen zagotavljanju splošnega razumevanja »običajnega prebivališča« po uredbi. Zadeva namreč le primere, ko je zapustnik iz poklicnih ali ekonomskih razlogov odšel delat v tujino, lahko tudi za dalj časa, vendar je ohranil tesno in trdno povezavo z državo izvora. V teh primerih se upošteva ekonomsko realnost notranjega trga, po kateri se osebe iz ene države članice včasih preselijo v drugo s pričakovanjem, da se bodo vrstile, tako da jim družine ne sledijo, ampak ostanejo

⁵⁴ T. Kruger, *Habitual Residence: The Factors that Courts Consider*, v: P. Beaumont, M. Danov, K. Trimmings in B. Yüksel (ur.), *Cross-Border Litigation in Europe*, (Oxford in Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017), str. 741 in 743–744; Borrás (2017), str. 117.

⁵⁵ Več o polemiki glej A. Rentsch, *Der gewöhnliche Aufenthalt im System des Europäischen Kollisionsrechts*, (Tübingen: Mohr Siebeck, 2017), str. 346.

⁵⁶ A. Bonomi, Article 4, v: A. Bonomi in P. Wautelet (ur.), *Le droit européen des successions: Commentaire du Règlement no 2012/650 du 4 juillet 2012* (Bruselj: Bruylant, 2. izdaja, 2012), str. 174.

⁵⁷ Sodba Sodišča EU v združenih zadevah C-509/09 in C-161/10 *eDate Advertising* z dne 25. oktobra 2011, EU:C:2011:685, tč. 49.

⁵⁸ Glej A. Limante in I. Kunda, *Jurisdiction in Parental Responsibility Matters*, v: C. Honorati (ur.), *Jurisdiction in Matrimonial Matters, Parental Responsibility and International Abduction* (Torino in Berlin Giappichelli in Peter Lang, 2017), str. 61–91.

⁵⁹ Sodba Sodišča EU v zadevi C-523/07 *A* z dne 2. aprila 2009, EU:C:2009:225, tč. 38 in 40.

⁶⁰ Uvodna izjava 23 Uredbe o dedovanju.

v državi izvora. Evropski zakonodajalec je določil, da se v takem primeru »glede na okoliščine lahko šteje, da ima zapustnik še vedno običajno prebivališče v svoji državi izvora, ki je še vedno središče interesov njegove družine in kjer se je odvijalo njegovo družabno življenje«. To je treba obravnavati kot izjemo od splošne opredelitve običajnega prebivališča, ki zahteva resnično osebno navezavo med zapustnikom in državo članico, ne pa med njegovo družino in državo članico.⁶¹ Drug poseben primer, ki je omenjen v uvodni izjavi 24 Uredbe o dedovanju, zadeva situacije, ko je zapustnik izmenično živel v več državah ali potoval iz ene države v drugo, ne da bi se v kateri stalno naselil. Kot navaja evropski zakonodajalec, bi bilo mogoče tak položaj rešiti tako, da se upošteva zapustnikovo državljanstvo ali lokacija njegovega glavnega premoženja v eni od teh držav kot »poseben dejavnik v skupni oceni vseh dejanskih okoliščin«. Naštevane vse možnih scenarijev in določitev upoštevanih konkretnih dejavnikov je metodološko enakovredno kazuističnemu pristopu Sodišča EU pri obravnavanju pojma običajno prebivališče v okviru drugih pravnih instrumentov.

Ne glede na dejstvo, da je lahko sodišče države članice pristojno na podlagi 4. člena, se lahko sodišče po svoji presoji pristojnosti odreče v skladu s točko a 6. člena Uredbe o dedovanju. Pogoji so naslednji: 1. zapustnik je izbral pravo države članice, ki naj se uporablja za dedovanje po njem v skladu z 22. členom; 2. stranka v postopku je vložila zahtevo, da se pristojnost zavrne v korist sodišč države članice izbranega prava; in 3. sodišče, pred katerim je bil sprožen postopek, meni, da so sodišča države članice izbranega prava primernejša za odločanje o dedovanju. Pri odločanju o tem, da se izreče za nepristojno, mora sodišče, pred katerim je bil sprožen postopek, presojati na podlagi konkretnih okoliščin primera, na primer na podlagi običajnega prebivališča strank in lokacije premoženja. Dodatne okoliščine, ki so omenjene v komentarjih, se nanašajo na posebne postopke, ki veljajo v nekaterih pravnih sistemih za upravljanje zapuščine.⁶²

2. Dogovor o pristojnosti

Čeprav to prvotno ni bilo predvideno,⁶³ Uredba o dedovanju vendarle omogoča, da se zadevne stranke dogovorijo o pristojnosti sodišča v dednih zadevah (*professio fori*). V skladu s prvim odstavkom 5. člena Uredbe je izbira sodišča omejena le na primere, v katerih je zapustnik izbral pravo, ki se uporablja, v skladu z 22. členom. Če ga je, »se zadevne stranke lahko dogovorijo, da je za odločanje o vseh vprašanih, povezanih z dedno zadevo, izključno pristojno sodišče oziroma sodišča te države članice.« Kot je pojasnjeno v nadaljevanju, v skladu z 22. členom Uredbe o dedovanju lahko oseba za pravo, ki se uporablja, izbere pravo svojega državljanstva (*lex patriae*) v času odločitve ali ob smrti. Z vezanjem izbire sodišča na izbrano pravo, ki se uporablja, se ohrani ključna ideja Uredbe o dedovanju – da sta pristojno sodišče in pravo, ki se uporablja, skladna, tudi kadar stranke uveljavijo svojo avtonomijo.⁶⁴ Izbira *lex patriae* torej lahko povzroči dogovor o *forum patriae*.

⁶¹ A. L. Calvo Caravaca, nav. delo, str. 129, posebej št. 7.

⁶² A. Bonomi, Article 6, v A. Bonomi in P. Wautelet (ur.), *Le droit européen des successions: Commentaire du Règlement no 2012/650 du 4 juillet 2012* (Bruselj: Bruylant, 2. izdaja, 2012), str. 197.

⁶³ Glej predlog Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju, Bruselj, nav. delo.

⁶⁴ Glej uvodni izjavi 27 in 28 Uredbe o dedovanju. Glej tudi F. Marongiu Buonaiuti, Article 5, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davi in H.P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 150.

Nadaljnja omejitev izbire sodišča je povezana s pojmom države članice. V skladu z Uredbo o dedovanju je mogoče izbrati samo sodišče ali sodišča ene države članice. To pomeni, da je mogoče izbrati le izmed petindvajsetih držav članic, ki jih zavezuje Uredba.⁶⁵ Poleg tega zapustnikova izbira prava tretje države preprečuje dogovor o izbiri sodišča v skladu z Uredbo o dedovanju.⁶⁶ Prav tako dogovor o izbiri sodišča, ki določa pristojnost sodišč tretje države v skladu s predpisi nacionalnega prava države članice, ni mogoč.⁶⁷

Uredba o dedovanju ne določa, kdaj lahko zadevne stranke sklenejo dogovor o izbiri sodišča. Tako lahko torej to storijo bodisi v času zapustnikovega življenja bodisi ob njegovi smrti. Vendar pa obstaja logična omejitev, ki je posledica že omenjene omejitve, po kateri mora izbrano sodišče ustrezati pravu, ki ga je izbral zapustnik. V skladu z 22. členom Uredbe o dedovanju je to lahko državljanstvo zapustnika v času odločitve ali ob smrti. V prvem primeru, če so stranke pristojno sodišče izbrale v času zapustnikovega življenja, lahko ta izbrano pravo spremeni, če postane državljan druge države članice ali če ima več kot eno državljanstvo, s čimer na podlagi prvega odstavka 5. člena Uredbe o dedovanju postane dogovor o izbiri sodišča neveljaven.

Dogovor o izbiri sodišča morajo skleniti vse zadevne stranke. Pomen izraza »zadevne stranke« je treba »določiti za vsak primer posebej, glede na vprašanje, na katero se nanaša dogovor o izbiri sodišča«. Zadevne stranke so lahko dediči (oporočni ali na podlagi zakona), volilojemniki in drugi upravičenci, imenovani v zapustnikovem razpolaganju. Čeprav nekateri avtorji pojem »zadevne stranke« širijo tudi na upnike,⁶⁸ se v kontekstu Uredbe o dedovanju to ne zdi smiselno.⁶⁹ Včasih bo treba dogovor skleniti med vsemi strankami, ki jih zadeva zapuščina, včasih pa le med tistimi, ki bi bili stranke v postopku glede posameznega vprašanja, če odločitev sodišča o tem vprašanju ne bi vplivala na pravice drugih strank pri dedovanju.⁷⁰ Dogovor je torej lahko večstranski ali dvostranski in običajno ne vključuje oporočitelja.⁷¹ Vsekakor lahko težave pri dogovorih o izbiri sodišča predstavljajo primeri, ko nekatere »zadevne stranke« niso znane ali pa se ob sklenitvi dogovora nanje pozabi. Obstaja možnost, da se v dogovor o izbiri sodišča naknadno vključijo druge stranke, če dogovor podpišejo ali če se spustijo v postopek, ne da bi ugovarjale pristojnosti sodišča. V skladu z 9. členom Uredbe o dedovanju izbrano sodišče v taki situaciji ohrani svojo pristojnost na podlagi dogovora strank. Če pa stranke, ki dogovora niso sklenile, ugovarjajo pristojnosti sodišča, se mora sodišče izreči za nepristojno.

⁶⁵ Glej A. Fuchs, The new EU Succession Regulation in a nutshell, 16 *ERA Forum* (2015), str. 122.

⁶⁶ M. Brosch, *Rechtswahl und Gerichtsstandsvereinbarung im internationalen Familien- und Erbrecht der EU*, (Tübingen: Mohr Siebeck, 2019), str. 132.

⁶⁷ H. Pamboukis in A. P. Sivitanidis, Article 5, v: H. Pamboukis (ur.), *EU Succession Regulation no 650/2012: A Commentary* (Beck, Hart and Nomos, 2017), str. 121. Za argumente v prid takim dogovorom o izbiri sodišča glej I. Dikovska, Can a Choice-of-Court Agreement Included in a Marriage Contract Meet the Requirements of both EU Succession and Matrimonial Property Regulations?, 15 *Croatian Yearbook of European Law and Policy* (2019), str. 269 in 283–284.

⁶⁸ H. Pamboukis in A. P. Sivitanidis, nav. delo, str. 124.

⁶⁹ I. Dikovska, nav. delo, str. 269 in 288–289.

⁷⁰ Uvodna izjava 28 Uredbe o dedovanju. Omemba možnosti, da so lahko v dogovor o izbiri sodišča vključene le nekatere stranke, če gre za posebno vprašanje, ki vpliva samo na njihove pravice, pomeni, da Uredba o dedovanju dovoljuje delne dogovore o izbiri prava. To je v nasprotju s ciljem pristojnosti, koncentrirane na enem izključno pristojnem sodišču, pri dogovoru o pristojnosti po 5. členu Uredbe o dedovanju. A. Bonomi, Article 5, v: A. Bonomi in P. Wautelet (ur.), *Le droit européen des successions: Commentaire du Règlement n° 650/2012 du 4 juillet 2012* (Bruselj: Bruylant, druga izdaja, 2012), str. 191.

⁷¹ Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, nav. delo, tč. 107.

Za veljavnost dogovora o izbiri sodišča mora biti ta v skladu z drugim odstavkom 5. člena Uredbe o dedovanju sklenjen v pisni obliki, datiran in podpisan s strani zadevnih strank. Stroge obličnostne zahteve zagotavljajo pravno varnost. V skladu z načelom tehnološke nevtralnosti, ki je sprejet v drugih pravnih instrumentih EU,⁷² so komunikacije po elektronskih medijih, ki zagotavljajo trajen zapis dogovora, enakovredne pisni obliki. V takih primerih je treba uporabiti digitalni podpis ali drugo tehnično sredstvo, ki z zadostno gotovostjo zagotavlja, da sporočilo prihaja od navedene osebe.⁷³ Uredba o dedovanju ne pozna nobenega posebnega pravila glede materialne veljavnosti. Tako lahko pravilo Uredbe Bruselj I *bis* po analogiji velja tudi za materialno veljavnost dogovora o izbiri sodišča v Uredbi o dedovanju. To pravilo odkazuje na pravo države članice, katere sodišča so bila izbrana za pristojna.⁷⁴

Učinki veljavnega dogovora o izbiri sodišča so, da je mednarodna pristojnost sodišč izbrane države članice izključna, pristojnost sodišč drugih držav članic pa ni mogoča.⁷⁵ To vključuje vse vrste postopkov, ki so sicer predmet splošne pristojnosti: pravdne, nepravdne in postopke za izdajo evropskega potrdila o dedovanju (EPD).⁷⁶ Zato se mora v skladu s točko b 6. člena Uredbe o dedovanju sodišče, pred katerim je bil sprožen postopek po 4. členu o splošni pristojnosti ali 10. členu o subsidiarni pristojnosti, izreči za nepristojno, če so se stranke v postopku v skladu s 5. členom dogovorile o pristojnosti sodišča ali sodišč države članice, katere pravo je bilo izbrano na podlagi 22. člena.

3. Subsidiarna pristojnost

Namen subsidiarne pristojnosti po 10. členu Uredbe o dedovanju je ponuditi podlago za pristojnost v vseh primerih in s tem onemogočiti uporabo nacionalnih predpisov o pristojnosti.⁷⁷ V poštev pride, če običajno prebivališče zapustnika ob smrti ni v državi članici. V teh primerih Uredba o dedovanju podeljuje pristojnost za odločanje o zapuščini kot celoti sodiščem države članice, v kateri se nahaja zapuščina (*forum rei sitae*). Kriterij lokacije premoženja je utemeljen na načelih bližine in učinkovitosti.⁷⁸ *Forum patrimonii* pa je dodatno pogojen z osebniimi vezmi zapustnika. Razlogi, zaradi katerih lahko pride do subsidiarne pristojnosti, so izčrpno navedeni v hierarhičnem zaporedju.⁷⁹ Prva stopnja subsidiarne pristojnosti je določena v korist države članice zapustnikovega državljanstva ob smrti. Sklicevanje na zapustnikovo državljanstvo v času smrti je treba razumeti kot sklicevanje na katerokoli od državljanstev petindvajsetih držav članic, v katerih se uporablja Uredba, če bi zapustnik imel dve ali več državljanstev.⁸⁰ Če prvostopenjski pogoj ni izpolnjen, se drugostopenjska pristojnost podeli sodiščem države članice, v kateri je imel zapustnik prejšnje

⁷² Glej na primer drugi odstavek 25. člena Uredbe (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (Bruselj I *bis*) [2012] UL L 351/1.

⁷³ H. Gaudemet-Tallon, Les règles de compétence judiciaire dans le règlement européen sur les successions, v: G. Khairallah in M. Revillard (ur.), *Droit européen des successions internationales: Le règlement du 4 juillet 2012* (Pariz: Defrénois 2013), str. 127 in 131.

⁷⁴ Prvi odstavek 25. člena Uredbe Bruselj I *bis*.

⁷⁵ H. Pamboukis in A. P. Sivitanidis, nav. delo, str. 124.

⁷⁶ I. Dikovska, nav. delo, str. 269 in 287.

⁷⁷ H. Gaudemet-Tallon, nav. delo, str. 127 in 130.

⁷⁸ F. Marongiu Buonaiuti, Article 10, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davi in H. P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 189.

⁷⁹ Uvodna izjava 30 Uredbe o dedovanju.

⁸⁰ Glej po analogiji sodbo Sodišča EU v zadevi C-168/08 *Hadadi* z dne 16. julija 2009, EU:C:2009:474.

običajno prebivališče, pod pogojem, da od spremembe običajnega prebivališča do začetka postopka pred sodiščem ni preteklo več kot pet let.

Kot izjema od načela enotnosti zapuščine je v drugem odstavku 10. člena Uredbe o dedovanju za namene pristojnosti določeno, da so sodišča države članice, v kateri se nahaja zapuščinsko premoženje, pristojna samo za odločanje o tem premoženju, če nobeno sodišče v državi članici nima subsidiarne pristojnosti na podlagi zgornjih meril. Ta omejitev se zlahka uporabi za ukrepe, kot je zmanjšanje daril. Po drugi strani pa lahko uveljavljanje nujnega deleža ali izpodbijanje veljavnosti oporoke, ki obsega celotno zapuščino, povzroči težave.⁸¹ Glede na izhodišče, da sodišče države članice v skladu z Uredbo o dedovanju svoje pristojnosti ne sme samo razširiti ali zožiti, mora odločiti o nujnem deležu ali veljavnosti oporoke z učinkom samo na premoženje na ozemlju svoje države članice.

Podobno kot je sodišče države članice pristojno v skladu s 4. členom, se lahko sodišče države članice, ki je pristojno na podlagi 10. člena Uredbe o dedovanju, izreče za nepristojno v skladu s točko a 6. člena Uredbe o dedovanju. Tudi pogoji so enaki: 1. zapustnik je izbral pravo države članice, ki naj se uporablja za dedovanje po njem v skladu z 22. členom; 2. stranka v postopku je vložila zahtevo, da se pristojnost zavrne; in 3. sodišče, pred katerim je bil sprožen postopek, meni, da so sodišča države članice izbranega prava primernejša za odločanje o dedovanju. Pri odločanju o tem, da se izreče za nepristojno, mora sodišče, pred katerim je bil sprožen postopek, upoštevati konkretne okoliščine primera, pri čemer sta glavni okoliščini običajno prebivališče strank in kraj zapuščine.

4. Izbira prava kot temelj pristojnosti

Uredba o dedovanju pozna tri sklope pravil, ki urejajo učinke izbire prava (*professio iuris*) glede pristojnosti sodišč držav članic. Člen 6 Uredbe o dedovanju vsebuje posebne določbe o primerih, v katerih se sodišče izreče za nepristojno, če gre za izbiro prava, kar je bilo obravnavano v okviru 4. člena o splošni pristojnosti, 10. člena o subsidiarni pristojnosti in 5. člena o dogovoru o pristojnosti. Poleg tega 7. člen Uredbe o dedovanju vsebuje posebne določbe, ki podeljujejo pristojnost v primeru izbire prava. Nazadnje so tukaj še pravila o končanju postopka po uradni dolžnosti v primeru izbire prava.

Sodišča države članice, katere pravo je zapustnik izbral v skladu z 22. členom, so pristojna za odločanje o zapuščini, če: (a) se je sodišče, pred katerim je bil sprožen postopek, v istem primeru izreklo za nepristojno po 6. členu; (b) so se stranke v postopku dogovorile v skladu s 5. členom za pristojnost sodišča ali sodišč te države članice; ali (c) so stranke v postopku izrecno sprejele pristojnost sodišča, pred katerim je bil sprožen postopek. Ker po pravilih mednarodnega zasebnega prava EU izbira prava ne pomeni izbire foruma ali obratno,⁸² je namen teh pravil nadaljnje spodbujanje skladnosti med *forum* in *ius*. Primera (a) in (b) vključujeta situacije, v katerih sodišče ene države članice odloči o svoji pristojnosti, ker meni, da je pristojno sodišče druge države članice.

⁸¹ A. Bonomi, Article 10, v: A. Bonomi in P. Wautelet (ur.), *Le droit européen des successions: Commentaire du Règlement n° 650/2012 du 4 juillet 2012* (Bruselj: Bruylant, druga izdaja, 2012), str. 221.

⁸² Glej na primer Uredbo (ES) št. 593/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. junija 2008 o pravu, ki se uporablja za pogodbeno obligacijska razmerja (Rim I) [2008] UL L 177/6.

Kadar je taka odločitev sprejeta, mora zavezovati tudi preostala sodišča.⁸³ Primer pod točko (c) je podoben dogovoru o izbiri sodišča, le da je omejen na zadevni postopek in stranke v njem ter da Uredba o dedovanju zanj ne predvideva nobenih obličnostnih zahtev.

Člen 8 Uredbe o dedovanju določa, da če je sodišče države članice začelo postopek dedovanja po uradni dolžnosti, kar omogočajo pravne ureditve nekaterih držav članic, je to sodišče dolžno končati postopek, če se stranke dogovorijo, da bodo dedovanje sporazumno uredile zunaj sodišča v državi članici, katere pravo je zapustnik izbral po 22. členu. Na podlagi te določbe je zakonodajalec EU vnovič poudaril želeno prekrivanje med *forum* in *ius*. Če sodišče postopka ni začelo po uradni dolžnosti, ta uredba strankam ne bi smela preprečevati, da dedovanje sporazumno uredijo zunaj sodišča (na primer pri notarju) v državi članici, ki so jo izbrale, če je to mogoče po pravu te države članice. To bi moralo veljati, tudi če pravo, ki se uporablja za dedovanje, ni pravo te države članice.⁸⁴

5. *Forum necessitatis*

Da bi preprečili primere odrekanja sodnega varstva, Uredba o dedovanju tako kot tudi druge uredbe s področja mednarodnega zasebnega prava⁸⁵ določa *forum necessitatis*, kar sodišču države članice omogoča, da izjemoma odloča o dedovanju, čeprav je to tesno povezano s tretjo državo. Člen 11 Uredbe o dedovanju se uporabi pod naslednjimi pogoji: 1. če ni pristojno nobeno sodišče države članice v skladu z drugimi določbami Uredbe o dedovanju; 2. če v tretji državi, s katero je zadeva tesno povezana, postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali če postopek tam ni mogoč; in 3. če je zadeva dovolj povezana z državo članico, v kateri je bil sprožen postopek. Okoliščina, da postopka v tretji državi ni mogoče izvesti, se lahko pojavi kot posledica državlanske vojne ali naravne nesreče ali zaradi drugih razlogov, ko od upravičenca ni mogoče razumno pričakovati, da bo sprožil ali vodil postopek v tej državi.⁸⁶

6. Usklajevanje pristojnosti

Tako kot drugi instrumenti mednarodnega zasebnega prava tudi Uredba o dedovanju določa usklajevanje pristojnosti med državami članicami v primerih *lis pendens* in s tem povezana dejanja. Tako položaj *lis pendens* nastane, če obstajata identiteta predmeta zadeve in identiteta strank v postopku pred sodišči različnih držav članic. V skladu s kronološkim načelom mora vsako sodišče, ki ni sodišče, ki je najprej začelo postopek, po uradni dolžnosti postopek ustaviti, dokler se ne ugotovi pristojnost sodišča, ki je prvo začelo postopek.⁸⁷ Člen 17 Uredbe o dedovanju nadalje

⁸³ Glej na primer sodbo Sodišča EU v zadevi C-456/11 *Gothaer Allgemeine Versicherung* z dne 15. novembra 2012, EU:C:2012:719, tč. 43. Glede drugih temeljev glej F. Marongiu Buonaioi, Article 6, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davi in H. P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 175.

⁸⁴ Uvodna izjava 29 Uredbe o dedovanju.

⁸⁵ Glej na primer 11. člen Uredbe 2016/1103, 11. člen Uredbe 2016/1104 in 7. člen Uredbe Sveta (ES) št. 2009/4 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah [2009] UL L 7/1.

⁸⁶ Uvodna izjava 31 Uredbe o dedovanju.

⁸⁷ Čas začetka postopka je določen v skladu s tremi pravili, določenimi v 14. členu Uredbe o dedovanju, od katerih sta dve že uveljavljena standarda mednarodnega zasebnega prava EU, tretje pa izhaja iz posebne narave zapuščinskega postopka, ki se lahko začne po uradni dolžnosti sodišča.

določa, da se vsa sodišča razen tistega, ki je prvo začelo postopek, izrečejo za nepristojna, ko se ugotovi pristojnost sodišča, ki je prvo začelo postopek.

V skladu z 18. členom Uredbe o dedovanju se šteje, da so pravde sorodne, če so tako tesno povezane med seboj, da se zdita njihova skupna obravnavna in odločanje o njih smiselna, da bi se s tem izognili nevarnosti nezdružljivih odločb, ki bi izhajale iz ločenih postopkov. Če pred sodišči različnih držav članic tečejo postopki z istim zahtevkom med istima strankama, vsa sodišča razen tistega, ki je prvo začelo postopek, po uradni dolžnosti prekinajo postopke, vse dokler se ne ugotovi pristojnost sodišča, ki je prvo začelo postopek. Poleg tega če tečejo te pravde na prvi stopnji, se lahko vsa sodišča razen tistega, ki je prvo začelo postopek, na zahtevo ene od strank izrečejo za nepristojna, če je sodišče, ki je prvo začelo postopek, pristojno za odločanje v zadevnih postopkih in če zakon dovoljuje združitev pravn.

IV. Pravo, ki se uporablja

Uredba o dedovanju učinkuje *erga omnes*, kar pomeni, da se uporablja univerzalno. Poleg dejstva, da zanjo ne velja nobena zahteva vzajemnosti, se za odločanje uporabi pravo, na katero odkazuje Uredba o dedovanju, ne glede na to, ali gre za pravo katere od petindvajsetih držav članic, ki jih zavezuje Uredba, ali pravo drugih dveh držav članic, ki jih Uredba ne zavezuje, ali pravo katerekoli tretje države.⁸⁸ Poleg tega velja na podlagi Uredbe o dedovanju načelo enotnosti zapuščine, ki je zapisano njenem v 21. členu v formulaciji »pravo, ki se uporablja za celotno dedovanje«. To pomeni, da načeloma za vse premoženje, ki je del zapuščine, ne glede na vrsto premoženja in ne glede na to, ali se nahaja v drugi državi članici ali v tretji državi, velja enotno pravo, ki se ga določi na podlagi subjektivnih ali objektivnih naveznih okoliščin. Cilj ureditve je namreč zagotoviti pravno varnost in se izogniti drobitvi zapuščine.⁸⁹

1. Splošno pravilo

Člen 21 Uredbe o dedovanju vsebuje pravilo, ki določa pravo, ki se uporablja, na podlagi objektivne navezne okoliščine, če zapustnik ni izbral merodajnega prava. V duhu skladnosti med *forum* in *ius*, se tudi pravo, ki se uporablja, določi na podlagi navezne okoliščine zapustnikovega običajnega prebivališča v času smrti (*lex loci firmæ habitationis*). Da po nepotrebnem ne ponavljamo, napotujemo na razdelek o splošnih pravilih o pristojnosti, kjer je bil pojem običajnega prebivališča podrobneje obravnavan. Dovolj je omeniti, da je zakonodajalec izjavil, da običajno prebivališče glede prava, ki se uporablja, zagotavlja tesno povezanost in predvidljivost.⁹⁰

To trdo pravilo je nekoliko omehčano z določbo, ki omogoča odstop od njega, če je izjemoma iz vseh okoliščin zadeve jasno, da je bil zapustnik ob smrti očitno tesneje povezan z državo, ki ni država, katere pravo bi se uporabljalo na podlagi navezne okoliščine zapustnikovega običajnega prebivališča v času smrti. V teh okoliščinah je pravo, ki se uporablja za dedovanje, pravo te druge

⁸⁸ Člen 20 Uredbe o dedovanju.

⁸⁹ Uvodna izjava 37 Uredbe o dedovanju.

⁹⁰ Prav tam.

države. Čeprav je na splošno dobrodošla prilagodljivost, ki jo omogoča omenjena izjema,⁹¹ so nekateri komentatorji zaradi nje izrazili zaskrbljenost; motila naj bi skladnost med pristojnostjo in pravom, ki se uporablja, ter slabila pravno varnost.⁹² Zakonodajalec EU je potrebo po tej izjemi utemeljil s situacijo, v kateri se je zapustnik na primer razmeroma nedavno pred smrtjo preselil v državo, v kateri je imel običajno prebivališče, in je iz vseh okoliščin zadeve jasno, da je bil očitno tesneje povezan z neko drugo državo. Ta očitno tesnejša povezava pa se ne bi smela uporabljati kot pomožna navezna okoliščina vsakič, ko bi se določanje običajnega prebivališča zapustnika ob njegovi smrti izkazalo za težavno.⁹³

2. Izbira prava

Širjenje avtonomije strank na različnih področjih mednarodnega zasebnega prava je očitno tudi v dednih zadevah. V skladu z 22. členom Uredbe o dedovanju lahko oseba za pravo, ki ureja celotno dedovanje po njej, izbere pravo države, katere državljanstvo ima v času izbire ali ob smrti (*lex patriae*). Gre za enostransko izbiro, ki je pridržana samo za osebo v zvezi z zapuščino po njeni smrti. Oseba, ki ima več državljanstev, lahko izbere pravo katerekoli od držav, katerih državljanstvo ima v času izbire ali ob smrti.⁹⁴

Možnost izbire prava državljanstva je povezana s čezmejnimi migracijami, omenjenimi v uvodu. Za dedovanje po zapustniku se načeloma uporabi pravo njegovega običajnega prebivališča ob smrti. Pri selitvi v novo državo pa oseba pogosto ne pozna pravil, ki urejajo dedovanje v tej državi, zaradi česar obstaja tveganje, da njena pričakovanja o razpolaganju s premoženjem ob smrti, ne bodo ustrezala pravu, ki se bo uporabilo. Zanimivo je, da se ljudje pogosto zavedajo pravnih pravil v zvezi z nujnim deležem. Ne pretiravimo, če izjavimo, da so bili vidiki dedovanja v izročilu evropskih družb od nekdaj zelo pomemben del posameznikovega življenja. V nasprotju z nekaterimi drugimi področji ljudje pogosto poznajo osnovna pravila o dedovanju in so še posebej pozorni na dogodke, ki bodo vplivali na njihovo premoženje po njihovi smrti. Taka ozaveščenost in pozornost pa sta običajno omejeni na pravila dedovanja v državi njihovega državljanstva. Tako možnost izbire prava državljanstva omogoča uporabo pravil, ki jih oseba pozna in jih je imela v mislih pri razpolaganju s premoženjem za primer smrti ali pri pripravi oporoke.

Izbira prava (*professio iuris*) je lahko izrecna ali implicitna. V prvem primeru je izražena z izjavo, ki ima obliko razpolaganja za primer smrti, kot je oporoka, skupna oporoka ali pogodba o dedovanju.⁹⁵ V drugem primeru pa mora izbira prava izhajati iz določb zapustnikovega razpolaganja za primer smrti na primer, če je zapustnik v razpolaganju navedel točne določbe iz prava države, katere državljan je, ali je kako drugače omenil to pravo.⁹⁶ Za ugotovitev, da je prišlo do tihe izbire

⁹¹ Na splošno glej J. Basedow, *Escape Clauses*, v: J. Basedow in drugi (ur.), *Encyclopedia of Private International Law*, vol. 1, (Cheltenham, Northampton: Edward Elgar, 2017), str. 668 in 674; M. Župan, *Načelo najbližje veže u hrvatskom i evropskom međunarodnom privatnom ugovornom pravu*, (Rijeka: Pravni fakultet u Rijeci, 2006), str. 27–39.

⁹² A. L. Calvo Caravaca, Article 21, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davi in H. P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 320.

⁹³ Uvodna izjava 25 Uredbe o dedovanju.

⁹⁴ To je v skladu s sodbo Sodišča EU v zadevi C-168/08 *Hadadi* z dne 16. julija 2009, EU:C:2009:474, na katero pa se ni mogoče sklicevati v primeru objektivne navezne okoliščine.

⁹⁵ Točka d prvega odstavka 3. člena Uredbe o dedovanju.

⁹⁶ Uvodna izjava 39 Uredbe o dedovanju.

prava, mora biti ta jasna in nedvoumna.⁹⁷ Za tak primer gre, ko razpolaganje za primer smrti vsebuje pravne pojme in institute, ki so v skladu s pravom državljanstva osebe, pravo države običajnega prebivališča zapustnika pa jih ne pozna.⁹⁸ Do takšne situacije bi na primer prišlo, če bi se v oporoki, ki jo je sestavil poljski notar, poljski državljan s prebivališčem v Nemčiji skliceval na vindikacijsko volilo, ki ga Nemčija ne pozna, je pa urejeno v poljskem pravu.⁹⁹ V skladu s četrtem odstavkom 22. člena Uredbe o dedovanju mora vsaka sprememba ali preklic izbire prava izpolnjevati obličnostne zahteve, ki veljajo za spremembe ali preklic razpolaganja za primer smrti.

Izbira prava v skladu s to Uredbo bi morala biti veljavna tudi, če izbrano pravo ne predvideva izbire prava v dednih zadevah. Kljub temu pa bi moralo izbrano pravo urejati materialno veljavnost dejanja, s katerim se izbere pravo, tj. ali se za osebo, ki izbira pravo, lahko domneva, da ravna voljno in razume pomen svojih dejanj. Enako bi moralo veljati za dejanje, s katerim se spremeni ali preklic izbira prava.¹⁰⁰

3. Pravo, ki se uporablja za presojo dopustnosti in veljavnosti razpolaganja za primer smrti

Med nacionalnimi pravili dednega prava obstajajo velike razlike glede razpolaganj za primer smrti zlasti glede dednih pogodb. Rezultati nedavnih primerjalnih raziskav dednega prava držav članic EU kažejo, da nekateri pravni sistemi priznavajo take dogovore, drugi pa jih štejejo za nedopustne, ker posegajo v zapustnikovo svobodo oporočnega razpolaganja. Vendar je tudi v državah članicah, ki so do nedavnega take sporazume v celoti prepovedovale, opazen trend čedalje večje odprtosti do teh dogovorov.¹⁰¹ Z uvedbo izjem od splošne prepovedi nekateri pravni sistemi postopoma širijo prostor dednim pogodbam.¹⁰² Do širjenja avtonomije strank je prišlo v Avstriji, Belgiji, Estoniji in Nemčiji, nekatere druge države pa to še čaka.¹⁰³ Zato imajo kolizijska pravila, zlasti tista o izbiri prava, ki se uporablja in za katerega se lahko oseba odloči pri urejanju dedovanja, pomembno vlogo pri zagotavljanju veljavnosti teh razpolaganj za primer smrti v državah članicah.¹⁰⁴

Pravo, ki se uporablja za presojo dopustnosti in materialne veljavnosti razpolaganj za primer smrti v primeru dednih pogodb in drugih razpolaganj, obravnavata 24. in 25. člen Uredbe o dedovanju;

⁹⁷ E. Castellanos Ruiz, Article 22, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davì in H. P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 345.

⁹⁸ D. Damascelli, I criteri di collegamento impiegati dal regolamento n. 650/2012 per la designazione della legge regolatrice della successione a causa di morte, v: P. Franzina in A. Leandro (ur.), *Il diritto internazionale privato Europeo delle successioni mortis causa*, (Giuffrè, 2013), str. 102.

⁹⁹ Za take okoliščine je šlo v sodbi Sodišča EU v zadevi C-558/16 *Mahnkopf* z dne 1. marca 2018, EU:C:2018:138.

¹⁰⁰ Tretji odstavek 22. člena in uvodna izjava 40 Uredbe o dedovanju.

¹⁰¹ Zanimivo je opazovati, kako so v nekaterih državah članicah, kot je Italija, z nedavnimi reformami uvedli inovativne pravne rešitve, katerih namen je zagotoviti močnejšo zaščito ranljivim strankam, tj. invalidom. Glej L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo: R. Garretto, M. Giobbi, A. Magni, T. Pertot, E. Sgubin in M. V. Maccari, Italy, str. 375; poročilo M. V. Maccari in T. Pertot, Belgium, str. 35 in 38.

¹⁰² Glej L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, posebej poročilo M. V. Maccari in T. Pertot, Belgium; R. Garretto, M. Giobbi, A. Magni, T. Pertot, E. Sgubin in M. V. Maccari, Italy; V. Koumpli in V. Marazopoulou, Greece; M. V. Maccari, France.

¹⁰³ Glej nacionalna poročila za posamezne države članice v L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo. Glede Nemčije glej tudi T. Raff, Patto successorio (Erbvertrag) e testamento congiuntivo (gemeinschaftliches Testament) nel diritto tedesco, v: S. Scola in M. Tescaro (ur.), nav. delo, 809; C. Baldus, Il diritto tedesco delle successioni: forme e funzionalità delle disposizioni mortis causa, v: S. Scola in M. Tescaro (ur.), nav. delo, str. 785.

¹⁰⁴ Uvodna izjava 49 Uredbe o dedovanju.

26. člen pa navaja elemente, ki se nanašajo na materialno veljavnost razpolaganj za primer smrti. Člen 27 Uredbe o dedovanju določa pravila o formalni veljavnosti pisnih razpolaganj za primer smrti, 28. člen pa določa formalno veljavnost izjave o sprejemu dediščine ali odpovedi dediščini.

Razpolaganja za primer smrti vključujejo oporoko, skupno oporoko in dedno pogodbo, ob čemer slednja pomeni dogovor, vključno z dogovorom, izhajajočim iz vzajemnih oporok, ki odplačno ali neodplačno podeljuje, spreminja ali odvzema pravice ene ali več oseb, ki so stranke dogovora, do bodoče zapuščine ali bodočih zapuščin.¹⁰⁵ Dopustnost in materialno veljavnost razpolaganja za primer smrti, ki ni dedna pogodba, ureja pravo, ki bi se v skladu s to uredbo uporabljalo za dedovanje po osebi, ki je razpolagala, če bi umrla na dan, ko je bilo razpolaganje napravljeno. To običajno imenujemo hipotetično pravo, ki se uporablja. Vendar pa se lahko oseba odloči, da naj dopustnost in materialno veljavnost razpolaganja za primer smrti ureja tisto pravo, ki bi ga lahko izbrala v skladu z 22. členom pod tam določenimi pogoji. Kljub temu pa obstaja pomembna razlika, če je na primer v oporoko vključena klavzula o izbiri prava. Če klavzula ne določa njenega namena, je treba šteti, da zajema celotno dedovanje (v skladu z 22. členom) in ne le vprašanja dopustnosti ter materialne veljavnosti (po 24. členu). Če pa klavzula določa, da je pravo izbrano za vprašanja dopustnosti in materialne veljavnosti (v skladu s 24. členom), tega ni dopustno razlagati širše, razen če druge okoliščine kažejo na tiho izbiro prava (v skladu z 22. členom). Če je klavzula omejena na vprašanja dopustnosti in materialne veljavnosti (v skladu s 24. členom), za preostale zadeve velja tisto pravo, ki se uporablja, če pravo ni bilo izbrano (21. člen).¹⁰⁶ Vsaka sprememba ali preključ razpolaganja za primer smrti je prav tako predmet enega od teh prav, odvisno od primera.

Člen 25 Uredbe o dedovanju obravnava preostala razpolaganja za primer smrti, ki niso zajeta v 24. členu – to so dedne pogodbe. Razlika je, če je dedna pogodba sklenjena za dedovanje po eni ali več osebah. Dopustnost in materialno veljavnost dedne pogodbe, ki se nanaša na dedovanje po eni osebi, ter njene zavezujoče učinke za stranke, vključno s pogoji njene razveze, ureja pravo, ki bi se v skladu s to uredbo uporabljalo za dedovanje po tej osebi, če bi umrla na dan sklenitve pogodbe. Pravo, ki se uporablja, se tudi tukaj določi na podlagi hipotetičnega primera.

Dedna pogodba, ki se nanaša na dedovanje po več osebah, je dopustna le, če je dopustna po vsakem izmed prav, ki bi po tej uredbi urejala dedovanje vsake od udeležениh oseb, če bi umrle na dan sklenitve pogodbe. Materialno veljavnost dedne pogodbe, ki je dopustna, in njene zavezujoče učinke za stranke, vključno s pogoji njen razveze, ureja tisto pravo, navedeno v prvem pododstavku, s katerim je pogodba najtesneje povezana. Namesto tega lahko v obeh primerih, ki vključujeta dedno pogodbo ene osebe in dedno pogodbo več kot ene osebe, stranke za pravo, ki naj ureja dopustnost, materialno veljavnost njihove dedne pogodbe in njene zavezujoče učinke za stranke, vključno s pogoji njene razveze, izberejo pravo, ki bi ga lahko ena ali več oseb, katerih zapuščina se ureja, izbrala v skladu z 22. členom pod tam določenimi pogoji.

Člen 27 z določitvijo alternativnih naveznih okoliščin *in favorem validitatis* ureja formalno veljavnost pisnega razpolaganja za primer smrti. Tako se razpolaganje za primer smrti v pisni obliki šteje za veljavno glede oblike, če je njegova oblika skladna s pravom: (a) države, v kateri je bilo razpolaganje

¹⁰⁵ Točki b in d prvega odstavka 3. člena Uredbe o dedovanju.

¹⁰⁶ J. Rodríguez Rodrigo, Article 24, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davi in H. P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 377.

napravljeno ali v kateri je bila sklenjena dedna pogodba (*lex loci actus*); (b) države, katere državljanstvo (*lex patriae*) je imel oporočitelj ali vsaj ena od oseb, katerih dedovanje zajema dedna pogodba, bodisi v času priprave razpolaganja ali sklenitve pogodbe bodisi ob smrti; (c) države oporočiteljevega stalnega prebivališča ali stalnega prebivališča vsaj ene od oseb, katerih dedovanje zadeva pogodba (*lex loci domicilii*) bodisi v času, ko sta bila razpolaganje napravljeno ali pogodba sklenjena, bodisi ob smrti; (d) države običajnega prebivališča oporočitelja ali vsaj ene od oseb, ki je zajeta v dedni pogodbi (*lex loci formae habitationis*) bodisi v času priprave razpolaganja ali sklenitve pogodbe bodisi ob smrti; ali (e) v primeru nepremičnin v državi, v kateri se nepremičnina nahaja.

Ali je imel oporočitelj ali katerakoli oseba, katere dedovanje zadeva dedna pogodba, stalno prebivališče v neki državi ali ne, se ugotavlja po pravu te države. To pravilo se uporablja tudi za razpolaganje za primer smrti, s katerim se spreminja ali preklicuje prejšnje razpolaganje. Taka sprememba ali preklic sta veljavna glede oblike tudi, če sta skladna s katerimkoli pravom, po katerem je bilo v skladu z zgoraj naštetimi alternativami veljavno razpolaganje za primer smrti, ki je bilo spremenjeno ali preklicano. Za namene 27. člena Uredbe o dedovanju se vsaka pravna določba, ki omejuje dopustne oblike razpolaganj za primer smrti s starostjo, državljanstvom ali drugimi osebnimi okoliščinami oporočitelja ali oseb, katerih dedovanje zadeva dedna pogodba, šteje za predmet oblike. Isto pravilo se uporablja za lastnosti, ki jih morajo imeti priče, da bi bilo razpolaganje za primer smrti veljavno.

Veljavnost glede oblike izjave o sprejemu dediščine ali odpovedi dediščini ureja 28. člen Uredbe o dedovanju. Izjava o sprejemu dediščine, volila ali nujnega deleža oziroma odpovedi dediščini, volilu ali nujnemu deležu oziroma izjava o omejitvi odgovornosti osebe, ki da izjavo, je veljavna glede oblike, če je njihova oblika v skladu z zahtevami: (a) prava, ki se uporablja za dedovanje po 21. ali 22. členu (*lex causae*); ali (b) prava države, v kateri ima oseba, ki da izjavo, običajno prebivališče (*lex firmae habitationis*).

4. Nekatera splošna vprašanja kolizije zakonov

Zavračanje je v Uredbi o dedovanju praviloma izključeno, kot to velja tudi za druge instrumente mednarodnega zasebnega prava EU (z nekaj manjšimi izjemami). Zavračanje je v celoti izključeno iz Uredbe o dedovanju v zvezi s pravom, ki se ga določi na podlagi drugega odstavka 21. člena – izključitvena klavzula, 22. člena – izbira prava, 27. člena – veljavnost glede oblike pisnega razpolaganja za primer smrti, točke b 28. člena – veljavnost glede oblike izjave o sprejemu dediščine ali odpovedi dediščini, kadar se uporablja pravo države, v kateri ima oseba, ki podaja izjavo, običajno prebivališče, in 30. člena – posebna pravila o omejitvah, ki se nanašajo na dedovanje določenega premoženja ali nanj vplivajo. V primerih, ko je zavračanje dovoljeno, pa pravilo iz 34. člena Uredbe o dedovanju določa, da je dovoljeno le pod pogojem, če je pravo, na katero odkáže Uredba, pravo tretje države. V tem primeru sklicevanje na to pravo pomeni uporabo v tej državi veljavnih pravil, vključno s pravili mednarodnega zasebnega prava, kolikor ta pravila napotujejo bodisi na pravo države članice bodisi na pravo druge tretje države, ki bi uporabila svoje pravo.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Konkretni primeri so obravnavani v: J. von Hein, 12. poglavje: Renvoi in European Private International Law, v: S. Lieble (ur.), *General Principles of European Private International Law*, (Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016), str. 227 in 253–254.

Uredba o dedovanju določa prilagoditev stvarnih pravic. V 31. členu tako določa, da če oseba uveljavlja stvarno pravico, do katere je upravičena po pravu, ki se uporablja za dedovanje, pravo države članice, v kateri to pravico uveljavlja, pa take stvarne pravice ne pozna, se ta stvarna pravica po potrebi in v možnem obsegu prilagodi najbolj enakovredni stvarni pravici po pravu te države, pri tem pa se upoštevajo nameni in interesi zadevne stvarne pravice ter z njo povezani učinki. Oba pogoja lahko pri uporabi povzročata težave: tako kvalifikacija stvarne pravice kot tudi dejstvo, da pravo države članice, v kateri se to pravico uveljavlja, take pravice »ne pozna«. Pri slednjem se je treba podati na trnovo pot razlikovanja med kvalitativnimi in kvantitativnimi razlikami.¹⁰⁸

Člen 35 Uredbe o dedovanju vsebuje klavzulo o javnem redu. Tudi v tej uredbi se tako uporablja dobro znana fraza, po kateri se lahko uporaba določbe prava katerekoli države, določenega s to Uredbo, zavrne le, če je taka uporaba očitno nezdružljiva z javnim redom države sodišča, pred katerim teče postopek.

Čeprav Uredba o dedovanju ne vsebuje določbe o prevladujočih prisilnih določbah, se v 30. členu vendarle sklicuje na »posebna pravila o omejitvah, ki se nanašajo na dedovanje določenega premoženja ali nanj vplivajo«. Taka posebna pravila se pri dedovanju uporabijo pod pogojem, 1. da so del prava države, v kateri se nahajajo določene nepremičnine (*lex rei sitae*), podjetja ali druge posebne kategorije premoženja, ali ko pravo države vsebuje posebna pravila, ki iz gospodarskih, družinskih ali socialnih razlogov določajo omejitve, ki se nanašajo na dedovanje tega premoženja ali nanj vplivajo, in 2. da se po pravu te države uporabljajo ne glede na pravo, ki se uporablja za dedovanje. Taka posebna pravila se lahko nanašajo na dedovanje podjetja, če je to dodeljeno tistim, ki so udeleženi v njegovih poslih, ali na predkupno pravico delnic družbe v korist sodediča, lahko pa tudi na moralne avtorske pravice zapustnikov¹⁰⁹ ali ohranjanje kulturne ali druge dediščine.

Člen 36 Uredbe o dedovanju obravnava vprašanje ozemeljske kolizije zakonov v državah z več kot enim pravnim sistemom. Pri tem daje Uredba prednost notranjim kolizijskim predpisom zadevne države. Če takih notranjih kolizijskih pravil ni: (a) se napotilo na pravo države zapustnikovega običajnega prebivališča razlaga kot napotilo na pravo ozemeljske enote, v kateri je imel zapustnik ob smrti običajno prebivališče; (b) se napotilo na pravo države zapustnikovega državljanstva razlaga kot napotilo na pravo ozemeljske enote, s katero je imel zapustnik najtesnejšo povezavo; in (c) se napotilo na druge določbe o drugih elementih kot naveznih okoliščinah razlaga kot napotilo na pravo ozemeljske enote, v kateri je zadevni element. Izjema od tega se nanaša na določitev ustreznega prava v skladu s 27. členom za veljavnost glede oblike pisnega razpolaganja za primer smrti. Ta vprašanja razlagamo kot napotilo na pravo ozemeljske enote, s katero je imel oporočitelj ali osebe, katerih dedovanje zadeva dedna pogodba, najtesnejšo povezavo, če ta država nima notranjih kolizijskih pravil.

Člen 37 Uredbe o dedovanju obravnava kolizije, povezane s kategorijami oseb v državah z več kot enim pravnim sistemom. Če ima država za dedovanje dva ali več pravnih sistemov ali sklopov

¹⁰⁸ E. Calzolaio in L. Vagni, Article 31, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davi in H.P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 445.

¹⁰⁹ G. Contaldi, Article 30, v: A. L. Calvo Caravaca, A. Davi in H. P. Mansel (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 432–438. Avtor poudarja, da niti nacionalna kolizijska pravila, ki razbijajo enotnost zapuščine, niti materialna pravila o nujnem deležu ne morejo biti opredeljena kot posebna pravila po 30. členu Uredbe o dedovanju, str. 440.

pravil, ki se za dedovanje uporabljajo za različne kategorije oseb, se vsako napotilo na pravo te države razlaga kot napotilo na pravni sistem ali sklop pravil, ki ga določajo veljavna pravila te države. Če teh pravil ni, se uporablja pravni sistem ali sklop pravil, s katerim je bil zapustnik najtesneje povezan.

Člen 38 Uredbe o dedovanju določa, da državi članici, ki obsega več ozemeljskih enot, od katerih ima vsaka svoja pravna pravila za dedovanje, te Uredbe ni treba uporabljati za kolizijo zakonov, ki nastane samo med temi ozemeljskimi enotami.

V. Evropsko potrdilo o dedovanju

Uredba 650/2012 ne obravnava samo vprašanj mednarodnega zasebnega prava.¹¹⁰ Za doseganje ciljev iz uvodnih izjav 7 in 67 ter zlasti za zagotavljanje hitrega, nemotenega in učinkovitega urejanja dedovanja s čezmejnimi posledicami in kljub nacionalnim razlikam Uredba o dedovanju predvideva tudi vzpostavitev evropskega potrdila o dedovanju (EPD)¹¹¹ (uvodna izjava 8 ter 62. člen in naslednji). Gre za pravni instrument, katerega namen je omogočiti, da imajo »dediči, volilojemniki, izvršitelji oporoke ali upravitelji zapuščine možnost, da zlahka dokažejo svoj status in/ali uveljavijo svoje pravice in pooblastila v drugi državi članici«.¹¹²

1. Razlogi za uvedbo EPD

Potreba po enotnem potrdilu je postala očitna zaradi čedalje večjega števila primerov dedovanj s čezmejnimi posledicami,¹¹³ kar pokazalo tudi na obstoj zelo različnih mehanizmov dokazovanja položaja dediča v Evropi.¹¹⁴ Dejansko je le v nekaterih evropskih pravnih ureditvah za ta namen predvideno domače potrdilo o dedovanju.¹¹⁵ Za osebo, ki je na takem potrdilu določena kot dedič,

¹¹⁰ A. Dutta, The European Certificate of Succession: A New European Instrument between Procedural and Substantive Law, 5 *IJPL* 38 (2015), str. 40. Glej tudi stran 43 za vprašanja v zvezi s pravno podlago za zakonodajno pristojnost EU v tem primeru.

¹¹¹ Na to temo glej zgolj: F. Padovini, Il certificato successorio europeo, v: *Europa e Diritto Privato*, (2013), 729; in v: M. G. Cubeddu Wiedemann, G. Gabrielli, F. Padovini, S. Patti, S. Troiano in A. Zaccaria (ur.), *Liber amicorum per Dieter Henrich*, II (Torino: Giappichelli, 2012), str. 215; I. A. Calvo Vidal in drugi, *Il certificato successorio europeo*, (Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 2017), *passim*; I. Riva, *Certificato successorio europeo. Tutele e vicende acquisitive* (Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 2017), *passim*; A. Ciatti Càimi, La tutela degli acquirenti di beni ereditari e il certificato successorio europeo, v: *Libertà di disporre e pianificazione ereditaria*, XI Convegno Nazionale Sisdic – Napoli, (2017), str. 423; M. Medina Ortega, The European Certificate of Succession, v: 11 *Anuario Espanol Derecho Int'l Priv.*, (2011), str. 907; T. Ivanc in S. Kraljić, European Certificate of Succession – Was There a Need for a European Intervention, v: 18 *Annals Fac. L.U. Zenica* (2016), str. 249; A. Dutta, nav. delo, str. 40 (glej opombo 10 za dodatno literaturo).

¹¹² Glej uvodno izjavo 67.

¹¹³ Primerjaj z analizo Nemškega inštituta notarjev (*Deutsches Notarinstitut*): Le Successions Internationales dans l'U.E. Perspectives pour une Harmonisation – Conflict of Law of Succession in the European Union. Perspectives for a Harmonisation – Internationales Erbrecht in der EU. Perspektiven einer Harmonisierung, Würzburg, 2004, str. 29.

¹¹⁴ Ta del je pripravljen na podlagi moje ustne predstavitve na konferenci PSEFS – Ljubljana Project Events – 12. in 13. december 2019 'Best Practices in European Family and Succession Law'. Za povzetek glej: T. Pertot, 'Devolution of Inheritance in Europe: The Role of (European and National) Certificates of Succession', v: *Best Practices in European Family and Succession Law* (collection of abstracts), str. 39–40, dostopno na: www.euro-family.eu/documenti/eventi/best_practices_ljubljana_psefsprojectevents.pdf.

¹¹⁵ Tipičen primer je nemški *Erbschein*, ki ga izda sodišče ali sodni organ (za podrobnosti glej, T. Pertot, Germany, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, vprašanje 3.1.4, dostopno na: www.euro-family.eu/documenti/news/psefs_e_book_compressed.pdf); D. Schwab, P. Gottwald in S. Lettmaier, Family and Succession Law (Germany), v: *International Encyclopaedia for Family and Succession Law*, Suppl. 86, (2017), str. 170–174. Sodno potrdilo, tako imenovano *Einantwortungsurkunde*, pozna tudi Avstrija (za več podrobnosti glej T. Pertot, Austria, v: L. Ruggeri, I.

se običajno domneva, da to tudi je,¹¹⁶ zato lahko vstopa v pravna razmerja.¹¹⁷ Nasprotno pa v pravnih ureditvah, ki ne poznajo listine, ki potrjuje položaj dediča, obstajajo alternativni mehanizmi dokazovanja.¹¹⁸ V pravnih ureditvah, ki izhajajo iz francoske pravne tradicije, se na primer običajno uporablja tako imenovani *acte de notoriété* ali *atto di notorietà*, ki ga izda notar in ki potrjuje obstoj določenega dejstva (na primer položaj dediča) in služi kot dokazilo o takem statusu. Vendar pa javna listina, uporabljena v ta namen, ni namenjena oblikovanju domneve in njen pomen temelji le na sankcijah, predvidenih za tiste, ki javnemu organu podajo neresnično izjavo.¹¹⁹

V Evropi je mogoče opaziti razlike tudi glede zaščite tretjih oseb, ki sklepajo pravne posle s tistimi, ki zatrjujejo, da so dediči ali imajo dedne pravice. Če potrdilo o dedovanju obstaja, je namenjeno tudi zaščiti tistih, ki so na podlagi potrdila sklenili pogodbo z osebo, ki je identificirana kot dedič.¹²⁰ Nasprotno pa je v pravnih ureditvah, ki takega instrumenta ne poznajo, zaščita tretjih oseb po navadi zagotovljena po pravilih, ki veljajo za pogodbe z navideznim dedičem (glej na primer 534. člen italijanskega Državlanskega zakonika in člen 730-4 francoskega Državlanskega zakonika).¹²¹

Prvi model, ki temelji na obstoju potrdila o dedovanju, dedičem očitno zagotavlja večjo gotovost in omogoča boljšo zaščito tretjih oseb. Kljub temu so bile sprejete ali predlagane reforme za izboljšanje domačih instrumentov, ki se uporabljajo za dokazovanje dedne pravice tudi v pravnih redih, ki tradicionalno sledijo drugemu (francoskemu) modelu. Leta 2001 je francoski zakonodajalec na primer reformiral *acte de notoriété*,¹²² s čimer je dal notarski listini »večji pomen«.¹²³ V Italiji, kjer domače potrdilo obstaja samo v okrožjih, zajetih v zemljiški knjigi (it. *libro fondiario*), je bila pred kratkim predlagana razširitev instrumenta na vso državo.¹²⁴

Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, vprašanje 3.1.4.). Za več primerov glej tudi A. Dutta, nav. delo, str. 42 (glej opombo 11, v kateri je navedena dodatna literatura), in tudi Collection of National Reports, L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, (zlasti glej odgovore na vprašanje 3.1.4). Prim. (v nemškem jeziku) R. Süß, Erbrecht in Europa (2020) in (v italijanskem jeziku): A. Zoppini, Le successioni in diritto comparato, v: R. Sacco (ur.), *Trattato di diritto comparato* (Torino, 2002), str. 25. Glej tudi A. Bonomi (ur.), *Le droit des successions en Europe (Actes du colloque de Lausanne du 21 février 2003)*, (Ženeva: Librairie Droz, 2003), str. 89.

¹¹⁶ Glej na primer glede potrdila o dedovanju v italijanskih okrožjih, zajetih z *libro fondiario*: T. Pertot, v: R. Garretto, M. Giobbi, A. Magni, T. Pertot, E. Sgubin in M. V. Maccari, Italy, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, vprašanje 3.1.4.

¹¹⁷ Glede nemškega *Erbschein* glej na primer D. Schwab, P. Gottwald in S. Lettmaier, nav. delo, poglavje 3, § 2.

¹¹⁸ Prim. T. Pertot, Devolution of Inheritance in Europe: The Role of (European and National) Certificates of Succession, nav. delo, str. 39–40.

¹¹⁹ Za take učinke italijanskega potrdila o dedovanju, ki sicer obstaja zgolj v okrožjih, ki jih zajema *libro fondiario*, glej T. Pertot, v: R. Garretto, M. Giobbi, A. Magni, T. Pertot, E. Sgubin in M. V. Maccari, Italy, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, vprašanje 3.1.4.

¹²⁰ Za nemški pravi sistem prim. D. Schwab, P. Gottwald in S. Lettmaier, nav. delo, poglavje 3, § 2.

¹²¹ F. Padovini, Il certificato successorio europeo, v: M. G. Cubeddu Wiedemann, G. Gabrielli, F. Padovini, S. Patti, S. Troiano in A. Zaccaria (ur.), nav. delo, str. 218; A. Fusaro, Linee evolutive del diritto successorio europeo, v: *Giustiziacivile.com*, (2014), str. 2.

¹²² *Loi n. 2001-1135 du 3 décembre 2001, relative aux droits du conjoint survivant et des enfants adultérins et modernisant diverses dispositions de droit successoral*.

¹²³ M. V. Maccari, France, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, vprašanje 3.1.3. Glej tudi J.-F. Pillebout, *Successions. Des preuves de la qualité d'héritier*, Juris-Classeur Civil (2003). V italijanščini: A. Fusaro, nav. delo; F. Padovini, v: M. G. Cubeddu Wiedemann, G. Gabrielli, F. Padovini, S. Patti, S. Troiano in A. Zaccaria (ur.), nav. delo, str. 218–219.

¹²⁴ Predlog italijanskih notarjev je na voljo na naslednji povezavi: www.notariato.it/sl/certificate-succession. Glej tudi F. Padovini, v: M. G. Cubeddu Wiedemann, G. Gabrielli, F. Padovini, S. Patti, S. Troiano in A. Zaccaria (ur.), nav. delo, str. 226. Novejše: prav tam, La revisione del codice civile: semplificazione ereditaria e certificato successorio, dostopno na: civilistiitaliani.eu/images/notizie/atti_convegno_giugno_2019/Padovini_convegno_giugno_2019.pdf.

Prednosti potrdila o dedovanju, ki dedičem in voliljemnikom omogoča uveljavitev dednih pravic, kar omogoča izvršiteljem oporoke in upraviteljem zapuščine, da izkažejo svoja pooblastila in hkrati zagotavlja zaščito tretjim osebam, so privedle do sprejetja enakovrednih instrumentov tudi na evropski ravni.¹²⁵ Ker tuji organi zgoraj omenjenih domačih potrdil običajno ne priznavajo,¹²⁶ bo oblikovanje enotnega potrdila, ki bo imelo enake pravne učinke v vseh državah članicah, državljanom pomagalo, da se izkažejo v primeru dedovanja s čezmejnimi posledicami. Hkrati EPD pravnim poslom zagotavlja varnost tako, da ščiti tretje osebe, ki ravna na podlagi elementov, ki jih tako potrdilo potrjuje.

2. Od Haaške konvencije do Uredbe o dedovanju

Zaradi potrebe po poenostavitvi prenosa zapuščine v primeru dedovanja s čezmejnimi posledicami je bila v preteklosti sprejeta Haaška konvencija z dne 2. oktobra 1973 o Mednarodnem upravljanju zapuščine,¹²⁷ ki je določala potrebo po »vzpostavitvi mednarodnega potrdila, ki označuje osebo ali osebe, ki so upravičene do upravljanja s premočninami zapuščine, in navaja njegova ali njihova pooblastila«.¹²⁸

Haaška konvencija je začela veljati le v treh državah (na Češkem, Slovaškem in Portugalskem). Eden od razlogov za njen neuspeh je bilo pomanjkljivo upoštevanje posebnosti kontinentalnih pravnih redov.¹²⁹ Konvencija je zlasti predvidela uvedbo potrdila, katerega namen je bil določiti osebo, ki je pooblaščen za upravljanje zapuščine. Tako je očitno izhajala iz modela prehoda premoženja, ki ga poznajo pravni sistemi s tradicijo *common law*, v katerih zapuščina preide na dediče posredno, na primer šele potem, ko dolgove poplača osebni zastopnik.¹³⁰

Kontinentalne pravne ureditve pa tega načina prehoda zapuščine ne poznajo, saj tam zapuščina običajno preide neposredno na dediče, ne da bi bila predhodno posredovana tretji osebi, ki z njo upravlja. Pravne rede, ki poznajo neposreden prehod zapuščine, lahko nato razdelimo v dve kategoriji:¹³¹ v nekaterih zapuščina po zapustnikovi smrti samodejno preide na dediče (glej na primer § 1922 nemškega Državlanskega zakonika),¹³² pri drugih pa je za prehod zapuščine

¹²⁵ Glede zgodovinskega razvoja in ponazoritve dokumentov pred Uredbo (Haaška konvencija iz leta 1973, Dunajski akcijski načrt iz leta 1998, Haaški program iz leta 2001, Zelena knjiga iz leta 2005 in predlog uredbe iz leta 2009) glej: T. Ivanc in S. Kraljić, *European Certificate of Succession – Was There a Need for a European Intervention?*, v: 18 *Annals Faculty of Law of the University of Zenica*, (2016), str. 253–255.

¹²⁶ Ali samo z zadržkom, kot ga je opazil A. Dutta, nav. delo, str. 42.

¹²⁷ Besedilo Konvencije je na voljo na: www.hccb.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=83.

¹²⁸ Člen 1.

¹²⁹ V tem smislu F. Padovini, v: M. G. Cubeddu Wiedemann, G. Gabrielli, F. Padovini, S. Patti, S. Troiano in A. Zaccaria (ur.), nav. delo.

¹³⁰ Za Anglijo in Wales glej: E. Sgubin, v: R. Garetto, F. Pascucci in E. Sgubin, *United Kingdom*, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, vprašanje 3.1.4. Prim. tudi A. Dutta, nav. delo, str. 44.

¹³¹ T. Pertot, *Devolution of Inheritance in Europe: The Role of (European and National) Certificates of Succession*, nav. delo, str. 39–40.

¹³² Za tako imenovani *saisine* glej: B. Dutoit, *Perspectives comparatives sur la succession ab intestat*, v: A. Bonomi (ur.), nav. delo, str. 16.

potrebno dodatno dejanje – sprejem dediščine¹³³ ali sodna odločba.^{134, 135}

Ko je Haaška konvencija ustanovila potrdilo, ki določa upravitelja zapuščine in ne dedičev ali volilijemnikov, je očitno vzpostavila model posrednega prehoda zapuščine, ki je sicer značilen za angleško pravo, ne pa tudi za kontinentalno pravo. Po drugi strani pa so značilnosti obeh modelov pravilno upošteevane v Uredbi o dedovanju, ki ustvarja potrdilo o dedovanju, ki ga lahko uporabljajo upravitelji zapuščine in izvršitelji oporoke, vendar tudi (zlasti) dediči in volilijemniki, saj potrjuje njihov status in/ali uresničevanje pravic v drugih državah članicah,¹³⁶ na primer tam, kje se zapuščina (ali njen del) nahaja.¹³⁷

3. Značilnosti EPD

Uredba o dedovanju namenja EPD VI. poglavje, v katerem so navedena podrobna pravila glede zahteve, izdaje in učinkov potrdila.

Zahteva za izdajo

V skladu s prvim odstavkom 65. člena Uredbe o dedovanju se lahko EPD izda na zahtevo.¹³⁸ Zahtevo, ki mora vsebovati informacije, navedene v tretjem odstavku 65. člena, in ji je treba priložiti relevantne listine, lahko vložijo dediči, volilijemniki »z neposrednimi pravicami v dedni zadevi« in izvršitelji oporoke ali upravitelji zapuščine, ki »morajo v drugi državi članici dokazati svoj status ali uveljavljati svoje pravice kot dediči ali volilijemniki in/ali pooblastila kot izvršitelji oporoke ali upravitelji zapuščine«. Za oceno, ali ima oseba sposobnost, ki jo zahteva pravo ali ne, je potrebna avtonomna razlaga pravnih izrazov, ki se uporabljajo za identifikacijo vlagateljev in položajev, ki jih je treba potrditi.¹³⁹ Treba je opozoriti, da se zdi, da se prvi odstavek 63. člena z omejevanjem uporabe EPD na volilijemnike »z neposrednimi pravicami v dedni zadevi« nanaša le na

¹³³ Kot je na primer v Italiji (glej 459. člen italijanskega Državlanskega zakonika).

¹³⁴ Na primer v Avstriji. Za kratek opis postopka glej T. Pertot, Austria, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, vprašanje 3.1.4.

¹³⁵ Nekaj posebnosti velja tudi pri prehodu zapuščine na državo: tudi v pravnih redih, v katerih država pridobi zapuščino, ki je ostala brez dedičev (*bona vacantia*), tako da ta nanjo preide kot na dediča in ne kot na »teritorialnega suverena« (te razlike so ustrezno upošteevane v Uredbi: prim. 33. člen in uvodno izjavo 56), se model prehoda v nekaterih vidikih razlikuje od tistega, ki je predpisan za druge dediče (poleg tega je običajno predvidena omejitev obveznosti glede dolgov, ker se država zapuščini ne more odpovedati). Za več informacij glej: M. Tescaro, *La successione dello Stato nel diritto italiano tra modello pubblicistico di stampo francese, modello privatistico di stampo tedesco e loro temperamento nell'art. 33 del regolamento UE n. 650 del 2012*, nav. delo, str. 51; A. Ciatti, *La successione dello Stato*, v: R. Calvo in G. Perlingieri (ur.), *Diritto delle successioni e delle donazioni*, (Napoli, 2013); P. Wautelet in M. Salvadori, v: A. Bonomi in P. Wautelet (ur.), *Il regolamento europeo sulle successioni* (Milano, 2015) Article 33; K. Reid, M. de Waal in R. Zimmermann, *Intestate Succession in Historical and Comparative Perspective*, v: K. Reid, M. de Waal in R. Zimmermann (ur.), *Comparative Succession Law: Volume II: Intestate Succession*, (Oxford: Oxford Scholarship Online, 2015), str. 442.

¹³⁶ Prvi odstavek 63. člena.

¹³⁷ Po nekaterih mnenjih (glej A. Dutta, nav. delo, str. 45), »so čezmejni prvi pogoji [...] že izpolnjeni, če vlagatelj potrebuje [EPD], da poizve, ali je treba dele zapuščine zbrati v drugih državah«.

¹³⁸ Prim. uvodno izjavo 72.

¹³⁹ A. Dutta (nav. delo, str. 44) opozarja, da se lahko pojavijo nekatere težave v zvezi s pravnimi sistemi s tradicijo *common law* (zlasti Anglije in Walesa), v katerih obstaja model posrednega prehoda premoženja (glej zgoraj) in v katerih je položaj dedičev do osebnega zastopnika »bolj podoben položaju volilijemnika v kontinentalnih pravnih sistemih«. Vprašanje, ali je za izdajo EPD potreben sprejem zapuščine, glej točko 2.4 Vodnika, ki sta ga pripravila Fondazione Italiana del Notariato in Consiglio Nazionale del Notariato: AA.VV., *Il Certificato Successorio Europeo – CSE. Prime proposte operative*, dostopnega na: https://docs.wixstatic.com/ugd/a5bb44_be2c2bb409e04529af04ce110b073a55.pdf.

vindikacijske upravičence do volila.¹⁴⁰ Vendar lahko po nekaterih mnenjih zahtevo za izdajo EPD vložijo tudi damnacijski volilojemniki.^{141, 142, 143}

Organ izdajatelj

Organ izdajatelj se določi po splošnih pravilih o pristojnosti (4. člen in naslednji).¹⁴⁴ Evropski zakonodajalec je državam članicam prepustil možnost, da v enotnem pravnem redu določijo organ, pristojen za izdajo EPD, in odločijo, ali naj bo to sodišče¹⁴⁵ ali drug organ, na primer notar, ki je po nacionalnem pravu pogosto pristojen za dedne zadeve.¹⁴⁶

Kot kaže primerjalna analiza, so se države članice odločile za različne rešitve. Nekatere so pristojnosti dodelile sodiščem, druge pa so se odločile za imenovanje notarjev,¹⁴⁷ za katere je bilo prevzemanje »pristojnosti v dedovanju s čezmejnimi elementi [...] [pogosto] nekakšen [...] začetek njihovega sodelovanja pri pravosodnem sodelovanju v civilnih in gospodarskih zadevah«.¹⁴⁸

Postopek izdaje

Pristojni organ mora pri izdaji EPD upoštevati postopek, ki je še najbolj podoben nepravdnemu,¹⁴⁹ pri čemer mora ugotavljati dejstva, storiti »vse potrebno, da obvesti upravičence o zahtevi za potrdilo«, zaslišati, »če je potrebno [...] vse udeležene osebe in izvršitelje ali upravitelje« ter »z javnimi obvestili dati možnost drugim morebitnim upravičencem, da uveljavljajo svoje pravice«.¹⁵⁰ Za premostitev vrzeli v Uredbi se lahko uporablja tudi nacionalno procesno pravo.¹⁵¹

¹⁴⁰ O. Jauernig in R. Stürner, *EuErbVO*, Article 73 para 1 (München: Verlag C. H. Beck 2018); A. Dutta, nav. delo, str. 44 (po njunem mnenju bi morala enaka omejitev veljati tudi za dediče); C. Benanti, *Il certificato successorio europeo: ragioni, disciplina e conseguenze della sua applicazione nell'ordinamento italiano*, v: *Nuova giur. civ. comm.* 2014, II, str. 10–11.

¹⁴¹ Glej vodnik, ki ga je pripravila Fondazione Italiana del Notariato and the Consiglio Nazionale del Notariato, *Il Certificato Successorio Europeo (CSE) Prime proposte operative*, v: *CNN Notizie*, 27. avgust 2015, točka 2.6. Glede vprašanja, ali bi lahko upniki zaprosili za EPD, prim. W. Burandt, D. Rojahn in S. Schmuck, *EuErbVO*, prvi odstavek 65. člena (München: C. H. Beck, 2019).

¹⁴² Kot je določeno v tretjem odstavku 65. člena, je treba te podatke vključiti v zahtevo, »kolikor prosilec takšne podatke pozna in kolikor so potrebni za to, da lahko organ izdajatelj potrdi elemente, za katere prosilec želi, da se potrdijo«. Konkreten obrazec, ki se ga uporabi pri vložitvi zahteve za izdajo EPD v skladu z drugim odstavkom 65. člena, je bil sprejet z Izvedbeno uredbo Komisije (EU) št. 1329/2014 z dne 9. decembra 2014 o obrazcih iz Uredbe (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (glej Prilogo 4, obrazec IV).

¹⁴³ Prim. prvi odstavek 63. člena in prvi odstavek 65. člena.

¹⁴⁴ Glej 64. člen: »Potrdilo izda država članica, katere sodišča so pristojna« v skladu s to Uredbo. Prim. tudi uvodno izjavo 70.

¹⁴⁵ Kot je opredeljeno v drugem odstavku 3. člena.

¹⁴⁶ Prim. 64. člen in uvodno izjavo 70. Države članice so morale Komisiji do 16. januarja 2014 predložiti informacije o organu, pristojnem za izdajo EPD (glej 78. člen).

¹⁴⁷ Za različne rešitve glej odgovore na vprašanje 3.3.5.6, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo.

¹⁴⁸ Kot je ustno predstavila P. Poretti na konferenci PSEFS – Ljubljana Project Events – 12. in 13. december 2019 *Best Practices in European Family and Succession Law*. Za povzetek glej prav tam, *Experience of Croatian Public Notaries with the Application of the Succession Regulation*, v: *Best Practices*, nav. delo, str. 30.

¹⁴⁹ A. Dutta, nav. delo, str. 45.

¹⁵⁰ Poleg tega se lahko od tujih organov zahteva, da predložijo potrebne informacije (ki se na primer hranijo v nacionalnih registrih). Prim. 66. člen.

¹⁵¹ A. Dutta, nav. delo, str. 46–47.

Po pregledu zahteve in določitvi elementov, ki jih je treba potrditi, pristojni organ nemudoma izda¹⁵² EPD na posebnem obrazcu, pripravljenem za ta namen.¹⁵³ Organ izdajatelj hrani izvirnik potrdila ter prosilcu in katerikoli drugi osebi, ki izkaže upravičeni interes, izda eno ali več overjenih kopij.¹⁵⁴ Kopije veljajo le šest mesecev. Organ izdajatelj se lahko izjemoma odloči za daljše obdobje veljavnosti. Mogoče je zaprositi tudi za podaljšanje tega obdobja.¹⁵⁵

Popravek, sprememba in preklic potrdila so urejeni v 71. členu in so v pristojnosti organa izdajatelja. Uredba prav tako obravnava pravna sredstva proti odločitvam organa izdajatelja, pod pogojem, da se jih vloži pred sodnim organom.¹⁵⁶ Do odločitve o spremembi ali umiku ali pravnem sredstvu lahko pristojni organ na zahtevo začasno odloži učinke EPD.¹⁵⁷

Vsebina EPD

EPD vsebuje informacije iz 68. člena.¹⁵⁸ Čeprav je seznam precej obsežen,¹⁵⁹ pa obstajajo tudi nekateri elementi, ki se zdijo pomembni, čeprav njihova navedba v EPD ni izrecno zahtevana.¹⁶⁰ V skladu s točko h prvega odstavka 68. člena mora na primer EPD vsebovati informacije v zvezi s premoženjskim razmerjem zakoncev. Ni pa jasno, ali je mogoče potrditi tudi učinke režima ob zapustnikovi smrti.^{161, 162}

Učinki EPD

Po izdaji se EPD lahko samodejno uporablja v vseh državah članicah,¹⁶³ vključno z državo, katere organi so ga izdali,¹⁶⁴ večinoma pa se uporablja kot sredstvo za tiste, ki nameravajo uveljaviti svoje

¹⁵² Prvi odstavek 67. člena. Vendar pa organ potrdila ne izda, »če se elementi, ki jih je treba potrditi, izpodbijajo«, ali če »potrdilo ne bi bilo skladno z odločbo, ki zadeva iste elemente«.

¹⁵³ Glej Izvedbeno uredbo Komisije (EU) št. 1329/2014 z dne 9. decembra 2014 o obrazcih iz Uredbe (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju (Priloga 5 kot obrazec V).

¹⁵⁴ Prvi odstavek 70. člena; prim. uvodno izjavo 72.

¹⁵⁵ Glej tretji odstavek 70. člena.

¹⁵⁶ Za več podrobnosti glej 72. člen; prim. uvodno izjavo 72.

¹⁵⁷ Prvi odstavek 73. člena.

¹⁵⁸ V smislu, da je EPD lahko tudi delno, glej W. Burandt, D. Rojahn in S. Schmuck, nav. delo. Prim. S. D. J. Schmitz, *Das Europäische Nachlasszeugnis*, RNotZ (2017), str. 275. Vendarle pa mora EPD vsebovati nekatere elemente, tudi če je potrdilo zgolj delno: glej točko 2.14 zgoraj navedenega vodnika, ki sta ga pripravila Fondazione Italiana del Notariato in Consiglio Nazionale del Notariato.

¹⁵⁹ O. Jauernig in R. Stürner, nav. delo, četrti odstavek 73. člena: »eine sehr detaillierte und eher abschreckende Auflistung«.

¹⁶⁰ F. Padovini, v: M. G. Cubeddu Wiedemann, G. Gabrielli, F. Padovini, S. Patti, S. Troiano in A. Zaccaria (ur.), nav. delo, str. 223; ter A. Dutta, nav. delo, str. 45–46.

¹⁶¹ Ti spadajo v področje uporabe uredbe: glej sodbo Sodišča EU v zadevi C-558/16 *Doris Margret Lisette Mahnkopf* z dne 1. marca 2018.

¹⁶² Glej A. Dutta, nav. delo, str. 49, nav. delo. Za kratek pregled razprave glede tega vprašanja glej: O. Jauernig in R. Stürner, četrti odstavek 73. člena, nav. delo. Po mnenju Damascellija za informacijo o premoženjskem razmerju prav tako velja domneva iz drugega odstavka 69. člena. D. Damascelli, *Brevi note sull'efficacia probatoria del certificato successorio europeo riguardante la successione di un soggetto coniugato o legato da unione non matrimoniale*, v: *Rivista diritto internazionale privato e processuale*, (2017), str. 73–74. Vendar glej P. Lagarde, *Le certificat successoral européen dans l'ordre juridique français*, v: *Contratto e impresa. Europa*, (2015), str. 421; P. Wautelet in E. Goossens, *Le certificat successoral européen – perspective belge*, v: *Contratto e impresa. Europa*, (2015), str. 443–444.

¹⁶³ Prvi odstavek 69. člena. Možnost zavrnitve bi bila izključena tudi v primeru kršitve javnega reda: P. Wautelet, v: A. Bonomi in P. Wautelet (ur.), nav. delo, osmi odstavek 69. člena.

¹⁶⁴ Tretji odstavek 62. člena.

pravice in/ali dokazati svoj položaj v drugi državi članici.¹⁶⁵ Pravzaprav je EPD povezano z domnevo, da so bili ugotovljeni elementi točni in da tisti, ki je v potrdilu omenjen kot dedič, voliljemnik, izvršitelj ali upravitelj, zares tudi ima ta status in/ali ima pravice ali pooblastila, kot je v njem navedeno.¹⁶⁶

EPD prav tako zagotavlja zaščito tretjim dobrovernim osebam.¹⁶⁷ Zato se za vsakogar, ki na podlagi podatkov, navedenih v EPD, izvrši plačilo ali izroči premoženje¹⁶⁸ osebi, ki je v potrdilu navedena kot pooblaščenec za sprejem plačila ali premoženja, šteje, da je poslovala z osebo, ki je pooblaščenca za sprejem plačila ali premoženja.¹⁶⁹ Zaščita se nanaša tudi na osebo, ki prejme premoženje osebe, ki je navedena v EPD, ki ima pravico razpolaganja.¹⁷⁰

Zaščita tretjih strank ni brez omejitev, saj je zagotovljena le, če je tretja stranka »ravnala v dobri veri in se pri tem zanašala na to, da so informacije, navedene v potrdilu, točne«.¹⁷¹ Osebi, ki »ve, da vsebina potrdila ni točna, ali tega ne ve zaradi hude malomarnosti,« Uredba ne zagotavlja zaščite.¹⁷²

Vpis na podlagi EPD

Domneva, ki jo vzpostavlja EPD, se uporablja tudi v postopku vpisa v registre.¹⁷³ Tako je EPD »veljavna listina za vpis zapuščine v ustrezni register države članice«.¹⁷⁴

Vendar se zaradi negotovosti glede razlage petega odstavka 69. člena ter točk k in l drugega odstavka 1. člena Uredbe postavljajo vprašanja v zvezi s prepletanjem nacionalnega in evropskega prava.¹⁷⁵ Zlasti bi se lahko vprašali, ali EPD nadomešča listine, ki jih običajno za vpis zahteva nacionalna zakonodaja. Kot primer navedimo nemško-italijansko zapuščino, vključno z nepremičninami v Italiji. Če bi uporabili nemško pravo, bi oseba postala dedič brez potrebe po sprejemu dediščine zaradi tako imenovanega načela *Vonselbsterwerb* (glej § 1922 nemškega Državlanskega zakonika). Ker pa italijansko pravo zahteva, da se dedovanje sprejme tudi za vpis transakcij *mortis causa* (glej 2648. ter 2660. člen in naslednje italijanskega Državlanskega zakonika),¹⁷⁶ se pojavi vprašanje, ali se EPD (ki ga na primer izdajo nemški organi) šteje za zadostno listino za vpis v italijanske registre. V zvezi s tem je bilo navedeno, da bi lahko EPD nadomestilo nekatere listine, ki so običajno potrebne za vpis po italijanski zakonodaji, na primer sprejem, dedno listino

¹⁶⁵ Za »legitimiranje« in tudi za »*Beweiswirkung*« EPD glej: O. Jauernig in R. Stürner, šesti odstavek 73. člena, nav. delo.

¹⁶⁶ Drugi odstavek 69. člena.

¹⁶⁷ Glede »*Gutgläubenswirkung*« EPD glej O. Jauernig in R. Stürner, šesti odstavek 73. člena, nav. delo.

¹⁶⁸ Opravljanje storitev ni omenjeno: glej A. Dutta, nav. delo, str. 48.

¹⁶⁹ Tretji odstavek 69. člena in uvodna izjava 71.

¹⁷⁰ Četrty odstavek 69. člena in uvodna izjava 71.

¹⁷¹ Uvodna izjava 71 in četrty odstavek 3. člena.

¹⁷² Prim. točko 4 tretjega odstavka 69. člena in uvodno izjavo 71. Glede razlik, na primer med učinki nemškega in evropskega potrdil glede zaščite, ki jo oba instrumenta priznavata tretjim osebam, glej D. Schwab, P. Gottwald in S. Lettmaier, nav. delo, str. 173–174. Prim. T. Pertot, Germany, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, vprašanje 3.1.4.

¹⁷³ A. Dutta, nav. delo, str. 48.

¹⁷⁴ Glej uvodno izjavo 18 in peti odstavek 69. člena.

¹⁷⁵ Glede pravne ureditve v Italiji glej T. Pertot, Italy, v: R. Garetto, M. Giobbi, A. Magni, T. Pertot, E. Sgubin in M. V. Maccari, Italy, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, str. 383, vprašanje 3.3.5.2.

¹⁷⁶ Glej T. Pertot, v: R. Garetto, M. Giobbi, A. Magni, T. Pertot, E. Sgubin in M. V. Maccari, Italy, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, str. 373–374, vprašanje 3.1.4, in str. 383, vprašanje 3.3.5.2.

in izvleček oporoke. Zato bi bilo treba po tem mnenju ob zahtevku za vpis predložiti zgolj »zapis o prepisu« (ki omenja EPD).¹⁷⁷ Tako sklepanje se zdi skladno z Uredbo, saj: 1. slednja izključuje iz svojega področja uporabe »vpis pravic na nepremičnini ali premoženju v register, vključno s pravnimi zahtevami za takšen vpis in učinki vpisa ali nevpisa takšnih pravic v register«, in 2. »to ne pomeni, da organi, pristojni za vpis, ne morejo zahtevati, naj oseba, ki zaprosi za vpis, zagotovi dodatne informacije ali predloži dodatne listine, ki se zahtevajo po pravu države članice, v kateri se vodi register«.¹⁷⁹

Razmerje z nacionalnimi potrdili o dedovanju

Glede na to, da se Uredba z ustanovitvijo EPD ni dotaknila nacionalnih instrumentov, ki se uporabljajo za podobne namene –¹⁸⁰ ki torej soobstajajo in so lahko v nasprotju z EPD,¹⁸¹ bi se lahko vprašali tudi, kakšna je interakcija med evropskim in domačimi potrdili o dedovanju.¹⁸²

Veliko vprašanj se pojavi zaradi soobstoja množice instrumentov, ki se uporabljajo za isti namen. Ni na primer jasno, ali in kako bi lahko domača potrdila imela tudi čezmejne učinke.¹⁸³ Nadalje je še vedno predmet razprave, ali se lahko EPD izda tudi v izključno nacionalnih zadevah.¹⁸⁴ Ker se v skladu z nacionalnimi zakonodajami za vpis pravic v zemljiške knjige večinoma zahtevajo domača potrdila, bi bilo lahko tudi težko oceniti, ali se lahko vpis v državi, v kateri se nepremičnine nahajajo, opravi na podlagi EPD, ki ga je izdal pristojni (tuji) organ, ali je treba izdati notranje potrdilo o

¹⁷⁷ F. Padovini, *Il certificato successorio europeo*, nav. delo, str. 222. Glej tudi A. Fusaro, *Tendenze del diritto privato in prospettiva comparatistica* (Torino: Giappichelli, 2017), str. 314. Vendar glej C. A. Maroz, *Nuove prospettive e nuove competenze per i Notai italiani: il rilascio del Certificato Successorio Europeo*, v: *Notariato*, (2015), str. 508; A. Bonomi in P. Wautelet (ur.), nav. delo, str. 727; I. Riva, nav. delo, str. 137; C. M. Bianca, *Certificato successorio europeo: il notaio quale autorità di rilascio*, v: *Vita notarile*, (2015), str. 8.

¹⁷⁸ Točka 1 drugega odstavka 1. člena.

¹⁷⁹ Uvodna izjava 18. Poleg tega »organ izdajatelj potrdila bi moral upoštevati obličnosti, ki so potrebne za vpis v register nepremičnine v državi članici, kjer se nahaja register«. To seveda zahteva izmenjavo informacij o takih formalnostih med državami članicami (glej uvodno izjavo 68). Načine sodelovanja med tujimi institucijami je na ustni predstavitvi obravnavala N. Podobnik Oblak na konferenci PSEFS – Ljubljana Project Events – 12. in 13. december 2019, *Best Practices in European Family and Succession Law* (povzetek avtoričine predstavitve je objavljen v: *Experience of Slovenian First-instance Courts with the Application of the Succession Regulation*, v: *Best Practices*, nav. delo, str. 32).

¹⁸⁰ Točka 3 drugega odstavka 62. člena.

¹⁸¹ Možne konflikte je obravnavala Vassiliki Marazopoulou na konferenci PSEFS – Ljubljana Project Events – 12. in 13. december 2019, *Best Practices in European Family and Succession Law*. Za povzetek glej: *The Effectiveness of the European Certificate of Succession in View of Its Comparison with National Certificates of Succession*, v: *Best Practices*, nav. delo.

¹⁸² Glede nekaterih vprašanj z vidika Nemčije glej na primer O. Jauernig in R. Stürner, sedmi odstavek 73. člena, nav. delo.

¹⁸³ A. Dutta, nav. delo, str. 42. Priznavanje nacionalnih potrdil lahko temelji bodisi na 39. bodisi na 59. členu, odvisno od njihove narave in oblike. Čezmejni učinki nacionalnih instrumentov se tako lahko razlikujejo.

¹⁸⁴ Glede vprašanja, ali bi bilo mogoče sistem EPD razširiti na notranje dedovanje, glej v zvezi z italijanskim pravnim redom: T. Pertot, v: R. Garetto, M. Giobbi, A. Magni, T. Pertot, E. Sgubin in M. V. Maccari, Italy, v: L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler (ur.), nav. delo, str. 383, vprašanje 3.3.5.2. Glede predloga za oblikovanje domačega potrdila o dedovanju za celotno italijansko ozemlje glej zgoraj.

dedovanju (poleg evropskega).^{185,186} Pri iskanju odgovora na to vprašanje bi lahko na primer trdili, da bi bilo v nasprotju s področjem uporabe Uredbe, še bolj pa proti stališčem Sodišča EU v zadevi *Oberle*, če bi v posameznih državah članicah za zagotovitev vpisa v nacionalne zemljiške knjige potrebovali dodatna domača potrdila. Tej rešitvi je pred kratkim sledil tudi italijanski sodnik¹⁸⁷ ki je kljub molku nacionalne zakonodaje v zvezi s tem menil, da je EPD zadostna listina za vpis v zemljiško knjigo, ki obstaja v nekaterih italijanskih okrožjih (ne da bi bilo treba zaprositi za dodatno domače potrdilo).¹⁸⁸

¹⁸⁵ Sistematično izvajanje evropske uredbe na nacionalni ravni, kot jo je zagotovil nemški zakonodajalec (glej *Gesetz zum Internationalen Erbrecht und zur Änderung von Vorschriften zum Erbschein sowie zur Änderung sonstiger Vorschriften vom 29. Juni 2015*, BGBl I št. 26/2015) v drugih državah članicah, ki so sprejele minimalno rešitev, ni uspelo. Glej na primer italijanski *Legge 161/2014 – Disposizioni per l'adempimento degli obblighi derivanti dall'appartenenza all'Unione europea- Legge europea 2013-bis*, Gazz. Uff. 10 novembre 2014, n. 261, S.O. (32. člen). Toda za nedavno predlagano obsežnejšo reformo glej F. Padovini, nav. delo.

¹⁸⁶ Pomislite na primer o avstrijsko-italijanskem dedovanju, ob upoštevanju avstrijskega prava in vključno z nepremičninami, ki se nahajajo v Trstu, kjer poznajo *libro fondiario*. Ker je v Trstu za vpis dednih pravic v zemljiško knjigo potrebno domače potrdilo o dedovanju, EPD pa ni izrecno navedeno kot listina, na podlagi katere se lahko opravi vpis, bi si lahko mislili, da je za namen vpisa v zemljiško knjigo še vedno potrebno domače potrdilo.

¹⁸⁷ Glej Sodišče v Trstu, 8. maj 2019, dostopno na: www.rivistafamila.it/wp-content/uploads/2019/10/Trib.-Trieste-decr_tav_8.5.2019.pdf.

¹⁸⁸ § 35 nemškega GBO je v tem smislu bolj izrecen.

IV. poglavje

PRIZNAVANJE IN IZVRŠEVANJE

Jerca Kramberger Škerl*, Neža Pogorelčnik Vogrinc**

I. del - Postopek priznavanja in izvrševanja po Uredbi o dedovanju in uredbah o premoženjskih razmerjih med zakoncema in registriranima partnerjema I. Uvod II. **Priznavanje sodb** III. **Razglasitev izvršljivosti sodb (eksekvatura)** 1. *Dopustnost zahteve za eksekvaturu* 2. *Postopek na prvi stopnji* 3. *Ugovor zoper razglasitev izvršljivosti* 4. *Začasni ukrepi, vključno z ukrepi zavarovanja med postopkom eksekvature* 5. *Stroški postopka eksekvature* IV. **Evropsko potrdilo o dedovanju** 1. *Postopek izdaje EPD* 2. *Pravna sredstva* V. **Sprejemljivost in izvrševanje javnih listin in sodnih poravn** 1. *Dokazna moč javnih listin* 2. *Zavrnitev in odložitve sprejema* 3. *Izvršitev javnih listin in sodnih poravn* II. del - **Zavrnitev priznanja in izvršitve** I. Uvod II. **Alineja a) Javni red** III. **Alineja b) Kršitev pravice do izjave** 1. *Vročitev pisanja o začetku postopka ali enakovrednega pisanja* 2. *Tožena stranka se ni spustila v postopek* 3. *Prvi dokument* 4. *Pravočasna vročitev opravljena na način, da bi tožena stranka lahko pripravila svojo obrambo* 5. *Tožena stranka možnosti izpodbijanja odločbe ni izkoristila* IV. **Alineji c) in d) Nezdružljivost z drugo odločbo** 1. *Alineja c)* 2. *Alineja d)* V. **Spoštovanje temeljnih pravic in načel**

I. del

Postopek priznavanja in izvrševanja po Uredbi o dedovanju in uredbah o premoženjskih razmerjih med zakoncema in registriranima partnerjema

Jerca Kramberger Škerl

I. Uvod

Pravila treh uredb o priznavanju in izvrševanju se uporabljajo samo v državah članicah, ki sodelujejo pri posamezni uredbi, in samo za sodbe, javne listine in sodne poravnave, izdane v teh državah članicah. Če sodba izvira iz nesodelujoče države članice EU, zanjo veljajo nacionalna pravila o priznavanju in izvrševanju tujih sodb, enako kot za sodbe države, ki ni članica EU. Teh omejitev glede ozemeljske veljavnosti uporabe treh uredb v tem prispevku ne bomo ponavljali, z izrazom države članice pa bodo označene zgolj sodelujoče države.

V zvezi s časovno veljavnostjo Uredba o dedovanju velja za priznavanje oziroma sprejemljivost in izvrševanje sodb, sodnih poravn in javnih listin v dedovanju po osebah, ki so umrle 17. avgusta 2015 ali pozneje (prvi odstavek 83. člena). Uredbi o premoženjskih razmerjih se uporabljata za

* Jerca Kramberger Škerl (jerca.kramberger@pf.uni-lj.si) je izredna profesorica na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

** Neža Pogorelčnik Vogrinc (neza.pogorelcnik@pf.uni-lj.si) je docentka na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

priznavanje in izvrševanje sodb, izdanih v sodnih postopkih, ki so bili začeti 29. januarja 2019 ali pozneje, in tudi za javne listine, ki so bile uradno sestavljene ali registrirane, in za sodne poravnave, ki so bile potrjene ali sklenjene 29. januarja 2019 ali pozneje. Treba je poudariti, da je pomemben datum začetka sodnega postopka in načeloma ne datum izdaje sodbe. Vendar pa uredbe omogočajo priznavanje in izvrševanje tudi tistih sodb, izdanih po začetku veljavnosti uredb, po njihovih pravilih, če se je postopek sicer začel pred začetkom uporabe uredb, vendar je bila pristojnost sodišča utemeljena na pravilu, ki ustreza pravilom o pristojnosti iz uredbe.¹

Uredbi o premoženjskih razmerjih in Uredba o dedovanju določajo pravila o »priznanju, izvršljivosti in izvrševanju odločb« v IV. poglavju. Ta pravila so večinoma enaka v vseh treh uredbah² in sledijo sistemu, ki je evropskim pravnikom dobro znan še iz prvotne različice Uredbe Bruselj I.³ Do priznanja pride *ipso iure*, izvršitev pa je mogoča šele po razglasitvi izvršljivosti (eksekvaturi) v posebnem postopku, ki ga izvede država članica izvršitve.

(Dejanska) izvršba po razglasitvi izvršljivosti vedno poteka v skladu z nacionalnimi procesnimi pravili države članice izvršitve.⁴ Predpisi EU v ta pravila načeloma ne posegajo. Urejajo namreč fazo »prehoda« tuje sodne odločbe v domači pravni sistem, to je fazo pred postopkom izvršbe, medtem ko se izvršba nato vodi na enak način kot pri domačih sodbah. Sodnik, ki je pristojen za izvršbo, pri odločanju o predlogu za izvršbo ne preverja več obstoja razlogov za zavrnitev po Uredbi. Sklep o eksekvaturi, izdan v (nujno!)⁵ ločenem postopku o eksekvaturi, je tako zavezujoč za vsa preostala sodišča.

Uredba o dedovanju nadalje določa neobvezno izdajo evropskega potrdila o dedovanju (EPD), na podlagi katerega se pravni status dedičev, volilnojemnikov, izvršiteljev oporoke in upraviteljev zapuščine v drugih državah članicah prizna »samodejno«. To je novost v čezmejnih dednih postopkih (pa tudi splošna novost v državah članicah, ki ne zagotavljajo podobnega instrumenta v svojih notranjopravnih predpisih) in pomembno izboljšanje pravnega položaja strank v teh postopkih. Domneve na podlagi evropskega potrdila na eni strani upravičujejo strogi pogoji za njegovo izdajo, na drugi strani pa hitrost in stroškovna učinkovitost čezmejne obravnave dediščine. Ta prispevek obravnava postopek priznavanja in izvrševanja sodnih odločb, javnih listin in sodnih poravnav po omenjenih uredbah, ter EPD, pri tem pa ne analizira razlogov za zavrnitev priznanja in izvršitve, ki bodo obravnavani v drugem delu tega poglavja.

¹ Ta sistem je analogen sistemu iz Uredbe Bruselj I iz leta 2000. Za več o vprašanjih, ki se pojavljajo v zvezi s takim sistemom, glej J. Kramberger Škerl, 'The application *'ratione temporis'* of the Brussels I regulation (recast)', v: D. Duić in T. Petrašević (ur.), *EU and comparative law issues and challenges: procedural aspects of EU law* (Osijek: Pravna fakulteta Osijek, 2017), str. 341–363, www.pravos.unios.hr/download/en-and-comparative-law-issues-and-challenges.pdf. Več o pravilih o pristojnosti po uredbi o premoženjskih razmerjih med zakoncema glej N. Pogorelčnik Vogrinc, *Mednarodna pristojnost v sporih glede premoženjskih razmerij med zakoncema* (Podjetje in delo, št. 1/2020), str. 178–203.

² F. Dougan, 'Nova evropska pravila o pristojnosti, pravu, ki se uporablja ter priznavanju in izvrševanju odločb na področju premoženjskih razmerij mednarodnih parov', v: J. Kramberger Škerl in A. Galič (ur.), *Liber amicorum Dragica Wedam Lukić* (Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, 2019), str. 244.

³ Uredba Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, UL L 12, 16. januar 2001. Paul Lagarde je napisal: »Uredbe o premoženjskih režimih sledijo nekakšnemu evropskemu občemu pravu o (priznavanju in izvrševanju odločb ter javnih listin)« v U. Bergquist in drugi, *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property* (Oxford: Oxford University Press, 2019), str. 12.

⁴ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 184.

⁵ Drugače kot nekatere nacionalne zakonodaje (na primer v Sloveniji), nobena od treh analiziranih uredb ne ureja možnosti priznanja ali razglasitve izvršljivosti kot predhodnega vprašanja v izvršilnem postopku.

II. Priznavanje sodb

Kot je bilo že omenjeno v uvodu, so pravila o priznavanju Uredbe o dedovanju in obeh uredb o premoženjskih razmerjih oblikovana po sistemu, ki je bil leta 2000 vzpostavljen z Uredbo Bruselj I. To je zelo dobrodošlo, saj imajo praktiki in zakonodajalci držav članic že izkušnje s takimi pravili. Enako pomembno je tudi dejstvo, da je mogoče sodno prakso Sodišča EU in nacionalnih sodišč glede Uredbe Bruselj I (in pred tem Bruseljske konvencije) uporabiti kot sredstvo razlage.⁶

Priznavanje sodb drugih držav članic poteka torej »samodejno« (*ipso iure*), brez kakršnihkoli preverjanj v državi članici priznanja – ta država članica take sodbe obravnava kot domače sodbe. Vendar je to »domnevo o regularnosti« mogoče potrditi v posebnem postopku za priznanje v skladu z uredbami, tako da postane neizpodbojna (drugi odstavek 36. člena obeh uredb o premoženjskih razmerjih in drugi odstavek 39. člena Uredbe o dedovanju). Ta postopek poteka v skladu s pravili o postopkih za razglasitev izvršljivosti v teh istih uredbah. Po večinskem mnenju doktrine je odločitev o priznanju deklarativna, saj je sodba v vseh državah članicah začela učinkovati hkrati kot v državi članici izvora.⁷

Le če zainteresirana stranka zahteva priznanje, lahko nasprotna stranka uveljavlja razloge za zavrnitev priznanja. Tako kot uredba Bruselj I iz leta 2000 tudi obe uredbi o premoženjskih razmerjih in Uredba o dedovanju ne določajo možnosti vložitve zahteve za nepriznanje, kar bi bilo lahko v nekaterih primerih v interesu ene od strank prvotnega postopka (uredba Bruselj II *bis* iz leta 2003⁸ na primer določa to možnost v tretjem odstavku 21. člena).

V nasprotju z razglasitvijo izvršljivosti se lahko o priznanju odloči kot o predhodnem vprašanju v drugem postopku (incidenter priznanje). V takem primeru lahko vsako sodišče, pristojno v glavni stvari, odloči tudi o priznanju, ki pa postane pravnomočno samo v tem postopku in nima učinka *erga omnes* (tj. še vedno je lahko sprejeta drugačna odločitev v samostojnem postopku za priznanje ali pa če je priznanje predhodno vprašanje v kakšnem drugem postopku).

Če se sproži samostojni postopek za priznanje, lahko pristojno sodišče ustavi postopek, »če je bilo zoper odločbo v državi članici izvora vloženo redno pravno sredstvo« (41. člen obeh uredb o premoženjskih razmerjih in 42. člen Uredbe o dedovanju). V skladu s sodno prakso Sodišča EU glede Bruseljske konvencije je treba izraz »redno pravno sredstvo« razlagati avtonomno.⁹ Logična posledica take določbe je, da ni treba, da so sodbe – kar je v nasprotju z zahtevami številnih

⁶ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 140.

⁷ T. Ivanc, v: M. Repas in V. Rijavec (ur.), *Mednarodno zasebno pravo Evropske unije* (Ljubljana: Uradni list, 2018), str. 554; U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 144 in 146.

⁸ Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000, UL L 338, 23. december 2003.

⁹ V zadevi *Industrial Diamond* je Sodišče EU zapisalo: »[V]sako pravno sredstvo, ki lahko povzroči razveljavitev ali spremembo sodbe, ki je predmet postopka za priznanje ali izvršitev po Konvenciji, in vložitev katerega je v državi izdaje sodbe mogoča le v roku, ki ga določa zakon in ki začne teči na podlagi omenjene sodbe, pomeni 'redno pravno sredstvo' [...]«, št. C-43/77 z dne 22. novembra 1977.

nacionalnih pravnih sistemov – pravnomočne (*res judicata*), da bi jih lahko priznali po uredbah.¹⁰ Če je sodba razveljavljena v državi članici izvora, je treba postopek priznanja ustaviti, saj lahko priznanje le »razširi« učitke sodbe, ki obstajajo v državi članici izvora, in sodba ne more imeti več učitkov v tujini kot v državi izvora.¹¹ Takšno »usodo« postopka za priznanje ureja nacionalna zakonodaja države članice priznanja, saj uredbe tega vprašanja ne urejajo.

III. Razglasitev izvršljivosti sodb (*eksekvatura*)

Uredba o dedovanju in uredbi o premoženjskih razmerjih omogočajo izvrševanje sodb iz drugih držav članic, če so te sodbe izvršljive v državi članici izvora in če so bile v državi članici izvršitve razglašene za izvršljive. Postopke za razglasitev izvršljivosti sodbe iz druge države članice vse tri uredbe urejajo enako. Kot je bilo že omenjeno, se ta procesna pravila uporabljajo tudi v primeru predloga za priznanje.

Uredbe določajo več procesnih pravil, ki jih je treba upoštevati v postopku obravnave zahteve za razglasitev izvršljivosti, vendar nacionalnim zakonodajam puščajo široko avtonomijo pri urejanju drugih procesnih vprašanj. Informacije o nekaterih od teh vprašanj (na primer o pristojnosti sodišč in drugih organov v državah članicah ter o vrsti in razpoložljivosti pravnih sredstev) so na voljo v vseh uradnih jezikih EU na spletni strani Evropskega pravosodnega atlasa za civilne zadeve, pod zavijki Dedovanje, Zadeve na področju premoženjskih razmerij med zakoncema in Zadeve o premoženjskopravnih posledicah registriranih partnerskih skupnosti.¹² Poudariti je treba, da lahko nacionalni predpisi pravila uredb le dopolnjujejo. Čeprav je jasno, da so pravila uredb hierarhično nad vsemi nacionalnimi določbami, ki zadevajo isto vsebino, je pomembno tudi, da dopolnilne nacionalne določbe ne smejo omejevati polnega učinkovanja pravil EU (tako na primer nacionalna zakonodaja ne more določiti dodatnih razlogov za zavrnitev razglasitve izvršljivosti poleg tistih, ki so določeni v uredbah).¹³

V skladu s sodno prakso Sodišča EU glede Bruselske konvencije in Uredbe Bruselj I se tudi pod določenimi pogoji lahko sodne odločbe o začasnih in zaščitnih ukrepih razglasijo za izvršljive; najpomembnejše je to, da so bile sprejete v kontradiktornem postopku.¹⁴

1. Dopustnost zahteve za *eksekvatura*

Zahtevo za razglasitev izvršljivosti je treba vložiti pri tistem sodišču ali pristojnem organu države članice izvršitve, ki ga je ta država članica sporočila Komisiji. Tako je na primer Italija sporočila

¹⁰ T. Franzmann in Th. Schwerin, v: R. Geimer in R. Schütze (ur.), *Europäische Erbrechtsverordnung* (München: C. H. Beck, 2016), str. 364.

¹¹ To temeljno pravilo na področju priznavanja in izvrševanja tujih sodb je omenjeno že v »Jenardovem poročilu« o Bruselski konvenciji iz leta 1968. Jenardovo poročilo o Konvenciji o pristojnosti in izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (podpisana v Bruslju, 27. septembra 1968), UL C 59/1979, str. 43. Pozneje ga je potrdila sodna praksa Sodišča EU, na primer v zadevah *Hoffman* (št. 145/86 z dne 4. februarja 1988) in *Apostolides* (št. C-420/07 z dne 28. aprila 2009).

¹² https://e-justice.europa.eu/content_matters_of_the_property_consequences_of_registered_partnerships-560-sl.do. Če ni navedeno drugače, so bile vse informacije o nacionalnih pravnih sistemih pridobljene s te spletne strani.

¹³ Glej na primer sodbo Sodišča EU v zadevi *Salzgitter*, št. C-157/12 z dne 26. septembra 2013 (v zvezi z uredbo Bruselj I), v kateri je Sodišče zapisalo: »Seznam razlogov za zavrnitev razglasitve izvršljivosti je izčrpen«.

¹⁴ CJEU, *Denilauer*, št. 125/79 z dne 21. maja 1980.

pristojnost pritožbenega sodišča (*Corte di Appello*), Španija sodišča prve stopnje (*Juzgado de Primera Instancia*), Hrvaška občinskega sodišča (*općinski sud*) in Slovenija okrožnega sodišča.¹⁵ Zanimivo je, da tudi krajevno pristojnost določajo uredbe in je tako določena v kraju stalnega prebivališča stranke, zoper katero se zahteva izvršba, ali v kraju izvršilnega sodišča.¹⁶ Stalno prebivališče se ugotavlja v skladu z nacionalno zakonodajo države članice izvršitve.¹⁷ Morda je koristno opozoriti, da se ta pojem razlikuje od »običajnega prebivališča« v poglavjih uredb, ki zadevajo pristojnost in pravo, ki se uporablja, in ki ga je treba razlagati avtonomno.¹⁸

Vlagatelju v državi članici izvršitve ni treba imeti poštnega naslova ali pooblaščenca. Številna nacionalna procesna pravila namreč za lažje vročanje sodnih dokumentov predvidevajo tako obveznost za stranke s stalnim prebivališčem v tujini.¹⁹ V EU pa Uredba o vročanju²⁰ ureja vročanje v druge države članice in iz njih, zato je mogoče omenjeno procesno obveznost izpustiti in s tem prihraniti čas in denar. Čeprav je bil očiten cilj uredb poenostavitev postopka za vlagatelja tako, da se ga oprosti obveznega zastopanja, pa je zelo verjetno, da se bo večina vlagateljev vendarle odločila za zastopanje po odvetniku v državi članici izvršitve. Postopek bo namreč potekal v jeziku te države in *lex fori* bo določala veliko pomembnih procesnih vprašanj. Zastopanje in naslov za vročanje sta pogosto povezana, saj številne nacionalne zakonodaje predvidevajo, da se vročanje opravi (samo) odvetniku.²¹

Vse tri uredbe določajo več pogojev, ki jih mora vlagatelj izpolniti za dopustnost vloge. Predložiti mora (a) kopijo odločbe, ki izpolnjuje pogoje, potrebne za ugotovitev njene verodostojnosti; in (b) potrdilo (v uradnem prevodu je uporabljen izraz dokazilo), ki ga izda sodišče ali pristojni organ države članice izvora na ustreznem obrazcu.²² Če vlagatelj obrazca ne predloži, lahko sodišče določi rok za njegovo predložitev ali celo odloči o vlogi brez takega obrazca, če vlagatelj predloži »enakovredno pisanje« ali če sodišče meni, da ima dovolj informacij, da lahko odloči. To je smiselna odločitev evropskega zakonodajalca, saj potrdilo ni del sodbe in je namenjeno poenostavitvi dela sodišča v državi članici izvršitve z zagotavljanjem najpomembnejših informacij o sodbi na obrazcu, ki je enak v vseh uradnih jezikih EU in zato ne potrebuje prevoda.²³ Če pa sodišče že ima podatke,

¹⁵ Do maja 2020 Slovenija še ni sporočila pristojnega sodišča po obeh uredbah o premoženjskih razmerjih. Ker pa je postopek enako urejen kot postopek po Uredbi o dedovanju in prvotni Uredbi Bruselj I, menimo, da bi morala biti pristojna ista sodišča.

¹⁶ Relevanten čas za presojo prebivališča nasprotne stranke je čas vložitve zahteve za *eksekuturo*; kakršnekoli spremembe prebivališča po tem času niso upoštevne (*perpetuatio fori*). U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 188.

¹⁷ V Sloveniji je to stalno prebivališče, kot ga opredeljuje slovensko pravo, v Nemčiji pa *Wohnsitz*, kot je razvidno tudi iz prevodov obravnavanih treh uredb v slovenski in nemški jezik.

¹⁸ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 185.

¹⁹ Glej na primer 146. člen slovenskega Zakona o pravdnem postopku, Uradni list RS, št. 26/99, s spremembami.

²⁰ Uredba (ES) št. 1393/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. novembra 2007 o vročanju sodnih in izvensodnih pisanj v civilnih ali gospodarskih zadevah v državah članicah (vročanje pisanj) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1348/2000, UL L 324, 10. december 2007.

²¹ Glej na primer prvi odstavek 137. člena slovenskega Zakona o pravdnem postopku.

²² Priloga I Izvedbene uredbe Komisije (EU) 2018/1935 z dne 7. decembra 2018 o pripravi obrazcev iz Uredbe Sveta (EU) 2016/1103 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskih razmerij med zakoncema, UL L 314, 11. december 2018.

²³ V postopku eksekviture se je prav tako mogoče sklicevati na to, da je vsebina obrazca napačna. Prim. SEU, *Trade Agency*, št. C-619/10 z dne 6. septembra 2012. Tako se izpodbija domneva pravilnosti: U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 192.

potrebne za odločitev, bi bilo vztrajanje pri potrdilu odveč. Prav tako prevod in/ali prečrkovanje listin nista obvezna, vendar ju lahko zahteva sodišče.

Če se zahteva prevod, ga mora opraviti oseba, ki je v eni od držav članic ustrezno licencirana za prevajanje. Sodišče torej ne more zahtevati, da prevod opravi prevajalec iz države članice izvršitve, ampak mora sprejeti prevod, ki ga je opravil »kvalificirani« prevajalec iz druge države članice.²⁴ Menimo, da mora biti prevajalec kvalificiran in licenciran za prevod sodnih dokumentov v skladu z nacionalnimi postopki svoje matične države članice.

2. Postopek na prvi stopnji

Postopek za razglasitev izvršljivosti je sprva enostranski (*ex parte*). Nasprotna stranka ni obveščena o vložitvi zahteve. Sodišče samo preverja izpolnjevanje formalnih predpostavk iz uredb in nacionalnega procesnega zakona (na primer glede zastopanja mladoletnikov). Zelo pomembno je poudariti, da sodišče po uradni dolžnosti ne bo preverilo nobenega od štirih razlogov za zavrnitev izvršitve, na primer združljivosti z javnim redom ali ustreznosti vročitve začetnega akta v postopku. Če so izpolnjene predpostavke za dopustnost, sodišče sodbo razglasi za izvršljivo. O tej odločitvi nato obvesti obe stranki. Uredbe določajo, da mora sodišče nasprotni stranki (»stranki, zoper katero se zahteva izvršitev«) vročiti tudi sodbo, če ji ta še ni bila vročena. Morda je presenetljivo, da uredbe predvidevajo možnost, da tožencu sodba ni bila vročena, saj izvršljivost običajno sledi taki vročitvi.²⁵ V takih primerih se bo lahko tožena stranka sklicevala na to, da v državi članici izvora ni mogla izčrpati vseh pravnih sredstev in bo tako lahko uveljavila določene razloge za zavrnitev, med katerimi je najpomembnejši odsotnost vročitve začetnega akta v postopku (točka b 37. člena uredb o premoženjskih razmerjih in točka b 40. člena Uredbe o dedovanju), če ji seveda tudi to pisanje ni bilo vročeno.

Kot je običajno na področju priznavanja in izvrševanja tujih sodb, je tudi v obravnavanih treh uredbah predvidena delna izvršljivost. O delni izvršljivosti lahko sodišče odloči bodisi na vlagateljevo zahtevo bodisi po uradni dolžnosti, »če je z odločbo odločeno o več zahtevkih, pa izvršljivosti ni mogoče razglasiti glede vseh zahtevkov«. Delna izvršljivost je lahko na primer posledica dejstva, da obstajajo razlogi za zavrnitev posameznega dela sodbe ali pa ker nekateri deli sodbe ne spadajo na področje uporabe uredb (v slednjem primeru bosta na podlagi različnih pravnih aktov izdani dve ali več delnih odločb o razglasitvi izvršljivosti).²⁶ Bergquist poudarja, da je »delna razglasitev izvršljivosti lahko samo selektivna, ne pa reduktivna«.²⁷ Vsekakor je pogoj za možnost delne razglasitve izvršljivosti, da je sodba »deljiva«.²⁸

3. Ugovor zoper razglasitev izvršljivosti

Proti razglasitvi izvršljivosti je možno vsaj eno pravno sredstvo – ugovor. Vloži ga lahko katerakoli stranka, odvisno od rezultata postopka odločanja v prvi fazi postopka. Države članice so morale

²⁴ Glede vprašanja, ali mora prevajalec imeti uradno pooblastilo za prevajanje pravnih dokumentov, je doktrina razdeljena: U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 195.

²⁵ Vendar pa ni tako v vseh državah članicah: U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 200.

²⁶ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 219 in 220.

²⁷ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 220.

²⁸ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 221.

sporočiti, katera sodišča so pristojna za odločanje o takem ugovoru. Italija je sporočila pristojnost Vrhovnega kasacijskega sodišča (*Suprema Corte di Cassazione*), Španija pristojnost deželnega sodišča (*Provincial Audiencia*), Hrvaška (spet) pristojnost občinskih sodišč in Slovenija (spet) pristojnost okrožnih sodišč. Ugovorni postopek mora zagotavljati možnost sodelovanja obeh strani (načelo kontradiktornosti).

Odločitvi Slovenije in Hrvaške, da določita pristojnost istih sodišč tako za postopek eksekvatures kot tudi za ugovor, se morda zdita presenetljivi, vendar sledita sistemu, ki je vzpostavljen v nacionalnih predpisih obeh držav glede postopkov za priznavanje tujih sodb.²⁹ Prvo (enostransko) fazo postopka obravnava sodnik posameznik, ugovor pa senat treh sodnikov istega prvostopenjskega sodišča.

Rok za vložitev ugovora je 30 dni od vročitve razglasitve izvršljivosti (ali zavrnitve take razglasitve) za osebe s stalnim prebivališčem v državi članici izvršitve in 60 dni za osebe s stalnim prebivališčem v drugi državi članici. Podaljšanje tega roka se ne more odobriti zaradi oddaljenosti (vendar se lahko odobri na podlagi drugih razlogov, če tako določa nacionalna zakonodaja države članice izvršitve). Uredbe izrecno ne omenjajo oseb s stalnim prebivališčem v tretjih državah. Bergquist, ki se sklicuje na več avtorjev, meni, da se v teh primerih uporabi 30-dnevni rok, ki pa se lahko po nacionalni zakonodaji podaljša.³⁰

Države članice niso dolžne, lahko pa določijo še eno pravno sredstvo – pritožbo (vendar ne več kot eno)³¹. Italija, Španija in Slovenija tako zagotavljajo možnost pritožbe pred najvišjimi nacionalnimi sodišči, Hrvaška pa ne ureja pritožbe po uredbah o premoženjskih razmerjih, ta možnost pa je na voljo v postopkih, ki tečejo po Uredbi o dedovanju (zanimivo je, da o pritožbi odloči bodisi prvostopenjsko sodišče, če bo odločilo o spremembi odločbe, v drugih primerih pa drugostopenjsko sodišče).

Razloge za nepriznanje (37., 38. in 39. člen obeh uredb o premoženjskih razmerjih in 40. člen Uredbe o dedovanju) sodišče preveri šele v ugovornem postopku. Nadalje jih je mogoče preverjati na podlagi pritožbe, če jo država članica izvršitve omogoča. Uredbe zahtevajo, da sodišča o pravnih sredstvih odločijo brez odlašanja, vendar, kot je običajno v zvezi z dejanji sodišč, poseben rok ni določen.

Tožena stranka uživa še eno garancijo. Če je bila v državi izvora izvršljivost odločbe začasno zadržana zaradi vložitve pravnega sredstva, potem sodišče, ki odloča o ugovoru ali pritožbi zoper razglasitev izvršljivosti, prekine postopek na zahtevo nasprotne stranke (52. člen obeh uredb o premoženjskih razmerjih in 53. člen Uredbe o dedovanju). Drugače kot v postopku za priznanje, v katerem ima sodišče pri odločanju o prekinitvi diskrecijo, je taka prekinitev v postopku eksekvatures obvezna, če tako zahteva nasprotna stranka. Sodišče bo tako počakalo na rezultat postopka v državi izvora, saj tako kot velja za priznanje, tudi pri razglasitvi izvršljivosti sodba v državi izvršitve ne

²⁹ Glede Slovenije glej na primer J. Kramberger Škerl, 'The recognition and enforcement of foreign judgments in Slovenia: national law and the Brussels I (recast) Regulation', v: *Yearbook of private international law* (2018/19), 20, str. 281–314.

³⁰ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 204.

³¹ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 206.

more imeti več učinkov, kot jih ima v državi izvora, torej ne more biti izvršljiva v drugi državi, če ni izvršljiva v državi izvora.

4. Začasni ukrepi, vključno z ukrepi zavarovanja med postopkom eksekvatures

Uredbe določajo, da sočasni ukrepi, vključno z ukrepi zavarovanja (ki jih pozna pravo države izvršitve),³² na voljo osebi, ki zahteva razglasitev izvršljivosti, pred sprejetjem končne odločitve o tem vprašanju. Vlagatelj lahko zaprosi za ukrepe zavarovanja, še preden vloži zahtevo za razglasitev izvršljivosti.³³ Element presenečenja, za katerega si tožeča stranka pogosto prizadeva, bo zagotovljen, če bodo ukrepi zavarovanja odobreni, preden se nasprotni stranki vroči odločba sodišča o razglasitvi izvršljivosti; do tega trenutka ta stranka običajno ni seznanjena, da teče postopek eksekvatures.³⁴ Ko razglasitev izvršljivosti postane pravnomočna (na primer ob koncu roka za vložitev ugovora ali ko postane odločitev o ugovoru pravnomočna), bo vlagatelju na voljo (dejanska) izvršba. Če predpisi države članice izvršitve urejajo tudi možnost pritožbe, to pravno sredstvo nima suspenzivnega učinka na postopek izvršbe.

5. Stroški postopka eksekvatures

Glede na to, da so lahko stroški postopka eksekvatures v nekaterih državah članicah precej visoki, je pomembna določba uredb o brezplačni pravni pomoči. V skladu z njo pravica vlagatelja, ki je bil upravičen do brezplačne pravne pomoči ali oprostitve stroškov postopka v glavnem postopku v državi članici izdaje sodb, zajema tudi postopek razglasitve izvršljivosti v državi članici izvršitve.³⁵ Ker se sistemi brezplačne pravne pomoči med seboj precej razlikujejo,³⁶ je treba zagotoviti najširšo brezplačno pravno pomoč, ki jo zagotavlja nacionalno pravo države članice izvršitve (ki ni nujno enaka po vsebini in/ali obsegu kot brezplačna pravna pomoč v državi članici izvora). Vlagatelj mora zatrjevati in dokazati, da je užival brezplačno pravno pomoč v državi članici izvora.³⁷ Takim informacijam je namenjena točka 7 obrazca potrdila, ki ga je zagotovila Komisija (Priloga I k izvedbenim uredbam).

Poleg tega od vlagatelja ni dovoljeno zahtevati dodatnega pologa ali varščine (*cautio judicatum solvi*, *cautio auctoris*) le zato, ker je državljani druge države ali ker stalno prebiva v tujini. To pravilo vključuje tako postopek eksekvatures kot tudi (dejansko) izvršbo.³⁸ To je razširitev splošnega pravila EU o nediskriminaciji na podlagi državljanstva prebivališča in velja tudi za vlagatelje, ki so državljani ali prebivalci držav, ki niso članice EU (kot tudi za države članice EU, ki ne sodelujejo v okrepljenem sodelovanju).³⁹

³² U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 216 in 217.

³³ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 214.

³⁴ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 218.

³⁵ Rudolf govori o »načelu neprekinjenosti in razširitve brezplačne pravne pomoči«. C. Rudolf, v: A. Deixler-Hübner in M. Schauer (ur.), *EuErbVO Kommentar zur Eu-Erbrechtsverordnung* (Manz, 2015), str. 405.

³⁶ Pravica do brezplačne pravne pomoči za tiste, ki nimajo dovolj sredstev za zagotovitev učinkovitega dostopa do pravnega varstva, mora biti zagotovljena v vseh državah članicah na podlagi tretjega odstavka 47. člena Listine o temeljnih pravicah EU, UL C 326 z dne 26. oktobra 2012.

³⁷ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 225.

³⁸ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 227 in drugi tam navedeni avtorji.

³⁹ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 227 in 228.

Pomembno je poudariti, da uredbe ne predvidevajo »razširitve« pravice do brezplačne pravne pomoči onkraj postopka za priznanje (na podlagi drugega odstavka 36. člena obeh uredb o premoženjskih razmerjih in drugega odstavka 39. člena Uredbe o dedovanju) in eksekvatur, torej onkraj postopkov, ki jih urejajo ti akti. Za dodelitev pravne pomoči v postopku (dejanske) izvršbe se torej v celoti uporablja nacionalno pravo države izvršitve,⁴⁰ pri čemer dejstvo, da vlagatelj ni užival brezplačne pravne pomoči v državi članici izvora, ne preprečuje, da bi v državi članici izvršitve zaprosil zanj v skladu z nacionalnimi predpisi te države. Načelo nediskriminacije pri dodeljevanju brezplačne pravne pomoči pri čezmejnih sporih določa Direktiva EU o pravni pomoči.⁴¹

V večini držav članic je za sprožitev postopka eksekvatur določena obveznost plačila sodne takse. Uredbe takih sodnih taks ne prepovedujejo, vendar njihova višina ne sme biti odvisna od vrednosti spora, kot je to običajno v drugih sodnih postopkih. V čezmejnih postopkih se rešujejo spori, ki so, vsaj za stranke, nezanemarljive vrednosti (sicer jih stranke sploh ne bi sprožale), zato je taka določba dobrodošla. Hkrati je tudi upravičena, saj naloga sodišč obsega predvsem formalno preverjanje (ki je lahko bolj ali manj zapleteno, ne glede na vrednost prvotnega spora), razen vprašanj, povezanih z javnim redom. Poudariti je treba, da se to pravilo uporablja samo za »postopek za razglasitev izvršljivosti« (in po analogiji, določeni v uredbah, za postopek priznavanja) v ožjem smislu (uradni slovenski prevod je glede tega manj jasen kot angleška različica uredb), ne pa tudi za druge faze postopka eksekvatur (tj. ugovor, pritožba), niti za postopke za izrek začasnih ukrepov.⁴²

V vseh treh uredbah je omenjena samo brezplačna pravna pomoč za vlagatelja, čeprav jo lahko potrebuje tudi tožena stranka, če vloži katero od pravnih sredstev. Brezplačno pravno pomoč v slednjem primeru ureja nacionalno pravo države članice izvršitve, seveda ob upoštevanju zgoraj omenjenih nadnacionalnih predpisov.⁴³

IV. Evropsko potrdilo o dedovanju

Uredba o dedovanju v VI. poglavju določa uvedbo evropskega potrdila o dedovanju (*European Certificate of Succession* – EPD), ki omogoča »samodejno« priznavanje pravnega statusa dedičev, volilijemnikov, izvršiteljev oporoke in upraviteljev zapuščine in v drugih državah članicah učinkuje brez predhodnega vsebinskega preverjanja. EPD je »potrdilo z dokazno vrednostjo, ki odraža elemente, opredeljene v pravu, ki se uporablja za dedovanje«.⁴⁴ Ni niti izvršilni naslov niti javna listina, temveč instrument EU *sui generis*.⁴⁵ Učinki EPD so urejeni v omenjenem poglavju, pravila o priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ali verodostojnih listin pa se ne uporabljajo.

⁴⁰ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 225 in drugi tam navedeni avtorji.

⁴¹ Člen 5 Direktive Sveta 2003/8/ES z dne 27. januarja 2003 o izboljšanju dostopa do pravnega varstva v čezmejnih sporih z uvedbo minimalnih skupnih pravil v zvezi s pravno pomočjo pri takih sporih, UL L 26, 31. januar 2003.

⁴² U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 229 in drugi tam navedeni avtorji.

⁴³ V sklepu v zadevi *Gręń* (C-156/12 z dne 13. junija 2012) je Sodišče EU odločilo, da ugovor zoper razglasitev izvršljivosti v skladu z Uredbo Bruselj I pomeni izvrševanje zakonodaje EU v smislu 51. člena Listine EU o temeljnih pravicah in da obstaja obveznost zagotavljanja pravne pomoči v skladu s tretjim odstavkom 47. člena Listine.

⁴⁴ T. Ivanc in S. Kraljić, 'European Certificate of Succession – Was There a Need for a European Intervention?' *Analiz Pravnog fakulteta u Zenici*, (2015), 270.

⁴⁵ B. KreBe v: A. L. Calvo Caravaca in drugi (ur.), *The EU Succession Regulation, A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), str. 677.

Najprej je treba opozoriti, da je EPD namenjen uporabi v drugi državi članici, kar pomeni, da mora zapuščina vsebovati tuj element, natančneje, nahajati se mora v več kot eni državi.⁴⁶ Uporaba EPD ni obvezna, tj. za priznanje in izvrševanje odločbe o dedovanju je vedno mogoče zaprositi v skladu s pravili o eksekvaturi sodnih odločb ali o sprejetju javnih listin in sodnih poravnav. Instrumenti, predvideni za podobne namene v nacionalnih pravnih redih, se še naprej uporabljajo, dediči in upravičenci pa se lahko tudi odločijo, da zaprosijo za take nacionalne instrumente v državi članici, v kateri se zapuščina nahaja.⁴⁷ Vendar pa za zagotovitev, da je za obravnavo celotne zapuščine potrebno le eno potrdilo, tretji odstavek 62. člena uredbe nadalje določa, da potem ko je bilo EPD izdano za uporabo v drugi državi članici, učinkuje tudi v državi članici, katere organi so ga izdali.⁴⁸ Kljub temu uredba nacionalnim organom ne preprečuje izdaje nacionalnega potrdila o dedovanju, bodisi pred ali po izdaji EPD.⁴⁹

V skladu z Uredbo o dedovanju je EPD namenjeno »dedičem, voliljemnikom z neposrednimi pravicami v dedni zadevi in izvršiteljem oporoke ali upraviteljem zapuščine, ki morajo v drugi državi članici dokazati svoj status ali uveljavljati svoje pravice kot dediči ali voliljemniki in/ali pooblastila kot izvršitelji oporoke ali upravitelji zapuščine«. Po tej splošni klavzuli je v Uredbi o dedovanju naveden (neizčrpen) seznam primerov, kaj je mogoče izkazati s sistemom EPD.

EPD ponuja preprosto, časovno in stroškovno učinkovito možnost uveljavljanja pravic in obveznosti pri čezmejnem dedovanju. Vendar tak instrument predpostavlja visoko stopnjo medsebojnega zaupanja med državami članicami, saj država članica izvršitve ne odloča več o »sprejemljivosti« potrdila v postopku eksekvature. Tako zaupanje je okrepljeno z razmeroma strogim procesnim okvirom in tudi dokaj širokimi pristojnostmi organa izdajatelja za ravnanje po uradni dolžnosti.

1. Postopek izdaje EPD

Potrdilo je lahko izdano v državi članici, katere sodišča so pristojna za odločanje v dednih zadevah v skladu z Uredbo o dedovanju. Organ izdajatelj je bodisi sodišče bodisi drug organ, ki je v skladu z nacionalno zakonodajo pristojen za reševanje dednih zadev (tak drugi organ je običajno notar). Države članice so morale Komisiji sporočiti, katera sodišča v njihovi državi so pristojna za izdajo EPD in ali obstaja drug organ, ki je pristojen za dedne zadeve; ter če obstaja, kateri organ je to. V Italiji so to samo notarji, v Španiji sodišča ali notarji, na Hrvaškem občinska sodišča ali notarji, v Sloveniji pa le okrajna sodišča. Iz teh le nekaj primerov držav lahko vidimo, da se pristojni organi razlikujejo, kar lahko povzroči pravno negotovost in težji čezmejni dialog med njimi, vendar je to vsaj za zdaj neizogibno, saj pravosodni sistemi v EU nimajo poenotene strukture.

⁴⁶ D. Stamatiadis, v: H. Pamboukis (ur.), *EU Succession Regulation no 650/2012*, (Nomiki Bibliothiki, C. H. Beck, Hart, Nomos, 2017), str. 590.

⁴⁷ D. Stamatiadis, v: H. Pamboukis (ur.), *EU Succession Regulation no 650/2012*, (Nomiki Bibliothiki, C. H. Beck, Hart, Nomos, 2017), *op. cit.*, str. 591.

⁴⁸ Doktrina je skeptična glede tega, ali ima EU potrebno pristojnost za določitev, da se EPD uporablja tudi v državi članici, v kateri je bilo izdano, saj je to predmet notranjopravne ureditve posamezne države. B. Kreße, v: A. L. Calvo Caravaca in drugi (ur.), *op. cit.*, str. 674.

⁴⁹ B. Kreße, v: A. L. Calvo Caravaca in drugi (ur.), *op. cit.*, str. 682.

Bistven je 69. člen, saj predvideva »samodejne« učinke v vseh drugih državah članicah. Kreže trdi, da ta člen določa tri različne učinke, in sicer: »domnevo o vsebinski točnosti EPD, javno zaupanje v EPD in veljavnost za vpis dedovanja lastnine v ustrezni register vsake države članice«. ⁵⁰ Glede slednjega pa doktrina poudarja, da je ta učinek lahko omejen glede stvarnih pravic, ker »se zahteve in učinki, povezani z vpisom v registre, presojujejo po pravu države članice registra«. ⁵¹

Overjene kopije EPD so veljavne v omejenem obdobju šestih mesecev, pri čemer mora biti v overjeni kopiji naveden datum prenehanja veljavnosti. V izjemnih primerih lahko organ izdaje podaljša veljavnost EPD, sicer je po poteku EPD treba vložiti nov zahtevo za izdajo EPD.

2. Pravna sredstva

V skladu z 71. členom Uredbe o dedovanju organ izdajatelj na zahtevo vsake osebe, ki izkaže upravičeni interes, ali po uradni dolžnosti spremeni ali prekliče EPD, če je bilo ugotovljeno, da EPD ali njegovi posamezni elementi niso točni.

Odločbe, ki jih organ izdajatelj glede uporabe EPD izda v skladu s 67. členom (Izdaja potrdila), lahko izpodbija vsakdo, ki je upravičen, da zaprosi za potrdilo. Odločbe organa izdajatelja glede popravka, spremembe ali preklica EPD ali začasne odložitve učinkov potrdila lahko izpodbija vsakdo, ki izkaže upravičeni interes. Nacionalno pravo države članice, katere organ je izdal EPD, določa, katero sodišče v tej državi članici je pristojno za postopek izpodbijanja.

Če se v postopku izpodbijanja ugotovi, da izdano EPD ni točno, pristojno sodišče potrdilo spremeni ali ga prekliče ali poskrbi, da ga popravi, spremeni ali prekliče organ izdajatelj. Če se v postopku izpodbijanja ugotovi, da zavrnitev izdaje EPD ni bila upravičena, pristojno sodišče izda potrdilo ali poskrbi, da organ izdajatelj vnovič preuči primer in o njem na novo odloča.

Učinke EPD lahko organ izdajatelj na zahtevo osebe, ki izkaže upravičeni interes, do odločitve o izpodbijanju začasno zadrži, in sicer do spremembe ali preklica potrdila. Učinke EPD lahko zadrži tudi sodišče na zahtevo osebe, ki je upravičena izpodbijati odločitev organa izdajatelja. V času, ko je učinkovanje EPD začasno zadržano, se ne smejo izdati nobene nove overjene kopije potrdila.

V. Sprejemljivost in izvrševanje javnih listin in sodnih poravn

Poglavje V vseh treh uredb obravnava sprejemljivost in izvrševanje javnih listin ter sodnih poravn. V uredbah je uporabljen izraz »sprejemljivost« in ne »priznanje«. Razlog za drugačen izraz je v tem, da se poleg razlogov za zavrnitev priznanja sodb učinkovanje tujih javnih listin lahko zavrne tudi zaradi ničnosti pravnega posla (*negotium*), ki ga ta javna listina dokazuje. ⁵²

Uredbi o premoženjskih razmerjih jasno razlikujeta med dokazno močjo (za kar velja nacionalna zakonodaja države članice izvora), verodostojnostjo (ki jo je mogoče izpodbijati le v državi članici

⁵⁰ B. Kreže, v: A. L. Calvo Caravaca in drugi (ur.), *op. cit.*, str. 679.

⁵¹ T. Ivanc in S. Kraljić, *op. cit.*, str. 270.

⁵² P. Lagarde, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 13.

izvora) in materialno veljavnostjo, tj. veljavnostjo pravnega posla, ki ga javna listina dokazuje (lahko se izpodbija pred sodiščem, ki je pristojno za odločanje o premoženjskih razmerjih).⁵³

Javna listina je v vseh treh uredbah opredeljena kot listina, ki je bila uradno sestavljena ali overjena kot javna listina v državi članici in katere verodostojnost se nanaša na podpis in vsebino javne listine, ter jo je ugotovil javni organ ali drug organ, ki ga je za ta namen pooblastila država članica izvora.⁵⁴ Doktrina poudarja, da so listine, za katere uredbe uvajajo režim sprejemljivosti in izvrševanja, le tiste, pri katerih »prispevek uradne osebe ni omejen na potrjevanje verodostojnosti podpisov strank, ampak zadeva tudi bistveno vsebino listine, za katero uradna oseba prevzame polno odgovornost, ter preverjanje veljavnosti listine«.⁵⁵

Priznavanje in izvrševanje sodnih odločb v vseh treh uredbah poteka po vzoru izvirne različice Uredbe Bruselj I, sistem sprejemanja in izvrševanja javnih listin pa je »zelo inovativen«.⁵⁶ Natančneje, sistem Uredbe o dedovanju je inovativen, uredbi o premoženjskih razmerjih pa mu sledita. Novost je, da se javnih listin v drugih državah članicah ne le izvršujejo, ampak jih je treba tam tudi »sprejeti«.

1. Dokazna moč javnih listin

Vse tri uredbe določajo: »Javna listina, sestavljena v eni državi članici, ima v drugi državi članici enako dokazno moč kot v državi članici izvora ali najbolj primerljive učinke, če to ni v očitnem nasprotju z javnim redom zadevne države članice«. Na praktični ravni vse tri uredbe določajo, da lahko zainteresirana stranka od organa, ki sestavi javno listino, zahteva, da izpolni obrazec iz izvedbene uredbe Komisije, ki opisuje dokazno moč javne listine v državi članici izvora.

»Dokazna moč« pomeni, da »verodostojnosti javne listine ni mogoče izpodbijati drugače kot v posebnih pravnih postopkih«.⁵⁷ Ker se dokazne moči javnih listin med državami članicami nekoliko razlikujejo, uredbe določajo »enako dokazno moč« ali »najbolj primerljive učinke« v zaproseni državi članici. Tako so lahko učinki javne listine v zaproseni državi članici manjši (vendar ne večji!) kot v državi članici izvora.⁵⁸

Uredbe s področja uporabe izključujejo »vpis pravic na nepremičnini ali premičnini v register, vključno s pravnimi zahtevami za takšen vpis in učinki vpisa ali nevpisa takšnih pravic v register« (točka h drugega odstavka 1. člena uredb o premoženjskih režimih in točka l drugega odstavka 1. člena Uredbe o dedovanju) in tako omejujejo področje uporabe V. poglavja na dokazno moč javnih listin.⁵⁹

⁵³ P. Lagarde, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 13–14.

⁵⁴ Točka c prvega odstavka 3. člena obeh uredb o premoženjskih razmerjih in točka i prvega odstavka 3. člena Uredbe o dedovanju.

⁵⁵ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 233.

⁵⁶ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 232.

⁵⁷ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 234.

⁵⁸ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 235.

⁵⁹ Vendar pa Bergquist ugotavlja, da lahko v uvodni izjavi 27 obeh uredb o premoženjskih razmerjih najdemo ublažitev omenjene izključitve: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 235 in 236. Analogno besedilo je v uvodni izjavi 18 Uredbe o dedovanju.

2. Zavrnitev in odložitev sprejema

Edini razlog za zavrnitev sprejema je (očitna) kršitev javnega reda v zaproseni državi članici. Poleg tega je mogoče sprejem odložiti med postopkom za izpodbijanje javne listine. Če je izpodbijanje uspešno, je treba sprejem zavrniti, ker javna listina v tujini ne more imeti več učinkov kot v državi članici izvora.

Učinke javnih listin je mogoče izpodbijati na več podlagah. Najprej je mogoče izpodbijati verodostojnost listine. Uredbe določajo, da je treba to izpodbijati v državi članici izvora in o tem odločati po pravu te države. Izpodbijajo se lahko tudi pravni posli ali pravna razmerja, zapisana v javni listini. O takem izpodbijanju mora odločiti sodišče, ki je pristojno po relevantni uredbi EU in po pravu, ki ga uredba določa. Če gre pri pravnih poslih ali pravnih razmerjih, zapisanih v javni listini, za predhodno vprašanje v glavnem postopku, ki še teče na sodišču države članice, je za odločanje o tem vprašanju pristojno to sodišče.

Bergquist ugotavlja, da lahko obstajajo tudi drugi razlogi za izpodbijanje javne listine, ki jih obe hipotezi iz uredb ne zajemata. Tako meni, da čeprav nacionalna zakonodaja določa pristojnost in pravo, ki se uporablja, bi moralo izpodbijanje na podlagi takih razlogov prav tako začasno odložiti sprejetje verodostojne listine v drugih državah članicah v času postopka.⁶⁰

Uredbe izrecno ne zahtevajo sodnega postopka v primeru zavrnitve sprejema. Bergquist meni, da je mogoče analogno uporabiti določbe uredb o samostojnih postopkih za priznanje in postopkih za odločanje o priznanju kot o predhodnem vprašanju.⁶¹

3. Izvršitev javnih listin in sodnih poravnav

Izvršitev javnih listin in sodnih poravnav (slednje avtonomno razlagajo vse tri uredbe) je zamišljena po vzoru Uredbe Bruselj I iz leta 2000. Tako je treba pridobiti odločbo o razglasitvi izvršljivosti po pravih uredb, preden se lahko začne (dejanska) izvršba po nacionalni zakonodaji.

Glede na to, da sodne poravnave v različnih državah članicah različno učinkujejo, se je postavilo vprašanje (podobno kot v zvezi z javnimi listinami) obsega učinkov sodne poravnave v državi članici izvršitve. Uredbe tega (potencialno pomembnega) vprašanja ne obravnavajo. Bergquist meni, da mora država članica izvršitve v nasprotju s pravili o javnih listinah priznati vse izvršljive učinke, ki jih ima sodna poravnava v državi članici izvora.⁶²

Postopki za razglasitev izvršljivosti potekajo po pravih eksekvatur, ki jih uredbe določajo za sodbe. Izvedbena uredba Komisije vključuje posebne obrazce, ki jih je treba uporabiti. Edini razlog za zavrnitev razglasitve izvršljivosti je varovanje javnega reda.

⁶⁰ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 236.

⁶¹ U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 238.

⁶² U. Bergquist, v: U. Bergquist in drugi, *op. cit.*, str. 240–241.

II. del

Zavrnitev priznanja in izvršitve

Neža Pogorelčnik Vogrinc

I. Uvod

Uredba Sveta (EU) 2016/1103, Uredba Sveta (EU) 2016/1104, in Uredba (EU) št. 650/2012 imajo skupen splošen cilj in sicer vzajemno priznavanje odločb, izdanih v državah članicah⁶³ na področju premoženjskih razmerij med zakoncema, premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti oz. v dednih zadevah.⁶⁴ Gre za cilj v okviru prizadevanja za prost pretok sodnih odločb med državami članicami Evropske unije. Posledično vse tri predvidevajo poenostavljena pravila o priznavanju, izvršljivosti in izvrševanju odločb. Na njihovi podlagi tuja odločba učinke pridobi avtomatsko.

Zavrnitev priznanja⁶⁵ je tako izjema, in do tega lahko pride le v vnaprej taksativno naštetih primerih. Razlogi, ki jih preučevane uredbe predvidevajo, so skoraj popolnoma enaki. Člena 37 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 ter člen 40 Uredbe 650/2012 tako določajo, da se odločba ne prizna v naslednjih primerih:

- a) če je njeno priznanje v očitnem nasprotju z javnim redom v državi članici, v kateri se zahteva priznanje;
- b) če toženi stranki, ki se ni spustila v postopek, pisanje o začetku postopka ali enakovredno pisanje ni bilo vročeno pravočasno in na tak način, da bi lahko pripravila svojo obrambo, razen v primeru, če tožena stranka ni začela postopka za izpodbijanje odločbe, čeprav je imela to možnost;
- c) če je nezdružljiva z odločbo, izdano v postopku med istima strankama v državi članici, v kateri se zahteva priznanje;
- d) če je nezdružljiva s predhodno odločbo, izdano v drugi državi članici ali v tretji državi glede istega zahtevka med istima strankama, pod pogojem, da predhodna odločba izpolnjuje pogoje za priznanje v državi članici, v kateri se zahteva priznanje.

⁶³ Pri čemer se med države članice ne štejejo vse države članice EU, ampak samo tiste, ki sodelujejo v okrepljenem sodelovanju pri posamezni od preučevanih uredb.

⁶⁴ Glej uvodno določbo 56 Uredbe 2016/1103, uvodno določbo 55 Uredbe 2016/1104 in uvodno določbo 59 Uredbe 650/2012.

⁶⁵ Iz enakih razlogov lahko pride tudi do zavrnitve ali preklica razglasitve izvršljivosti (člena 51 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104, ter člen 52 Uredbe 650/2012), vendar bom zaradi lažjega razumevanja v nadaljevanju govorila le o razlogih za zavrnitev priznanja.

Preučevane tri uredbe se v razlogih, zaradi katerih je mogoče odreči priznanje (in izvršitev) tuje odločbe zgledujejo po Uredbi 44/2001 in njeni naslednici Uredbi 1215/2012.⁶⁶ Skoraj enake razloge je vsebovala že Konvencija z dne 27. septembra 1968 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (t.i. Bruseljska konvencija)⁶⁷, ki je bila prvi tovrstni akt na evropski ravni. Od takrat so se na normativni ravni razlogi, kjer se v pravnih virih EU še uporabljajo,⁶⁸ le v manjšem delu spremenili,⁶⁹ večji vpliv na njihovo vsebino pa je imela sodna praksa Sodišča Evropske unije (SEU). Slednje je namreč močno začrtalo vsebino pravnih standardov, ki sestavljajo razloge za zavrnitev priznanja in ki jih polni sodna praksa v vsakem konkretnem primeru. Kolikor gre v preučevanih uredbah za pogoje, ki so enaki pogojem iz starejših uredb oz. Bruseljske konvencije, je mogoče pri uporabi pridržkov smiselno uporabljati tudi relevantno sodno prakso SEU.

Pridržki so v uredbah naštetih taksativno (glej člena 51 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 in člen 52 Uredbe 650/2012). V okviru vprašanja zavrnitve priznanja tuje odločbe tako ni mogoče preverjati drugih razlogov. Nabor situacij, v katerih je mogoče priznanje zavrniti, je relativno skromen. Ker dajejo Uredbe tožencu različna jamstva tekom samega postopka izdaje odločbe, obstoji tendenca čimbolj prostega gibanja odločb, čemur so namenjena poenostavljena pravila priznanja in razglasitve izvršljivosti, ter hkrati čim manjših možnosti oviranja le-tega.

Tako je pridržke potrebno presojati ozko in strogo, zavrnitev priznanja naj bo le izjema, splošno pravilo pa priznanje tujih odločb. Če sodišče obstoj katerega od pridržkov ugotovi, je iz diktije členov 37 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 ter člena 40 Uredbe 650/2012, ki se glasi 'odločba se ne prizna', mogoče zaključiti, da je zavrnitev priznanja obvezna. Sodnik, ki v državi priznanja ugotovi, da pridržek obstoji, glede zavrnitve priznanja tako nima diskrecije.

II. Alineja A) Javni red

Institut javnega reda se v relevantnih uredbah, ki določajo tudi pravo, ki se uporablja, pojavi dvakrat. Prvič pri uporabi kolizijskega prava druge države, ko lahko pristojno sodišče, pred katerim teče postopek, uporabo takega prava zavrne, če je taka uporaba očitno nezdržljiva z javnim redom

⁶⁶ Člena 37 v Uredbi 2016/1103 in Uredbi 2016/1104 sta enaka kot člen 40 Uredbe 650/2012 in člen 34 Uredbe 44/2001. Naslednica slednje pa za razliko od ostalih določa še dodaten pridržek, če je pri izdaji odločbe prišlo do kršitve pravil o izključni pristojnosti ali pristojnosti, določenih za zaščito šibkejših skupin (alineja e prvega odstavka 45. člena Uredbe 1215/2012).

⁶⁷ UL Evropske unije, L 339/3.

⁶⁸ Na ravni Evropske unije se možnost ugovarjati priznanju tuje odločbe postopno ukinja, posledično pa je onemogočeno tudi uveljavljanje obstoja katerega od sicer klasičnih pridržkov (npr. javni red). Glej npr. Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 805/2004 z dne 21. aprila 2004 o uvedbi evropskega naloga za izvršbo nespornih zahtevkov (UL Evropske unije L 143 z dne 30. april 2004), Uredba (ES) št. 861/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. julija 2007 o uvedbi evropskega postopka v sporih majhne vrednosti (UL Evropske unije, L 199/1 z dne 31. julij 2007) in Uredba (ES) št. 1896/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o uvedbi postopka za evropski plačilni nalog (UL Evropske unije, L 399/1 z dne 30. december 2006).

⁶⁹ Največja vsebinska sprememba je grozila pridržku javnega reda, za katerega se je ob pripravi revidirane različice Uredbe 44/2001 pojavil predlog o zožitvi na zgolj procesni javni red. Do tega zaradi nasprotovanj držav članic EU ni prišlo, tako da je pridržek v naslednici, tj. Uredbi 1215/2012, pa tudi vseh pozneje sprejetih uredbah konceptualno enak.

njegove države (člena 31 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 in člen 35 Uredbe 650/2012⁷⁰). Drugič se javni red pojavi kot eden od razlogov za zavrnitev priznanja (in izvršitve) tuje odločbe.

Pri preverjanju nasprotovanja javnemu redu (enako pri preverjanju obstoja drugih pridržkov ter tudi izven preverjanja obstoja pridržkov) sodišče priznanja *ne sme preverjati vsebine* tuje odločbe (člena 40 Uredbe 2016/1104 in Uredbe 2016/1103 in člen 41 Uredbe 650/2012).⁷¹ Tako ne sme preverjati pravilnosti ugotavljanja dejanskega stanja in pravilnosti uporabe materialnega prava pri izdaji odločbe, četudi meni, da je odločitev sodišča izvora bodisi glede prava bodisi glede dejstev napačna. Sodišče priznanja ne sme zavrniti iz razloga, da bi samo o zadevi meritorno odločilo drugače.⁷² Med uporabo instituta javnega reda v obeh primerih obstoji razlika. Pri prvem sodišče preverja, ali učinki, ki bi jih imela uporaba konkretne določbe tujega prava, nasprotujejo javnemu redu, pri drugem pa preverja zgolj, ali bi temu nasprotovali učinki izdane tuje odločbe, na podlagi katere so stranke že pridobile določene pravice.⁷³

Pridržek je uporabljen le, če bi nacionalnemu javnemu redu *nasprotovalo priznanje odločbe, tj. učinki* njenega priznanja, ne pa vsebina odločbe. Tako bi, če bi sodišče moralo konkretno tujo materialnopravno določbo uporabiti pri odločanju, lahko ugotovilo njeno nasprotovanje nacionalnemu javnemu redu, in je posledično ne bi uporabilo, če pa je bila taista materialnopravna določba uporabljena pri izdaji odločbe, učinki njenega priznanja nujno ne nasprotujejo nacionalnemu javnemu redu sodišča priznanja.⁷⁴

Uredba 650/2012 (člen 40), Uredba 2016/1103 (člen 37) in Uredba 2016/1104 (člen 37) vsebujejo enako dikcijo: 'Odločba se ne prizna: (a) če je njeno priznanje v očitnem nasprotju z javnim redom v državi članici, v kateri se zahteva priznanje'. Pri tem se omenjene uredbe zgledujejo po Uredbi 44/2001 (člen 34) oz. njeni predhodnici, Bruseljski konvenciji (34. člen). Besedilo slednjih dveh se od preučevanih uredb, ki govorijo o (ne)priznanju *odločbe*, razlikuje v tem, da uporablja izraz *sodna odločba*, kar je rezultat tega, da preučevane uredbe zajemajo tudi odločbe drugih organov (na primer notarjev), ne le sodišč. Dikcija pridržka je slogovno drugačna, vendar vsebinsko enaka, tudi v prenovljeni različici Uredbe 44/2001, tj. v Uredbi 1215/2012 (člen 45). Edina razlika med omenjenimi uredbami je dodatek *ordre public* v oklepaju, ki ga v Uredbi 44/2001 ni, pojavi pa se v vseh poznejših uredbah. Gre za francosko poimenovanje izraza »javni red«, ki se pojavi v angleški različici besedila in je z vsebinskega vidika v besedilu konkretnega člena nepotreben.

⁷⁰ Glej tudi uvodno določbo 54 Uredbe 2016/1103, uvodno določbo 53 Uredbe 2016/1104 in uvodno določbo 58 Uredbe 650/2012.

⁷¹ Podobno določbo vsebuje tudi člen 36 Uredbe 44/2001 in člen 52 Uredbe 1215/2012. Vendar pa omenjene uredbe prepovedujejo zgolj vsebinsko preverbo *odločbe*, ne pa tudi *potrdila*, zaradi česar so dejanske informacije v njem lahko predmet preizkusa v državi priznanja. H. P. Pamboukis, *EU Succession Regulation No 650/2012: a commentary* (Athens: Nomiki Bibliothiki ; München: C. H. Beck ; Oxford: Hart ; Baden-Baden: Nomos, 2017), 465, in U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 177.

⁷² U. Bergquist, D. Damascelli, R. Frimston, P. Lagarde, F. Odersky, B. Reinhartz, *EU-Regulation on Succession and Wills, Commentary* (Köln : O. Schmidt, 2015) 205.

⁷³ J. Kramberger Škerl, '(Ne)razumevanje pridržka javnega reda in posvojitev s strani istospolnih partnerjev' 29-30 *Pravna praksa*, priloga, III (2010), to ponazori tudi z razlikovanjem 'med tem, ali neko ravnanje dopuščamo v lastni državi, ali pa toleriramo, da tako ravna v drugi državi, s tem da nastalo pravno razmerje priznavamo tudi pri nas'. Zaradi tega pri javnem redu v povezavi s priznavanjem tuje odločbe govorimo o t.i. omiljenem javnem redu.

⁷⁴ U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 154.

Javni red je institut, katerega primarna funkcija je varovanje temeljnih vrednot in načel posamezne države 'pred vdorom tujih predpisov in odločb, ki bi očitno in pomembno kršili naše temeljne vrednote ter s tem povzročili nevzdržne pravne učinke v našem pravnem redu'⁷⁵. Javni red, imenovan tudi mednarodni javni red, je nemogoče natančneje opredeliti, v grobem pa ga lahko označimo za 'skupek vrednot, na katerih temelji pravni, socialni in kulturni red določene države in ki morajo biti spoštovane (tudi) v t.i. razmerjih z mednarodnim elementom'⁷⁶. Vsebina javnega reda se med državami tako (vsaj v »nacionalnem« delu) lahko razlikuje.

S članstvom v Evropski uniji in Svetu Evrope pa je posamezna država zavezana tudi k spoštovanju vrednot slednjih, ki tvorijo t.i. evropski javni red.⁷⁷ Tako morajo nacionalni sodniki pri preverbi pridržka javnega reda poleg mednarodnega javnega reda svoje države paziti tudi na evropski javni red,⁷⁸ pri opredelitvi katerega (oz. znotraj tega pri opredelitvi skupnostnega javnega reda, pri katerem gre za temeljne vrednote Evropske unije) ima močno vlogo SEU.⁷⁹

Glede civilnih in gospodarskih zadev, za katere se evropski pravni akti (Bruselska konvencija, Uredba 44/2001 in Uredba 1215/2012) uporabljajo že vrsto let, v praksi do bistvenih razlik pri tolmačenju javnega reda ne prihaja. K temu pripomore relativna podobnost materialnopravnih ureditev v državah članicah EU (pri čemer zgolj razlika v materialnem pravu ni razlog za kršitev javnega reda⁸⁰), ki tako redko pripeljejo do odločbe, priznanje katere bi v drugi državi članici nasprotovalo javnemu redu. Situacija je (lahko) drugačna na področju dednega in družinskega prava, kjer so nacionalne ureditve držav članic glede nekaterih občutljivih vprašanj (npr. dedovanje zgolj moških potomcev) različne. Vendar velja, da (zgolj) razlike v nacionalnih pravnih redih ne pomenijo kršitev javnega reda.⁸¹ Pri tem govorimo o kršitvah *vsebinskega* javnega reda (ki se ugotavlja tudi pri uporabi sporne materialnopravne določbe (člena 31 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 in člen 35 Uredbe 650/2012)).⁸²

V okvir pridržka javnega reda pa spada tudi *procesni* javni red.⁸³ V okviru presoje razlogov za zavrnitev priznanja se pogosteje pojavljajo kršitve procesnega javnega reda. Gre za kršitve procesnih določb, ki se uporabljajo pri izdaji odločbe, pri čemer je treba v ozir vzeti celoten postopek kot je bil izveden v konkretnem primeru. Zgolj razlike v nacionalnih ureditvah

⁷⁵ J. Kramberger Škerl, št. 14 zgoraj II.

⁷⁶ J. Kramberger Škerl, 'Evropeizacija javnega reda v mednarodnem zasebnem pravu' *Pravni letopis*, 349 (2008).

⁷⁷ Ibid 352. Prav tam Kramberger Škerlova evropski pravni red ločuje na skupnostni javni red, ki zajema vrednote Evropske unije, in konvencijski javni red, ki zajema vrednote Sveta Evrope.

⁷⁸ Ibid 361.

⁷⁹ Tako je SEU v primeru *flyLAL-Lithuanian Airlines AS* proti *Starptautiskā lidosta Rīga VAS* in *Air Baltic Corporation AS* poudarilo, da javni red ščiti pravne interese, ki se kažejo skozi vladavino prava, oz. so del pravne države, ne pa ekonomskih interesov (C-302/13 *flyLAL-Lithuanian Airlines AS v Starptautiskā lidosta Rīga VAS and Air Baltic Corporation AS*, [2014] ECR 2319, točka 56).

⁸⁰ Prav tako javnega reda ne krši (zgolj) nasprotovanje uporabljeni določbi mednarodnega zasebnega prava določbam mednarodnega zasebnega prava države priznanja ali pravu EU. U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 192; U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 155.

⁸¹ U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 153-154.

⁸² U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 153, izpostavlja, da bo uporaba pridržka javnega reda za vsebinska vprašanja prišla v poštev predvsem takrat, ko je pri izdaji odločbe uporabljeno materialno pravo tretje države (in ne države članice EU), pri katerih je večja možnost za razhajanje v temeljnih načelih. Kot primer navaja šeriatsko pravo.

⁸³ U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 156, na podlagi tega zaključuje, da javni red v členih 31 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 in členu 35 Uredbe 655/2012 zato širši od tistega v členih 37 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 in členu 40 Uredbe 655/2012.

procesnega prava niso razlog za uporabo pridržka javnega reda. Pri tem pa je pomembna tudi razmejitev pridržka javnega reda od ostalih. V pridržek javnega reda namreč ne spadajo kršitve, ki predstavljajo katerega od drugih razlogov za zavrnitev priznanja. Konkurenčen je predvsem razlog iz alineje b) členov 37 Uredbe 2016/1103 in 2016/1104 in člena 40 Uredbe 650/2012, ki predvideva zavrnitev priznanja, če (posplošeno rečeno) toženi stranki ni bila dana možnost sodelovati v postopku.

Pridržki se vsebinsko ne prekrivajo in če je priznanje mogoče zavrniti po kateri drugi alineji, pridržka javnega reda ni mogoče uporabiti.⁸⁴ V slednjega pa spadajo tudi kršitve procesnega prava, in če v konkretnem primeru ne obstojijo okoliščine za zavrnitev priznanja po drugih alinejah, je mogoče preveriti, ali kršitev predstavlja kršitev javnega reda.⁸⁵ Slednji je torej uporabljen kot zadnja možnost, ko ne pride v poštev noben drug pridržek.

V okviru pridržka javnega reda sodišče priznanja ne sme preverjati pravilnost uporabe določb o mednarodni pristojnosti iz Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 (drugi odstavek člena 39 člena obeh), pri čemer se ureditev v manjšem delu razlikuje. Obe *izključujeta preverbo mednarodne pristojnosti* iz členov 4. – 11., Uredba 2016/1104 pa poleg tega še mednarodno pristojnost za nasprotno tožbo (člen 12). Razlog za tako razliko ni jasen, niti ga ni mogoče pripisati morebitni različni ureditvi o pristojnosti obeh uredb. Tako je mogoče zaključiti, da je razlika v drugem odstavku člena 39 obeh uredb nenamerna. Drugače Uredba 650/2012 v okviru javnega reda ne prepoveduje preverbe uporabe določb o pristojnosti. Ker se sicer zgleduje po razlogih za zavrnitev priznanja v Uredbi 44/2001, se v pravni teoriji pojavljajo stališča, da gre pri opustitvi prenosa te določbe za napako,⁸⁶ in da je treba smiselno uporabiti relevantno določbo Uredbe 44/2001,⁸⁷ po kateri se Uredba zgleduje.

Pomembno vlogo pri interpretaciji javnega reda, kadar gre za uporabo evropskih predpisov, ima sodna praksa SEU. Slednje je precej močno začrtalo njegovo vsebino in s tem dalo smernice nacionalnim sodiščem, ki ob priznanju tuje odločbe interpretirajo pojem javnega reda. Sicer države 'načeloma prosto določajo, kaj v skladu z nacionalnim pojmovanjem zahteva javni red', a se 'za opredelitev obsega tega pojma uporablja razlaga Bruseljske konvencije'⁸⁸ (oz. relevantne uredbe). S tem je posredno zagotovljeno, da v nacionalnih interpretacijah javnega reda ne bo prišlo do bistvenih odstopanj in čeprav gre za nacionalni koncept, javni red tako vključuje tudi elemente prava EU.⁸⁹ Tako je SEU (pri interpretiranju odločb Uredbe 44/2001, ter njene predhodnice Bruseljske konvencije) odločilo da bi javni red *lahko* kršilo:

⁸⁴ Tako SEU v primeru 145/86 Horst Ludwig Martin Hoffmann proti Adelheid Krieg, [1988], ECR 00645, točka. 21.

⁸⁵ U. Magnus, P. Mankowski, *European commentaries on private international law: ECPIIL: commentary*. Vol. 1, Brussels Ibis Regulation (Köln: O. Schmidt, 2016), 895.

⁸⁶ T. Ivanc v M. Repas (ed.), V. Rijavec (ed.), št. 7 zgoraj, 554, in U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 193.

⁸⁷ J. Dolžan, C. Rudolf, 'Uredba o dedovanju v teoriji in praksi' *Pravosodni bilten*, II, 49 (2017).

⁸⁸ SEU nadalje določa, da čeprav ni njegova opredeliti vsebino javnega reda v posamezni državi, mora kljub temu preveriti meje, znotraj katerih lahko sodišče države uporabi ta pojem, zato da zavrne priznanje sodne odločbe, ki jo je izdalo sodišče druge države. Primer C-7/98 Dieter Krombach proti André Bamberski, [2000] ECR I-01935 točki 22-23.

⁸⁹ U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 879.

- priznanje odločbe, pri izdaji katere je bila tožencu odvzeta možnost zastopanja preko odvetnika, do česar je prišlo, ker ni bil osebno navzoč oz. ni prišel na sodišče izdaje, kamor je bil pravilno vabljen;⁹⁰
- priznanje odločbe, ki jo je sodišče izdalo po tem ko je toženca s sklepom izključilo iz postopka, ker ni izpolnil obveznosti, ki so mu bile naložene s sklepom, izdanim pred tem v okviru istega postopka, vendar je SEU opozorilo, da mora sodišče pri tem oceniti, ali je glede na celotno presojo postopka in glede na vse okoliščine, ukrep izključitve očitna in nesorazmerna kršitev pravice tožene stranke do izjave;⁹¹
- priznanje zamudne sodne odločbe, s katero je bilo vsebinsko odločeno o sporu, s katero se nista preučila predmet pravnega sredstva in njegova podlaga in ki ne vsebuje nobene obrazložitve glede utemeljenosti.⁹²

SEU pa nasprotovanja javnemu redu na primer ni ugotovilo v primeru priznanja sodne odločbe, ki se nanaša na nepremičnino na območju, nad katerim država izdaje odločbe ne izvršuje dejanskega nadzora, pri čemer sodna odločba ni kršila temeljnih pravic države priznanja.⁹³

Ker gre v vsakem primeru za specifično situacijo, je treba kršitev presojati glede na celoten sklop konkretnih okoliščin. Izjemo je treba interpretirati ozko in jo uporabiti le izjemoma.⁹⁴ Ob strogi interpretaciji javnega reda pa je nujna tudi jasna opredelitev temeljnih načel, ki javni red tvorijo.⁹⁵ Do vseh navedenih odločb SEU je prišlo v primerih preverjanja kršitev javnega reda v okviru Bruseljske konvencije oziroma Uredbe 44/2001. Odločitev glede kršitve procesnega javnega reda je mogoče prenašati tudi na uporabo premoženjskih in dedne uredbe, medtem, ko si je pri vsebinskem nasprotovanju javnemu redu na teh področjih mogoče zamisliti povsem drugačne situacije. Tako bi do nasprotovanja temeljnim pravnim vrednotam države priznanja (lahko) prišlo v primeru priznanja sodne odločbe, ki bi npr. v zapuščinskem postopku ali postopku delitve skupnega premoženja zakoncev ali registriranih partnerjev diskriminirala na podlagi spola ali vere.⁹⁶ Vse uredbe, ki predvidevajo razloge za zavrnitev priznanja, določajo, da mora biti nasprotovanje javnemu redu *očitno*. Tako je pridržek mogoče uporabiti samo, če gre za izdatno in posledično jasno kršitev javnega reda. Šlo naj bi za kršitve temeljnih načel države priznanja v nesprejemljivem obsegu⁹⁷; za kršitve, ki ne morejo biti v nobenem primeru tolerirane⁹⁸; za poseg v temeljne pravice

⁹⁰ Primer C-7/98 *Dieter Krombach proti André Bamberski*, [2000] ECR I-01935. V skladu s tem je na primer nacionalno - angleško višje sodišče odločilo, da javni red krši priznanje odločbe, izdane v postopku, o katerem toženec, ko se je postopek po dvanajstih letih nadaljeval, ni bil obveščen, četudi je pristojni organ pravilno obvestil o svojem novem naslovu v tujini (*Maronier v Larmer* [2002] Angleško pritožbeno sodišče (English Court of Appeal)).

⁹¹ Primer C-394/07 *Marco Gambazzi proti DaimlerChrysler Canada Inc. in CIBC Mellon Trust Company*, [2009] ECR I-02563.

⁹² Primer C-619/10 *Trade Agency Ltd proti Seramico Investments Ltd*, [2012] ECR 531. SEU je v svoji odločitvi nakazalo, da priznanje odločbe ne bi kršilo javnega reda, če sodišče priznanja glede na celotno presojo postopka in vseh upoštevanih okoliščin zaključi, da je s to odločbo očitno in nesorazmerno kršena pravica toženca do poštenega sojenja iz drugega odstavka 47. člena Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ker toženec odločbe ni mogel koristno in učinkovito izpodbijati.

⁹³ Primer C-420/07 *Meletis Apostolides proti David Charles Orams and Linda Elizabeth Orams*, [2009] ECR 271.

⁹⁴ Jenard Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters, UL 1979, C 59, stran 44.

⁹⁵ U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 881.

⁹⁶ Podrobneje glej U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 196; H. P. Pamboukis, št. 46 zgoraj, 456-457; U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 154.

⁹⁷ U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 192.

⁹⁸ H. P. Pamboukis, št. 46 zgoraj, 455.

oziroma vrednote, na katerih temelji pravni red države priznanja,⁹⁹ pri čemer nasprotovanje tem zgolj v *normalnem* obsegu ne zadošča¹⁰⁰.

Nasprotovanje javnemu redu sodišče torej presoja v vsakem konkretnem primeru, na to pa *ne pazi po uradni dolžnosti*. Razglasitev izvršljivosti odločb je avtomatsko (47. člena Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104, ter 48. člen Uredbe 650/2012), zaradi česa je nujno da stranka takšno kršitev, s katero temu nasprotuje, zatrjuje in dokaže (v postopku s pravnim sredstvom).¹⁰¹ Zastavi se vprašanje, ali tudi sodišče v postopku s pravnim sredstvom po uradni dolžnosti ne upošteva obstoja pridržka, ki ga opazi, in ki ga stranka ni uveljavljala. V pravni teoriji kljub nekaterim različnim mnenjem¹⁰² prevladuje stališče, da sodišče tudi v postopku s pravnim sredstvom tega ne sme upoštevati po uradni dolžnosti.¹⁰³

III. Alineja B) Kršitev pravice do izjave

Razlog za nasprotovanje priznanju iz alineje b) členov 37 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 in člena 40 Uredbe 650/2012 se uporabi, če se toženec ni spustil v postopek, pisanje o začetku postopka ali enakovredno pisanje pa mu ni bilo vročeno pravočasno in na način, da bi lahko pripravil svojo obrambo. Pri tem pridržka ne more uspešno uveljavljati, če bi kršitev lahko uveljavljal v državi izdaje odločbe, pa tega ni storil.

Pridržek tako zajema primere, ko je bila odločba izdana brez sodelovanja toženca, pri čemer preučevane uredbe odločbo opredeljujejo kot vsako odločbo v zvezi s premoženjskimi razmerji med zakoncema, vsako odločbo v zvezi s premoženjskopравnimi posledicami registrirane partnerske skupnosti, oziroma vsako odločbo v dednih zadevah, ki jo izda sodišče države članice, ne glede na to, kako je odločba poimenovana, vključno s sklepom sodnega uradnika o odmeri stroškov sodnega postopka (alineja e) prvega odstavka člena Uredbe 2016/1104, alineja d) prvega odstavka člena 3 Uredbe 2016/1103, in alineja g) prvega odstavka člena 3 Uredbe 650/2012).

Pridržek iz alineje b) je procesne narave in je specialnejši od pridržka javnega reda, v okvir katerega sodijo napake tako procesne kot materialne narave. Če se za konkretno kršitev ugotovi, da ne izpolnjuje pogojev za pridržek iz alineje b), je nadalje mogoče preveriti, ali izpolnjuje pogoje za pridržek javnega reda iz alineje a).¹⁰⁴

⁹⁹ U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 880.

¹⁰⁰ M. Repas (ur.), V. Rijavec (ur.), št. 7 zgoraj, 272.

¹⁰¹ V skladu z drugim odstavkom členov 36 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104, ter drugim odstavkom člena 39 Uredbe 650/2012, se določbe uporabljajo tudi za priznanje.

¹⁰² H. P. Pamboukis, št. 46 zgoraj 452, kot edino izjemo pri uporabi Uredbe 650/2012, na katero naj bi sodišče pazilo po uradni dolžnosti, izpostavlja pridržek javnega reda, kar utemeljuje s tem, da zapuščinska razmerja niso zgolj premoženjska razmerja in da bi posledično določene zaznave morale biti upoštevane po uradni dolžnosti. Glej tudi U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 151-152.

¹⁰³ U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 191, in U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 870.

¹⁰⁴ J. Kramberger Škerl, 'The recognition and enforcement of foreign judgments in Slovenia, National law and the Brussels I (recast) regulation' 20 *Yearbook of Private International Law*, 294 (2018/2019), poudarja, da je načelo kontradiktornosti izpostavljeno kot poseben pridržek (in ne le v okviru javnega reda), da se poudari njegova pomembnost in odstrani morebiten dvom o tem, ali je njegova kršitev res razlog za zavrnitev priznanja.

Izdaja odločbe v odsotnosti toženca v praksi ni redek pojav. Gre predvsem za primere zamudnih sodb, do izdaje katerih pride zaradi varovanja tožnikove pravice do sodnega varstva, pri čemer je lahko kršena toženčeva pravica do obrambe. V primeru nesodelovanja v postopku izdaje ima toženec v postopku poenostavljenega priznanja in izvršitve izdane odločbe v zaproseni državi članici možnost, da temu nasprotuje in uveljavlja kršitev pri vročanju, zaradi katere v postopku ni imel možnosti sodelovati. Gre za najpogostejše uveljavljen in najpogostejše uspešno uveljavljen pridržek v okviru Uredbe 44/2001 oz. Uredbe 1215/2012,¹⁰⁵ kar kaže na množičnost napak pri vročanju pisanja o začetku postopka ali enakovrednega pisanja.

Za uporabo pridržka morajo biti izpolnjeni določeni pogoji, v nadaljevanju omenjeni pojmi pa se interpretirajo evroavtonomno.¹⁰⁶

1. Vročitev pisanja o začetku postopka ali enakovrednega pisanja

Eden od razlogov za nesodelovanje toženca v postopku je njegova neobveščenost o teku postopka, do katere pride zaradi napak pri vročanju. Kadar gre za vročanje tožencu v drugo državo članico, je pri tem treba spoštovati Uredbo (ES) št. 1393/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. novembra 2007 o vročanju sodnih in izvensodnih pisanj v civilnih ali gospodarskih zadevah v državah članicah („vročanje pisanj“) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1348/2000¹⁰⁷ in Haaško konvencijo z dne 15. novembra 1965 o vročanju sodnih in izvensodnih listin v civilnih ali gospodarskih zadevah v tujini, vendar kršitev pri vročitvi, ki tožencu dejansko ni onemogočila priprave obrambe, ni zadosten razlog za zavrnitev priznanja odločbe¹⁰⁸.

Napake pri vročanju prvega akta v postopku tožencu, ki živi izven države v kateri teče postopek, naj bi bile na podlagi pravil uredb v določenih primerih sanirane že v postopku izdaje odločbe. V kolikor gre za toženo stranko, ki nima običajnega prebivališča v državi, v kateri teče postopek, ima sodišče dolžnost, da že med postopkom preveri, ali je tožena stranka pisanje o začetku postopka ali enakovredno pisanje lahko prejela pravočasno, da bi lahko pripravila svojo obrambo, oziroma, ali je bilo za to storjeno vse potrebno (členi 16 Uredbe 2016/1103, Uredbe 2016/1104 in Uredbe 650/2012). Tako je tovrstna procesna napaka storjena v postopku proti tožencu, ki ima običajno prebivališče bodisi v drugi državi članici bodisi v tretji državi, (praviloma) odpravljena že tekom postopka izdaje odločbe.¹⁰⁹

Nadalje se ista okoliščina preverja pri izdaji dokazila v zvezi z odločbo na področju premoženjskih razmerij med zakoncema (priloga I Izvedbene uredbe Komisije (EU) 2018/1935 z dne 7. decembra 2018 o pripravi obrazcev iz Uredbe Sveta (EU) 2016/1103 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju

¹⁰⁵ A. Dickinson, E. Lein, A. James *The Brussels I Regulation in Recast* (Oxford: Oxford University Press, 2015) 452.

¹⁰⁶ Ibid 452.

¹⁰⁷ UL Evropske unije, L 324/79 z dne 10. 12. 2007.

¹⁰⁸ A. Dickinson et al, št. 105 zgoraj, 459; in U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 910.

¹⁰⁹ Določba je v preučevanih uredbah razširjena glede na Uredbo 1215/2012 (28. člen), po kateri sodišče v postopku izdaje pravilnost vročitve preverja samo, če ima toženec, ki se ni spustil v postopek, prebivališče v drugi državi članici, ne pa tudi v tretji državi. Posledično je pridržek iz alineje b) prvega odstavka člena 45 Uredbe 1215/2012 predvidoma uporabljen pogostejše, kot v preučevanih uredbah, po katerih se učinkovitost vročitve v postopku izdaje preverja v večjem številu primerov (torej tudi v postopkih proti (neaktivnemu) tožencu, ki prebiva v tretji državi).

premoženjskih razmerij med zakoncema¹¹⁰), dokazila v zvezi z odločbo na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti (priloga I Izvedbene uredbe Komisije (EU) 2018/1990 z dne 11. decembra 2018 o pripravi obrazcev iz Uredbe Sveta (EU) 2016/1104 o izvajanju okrepljenega sodelovanja na področju pristojnosti, prava, ki se uporablja, ter priznavanja in izvrševanja odločb na področju premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti¹¹¹), oziroma dokazila o odločbi v dedni zadevi (priloga I Izvedbene uredbe Komisije (EU) št. 1329/2014 z dne 9. decembra 2014 o obrazcih iz Uredbe (EU) št. 650/2012 Evropskega parlamenta in Sveta o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju odločb in sprejemljivosti in izvrševanju javnih listin v dednih zadevah ter uvedbi evropskega potrdila o dedovanju¹¹²).

Kljub ugotovitvam sodišča, ki vodi oz. je vodilo postopek, da je tožena stranka pisanje o začetku postopka ali enakovredno pisanje prejela pravočasno, da bi lahko pripravila svojo obrambo, pa lahko sodišče v državi priznanja ob preverjanju toženčevega uveljavljanja pridržka, na podlagi istih dejstev pride do drugačnega zaključka.¹¹³

2. Tožena stranka se ni spustila v postopek

Aktivnost tožene stranke se glede na specifične okoliščine presoja v vsakem konkretnem postopku. Po stališčih v pravni teoriji se šteje, da se je toženec spustil v postopek, če je sam ali njegov odvetnik¹¹⁴ predstavil svoje stališče glede vsebine spora,¹¹⁵ ne pa tudi, če je toženec v postopku zgolj prerekal pristojnost sodišča ali pravilnost vročitve.¹¹⁶ Prav tako se šteje, da tožena stranka ni sodelovala v postopku, če jo je zastopal odvetnik (zaradi česar se je postopek štel za dvostranski), ki ga ni pooblastila stranka sama,¹¹⁷ ampak ji je bil postavljen s strani države in stranka z njim ni imela stikov.

3. Prvi document

Ko je govor o vročitvi prvega dokumenta v postopku, imamo praviloma v mislih vročitev tožbe, vendar lahko gre tudi za drug enakovreden dokument. Pomembno je, da se z njim tožencu zagotovi

¹¹⁰ UL EU, L 314 z dne 11. 12. 2018.

¹¹¹ UL EU, L 320, z dne 17. 12. 2018.

¹¹² UL EU, L 359/30 z dne 16. december 2014.

¹¹³ To posredno sledi iz odločbe SEU v zadevi C-619/10 *Trade Agency Ltd v Seramico Investments Ltd*, [2012] ECR 531, v kateri je sicer osrednje vprašanje, ali ima zaproseno sodišče pristojnost preverjati pravilnost informacij iz potrdila o sodni odločbi, priloženega sodbi. V točki 45 je zapisalo, da, v kolikor bi bil obseg pristojnosti preučitve, ki jo ima v fazi toženčevega spodbijanja razglasitve izvršljivosti na voljo sodišče zaprosene države članice, omejen iz razloga, ker je bilo predloženo potrdilo o sodni odločbi, bi 'to dejstvo odvzelo polni učinek nadzoru, ki ga mora opraviti to sodišče, in bi se s tem omejila uresničitev cilja zagotoviti spoštovanje pravice do obrambe, ki mu sledi navedena uredba in ki je naveden v njeni uvodni izjavi'. Smiselno SEU tudi v primeru 166/80 *Peter Klomps v Karl Michel*, [1981], ECR 01593.

¹¹⁴ SEU je štelo, da se je toženec spustil v postopek v primeru, ko se ni izrekel glede odškodnine, zahtevkov glede katere je bil pridružen kazenski zadevi, v kateri pa se je toženec branil preko odvetnika, ki ga je sam pooblastil (primer C-172/91 *Volker Sonntag v Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann and Stefan Waidmann*, [1993], ECR I-01963).

¹¹⁵ U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 908.

¹¹⁶ A. Dickinson et al., št. 105 zgoraj, 455; U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 909; U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 197; U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 159.

¹¹⁷ Tako SEU v primeru C-78/95 *Hendrikman in Feyen proti Magenta Druck & Verlag*, [1996] ECR I-04943. O tem tudi U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 197; U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 159.

osnovne informacije o zadevi, na podlagi katerih se mu omogoči razumevanje vsebine in podlage tožbe, ni pa nujno, da so zajeti tudi podatki o točni višini zahtevka in natančni razlogi tožnika.¹¹⁸

Preučevane uredbe dokument, ki se vroča tožencu, opredeljujejo funkcijsko – omogočati mu mora uveljavitev njegovih pravic preden je odločba izdana.¹¹⁹ Uveljavitev tega pridržka pa ni mogoča, če je pisanje o začetku postopka tožencu bilo vročeno pravilno, do napak pa je prišlo pri vročanju nadaljnjih pisanj v postopku. Pri tem je toženec namreč že bil seznanjen s postopkom in bi lahko sam aktivno poskrbel za svoje sodelovanje v njem.

4. Pravočasna vročitev opravljena na način, da bi tožena stranka lahko pripravila svojo obrambo

Preučevane uredbe ne določajo načina vročitve pisanja. Tako je upoštevana kakršnakoli vročitev, ki bi toženca seznanila s postopkom in mu omogočila odločitev, ali bo v postopku sodeloval.

Sodišče v državi priznanja preverja, ali je imel toženec v postopku dejansko dovolj časa, da pripravi obrambo. Relevanten je čas, ki mu je bil dan po vročitvi, in v katerem bi lahko učinkovito preprečil izdajo zamudne sodbe.¹²⁰ Pri tem se ne preverja, ali je vročanje, kot je bilo opravljeno, v skladu z nacionalnimi pravili o vročanju države izdaje odločbe ali države priznanja oz. ali je bilo po nacionalnem procesnem pravu (države izdaje ali države priznanja) tožencu dano dovolj časa za vložitev odgovora na tožbo ali za drugo procesno dejanje, s katerim se spusti v postopek. Tako lahko sodišče v državi priznanja ugotovi, da je vročitev tožencu omogočila učinkovito sodelovanje v postopku, četudi pri tem niso bila spoštovana pravila za vročitev niti države izdaje odločbe niti države priznanja.¹²¹ Prav tako velja nasprotno, tudi vročitev skladna z nacionalnimi procesnimi pravili lahko tožencu ne omogoča priprave obrambe, zaradi česar bo lahko uspešno uveljavljen pridržek iz alineje b).¹²² Razlog za zavrnitev priznanja je tako na primer pravilna in zakonita vročitev toženčevemu s strani sodišča postavljenemu zastopniku,¹²³ za katerega toženec, ki ga sodišče za potrebe vročitve ne more najti,¹²⁴ ne ve in nima z njim nobenih stikov.

¹¹⁸ U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 906; U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 199; U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 161.

¹¹⁹ SEU, C-474/93 *Hengst Import BV proti Anna Maria Campese*, [1995], ECR I-02113.

¹²⁰ SEU, C-166/80 *Peter Klomps proti Karl Michel*, [1981], ECR 01593.

¹²¹ Do priznanja odločbe pa ne more priti, če tožba oz. enakovredno pisanje tožencu sploh ni bilo vročeno, četudi je sicer vedel za obstoj postopka. Glej U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 199.

¹²² A. Dickinson et al., št. 105 zgoraj, 460; H. P. Pamboukis, št. 46 zgoraj, 461; U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 161. Gre predvsem za primere nadomestnih vročitev, pri katerih toženec nikoli ne izve za postopek, in ki jih sodišča v postopku priznanja praviloma presoajo precej strogo. Vendar je pri tem potrebno varovati tudi tožnika, ki je napravil vse, da bi toženca našel. SEU je v zadevi C-292/10 *G v Cornelius de Visser*, [2012], ECR 142, točki 55-56, v zvezi s tem poudarilo, da četudi so bili sprejeti vsi potrebni ukrepi, ki bi odsotnemu tožencu omogočili obrambo, tj. opravljene vse poizvedbe, ki jih zahtevata načeli skrbnosti in dobre vere, da bi se navedena tožena stranka našla, nadaljevanje postopka brez vednosti tožene stranke tako, da se opravi „vročitev z javno objavo“, omejuje njeno pravico do obrambe. Vendar pa je 'ta omejitev vendarle upravičena s pravico tožeče stranke do učinkovitega varstva, ker bi brez take vročitve ta pravica ostala mrtva črka na papirju'.

¹²³ M. Repas (ed.), V. Rijavec (ed.), št. 7 zgoraj, 276, kot primer za to izpostavlja vročanje po 82. členu slovenskega Zakona o pravnem postopku (UL RS, št. 73/07 z nadaljnjimi spremembami in dopolnitvami).

¹²⁴ Pri tem pomembno vlogo igra skrbnost, ki sta jo sodišče in tožnik izkazala pri iskanju toženca.

5. Tožena stranka možnosti izpodbijanja odločbe ni izkoristila

Namen pridržka iz alineje b) je tožencu *de facto* omogočiti obrambo v državi izdaje odločbe, zaradi česar je kot predpogoj za njegovo uporabo določena zahteva, da je toženec v postopku izdaje odločbe storjeno procesno napako v državi izdaje poskušal odpraviti.

Toženec mora procesne kršitve, ki so mu onemogočile sodelovanje v postopku, najprej izpodbijati v državi izdaje odločbe, če takšna možnost obstoji. Preučevane uredbe ne določajo katerega pravnega sredstva se mora toženec poslužiti, zaradi česar so zajete vse možnosti, ki jih ima za uveljavitev procesnih kršitev v državi izdaje odločbe. Zaprošeno sodišče v primeru toženčevega uveljavljanja pridržka tako najprej ugotavlja, ali je toženec možnost spodbijati odločbo po nacionalnih procesnih pravilih države izdaje odločbe *de facto* imel. Za potrebe tega mora biti toženec seznanjen z vsebino odločbe in mora imeti na voljo dovolj časa, da pravno sredstvo pripravi.¹²⁵ Nadalje mora zaprošeno sodišče ugotoviti, ali je toženec pravno sredstvo pravilno in pravočasno uveljavljal in tako poskrbel za svoje pravice. Postopek s pravnim sredstvom tako nadomesti pomanjkanje njegove obrambe v postopku izdaje odločbe. Če te možnosti ne izkoristi,¹²⁶ četudi bi postopek za izpodbijanje odločbe v državi izdaje lahko začel, priznanju odločbe pred zaprošenim sodiščem ne more nasprotovati z uveljavljanjem pridržka iz b) alineje.

Če je toženec tovrstno procesno kršitev v državi izdaje uveljavljal, pa ni uspel, jo lahko ponovno uveljavlja z nasprotovanjem priznanju odločbe v zaprošeni državi.

IV. Alineji C) in D) Nezdržljivost z drugo odločbo

Pridržka, ki preprečujeta priznanje po alinejah c) in d) členov 37 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 ter člena 40 Uredbe 650/2012 sta na pogled precej podobna. V njunem bistvu gre pri obeh za onemogočanje priznanja sodne odločbe po pravilih, ki jih za priznanje in razglasitev izvršljivosti določajo omenjene uredbe, zaradi njene nezdržljivosti z drugo – prednostno – odločbo. Pri obeh se prav tako zahteva, da sta v postopkih sodelovali isti strank (oz. njuna naslednika¹²⁷), pri čemer ni pomembno, da sta v obeh postopkih nastopali v istem položaju¹²⁸.

Obstoj nezdržljivih odločb (v teoriji) preprečujeta določbi o litispendenci (členi 17 Uredbe 2016/1103, Uredbe 2016/1104 in Uredbe 650/2012) in sorodnih pravnih (členi 18 Uredbe 2016/1103, Uredbe 2016/1104 in Uredbe 650/2012¹²⁹), ki onemogočata vodenje vzporednih postopkov o istem ali podobnem zahtevku. Vendar se v praksi lahko zgodi, da sodišča (iz različnih razlogov, na primer ker namenoma ne upoštevajo odprtega postopka v drugi državi ali ker zanj ne

¹²⁵ U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 917.

¹²⁶ Preučevane uredbe (kot tudi Uredba 44/2001 in Uredba 1215/2012) uporabljajo dikcijo 'razen v primeru, če tožena stranka ni začela postopka za izpodbijanje odločbe, čeprav je imela to možnost'. SEU je pojem 'imeti možnost' iz Uredbe 44/2001 razlagalo tako, da je 'toženec „imel možnost“ izpodbijati zamudno sodno odločbo, izrečeno proti njemu, le če je bil s pravočasno vročitvijo dejansko seznanjen z njeno vsebino, da se je lahko branil pred sodiščem države izvora'.

¹²⁷ U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 164.

¹²⁸ A. Dickinson et al., št. 105 zgoraj, 470.

¹²⁹ Členi 18 preučevanih uredb v tretjem odstavku določajo, da se za namene tega člena šteje, 'da so pravde sorodne, če so tako tesno povezane med seboj, da se zdita njihova skupna obravnava in odločanje o njih smiselna, da bi se s tem izognili nevarnosti nezdržljivih odločb, ki bi izhajale iz ločenih postopkov'.

vedo, ker ocenijo, da ne gre za isti ali sorodni zahtevek in podobno) ne postopajo po omenjenih pravilih, in pride v državi članici do predloga za priznanje oz. do priznanja nasprotujočih si odločb.¹³⁰ Do tega lahko pride tudi v primeru odločbe z nasprotujočimi si učinki izdane v tretji državi¹³¹ (alineja d), ali v primeru odločbe z nasprotujočimi si učinki, ki vsebinsko ne spada pod domet preučevanih uredb.¹³² V teh primerih se namreč pravila o litispendenci in sorodnih pravicah preučevanih treh uredb ne uporabljajo, zaradi česar obstoji večja možnost za izdajo odločb z nasprotujočimi si učinki.

Pri tem si lahko nasprotujejo akti, ki so v skladu s členom 3 vsake od preučevanih uredb, označeni kot »odločba«. Gre za 'vsako odločbo v zvezi s premoženjskimi razmerji med zakoncema, v zvezi s premoženjskopравnimi posledicami registrirane partnerske skupnosti, oziroma v dednih zadevah, ki jo izda sodišče države članice, ne glede na to, kako je odločba poimenovana, vključno s sklepom sodnega uradnika o odmeri stroškov sodnega postopka'.

Za uporabo pridrška iz alineje c) ali d) mora iti za *nasprotujoči si* odločbi. Glede tega, kdaj si odločbi nasprotujeta, je težko podati splošen odgovor. Potrebna je presoja učinkov odločb v vsakem konkretnem primeru. Tako je SEU odločilo, da si nasprotujeta odločbi, katerih pravne posledice so vzajemno izključujoče, pri čemer ni potrebno, da vsebujeta isti pravni problem.¹³³ Pri ugotavljanju nezdržljivosti prav tako niso relevantne okoliščine glede dopustnosti in samega postopka izdaje odločbe.¹³⁴ Primerjati je treba učinke obeh odločb, kar stori sodišče v državi priznanja, ko ugotavlja obstoj pridrška.

Pri tem mora, enako kot pri ostalih, toženec pridršek iz alineje c) oz. d) uveljavljati sam. Brez tega bo nezdržljivost odločb ostala neobravnavana in v isti državi članici bodo priznane odločbe z nasprotujočimi si učinki. Če je nezdržljivost odločb ugotovljena, pa je priznanje ene od njiju potrebno zavrniti.¹³⁵ V tem, katero odločbo se v takem primeru zavrne, se pridrška iz alineje c) in d) med seboj razlikujeta.

1. Alineja C)

V c) alineji členov 37 Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 ter člena 40 Uredbe 650/2012 je priznanje odrečeno odločbi, ki je nezdržljiva z odločbo, izdano v postopku med istima strankama v državi članici, v kateri se zahteva priznanje. Prednost ima tako odločba, izdana v državi članici, v kateri se zahteva priznanje, pri tem pa besedilo uredb ne predvideva, da bi morala biti »domača« odločba časovno zgodnejša kot »tuja«. Iz tega je mogoče sklepati, da ima »domača« odločba prednost četudi je bil postopek njene izdaje začel pozneje in/ali četudi je bila izdana pozneje kot »tuja«, katere priznanje se zavrne. Tako ima prednost odločba izdana v »domačem« postopku, ki bi moral biti zaradi litispendence prekinjen, sodišče pa bi se moralo izreči za nepristojno.

¹³⁰ U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 162, poudarja, da je nevarnost za izdajo odločb z nasprotujočim se učinkom še večja v okviru premoženjskih uredb, ki drugače kot dedna, omogočata tudi alternativne pristojnosti.

¹³¹ Za priznanje in izvršitev odločbe iz tretje države se ne bodo uporabljale določbe premoženjskih ali dedne uredbe, ampak se bo ob odsotnosti drugih pravil, uporabljala nacionalna pravila mednarodnega zasebnega prava.

¹³² U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 919, U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 201, U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 163.

¹³³ SEU v zadevi C-145/86 *Horst Ludwig Martin Hoffmann proti Adelheid Krieg*, [1988], ECR 00645, točka. 22.

¹³⁴ Primer C-80/00 *Italian Leather SpA proti WECO Polstermöbel GmbH & Co.*, [2002] ECR 342.

¹³⁵ Primer C-80/00 *Italian Leather SpA proti WECO Polstermöbel GmbH & Co.*, [2002] ECR 342.

Zastavi pa se vprašanje glede tovrstnega vpliva nezdružljive »domače« odločbe, če v trenutku priznanja in izvršitve tuje odločbe, »domača« še ni izdana. Tuja odločba je po pravilih katere od preučevanih uredb priznana avtomatsko, in zoper to pridržka po alineji c) zaradi neobstoja »domače« odločbe še ni mogoče uveljavljati. V pravni teoriji obstoji stališče, da v takih primerih »domača« odločba na učinkovanje tuje ne vpliva,¹³⁶ vendar je nasprotno mogoče razbrati iz odločbe SEU v zadevi Hoffman.¹³⁷ Iz te izhaja, da tuja odločba učinkuje v določeni državi članici, dokler oz. pod pogojem, da v njej pozneje ni izdana odločba z nasprotujočo vsebino. Če pa pride do obstoja »domače« odločbe, katere učinki nasprotujejo tuji, slednja v državi izdaje prve odločbe ne sme imeti nobenih učinkov.¹³⁸

Nadalje se postavi vprašanje, ali lahko oviro priznanju odločbe predstavlja tudi »domača«, tj. v državi priznanja izdana, odločba, ki v trenutku priznanja »tuje« odločbe še ni pravnomočna, ker je zoper njo še mogoče vložiti pravna sredstva¹³⁹ oz. zoper katero postopek s pravnim sredstvom še teče. S tem bo namreč lahko prišlo do spremembe »domače« odločbe, ki ne bo (več) predstavljala ovire za učinkovanje »tuje«. V pravni teoriji je mogoče najti stališča, da mora biti za uspešno uveljavljanje pridržka »domača« odločba že pravnomočna¹⁴⁰ oz. da se o upoštevanju tovrstne odločbe v konkretnem primeru odloči zaproseno sodišče samo.¹⁴¹

Za uporabo pridržka iz alineje c) je pomembno, da sta odločbi vsebinsko nasprotujoči, pri tem pa za razliko od pridržka iz alineje d) ni potrebno, da gre za ista zahtevka.

2. Alineja D)

V alineji d) je priznanje odrečeno odločbi, ki je nezdružljiva s predhodno odločbo, izdano v drugi državi članici ali v tretji državi glede istega zahtevka med istima strankama, pod pogojem, da predhodna odločba izpolnjuje pogoje za priznanje v državi članici, v kateri se zahteva priznanje. Za uporabo tega je potrebno, da se za odločbo, ki se ji odreka priznanje, uporabljajo določbe preučevanih uredb, to pa ni nujno za predhodno odločbo, ki v zaproseni državi članici izpolnjuje pogoje za priznanje po drugih pravilih. Tako lahko ima tovrsten prednostni položaj odločba izdana v tretji državi, ki ob odsotnosti drugih pravil (npr. morebitne bilateralne pogodbe o priznanju in izvršljivosti med državo članico izdaje in državo članice priznanja konkretne »tuje« odločbe) izpolnjuje pogoje za priznanje po pravilih mednarodnega zasebnega prava zaprosene države. Pri tem se kot tretja država ne obravnavajo le države, ki niso članice EU, ampak pri uporabi Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 tudi države članice EU, ki se niso priključile okrepljenemu sodelovanju.

¹³⁶ U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 926.

¹³⁷ Primer C-145/86 *Horst Ludwig Martin Hoffmann proti Adelheid Krieg*, [1988], ECR 00645, točka 18.

¹³⁸ V zvezi s tem se pojavijo vprašanja, kako in kdaj pride do upoštevanja pridržka iz alineje c). Stranka je namreč glede ugovora, v katerem bi pridržek lahko uveljavljala, v skladu z 49. členoma Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/11041, ter 50. členom Uredbe 650/2012 časovno omejena, zaradi neobstoja domače sodne odločbe pa v roku tega ne bo mogla uveljavljati. Za vprašanja glede časovnega učinka pridržka iz alineje c) glej A. Dickinson et al, št. 105 zgoraj, 471.

¹³⁹ U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 164.

¹⁴⁰ U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 201.

¹⁴¹ U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 920.

Prednost se tako, drugače kot v pridržku iz alineje c), daje zgodnejši odločbi, ne glede na to v kateri državi je bila izdana, in ne glede na to po katerih pravilih bo priznana oz. razglašena za izvršljivo. Bistveno je le, da v državi članici, v kateri se zahteva priznanje poznejše odločbe, izpolnjuje pogoje za priznanje. Pri tem je pomemben način določitve zgodnejše odločbe, pri čemer pomembno vlogo igra način priznanja odločb glede na državo njene izdaje. Kot možni rešitvi pri določanju tega časovnega trenutka se ponujata trenutek izdaje odločbe in trenutek priznanja tuje odločbe v zaprošeni državi.¹⁴²

Pri tem je za uporabo pridržka pomembno še, da gre pri obeh odločbah za isti oz. enak zahtevek, ter da sta, enako kot v pridržku iz alineje c), v postopkih izdaje odločbe nastopali isti stranki.

V. Spoštovanje temeljnih pravic in načel

Uredba 2016/1103 in Uredba 2016/1104, ki sta zadnji evropski uredbi na širšem področju družinskega prava vsebujeta novost, ki je poprejšnje Uredba 650/2012, Uredba 44/2001, Uredba 1215/2012, Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000¹⁴³ (t.i. Uredba Bruselj II bis), in Uredba Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživitinskih zadevah,¹⁴⁴ ne vsebujejo. Gre za določbo, da sodišča in drugi pristojni organi držav članic člena 37 obeh uredb, ki naštevata razloge za zavrnitev priznanja, uporabljajo ob spoštovanju temeljnih pravic in načel, priznanih v Listini Evropske unije o temeljnih pravicah¹⁴⁵ (v nadaljevanju »Listina«),¹⁴⁶ zlasti tistih iz člena 21. Slednji določa načelo prepovedi diskriminacije in spominja na podobno načelo v členih 18 in 19 Pogodbe o delovanju Evropske unije¹⁴⁷ (v nadaljevanju »PDEU«) in v členu 14 Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljevanju »EKČP«).¹⁴⁸

Prvi odstavek člena 21 Listine se glasi: '*1. Prepovedana je vsakršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnjenja, pripadnosti narodnosti manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.*'

¹⁴² Podrobneje glej U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 165, U. Bergquist et al., št. 72 zgoraj, 203, U. Magnus et al., št. 85 zgoraj, 927, in A. Dickinson et al, št. 105 zgoraj, 473.

¹⁴³ UL Evropske unije, L 338 z dne 23. decembra 2003.

¹⁴⁴ UL Evropske unije, L 7/1 z dne 10. januar 2009.

¹⁴⁵ UL Evropske unije, C 83/389 z dne 30. marec 2010.

¹⁴⁶ Spoštovanje temeljnih pravic in upoštevanje načel, priznanih z Listino, pri uporabi obeh Uredb na splošno določata tudi uvodna določba 73 Uredbe 2016/1103 in uvodna določba 71 Uredbe 2016/1104.

¹⁴⁷ UL Evropske unije, C 326 z dne 26. oktober 2012. 19 PDEU se glasi: '1. Brez poseganja v druge določbe Pogodb in v mejah pristojnosti Unije po Pogodbah lahko Svet po posebnem zakonodajnem postopku in po odobritvi Evropskega parlamenta soglasno sprejme ustrezne ukrepe za boj proti diskriminaciji na podlagi spola, rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti. 2. Z odstopanjem od odstavka 1, Evropski parlament in Svet lahko po rednem zakonodajnem postopku sprejmeta temeljna načela za spodbujevalne ukrepe Unije, ki so namenjeni podpori delovanja držav članic, pri čemer je izključena kakršna koli harmonizacija zakonov in drugih predpisov držav članic, zato da bi prispevali k doseganju ciljev iz odstavka 1.'

¹⁴⁸ EKČP je dostopna na <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts&c=> (11. 5. 2020). Člen 14 se glasi: 'Uživanje pravic in svoboščin, določenih s to Konvencijo, je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine'.

V okviru prvega odstavka Listina določa širok nabor okoliščin, po katerih je prepovedana diskriminacija, pri čemer iz angleške različice Listine izhaja, da je njihovo naštevanje le eksemplifikatorno.¹⁴⁹ Med njimi je v praksi najpogostejše uporabljena prepoved neenakega obravnavanja na podlagi spola, ki je hkrati tudi najstarejši razlog, na podlagi katerega je bila prepovedana diskriminacija,¹⁵⁰ glede na področje urejanja Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 pa bodo v okviru njenega člena 38 gotovo aktualni tudi diskriminacija na podlagi religije in na podlagi spolne usmerjenosti.

Drugi odstavek člena 21 Listine se glasi: '*Brez poseganja v posebne določbe Pogodb je na njenem področju uporabe prepovedana vsakršna diskriminacija na podlagi državljanstva.*'

Drugi odstavek 21. člena Listine ločeno od ostalih okoliščin, ki so podlaga za razlikovanje, in ki so skupaj našteje v prvem odstavku, prepoveduje diskriminacijo na podlagi nacionalnosti.¹⁵¹ Slednji ima tako posebno težo, in je glede na cilj prostega pretoka ljudi logično tudi eno osrednjih načel evropskih pogodb.¹⁵² Vendar glede na vsebino področij premoženjskopравnih posledic registriranih partnerskih skupnosti in premoženjskih razmerij med zakoncema pri uporabi Uredbe 2016/1103 in Uredbe 2016/1104 ni pričakovati primerov diskriminacije na podlagi nacionalnosti. Pri tem pa prepoved diskriminacije na podlagi nacionalnosti ščiti državljane vseh držav članice EU, in ne le državljane tistih držav članic, ki sodelujejo pri okrepljenem sodelovanju, v okviru katerega sta bili konkretni uredbi sprejeti.¹⁵³

Kot to določata Uredba 2016/1103 in Uredba 2016/1104 se morajo načela nediskriminacije držati sodišča in drugi pristojni organi, ko odločajo o obstoju razlogov za zavrnitev priznanja. Pri presoji obstoja tovrstnih okoliščin je s tem implicitno določena ozka razlaga pridržkov.¹⁵⁴ Čeprav člena 38 predvidevata uporabo Listine ter še posebej načela prepovedi diskriminacije ob presoji vseh razlogov, ki nasprotujejo priznanju tuje odločbe, ima to zaradi večje vsebinske konkretiziranosti ostalih še posebej pomembno vlogo pri preverbi pridržka javnega reda. To izhaja tudi iz uvodnih določb vseh treh preučevanih Uredb.

Kot omenjeno se na Listino izrecno sklicujeta le Uredba 2016/1103 in Uredba 2016/1104, kljub temu pa je mogoče omembo prepovedi diskriminacije najti tudi v Uredbi 650/2012. Vse tri namreč v uvodnih določbah sodiščem in drugim pristojnim organom prepovedujejo s sklicevanjem na javni

¹⁴⁹ Angleška različica besedila pred začetkom naštevanja okoliščin uporablja besedno zvezo 'such as'.

¹⁵⁰ Glej npr. Konvencijo Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk z dne 18. decembra 1979, ki so jo ratificirale tudi vse države članice Evropske unije.

¹⁵¹ U. Bergquist et al., št. 3 zgoraj, 170. opozarja, da Listina le na splošno prepoveduje diskriminacijo na podlagi nacionalnosti, in se pri tem ne omejuje le na državljane držav članic EU. Vendar je iz sodne prakse SEU mogoče razbrati, da v zaščito pred diskriminacijo na podlagi nacionalnosti niso zajeti tudi državljani tretjih držav.

¹⁵² Člen 18 PDEU se glasi: '1. Kjer se uporabljata Pogodbi in brez poseganja v njune posebne določbe, je prepovedana vsakršna diskriminacija glede na državljanstvo. 2. Evropski parlament in Svet lahko po rednem zakonodajnem postopku sprejmeta predpise, s katerimi prepovevata takšno diskriminacijo.' Drugače EKČP nacionalnosti sicer ne določa v naboru okoliščin, na podlagi katerih prepoveduje diskriminacijo, vendar je po praksi SEU mednje šteta tudi nacionalnost. Glej npr. ESČP primere Gaygusuz proti Avstriji, št.17371/90; Koua Poirrez proti Franciji, št. 40892/98; ter Andrejeva proti Latviji, št. 55707/00.

¹⁵³ U. Bergquist et. al., št. 3 zgoraj, 170.

¹⁵⁴ F. Dougan, 'Nova evropska pravila o pristojnosti, pravu, ki se uporablja ter priznavanju in izvrševanju odločb na področju premoženjskih razmerij mednarodnih parov', v A. Galič ur., J. Kramberger Škerl ur., *Liber amicorum Dragica Wedam Lukič* (Ljubljana: Pravna fakulteta, 2019), 245.

red zavrniti priznanje, sprejetje ali izvršitev odločbe, javne listine ali sodne poravnave, izdane v drugih državi članici, kadar bi bilo to v nasprotju z Listino, zlasti z njenim členom 21 o načelu nediskriminacije.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Uvodna določba 54 Uredbe 2016/1103, uvodna določba 53 Uredbe 2016/1104 in uvodna določba 58 Uredbe 650/2012.

LITERATURA IN SODNA PRAKSA

- G.G. Aizpurua, *Una proposta dottrinale di riforma del sistema successorio nel Codice civile spagnolo*, v S. Scola in drugi ur., *Casi controversi in materia di diritto delle successioni, Del II, Esperienze straniere* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019);
- B. Akkermans, *The principle of numerus clausus in European Property law* (Antwerp-Oxford: Intersentia, 2008);
- J.G. Almeida, 'Breves considerações sobre o conceito de Estado-Membro nos regulamentos em matéria de regimes matrimoniais e de efeitos patrimoniais das parcerias registadas' *Revista do Centro de Estudos Judiciários* (2016);
- J.I. Alonso Pérez, *Studio giuridico canonico della convivenza non matrimoniale: unioni civili, convivenze registrate, unioni di fatto* (Rim: Aracne 2012);
- A. Alpini, *Diritto italo-europeo e principi identificativi* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2018);
- S. Álvarez González, '¿Matrimonio entre personas del mismo sexo para toda la ue? A propósito de las conclusiones del Abogado General en el Asunto Coman' *La Ley Unión Europea* (2018);
- J.A. Amaral, *Direito da Família e das Sucessões* (Almedina, Coimbra, 2018);
- F. Angelini, *Ordine pubblico e integrazione costituzionale europea. I principi fondamentali nelle relazioni interordinamentali* (Padova: Dipartimento di diritto dell'economia dell'Università degli studi di Roma La Sapienza, Cedam, 2007);
- S. Atrey, 'Illuminating the CJEU's Blind Spot of Intersectional Discrimination in Parris v Trinity College Dublin' *Industrial Law Journal* (2018);
- L. Augytė-Kamarauskienė, *Paveldėjimo Teisė. Vėl studija 'Versus'* (Vilnius: 2018);
- T. Auletta, 'Autonomia privata e comunione fra coniugi' *La Nuova Giurisprudenza Civile Commentata* (2012);
- C. Azcárraga Monzonís, *Sucesiones Internacionales. Determinación de la norma aplicable* (Španija: Tirant lo Blanch, 2008);
- R. Baratta, 'Riconoscimento dello stato personale e familiare straniero: una prospettiva basata sui diritti' *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* (2016);
- V.S. Bariatti in I. Viarengo, 'I rapporti patrimoniali tra coniugi nel diritto internazionale privato comunitario' *Rivista diritto internazionale privato e processuale* (2007);
- J. Basedow, 'Escape clauses', v J. Basedow in drugi ur., *Encyclopedia of Private International Law*, vol. 1, (Cheltenham, Northampton: Edward Elgar, 2017);
- I.F. Baxter, 'Recognition of Status in Family Law. A Proposal for Simplification' *Canadian Bar Review* (1961);
- P. Beaumont in drugi ur., *Cross-Border Litigation in Europe* (Hart 2017);
- A.C. Belío, 'Claves del futuro Reglamento europeo sobre Regímenes Económicos Matrimoniales: entrada en vigor y ámbitos de aplicación' *Diario La Ley* (2018);
- G.A. Benacchio in F. Casucci, *Temi e Istituti di Diritto Privato dell'Unione Europea*, (Torino: Giappichelli, 2017);
- C. Benanti, 'Il certificato successorio europeo: ragioni, disciplina e conseguenze della sua applicazione nell'ordinamento italiano' *La nuova giurisprudenza civile commentata* (2014);

- M.T. Bendito Cañizares, 'Comienza la apuesta europea por la armonización en las sucesiones transfronterizas' *España Revista Crítica de Derecho Inmobiliario* (2015);
- U. Bergquist in drugi, *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property* (Oxford University Press, 2019);
- G. Biagioni, 'Alcuni caratteri generali del *forum necessitatis* nello spazio giuridico europeo' *Cuadernos de derecho transnacional* (2012) dostopen na <https://e-revistas.uc3m.es/index.php/CDT/article/view/1462>;
- G. Biagioni, 'Unioni same-sex e diritto internazionale privato: il nuovo quadro normativo dopo il d.lgs. n. 7/2017' *Rivista di diritto internazionale* (2017);
- C.M. Bianca, 'Certificato successorio europeo: il notaio quale autorità di rilascio' *Vita notarile* (2015);
- K. Boele-Woelki, 'Private International Law Aspects of Registered Partnerships and Other Forms of Non-Marital Cohabitation in Europe Conflict of Laws' *Louisiana Law Review* (2000);
- K. Boele-Woelki in drugi, *Principles of European Family Law Regarding Property Relations Between Spouses* (Cambridge - Antwerpen – Portland: Intersentia, 2013);
- K. Boele-Woelki in drugi, *Family Law and Culture in Europe* (Cambridge-Antwerpen-Portland: Intersentia, 2014);
- M. Bogdan, *Svenske internationell privat- och processrätt* (Stockholm:Norstedts Juridik, 2008);
- V. Bonanno, 'Patrimonial regimes and de facto cohabitation in European and Italian law', v J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F.G. Viterbo ur., *Case studies and best practices analysis to enhance EU family and succession law. Working paper* (Camerino: Quaderni degli Annali della facoltà giuridica dell'Università di Camerino, 2019);
- A. Bonomi, *Le droit des successions en Europe: Actes du colloque de Lausanne du 21 février 2003* (Ženeva: Librairie Droz 2003);
- A. Bonomi, 'Successions internationales: conflits de lois et des juridictions' *Recueil des cours* (2010);
- A. Bonomi in P. Wautelet, *Il regolamento europeo sulle successioni* (Milano: Giuffrè, 2015);
- A. Bonomi in P. Wautelet, *Le droit européen des successions* (Luksemburg: Bruylant, 2016);
- A. Bonomi, 'Succession' *Encyclopedia of Private International Law* (Cheltenham: Edward Elgar, 2017);
- J.C. Brady, *Succession Law in Ireland* (Bloomsbury Professional, 1995);
- P. Bříza in drugi, *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*, Private International Law Act: Commentary (Plzep: C. H. Beck, 2014);
- M. Broberg, 'The Registered Partnership for Same-sex Couples in Denmark' *Child and Family Law Quarterly* (1996);
- M. Brosch, *Rechtswahl und Gerichtsstandsvereinbarung im internationalen Familien- und Erbrecht der EU* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2019);
- P. Bruno, 'I Regolamenti UE n. 1103/16 e n. 1104/16 sui regimi di famiglia: struttura, ambito di applicazione, competenza giurisdizionale, riconoscimento ed esecuzione delle decisioni', dostopen na www.distretto.torino.giustizia.it;
- P. Bruno, *Le controversie familiari nell'Unione Europea. Regole, fattispecie, risposte* (Milano: Giuffrè, 2018);
- P. Bruno, 'I Regolamenti europei sui regimi patrimoniali dei coniugi e delle unioni registrate. Commento ai Regolamenti (UE) 24 giugno 2016, nn. 1103 e 1104 applicabili dal 29 gennaio 2019' (Milano: Giuffrè, 2019);
- D. Bureau in H. Watt, *Droit international privé* (Pariz: PUF, 2007);

- R. Cafari Panico, 'Forum necessitatis. Judicial Discretion in the Exercise of Jurisdiction', v F. Pocar in drugi, *Recasting Brussels I* (Padova, 2012);
- E. Calò, 'Variazioni sulla *professio iuris* nei regimi patrimoniali delle famiglie' *Rivista del Notariato* (2017);
- A.L. Calvo Caravaca in J. Carrascosa González, *Derecho Internacional Privado* (Granada, Comares, 2018);
- A.L. Calvo Caravaca in drugi, *The EU Succession Regulation: A Commentary* (Cambridge: Cambridge University Press, 2016);
- A. Campanini, 'Famiglia o famiglie nel terzo millennio, v Alternativas' *Cuadernos de Trabajo Social* (2004);
- C. Campiglio, 'Legge di diritto internazionale privato e regolamenti europei: tecniche di integrazione' *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* (2018);
- G. Capozzi, *Successioni e donazioni* (Milano: Giuffrè, 2015);
- J. Carrascosa González, 'Reglamento sucesorio europeo y residencia habitual del causante' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2016);
- P. Carrión García De Parada, 'Nuevos reglamentos europeos sobre regímenes matrimoniales y sobre efectos patrimoniales de las uniones registradas' *Revista El Notario del Siglo XXI* (2019);
- M.J. Cazorla González, 'Ley aplicable al régimen económico matrimonial después de la disolución del matrimonio tras la entrada en vigor del Reglamento UE 2016/1104' *International Journal of Doctrine and Jurisprudence* (2019);
- G. Chiappetta, 'La «semplificazione» della crisi familiare: dall'autorità all'autonomia', v P. Perlingieri in S. Giova ur., *Comunioni di vita e familiari tra libertà, sussidiarietà e inderogabilità*, (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019);
- G. Christandl, 'La recente riforma del diritto delle successioni in Austria: principi normativi e problemi' *Rivista di diritto civile* (2017);
- A. Ciatti, 'La successione dello Stato', v R. Calvo in G. Perlingieri ur., *Diritto delle successioni e delle donazioni* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2013);
- A. Ciatti Càimi, 'La tutela degli acquirenti di beni ereditari e il certificato successorio europeo', v XI *Convegno Nazionale Sisdic - Libertà di disporre e pianificazione ereditaria* (Neapelj: Edizione Scientifiche Italiane, 2017);
- N. Cipriani 'Rapporti patrimoniali tra coniugi, norme di conflitto e variabilità della legge applicabile' *Rassegna di diritto civile* (2019);
- R. Clerici, 'Alcune considerazioni sull'eventuale ampliamento del ruolo della residenza abituale nel sistema italiano di diritto internazionale privato', v C. Campiglio ur., *Un nuovo diritto internazionale privato* (Milano: Cedam, 2019);
- G.V. Colonna, 'Il Regolamento europeo sui regimi patrimoniali tra coniugi' *Notariato* (2019);
- C. Consolo, 'Profili processuali del Reg. UE 650/2012 sulle successioni transnazionali: il coordinamento tra le giurisdizioni' *Rivista di diritto processuale civile* (2018);
- E. Cooke in drugi, *Community of property A regime for England and Wales* (London: The Nuffield Foundation/Policy Press, 2006);
- P. Corder in M. G. Cubeddu Wiedemann, *I decreti attuativi sulle unioni civili* (Milano: Wolters Kluwers, 2017);

- M. Császár, 'A házassági vagyoni szerződés nemzetközi magánjogi vonatkozásai – jogesetelemzés', in Széchenyi István Egyetem in drugi ur., *Az európai jog és a nemzetközi magánjog aktuális kérdései* (Győr, 2016);
- Z. Csehi, 'The Law of Succession in Hungary', v M. Anderson in drugi ur., *The Law of Succession: Testamentary Freedom: European Perspectives* (CSIC Press, 2011);
- M.G. Cubeddu, *The Optional Matrimonial Property Regime. The Franco-German Community of Accrued Gains* (Cambridge: Intersentia, 2014);
- M. Czeplak, 'Would We Like to Have a European Code of Private International Law?' *European Review of Private Law* (2010);
- E. Dagilyte, 'The Promised Land of Milk and Honey? From EU Citizens to Third-Country Nationals after Brexit', v S. Mantu in drugi ur., *EU Citizenship and Free Movement Rights* (Leiden: Brill Academic Publishers, 2020);
- D. Damascelli, *Diritto internazionale privato delle successioni a causa di morte* (Milano: Giuffrè, 2012);
- D. Damascelli, 'Brevi note sull'efficacia probatoria del certificato successorio europeo riguardante la successione di un soggetto coniugato o legato da unione non matrimoniale' *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* (2017);
- D. Damascelli, 'La legge applicabile ai rapporti patrimoniali tra coniugi, uniti civilmente e conviventi di fatto nel diritto internazionale privato italiano ed europeo' *Rivista di diritto internazionale* (2017);
- D. Damascelli, 'Applicable law, jurisdiction, and recognition of decision in matters relating to property regimes of spouses and partners in European and Italian private International law' *Trust & Trustees* (2019);
- D. Damascelli, 'Le nuove famiglie nella dimensione internazionale', v A. Albanese, *Le nuove famiglie: unioni civili, convivenze, famiglie ricostruite* (Pisa: Pacini Giuridica, 2019);
- M. Darmanin, 'Gender equality in Malta: a Southern European perspective' *Scottish Affairs* (2006);
- A. Davì, 'Introduction', v A.L. Calvo Caravaca in drugi ur., *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016);
- F. Deana, 'Cross-border continuity of family status and public policy concerns in the European Union' *Diritto Pubblico Comparato ed Europeo* (2019);
- G. Debernardi, *Le règlement européen sur les successions et nouvelles perspectives pour les systèmes juridiques nationaux* (Université Côte d'Azur, 2017);
- J. De Boer in drugi, 'Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven' (Marriage, registered partnership and unmarried cohabitation) (Deventer: Wolters Kluwer 2016);
- P. De Cesari, *Autonomia della volontà e legge regolatrice delle successioni* (Padova: Giuffrè, 2001);
- S. De Simone, 'Taxonomical Table Related to Models of Couple in the European Union', v R. Garetto ur., Report on Collecting Data. Methodological and Taxonomical Analysis (Torino: PSEFS/IgiTo, 2019);
- N. Dethloff, *Familienrecht* (München: Beck, 2018);
- A. Dickinson in drugi, *The Brussels I Regulation in Recast* (Oxford: Oxford University Press, 2015) ;
- I. Dikovska, 'Can a Choice-of-Court Agreement Included in a Marriage Contract Meet the Requirements of both EU Succession and Matrimonial Property Regulations?' *Croatian Yearbook of European Law and Policy* (2019);

- R. Di Meo, 'Il diritto europeo e il divorzio privato islamico' *Il Foro italiano* (2018);
- J. Dolžan in C. Rudolf, 'Uredba o dedovanju v teoriji in praksi' *Pravosodni bilten* (2017);
- P. Domínguez Lozano, 'Las uniones de personas del mismo sexo: las opciones de regulación y sus implicaciones jurídicas' *Derecho privado y Constitución* (2006);
- P. Donati, *Manuale di sociologia della famiglia* (Bari: Laterza, 2006);
- F. Dougan, 'Matrimonial property and succession - The interplay of the matrimonial property regimes regulation and succession regulation', v J. Kramberger Škerl in drugi ur., *Case studies and best practices analysis to enhance EU family and succession law. Working paper*, in *Quaderni degli Annali della facoltà giuridica dell'Università di Camerino* (Camerino: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019);
- F. Dougan, 'Nova evropska pravila o pristoynosti, pravu, ki se uporablja ter priznavanju in izvrševanju odločb na področju premoženjskih razmerij mednarodnih parov', v J. Kramberger Škerl in A. Galič ur., *Liber amicorum Dragica Wedam Lukić* (Faculty of Law, University of Ljubljana, 2019);
- C. Draghici, 'Equal Marriage, Unequal Civil Partnership: A Bizarre Case of Discrimination in Europe' *Child and Family Law Quarterly* (2017);
- G. Droz, 'Les nouvelles règles de conflits françaises en matière de régimes matrimoniaux' *Revue critique de droit international privé* (1992);
- T. Dumont in H. Hooyberghs, 'Reform of Belgian inheritance law: a summary of the main changes' *Trusts & Trustees* (2017);
- B. Dutoit, *Perspectives comparatives sur la succession ab intestat*, v A. Bonomi ur., *Le droit des successions en Europe* (Actes du colloque de Lausanne du 21 février 2003), Genève (2003);
- A. Dutta, *The European Certificate of Succession: A New European Instrument between Procedural and Substantive Law*, IJPL (2015);
- A. Dutta, 'Das neue internationale Güterrecht der Europäischen Union - ein Abriss der europäischen Güterrechtsverordnungen' *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht* 1976 (2016);
- A. Dutta, 'Beyond Husband and Wife - New Couple Regimes and the European Property Regulations', v P. Šarcevid in drugi, *Yearbook of Private International Law*. Volume XIX - 2017/2018 (Köln: Otto Schmidt, 2018);
- C.A. Emilianides, *Family and Succession Law in Cyprus* (Haag: Kluwer Law International, 2019);
- C.A. Emilianides in S.L. Shaelou, *Private International Law in Cyprus* (Haag: Kluwer, 2015);
- M.I. Espiñeira Soto, 'Regímenes económicos matrimoniales y efectos patrimoniales de las uniones registradas con repercusiones transfronterizas' *El Notario del Siglo XXI* (2020);
- P. Fava, *Successioni e donazioni* (Milano: Giuffrè, 2017);
- H. Fenwick in A. Hayward 'Rejecting asymmetry of access to formal relationship statuses for same and different-sex couples at Strasbourg and domestically' *European human rights law review* (2017);
- J.J. Forner Delagua, 'Jurisprudencia española y comunitaria de Derecho Internacional Privado' *Revista española de Derecho Internacional* (1998);
- P. Franzina, 'Article 84- Entry into Force The EU Succession Regulation-A Commentary', A. L. Calvo Caravaca in drugi ur., *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016);
- T. Franzmann in Th. Schwerin, v R. Geimer, R. Schütze ur., *Europäische Erbrechtsverordnung* (München: C.H. Beck, 2016);

- A. Fuchs, 'The new EU Succession Regulation in a nutshell', *ERA Forum* (2015);
- A. Fuchs in K. Boele Woelki, *Legal recognition of same sex couples in Europe* (Intersentia, Antwerpen, 2003);
- Á Fuglinszky, 'Hungarian law and practice of civil partnerships with special regard to same-sex couples' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2017);
- S. Fulli-Lemaire, 'Legal Recognition of Same-Sex Relationships in Central Europe: Steady Progress', v K. Boele-Woelki in A. Fuchs ur., *Same-Sex Relationships and Beyond: Gender Matters in the EU* (Antwerpen: Intersentia, 2017);
- A. Fusaro, *Tendenze del diritto privato in prospettiva comparatistica* (Torino: Giappichelli, 2017);
- A. Fusaro, 'Linee evolutive del diritto successorio europeo' *Giustiziacivile.com* (2014);
- L. Gaarb in J. Wood, *International Succession* (Oxford: Oxford University Press, 2010);
- C. Galea Borg, *International Succession*, v L. Garb in J. Wood ur., (Oxford, 2015);
- R. Garetto, *Civil Partnerships: the EU Framework for Cross-Border Couples and the Recent Legislative Reform in the UK* (SWS International Scientific Conference on Social Sciences, Conference Proceedings, 2019);
- R. Garetto, 'Opposite-sex registered partnerships and recognition issues', v J. Kramberger Škerl, L. Ruggeri in F.G. Viterbo ur., *Case Studies and best practices analysis to enhance EU family and succession law. Working paper* (Camerino: *Quaderni degli Annali della facoltà giuridica dell'Università di Camerino*, 2019);
- R. Garetto, 'The Impact of Multicultural Issues on the Notion of «Family Member»' *Zbornik Znanstvenih Razprav* (2019);
- M.P. Gasperini, 'Jurisdiction and Efficiency in Protection of Matrimonial Property Rights' *Zbornik Znanstvenih Razprav, Letnik LXXIX* (2019);
- H. Gaudemet-Tallon, 'Les règles de compétence judiciaire dans le règlement européen sur les successions', v G. Khairallah in M. Revillard ur., *Droit européen des successions internationales: Le règlement du 4 juillet 2012* (Pariz: Defrénois 2013);
- N. Gavella in V. Belaj, *Nasljedno pravo*, Narodne novine (Zagreb, 2008);
- S. Georgios, 'Cyprus Family Jurisdiction Ratione Personae and Ratione Materiae' *Review of Family Law* (2011);
- A. Goettel, *Podatkowoprawne skutki zawarcia i ustania małżeostwa* (Varšava: Wolters Kluwer, 2016);
- C. Gonzales Beilfuss in drugi, *Principles of European family law regarding property, maintenance and succession rights of couples in de facto unions* (Cambridge: Intersentia, 2019);
- A. Grammaticaki-Alexiou, *The Law of Succession*, v K. Kerameus in G. Kozyris ur., *Introduction to Greek Law*, (Kluwer Law International, 2008);
- C. Grieco, 'The role of party autonomy under the regulations on matrimonial property regimes and property consequences of registered partnerships. Some remarks on the coordination between the legal regime established by the new regulations and other relevant instruments of European Private International Law' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2018);
- U. Grušić in drugi, *Cheshire, North & Fawcett Private International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2017);

- H.R. Hahlo, 'A Note on Deferred Community of Gains: The Theory and the Practice', McGill Law Journal, dostopen na <https://lawjournal.mcgill.ca/wp-content/uploads/pdf/2351473-hahlo.pdf>;
- L. Hallik, 'Lahutatud abikaasa ülalpidamine Eestis. Võrdlus Euroopa perekonnaõiguse printsiipidega abielu lahutamise ja lahutatud abikaasa ülalpidamise kohta' *Juridica* (2006);
- C. Hamilton in A. Perry, *Family Law in Europe* (Butterworths, 2002);
- F. Hartwich, *Związki partnerskie* (Varšava 2011);
- A. Heyward, *The Future of Registered Partnerships – Family recognition Beyond Marriage?* (Cambridge: Intersentia, 2017);
- A. Hayward, 'Relationships between adults: Marriage, Civil Partnerships, and Cohabitation', v R. Lamont ur., *Family Law* (Oxford: Oxford University Press, 2018);
- A. Hayward, 'Equal Civil Partnerships, Discrimination and the Indulgence of Time: R (on the application of Steinfeld and Keidan) v Secretary of State for International Development' *Modern Law Review* (2019).
- J. von Hein, 'Renvoi in European Private International Law', v S. Leible ur., *General Principles of European Private International Law* (Wolters Kluwer, 2016);
- D. Hliez, *La réforme du divorce et de l'autorité parentale* (Luksemburg: Legitech, 2019);
- J.A. Hoogs, 'Divorce without Marriage: Establishing a Uniform Dissolution Procedure for Domestic Partners through a Comparative Analysis of European and American Domestic Partner Laws' *Hastings Law Journal* (2002);
- T. Hoško in B. Bolonja, 'Europska potvrda o nasljeđivanju - pravna priroda i učinci' *Hrvatska pravna revija* (2018);
- J.L. Iglesias Buhigues, *Sucesiones internacionales. Comentarios al Reglamento (UE) 650/2012* (Valencija: Tirant Lo Blanch, 2015);
- L. Irinescu, 'Principles of the family law versus civil partnership: From tradition to modernism' *Romanian Rev. Priv. L.* 186 (2018);
- T. Ivanc in S. Kraljić, 'European Certificate of Succession - was There a Need for a European Intervention' *Annals Fac. L.U. Zenica* (2016);
- T. Ivanc in drugi, *Mednarodno zasebno pravo Evropske unije* (Ljubljana: Uradni list, 2018);
- K. Jaadla in M. Torga, 'Välisriigis sõlmitud samasooliste abielu ja kooselu tunnustamine Eestis' *Juridica* (2013);
- M. Jänterä-Jareborg, 'Swedish National Report', answers to Question 14, Question 18 and Question 23, v K. Boele-Woelki in drugi ur., *European Family Law in Action, Grounds for Divorce*, (Oxford: Intersentia, 2003);
- N. Joubert, 'La dernière pierre (provisoire?) à l'édifice du droit international privé européen en matière familiale. Les règlements du 24 juin 2016 sur les régimes matrimoniaux et les effets patrimoniaux des partenariats enregistrés' *Revue critique de droit int. privé* (2017);
- I.A. Juarez, 'Acuerdos prematrimoniales: Ley aplicable y Derecho comparado' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2015);
- F. Kerschner in K. Sagerer-Foric, *Familienrecht* (Verlag Österreich, 2013);
- T. Konstantinos, *The right to marry and found a family, especially under the law of Cyprus, Melanges Offerts a Polys Modinos* (Pariz, 1968);

- R. Košir Skračič in L.J. Vodopija Čengid, *Europska potvrda o nasljeđivanju*, (Javni bilježnik), dostopen na http://www.hjk.hr/Portals/0/CasopisJB/JB%2044_final.pdf;
- D. Krajcar, *Primjer primjene EU Uredbe o nasljeđivanju*, *Javni bilježnik* (2018), dostopen na http://www.hjk.hr/Portals/0/CasopisJB/JB%2044_final.pdf;
- J. Kramberger Škerl, 'Evropeizacija javnega reda v mednarodnem zasebnem pravu', *Europeization of public policy in private international law*, *Pravni letopis* (2008);
- J. Kramberger Škerl in A. Vlahek, *Property and Trust Law in Slovenia* (Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2016);
- J. Kramberger Škerl, *The recognition and enforcement of foreign judgments in Slovenia, National law and the Brussels I (recast) regulation*, 20 *Yearbook of Private International Law* (2018/2019);
- B. Kresse in drugi, *The EU Succession Regulation. A Commentary* (Cambridge: Cambridge University Press, 2016);
- T. Kruger, *Habitual Residence: The Factors that Courts Consider*, v P. Beaumont in drugi ur., *Cross-Border Litigation in Europe* (Oxford in Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017) ;
- I. Kull, 'Reform of Contract Law in Estonia: Influences of Harmonisation of European' *Juridica international* XIV (2008);
- I. Kunda, 'Novi međunarodnoprivatnopravni okvir imovine bračnih i registriranih partnera u Europskoj uniji: polje primjene i nadležnost' *Hrvatska pravna revija* (2019);
- P. Lagarde, 'Le certificat successoral européen dans l'ordre juridique français' *Contratto e impresa/Europa* (2015);
- P. Lagarde, 'Règlements 2016/1103 et 1104 du 24 juin 2016 sur les régimes matrimoniaux et sur le régime patrimonial des partenariats enregistrés' *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* (2016);
- P. Lagarde, 'Applicable Law: Articles 20-35', v U. Bergquist in drugi ur., *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property* (Oxford: Oxford University Press, 2019);
- M. La Manna, 'The echr grand chamber's judgment in the nai't-liman case: an unnecessary clarification of the reach of forum necessitatis jurisdiction?' *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* (2019);
- R. Lamont 'Habitual Residence and Brussels II-bis: Developing Concepts for European Private International Family Law' *Journal of Private International Law* (2007);
- L. Lenti, 'Prime note a margine del caso Oliari c. Italia' *Nuova Giurisprudenza Civile Commentata* (2015);
- Y. Lequette, 'Le droit international privé de la famille à l'épreuve des conventions internationales', in *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*, (Haya: Martinus Nijhoff Publishers, 1995);
- U. Liin, 'Pärandi üleminek pärijale: vastuvõtusüsteem versus loobumissüsteem' *Juridica* (2003);
- A. Limante in I. Kunda, 'Jurisdiction in Parental Responsibility Matters', v C. Honorati ur., *Jurisdiction in Matrimonial Matters, Parental Responsibility and International Abduction* (Torino in Berlin: Giappichelli in Peter Lang, 2017);
- A. López Azcona, 'La Europeización del derecho civil: crónica de un proyecto inconcluso' *Actualidad Jurídica Iberoamericana* (2018);
- U. Magnus in P. Mankowski ur., *Brussels Ibis Regulation* (Köln: O. Schmidt, 2016);

- E. Malagoli, 'Separazione e divorzio: il Regolamento UE 1259/2010 del 20 dicembre 2010, per una cooperazione rafforzata nel settore della legge applicabile' *Contratto e impresa/Europa* (2011);
- F. Mancini, 'Regimi patrimoniali della famiglia e prospettive di innovazione' *Rassegna di diritto civile* (2014);
- C.A. Marcoz, 'Il Regolamento (UE) 650/2012: la determinazione della "residenza" e altri problemi', in *Eredità internazionali: italiani con beni all'estero e stranieri con beni in Italia*, (Milano: Consiglio Notarile, 2014);
- D. Marín Consarnau, 'Las "uniones registradas" en España como beneficiarias del derecho de la UE A propósito de la Directiva 2004/38/CE y del Reglamento (UE) 2016/1104 - Spanish "registered partnerships" as beneficiaries of EU law according to the Directive 2004/38 (EC) and the Regulation (EU) 2016/1104' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2017);
- S. Marino, 'Nuovi criteri interpretativi per la determinazione della giurisdizione in materia di responsabilità genitoriale: la nozione di residenza abituale dei minori in una recente sentenza della Corte di giustizia CE' *Rivista di diritto processuale* (2010);
- S. Marino, 'Strengthening the European Civil Judicial Cooperation: The Patrimonial Effects of Family Relationships' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2017);
- F. Marongiu Buonaiuti, 'Article 5, Article 6 and Article 10', v A.L. Calvo Caravaca in drugi ur., *The EU Succession Regulation: A Commentary*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2016);
- C. Martínez de Aguirre Aldaz, 'Perspectivas sobre el «matrimonio» entre personas del mismo sexo', v C. Martínez de Aguirre Aldaz in P. de Pablo Contreras ur., *Constitución, derecho al matrimonio y uniones entre personas del mismo sexo* (Madrid: Rialp, 2007);
- D. Martiny, 'Die Kommissionsvorschläge für das internationale Ehegüterrecht sowie für das internationale Güterrecht eingetragener Partnerschaften', *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* (2011);
- M. Medina Ortega, 'The European Certificate of Succession' *Anuario Español de Derecho Internacional Privado* (2011);
- M. Mellone, 'La nozione di residenza abituale e la sua interpretazione nelle norme di conflitto comunitarie' *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* (2010);
- H. Molnár, 'The Law of Succession in the New Hungarian Civil Code', v A. Menyhárd in E. Veress ur., *New Civil Codes in Hungary and Romania*, (Springer International Publishing, 2017);
- F. Mosconi in C. Campiglio, 'Richiami interni alla legge di diritto internazionale privato e regolamenti comunitari: il caso dei divorzi esteri' *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* (2017);
- H. Mota, *Os efeitos patrimoniais do casamento em Direito Internacional Privado: em especial, o regime matrimonial primário* (Coimbra: Coimbra Editora, 2012);
- H. Mota, 'La protección de terceros en el Reglamento (UE) 2016/1103' (Protection of Third Parties in the Regulation (UE) 1103/2016)' *Anuario Español De Derecho Internacional Privado* (2018);
- R. M. Moura Ramos, *Os efeitos patrimoniais do casamento e das parcerias registadas no Direito Internacional Privado da União Europeia* (Boletim da Faculdade de Direito: Universidade de Coimbra, 2017);
- I. Murer, 'Exclusion of registered partners from adoption rights found to be discriminatory' *Vienna Journal on International Constitutional Law* (2015);
- J. Nestor, *Introduction to Irish Family Law* (Dublin: Gill & Macmillan, 2011);

- L. Nielsen, 'Study on matrimonial property regimes and the property of unmarried couples in private international law and international law' *National Report Denmark, Juridiske Fakultete, Kobenhavens Universitet* (2003);
- G. Nikolaidis, Article 1: Scope, in H. Pamboukis ur., *EU Succession Regulation no 650/2012: A Commentary* (Beck, Hart in Nomos, 2017);
- R. Nobles in D. Schiff, *Law, Society and Community: Socio-Legal Essays in Honour of Roger Cotterrell* (London: Routledge, 2016);
- G. Noto La Diega, 'The European approach to recognising, downgrading, and erasing same-sex marriage celebrated abroad', v F. Hamilton in G. Noto La Diega ur., *Same-Sex Relationships, Law and Social Change* (Oxon-New York: Routledge, 2020);
- C. Nourissat in M. Revillard, 'Règlements européens du 24 juin 2016 sur les régimes matrimoniaux et les effets patrimoniaux des partenariats enregistrés' *Issu de Defrénois Lextenso* (2016);
- G. Oberto, 'La comunione legale nei suoi profili di diritto comparato, internazionale ed europeo' *Diritto di famiglia e delle persone* (2008);
- G. Oberto, 'I rapporti patrimoniali nelle unioni civili e nelle convivenze di fatto', v M. Blasi in drugi ur., *La nuova regolamentazione delle unioni civili e delle convivenze - legge 20 maggio 2016, št. 76* (Torino: Giappichelli, 2016);
- A. Oliva Izquierdo in drugi, *Los regímenes económicos matrimoniales del mundo* (Madrid: Centro de Estudios, Colegio de Registradores de la Propiedad y Mercantil de España, 2017);
- L. Olivero, 'Unioni civili e presunta licenza d'infedeltà' *Rivista Trimestrale di Diritto e Procedura Civile* (2017);
- F. Padovini, *Il certificato successorio europeo*, in Liber amicorum per Dieter Henrich, II, Torino (2012);
- F. Padovini, 'La revisione del codice civile: semplificazione ereditaria e certificato successorio', civilistiitaliani.eu/images/notizie/atti_convegno_giugno_2019/Padovini_convegno_giugno_2019.pdf; na:
- H. Pamboukis, *EU Succession Regulation no 650/2012 - A Commentary* (Nomiki Bibliothiki, C.H. Beck Hart, 2017);
- G. Panopoulos, 'Proposition de Règlement du Conseil relatif à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions en matière de régimes matrimoniaux. Reconnaissance, Force Exécutoire Et Exécution Full Faith And Credit, Comment et en quoi?' [dostopen na https://www.hiifl.gr/wp-content/uploads/03_Panopoulos.pdf](https://www.hiifl.gr/wp-content/uploads/03_Panopoulos.pdf) 39-47 (2013);
- F. Parente, 'I modelli familiari dopo la legge sulle unioni civili e sulle convivenze di fatto' *Rassegna di diritto civile* (2017);
- S. Patti, 'I rapporti patrimoniali tra coniugi. Modelli europei a confronto', v G. Ferrando ur., *Il nuovo diritto di famiglia* (Bologna: Zanichelli, 2008);
- M. Pauknerová in drugi, *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*, Private International Law Act: Commentary (Praga: Wolters Kluwer, 2013);
- B. Pavelková, *Slovakia (Family and succession law)*, Alphen aan den Rijn (Kluwer Law International, 2014);
- P. Pavličić, *Numerus clausus* (Zagreb: Mozaik knjiga, 1998);
- P. Peiteado Mariscal, 'Competencia internacional por conexión en materia de régimen económico matrimonial y de efectos patrimoniales de uniones registradas. Relación entre los Reglamentos UE 2201/2003, 650/2012, 1103/2016 Y 1104/2016' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2017);

- R. Pena Pires in drugi, *Emigração Portuguesa. Relatório Estatístico Observatório da Emigração e Rede Migra*, CIES-IUL, ISCTE-IUL, (Lizbona, 2017);
- L. Penasa, 'Gli accordi sulla giurisdizione a favore dei giudici di Stati terzi nel Regolamento Bruxelles I-bis' *Rivista di diritto processuale* (2020);
- F. Pereira Coelho, *Direito das Sucessões* (Coimbra, 1992);
- A.M. Pérez Vallejo, 'Notas sobre la comunidad de bienes: reglas básicas y algunas cuestiones litigiosas' *Revista: Derecho PUCP* (2018);
- A.M. Pérez Vallejo in M.J. Cazorla González, 'National report on the collected data (Spain)', v L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler ur., *Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Data*, (Hrvadka: Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019);
- G. Perlingieri, 'Interferenze tra unione civile e matrimonio. Pluralismo e unitarietà dei valori' *Rassegna di diritto civile* (2018);
- G. Perlingieri in G. Zarra, *Ordine pubblico interno e internazionale tra caso concreto e sistema ordinamentale* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019);
- P. Perlingieri, *Il diritto civile nella legalità costituzionale* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2006);
- P. Perlingieri, *Leale collaborazione tra Corte costituzionale e Corti europee. Per un unitario sistema ordinamentale* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2008);
- P. Perlingieri, 'Individualismo e personalismo nella Carta europea', v G. Vettori ur., *Carta europea e diritti dei privati*, (Padova: Cedam, 2002);
- P. Perlingieri, 'Applicazione e controllo nell'interpretazione giuridica' *Rivista di diritto civile* (2010);
- P. Perlingieri, 'Diritto comunitario e identità nazionali' *Rassegna di diritto civile* (2011);
- P. Perlingieri, 'Il rispetto dell'identità nazionale nel sistema italo-europeo' *Il Foro napoletano* (2014);
- P. Perlingieri, 'Legal principles and value' *The Italian Law Journal* (2017);
- H. Peroz, 'Le nouveau règlement européen sur les régimes matrimoniaux' *La Semaine Juridique Notariale et immobilière* (2016);
- H. Pérez in E. Fongaro, *Droit international privé patrimonial de la famille* (Pariz: LexisNexis, 2017);
- T. Pertot, Devolution of inheritance in Europe: the role of (European and national) certificates of succession, in Best practices in European family and succession law (collection of abstracts) dostopen na www.euro-family.eu/documenti/eventi/best_practices_ljubljana.pdf;
- M. Pfeiffer, 'Choice of Law in International Family and Succession Law' *The Lawyer Quarterly* (2012);
- M. Pfeiffer, *Dědický statut - právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry* (Praga: Wolters Kluwer, 2017);
- J.D. Pinheiro, *O Direito da Família Contemporâneo* (Lizbona: AAFDL Editora, 2016);
- W. Pintens, 'Reformen im belgischen Personen, Familien und Erbrecht 2017-18' *FamRZ* (2018);
- N. Pogorelčnik Vogrinc, 'Mednarodna pristojnost v sporih glede premoženjskih razmerij med zakoncema' *Podjetje in delo* (2020);
- S. Poulter, 'The Definition of Marriage in English Law' *Modern Law Review* (1979);
- F. Prosperi, *La famiglia non fondata sul matrimonio* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 1980);
- E. Quadri, 'Matrimonio, unione civile, convivenze' *Nuova giurisprudenza civile commentata* (2020);
- P. Quinzá Redondo, 'Armonización y unificación del régimen económico matrimonial en la Unión Europea: nuevos desafíos y oportunidades' *Revista chilena de derecho* (2016);

- P. Quinzá Redondo in J. Gray, 'La (des) coordinación entre la propuesta de reglamento de régimen económico matrimonial y los reglamentos en materia de divorcio y sucesiones' *Anuario español de derecho internacional privado* (2013).
- L. Rademacher, 'Changing the past: retroactive choice of law and the protection of third parties in the european regulations on patrimonial consequences of marriages and registered partnerships' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2018);
- K. Raffai, 'The New Hungarian Private International Law Act - a Wind of Change' *Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies* (2017);
- T. Ratkovid, 'Private International Law Aspects of Succession - The Croatian Experience' *Analiz Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici* (2014);
- K. Reid in drugi, *Comparative Succession Law: Volume I: Testamentary Formalities* (Oxford: OUP, 2011);
- K. Reid in drugi, *Intestate Succession in Historical and Comparative Perspective*, v K. Reid in drugi ur., *Comparative Succession Law: Volume II: Intestate Succession*, (Oxford:2015);
- B. Reinhartz in drugi, *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property*, (Oxford: Oxford University Press, 2019);
- A. Rentsch, *Der gewöhnliche Aufenthalt im System des Europäischen Kollisionsrechts*, (Tübingen: Mohr Siebeck, 2017);
- M. Requejo Isidro, 'La coordinación de la competencia judicial internacional en el Derecho procesal europeo de la familia (sucesiones y régimen económico matrimonial y de las uniones registradas', v A. Domínguez Luelmo in M.P. García Rubio ur., *Estudios de Derecho de sucesiones, Liber Amicorum T.F. Torres García* (Madrid: La Ley, 2014);
- M. Revillard, 'Les changements de régimes matrimoniaux dans l'ordre international', v *Travaux du Comité Français de Droit international privé*, 1995-1998, (Pariz: A. Pedone, 2000);
- C. Rimini, 'Art. 1, 24° comma', v A. Scialoja in G. Branca ur., *Commentario al Codice Civile* (Bologna-Rim: Zanichelli, 2020);
- I. Riva, *Certificato successorio europeo* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane: 2017);
- M. Rizzuti, 'Ordine pubblico costituzionale e rapporti familiari: i casi della poligamia e del ripudio Constitutional Public Policy and Family Relationships: Polygamy and Repudiation as Case Studies' *Actualidad Jurídica Iberoamericana* (2019);
- A. Rodríguez Benot, 'Los efectos patrimoniales de los matrimonios y de las uniones registradas en la Unión Europea' *Cuadernos de Derecho Transnacional* (2019);
- M. Rodrigues Canotilho, 'La igualdad de género en el derecho constitucional europeo' *Revista de derecho constitucional europeo* (2012);
- J. Rodríguez Rodrigo, *Relaciones económicas de los matrimonios y uniones registradas, antes y después de los Reglamentos (UE) 2016/1103 y 2016/1104* (Valencijs: Tirant lo Blanch, 2019);
- P. Rogerson, 'Habitual residence: the new domicile?' *Int'l & Comp. L.Q.* (2000);
- E.D. Rothblum, 'Same-Sex Marriage and Legalized Relationships: I Do, or Do I?' *Journal of GLBT Family Studies* (2005);
- C. Rudolf, 'European Property Regimes Regulations - Choice of Law and the Applicable Law in the Absence of Choice by the Parties' *LeXonomica* (2019);
- C. Rudolf, v A. Deixler-Hübner in M. Schauer ur., *EuErbVO Kommentar zur Eu-Erbrechtsverordnung* (Manz, 2015);

- L. Ruggeri in S. Winkler, 'Neka pitanja o imovinskim odnosima bračnih drugova u hrvatskom i talijanskom obiteljskom pravu' 40 (Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2019);
- L. Ruggeri, 'Brexit and new European framework in family property regimes' *6th SWS International Scientific Conference on Social Sciences. Conference Proceedings* (2019);
- L. Ruggeri, I. Kunda in S. Winkler ur., *Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Data*, (Reka: Univerza Reka, Pravna fakulteta, 2019), dostopen na https://www.euro-family.eu/documenti/news/psefs_e_book_compressed.pdf;
- L. Ruggeri, 'I Regolamenti europei sui regimi patrimoniali e il loro impatto sui profili personali e patrimoniali delle coppie cross-border', v S. Landini ur., (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2020 v tisku);
- V. Russo, *Le vicende estintive della comunione legale* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2004);
- G. Sagatys, 'The Concept of Family in Lithuanian Law' *Jurisprudence*, dostopen na <https://www.mruni.eu/upload/iblock/2ee/11sagatys.pdf>;
- A. Sanders, 'Marriage, Same-Sex Partnership, and the German Constitution' *German Law Journal* (2012);
- C. Saraceno, *Mutamenti della famiglia e politiche sociali in Italia* (Bologna: Il Mulino 2003);
- P. Šarčević in I. Kunda, 'Property Rights in the Family Law', v P. Šarčević in drugi ur., *Family Law in Croatia*, (Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2017);
- F. Sbordone, 'Discrezionalità e tradizioni costituzionali (ordine pubblico, margine di apprezzamento, ponderazione tra valori, comparazione tra principi)', v Aa.Vv. ur., *L'incidenza del diritto internazionale sul diritto civile* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 201);
- J.M. Scherpe, *The Present and Future of European Family Law* (Cheltenham UK in Northampton MA, USA: Edward Elgar, 2016);
- J.M. Scherpe in A. Hayward, *The Future of Registered Partnerships* (Cambridge/Amberes: Intersentia, 2017);
- J.M. Scherpe, 'Quo Vadis, Civil Partnership' *Victoria U. Wellington Law Review* (2015);
- J.M. Scherpe, 'Rapporti Patrimoniali tra Coniugi e Convenzioni Prematrimoniali nel Common Law - Alcuni Suggerimenti Pratici' *Rivista Diritto Civile* (2017);
- F. Schockweiler, *Les conflits de lois et les conflits de jurisdictions en droit international privé luxembourgeois* (Luksemburg: P. Bauler, 1997);
- D. Schwab in drugi, 'Family and Succession Law in Germany' *International Encyclopaedia for Family and Succession Law*, (Kluwer Law Intl, 2017);
- H. Schweitzer, *Fachwal unter Numerus - clausus - Bedingungen* (Köln, 1981);
- S. Scola in drugi, *Casi controversi in materia di diritto delle successioni, Volume II, Esperienze straniere* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019);
- M. Serrano-Fernández, 'Una propuesta de regulación de una ley estatal de parejas de hecho' *Anuario de derecho civil* (2008);
- M. Sevindik, 'Le choix de la loi applicable' *Conseil Supérieur du Notariat* (2018);
- L. Sitizia, *Pari dignità e discriminazione* (Neapelj: Jovene, 2011);
- E. Skowrońska-Bocian, *Prawo spadkowe* (Varšava, 2018);
- B. Smith, 'Intersectional Discrimination and Substantive Equality: a Comparative and Theoretical Perspective' *The Equal Rights Review* (2016);

- T. Smoczyński *Prawo rodzinne i opiekuńcze* (Varšava: C.H. Beck, 2018);
- M. Soto Mota, 'El Reglamento (UE) 2016/1104 sobre régimen patrimonial de las parejas registradas: algunas cuestiones controvertidas de su puesta en funcionamiento en el sistema español de Derecho internacional privado' *Revista electrónica de estudios internacionales* (2018);
- M. C. Sottomayor, *Regulação do exercício das responsabilidades parentais nos casos de divórcio* (Coimbra, Almedina, 2011);
- D. Stamatiadis in drugi, *EU Succession Regulation no 650/2012*, (Nomiki Bibliothiki, C.H.Beck, Hart, Nomos, 2017);
- W.N. Stephens, *The Family In Cross-Cultural Perspective* (New York: Holt, Rinehart in Winston, 1982);
- N. Suri, *Elhatárolási kérdések a brüsszel ii. Rendelet és az európai öröklési rendelet körében* (Pázmány Law Working Papers, 2018);
- J. Svoboda in O. Klička, *Dědické právo v praxi. 1. vydání* (Praga: Nakladatelství C.H. Beck, 2014);
- O. Szeibert-Erdős, 'Same-sex partners in Hungary Cohabitation and registered partnership' *Utrecht Law Review* (2008);
- M. Tescaro, 'La successione dello Stato nel diritto italiano tra modello pubblicistico di stampo francese, modello privatistico di stampo tedesco e loro temperamento nell'art. 33 del regolamento UE n. 650 del 2012', v Scola Sara in Tescaro Mauro ur., *Casi controversi in materia di diritto delle successioni*, Del I, Esperienze italiane (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2019);
- I. Tjaša, *Vpliv evropske uredbe o dedovanju na slovensko dedno pravo – nič novega ali leži kaj pod površino?* (Pravna praksa, 2014);
- S. Tonolo, 'La tutela internazionale del diritto fondamentale alle relazioni interpersonali e l'introduzione nell'ordinamento italiano degli istituti delle unioni civili', in R. Di Biase in drugi ur., *Diritto, economia e società. In ricordo di Luisa Cusina* (Trst: Edizioni Università di Trieste, 2018);
- L. Tria, 'Il divieto di discriminazione tra Corte di Strasburgo e Corti interne' *Osservatorio sul rispetto dei diritti fondamentali in Europa* (2015);
- A. Tryfonidou, 'Another failed opportunity for the effective protection of LGB rights under EU law: Dr. David L. Parris v. Trinity College Dublin and others' *EU Law Analysis* (2016);
- A. Tryfonidou, 'The legal position of LGBT persons and same-sex couples in Cyprus' *The Cyprus Review* (2017);
- Tuulikki Mikkola, 'The Risks and Opportunities of Foreign Connections in Marriages: the Proprietary Rights of Spouses', v B. Atkin ur., *The International Survey of Family Law* (Jordan Publishing, 2008);
- A. Valongo, 'Lo scioglimento della comunione legale nelle recenti leggi in materia di diritto di famiglia' *La Nuova Giurisprudenza Civile Commentata* (2018);
- J.L. Van Boxstael in E. Goossens, 'Brève introduction au certificat successoral européen' *Revue du notariat belge* (2017);
- H. Van Loon, 'The Hague Conference on Private International Law' *Hague Justice Journal* (2007);
- C. Vaquero López, 'Cuestiones prácticas sobre el sistema de Derecho internacional privado europeo en materia de disolución del vínculo matrimonial' *La Ley Derecho de Familia: Revista jurídica sobre familia y menores*, (2018);
- L. Vékás, *The codification of private law in Hungary in historical perspective*, dostopen na https://www.ajk.elte.hu/file/Annales_2010_04_Vekas.pdf ;

- M.C. Venuti, 'La regolamentazione delle unioni civili tra persone dello stesso sesso e delle convivenze in Italia' *Politica del diritto* (2016);
- I. Viarengo, 'Effetti patrimoniali delle unioni civili transfrontaliere: la nuova disciplina europea' *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* (2018);
- Viganotti 'La notion de "résidence habituelle" de l'enfant selon la CJUE' *Gazette du Palais* (2018);
- H. Viggo Godsk Pedersen in I. Lund-Andersen, *Family and Succession Law in Denmark*, (Wolters Kluwer, 2016);
- M. Vinaixa Miquel, 'La autonomía de la voluntad en los recientes reglamentos UE en materia de regímenes económico matrimoniales (2016/1103) y efectos patrimoniales de las uniones registradas (2016/1104) El orden público interno, europeo e internacional civil, Acto en homenaje a la Dra. Núria Bouza Vidal' *InDret* (2017);
- F. Vismara, 'Legge applicabile in mancanza di scelta e clausola di eccezione nel regolamento (UE) n. 2016/1103 in materia di regimi patrimoniali tra i coniugi' *Rivista di diritto Internazionale privato e processuale* (2017);
- F.G. Viterbo, 'Mutamento dell'identità sessuale e di genere e ricadute nella sfera privata e familiare della persona', and F. Dell'Anna Misurale ur., 'Nuove sfide del diritto di famiglia. Il ruolo dell'interprete', in *Quaderni di «Diritto delle successioni e della famiglia»* (Neapelj: Edizioni Scientifiche Italiane, 2018);
- P. Vlas, 'The EEC Convention on jurisdiction and judgments. Article 1: Definition of rights in property arising out of a matrimonial relationship' *Netherlands International Law Review* (1999);
- B. Völcsy, *A házassági vagyoni jogi szerződés és a fedezetelvonó szerződés kapcsolata* (Családi Jog, 2018);
- V. Vooglaid, 'Kohtulik aktivism abielu mõiste moonutamisel. Kommentaar Tallinna Ringkonnakohtu 24. novembri 2016. a otsusele asjas Ats Joorits vs. Harju Maavalitsus (3-15-2355)' *Juridica* (2018);
- M. Weller, 'Zur Abgrenzung von ehelichem Güterrecht und Unterhaltsrecht im EuGVÜ' *Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts* (1999);
- P. Widmann, 'Competenza giurisdizionale e competenza territoriale interna in materia di controversie successorie. L'incidenza del reg. UE n. 650/2012' *Rivista di diritto processuale* (2018);
- M.M. Winkler, 'Same-Sex Marriage and Italian Exceptionalism' *Vienna Journal on International Constitutional Law* (2018);
- S. Winkler, 'Il diritto di famiglia', v G.A. Benacchio in F. Casucci ur., *Temi e Istituti di Diritto Privato dell'Unione Europea*, (Torino: Giappichelli, 2017);
- R. L. Xavier, 'A garantia institucional do casamento, o legislador democrático e o Tribunal Constitucional: Cui custodiet ipsos custodes?', v *Estudos de homenagem ao Prof. Doutor Jorge Miranda, Direito Constitucional e Justiça Constitucional* (Lizbona: Faculdade de Direito da Universidade de Lisboa, 2012);
- M. Zalucki, 'Impact on the EU Succession Regulation on Statutory Inheritance' *Comparative Law Review* (2017);
- K. Zīle, *Mantojuma pieremšanas un atraidīšanas jidziens un nozīme mantojuma tiesībās* (Latvijas Universitātes 2017);
- M. Zilinsky, 'Erkenning en tenuitvoerlegging onder de Europese Verordening huwelijksvermogensstelsels en de Europese Verordening partnerschapsvermogens' *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie* (2018);

A. Zoppini, 'Le successioni in diritto comparato', in R. Sacco ur., *Trattato di diritto comparato* (Torino: Utet, 2002);

M. Župan, Načelo najbliže veze u hrvatskom i europskom međunarodnom privatnom ugovornom pravu (Reka: Pravni fakultet u Rijeci, 2006);

K. Zupančič in V. Žnidaršič Skubic, *Dedno Pravo* (Ljubljana: Uradni list, 2009).

SODNA PRAKSA

Sodišče Evropske unije

SEU, sodba z dne 6. marca 1980, C-120/79, *de Cavel*, EU:C:1980:70;

SEU, sodba z dne 16. junija 1981, C-166/80, *Peter Klomps proti Karl Michel*, EU:C:1981:137;

SEU, sodba z dne 4. marca 1982, C-38/81, *Effer Spa proti Hans-Joachim Kantner*, EU:C:1982:79;

SEU, sodba z dne 4. februarja 1988, C-145/86, *Horst Ludwig Martin Hoffmann proti Adelheid Krieg*, EU:C:1988:61;

SEU, sodba z dne 10. marca 1992, C-214/89, *Powell Duffryn plc proti Wolfgang Petereit*, EU:C:1992:115;

SEU, sodba z dne 21. aprila 1993, C-172/91, *Volker Sonntag proti Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann in Stefan Waidmann*, EU:C:1993:144;

SEU, sodba z dne 14. februarja 1995, C-279/93, *Finanzamt Köln-Alstadt proti Schumacker*, EU:C:1995:31;

SEU, sodba z dne 13. julija 1995, C-474/93, *Hengst Import BV proti Anna Maria Campese*, EU:C:1995:243;

SEU, sodba z dne 11. avgusta 1995, C-432/93, *Sisro*, EU:C:1995:262;

SEU, sodba z dne 10. oktobra 1996, C-78/95, *Hendrikman in Feyen proti Magenta Druck & Verlag*, EU:C:1996:380;

SEU, sodba z dne 27. februarja 1997, C-220/95, *Antonius van den Boogaard proti Paula Laumen*, EU:C:1997:91;

SEU, sodba z dne 27. februarja 1997, C-220/95, *Van den Boogaard proti Paula Laumen*, EU:C:1997:91;

SEU, sodba z dne 14. septembra 1999, C-391/97, *Gschwind proti Finanzamt Aachen-Außenstadt*;

SEU, sodba z dne 20. novembra 2000, C-268/99, *Aldona Malgorzata Jany in drugi proti Staatssecretaris van Justitie*, EU:C:2001:616;

SEU, sodba z dne 9. novembra 2000, C-387/98, *Coreck Maritime GmbH proti Handelsveem B.V.*, EU:C:2000:606;

SEU, sodba z dne 28. marca 2000, C-7/98, *Dieter Krombach proti André Bamberski*, EU:C:2000:164;

SEU, sodba z dne 16. maja 2000, C-87/99, *Patrik Zurstrassen proti Administration des contributions directes*, EU:C:2000:251;

SEU, sodba z dne 12. junija 2003, C-112/00, *Eugen Schmidberger Internationale Transport Planzüge proti Republik Österreich*, EU:C:2003:333;

SEU, sodba z dne 2. oktobra 2003, C-148/02, *Carlos Garcia Avello proti Belgiji*, EU:C:2003:539;

SEU, sodba z dne 9. decembra 2003, C-116/02, *Erich Gasser GmbH proti MISAT Srl*, EU:C:2003:657;

SEU, sodba z dne 14. oktobra 2004, C-36/02, *Omega Spielhallen-und Automatenaufstellungs-GmbH proti Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn*, EU:C:2004:614;

SEU, sodba z dne 27. junija 2006, C-271/00, *Gemeente Steenberghe proti Baten*, EU:C:2002:656;

SEU, sodba z dne 27. novembra 2007, C-435/06, *Korkein ballinto-oikeus*, EU:C:2007:714;

SEU, sodba z dne 29. novembra 2007, C-68/07, *Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lopez Lizaso*, EU:C:2007:740;

SEU, sodba z dne 25. julija 2008, C-127/08, *Metock in drugi proti Minister for Justice, Equality and Law Reform*, EU:C:2008:449;

SEU, sodba z dne 23. aprila 2009, C-544/07, *Uwe Rüffler proti Dyrektor Izby Skarbowej we Wrocławiu Ośrodek Zamieszony w Wałbrzychu*, EU:C:2009:258;

SEU, sodba z dne 16. julija 2009, C-189/08, *Zuid-Chemie BV proti Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*, EU:C:2009:475;

SEU, sodba z dne 16. julija 2009, C-168/08, *Laszlo Hadadi (Hadady) proti Csilla Marta Mesko, épouse Hadadi (Hadady)*, EU:C:2009:474;

SEU, sodba z dne 2. aprila 2009, C-523/07 *A*, EU:C:2009:225;

SEU, sodba z dne 28. aprila 2009, C-420/07, *Meletis Apostolides proti David Charles Orams in Linda Elizabeth Orams*, EU:C:2009:271;

SEU, sodba z dne 20. maja 2010, C-111/09, *Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group proti Michal Bilas*, EU:C:2010:290;

SEU, sodba z dne 22. decembra 2010, C-497/10, PPU, *Mervredi proti Chaffe*, EU:C:2010:829;

SEU, sodba z dne 25. oktobra 2011, C-509/09 in C-161/10, *eDate Advertising*, EU:C:2011:685;

SEU, sodba z dne 15. novembra 2012, C-456/11, *Gothaer Allgemeine Versicherung*, EU:C:2012:719;

SEU, sodba z dne 6. septembra 2012, C-619/10, *Trade Agency Ltd proti Seramico Investments Ltd*, EU:C:2012:531;

SEU, sodba z dne 15. marca 2012, C-292/10, *G proti Cornelius de Visser*, EU:C:2012:142;

SEU, sodba z dne 7. februarja 2013, C-543/10, *Refcomp Refcomp SpA proti Axa Corporate Solutions Assurance SA*, EU:C:2013:62;

SEU, sodba z dne 19. septembra 2013, C-251/12, *van Buggenhout, van de Mierop*, EU:C:2013:566;

SEU, sodba z dne 27. februarja 2014, C-1/13, *Cartier parfums-lunettes, A.C. assurances*, EU:C:2014:109;

SEU, sodba z dne 21. maja 2015, C-322/14, *Jaouad El Majdoub proti CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH*, EU:C:2015:334;

SEU, sodba z dne 21. maja 2015, C-322/14, *Jaouad El Majdoub proti Cars on The Web. Deutschland GmbH*, EU:C:2015:334;

SEU, sodba z dne 21. oktobra 2015, C-215/15, *Vasilka Ivanova Gogova proti Ilia Dimitrov Iliev*, EU:C:2015:710;

SEU, sodba z dne 17. marca 2016, C-175/15, *Taser International Inc. proti SC Gate 4 Business SRL, Cristian Mircea Anastasiu*, EU:C:2016:176;

SEU, sodba z dne 8. junija 2017, C-111/17, *OL proti PQ*, EU:C:2017:436;

SEU, sodba z dne 13. julija 2017, C-193/16 *E proti Subdelegación del Gobierno en Álava*, EU:C:2017:542;

SEU, sodba z dne 12. oktobra 2017, C-218/16, *Kubicka*, EU:C:2017:755;

SEU, sodba z dne 13. julija 2017, C-433/16, *Bayerische Motoren Werke AG proti Acacia s.r.l.*, EU:C:2017:550;

SEU, sodba z dne 20. decembra 2017, C-372/2016, *Soha Sahyouni proti Raja Mamisch*, EU:C:2017:988;

SEU, Stališče generalnega pravobranilca Szpunar z dne 13. decembra 2017, C-558/16, *Mahnkopf*, EU:C:2018:138;

SEU, sodba z dne 1. marca 2018, C-558/16, *Doris Margret Lisette Mahnkopf*, EU:C:2018:138;

SEU, sodba z dne 5 junija 2018, C-673/16, *Relu Adrian Coman, Robert Clabour Hamilton, Asociatia Accept proti Inspectoratul General pentru Imigrari, Ministerul Afacerilor Interne*, EU:C:2018:385;

SEU, sodba z dne 21 junija 2018, C-20/17 *Oberle*, EU:C:2018:485;

SEU, sodba z dne 28 junija 2018, C-512/17, *HR proti KO, Prokuratura Rejonowa Poznań Stare Miasto w Poznaniu*, EU:C:2018:513;

SEU, sodba z dne 17. oktobra 2018, C-393/18, *UD proti XB*, EU:C:2018:835;

SEU, sodba z dne 23. maja 2019, C-658/17, *WB*, EU:C:2019:444;

SEU, sodba z dne 17. januarja 2019, C-102/18, *Brisch*, EU:C:2019:34;

SEU, sodba z dne 6 junija 2019, C-361/18, *Ágnes Weil proti Géza Gulácsi*, EU:C:2019:473;

SEU, sodba z dne 2 junija 2016, C-438/14 *Bogendorff von Wolfersdorff*, EU:C:2016:401;

SEU, sodba z dne 11. aprila 2019, C-464/18, *ZX proti Ryanair DAC*, EU:C:2019:311;

SEU, sodba z dne 16. julija 2020, C-80/19, *E.E.*, EU:C:2020:569.

Evropsko sodišče za človekove pravice

ESČP, *Mazurek proti Franciji*, sodba z dne 1. februarja 2000, št. 34406/97;

ESČP, *Schalk in Kopf proti Avstriji*, sodba z dne 24. junija 2009, št. 30141/04;

ESČP, *Gas e Dubois proti Franciji*, sodba z dne 15. marca 2012, št. 25951/07;

ESČP, *Fabris proti Franciji*, sodba z dne 7. februarja 2013, št. 16574/08;

ESČP, *Hämäläinen proti Finski*, sodba z dne 16. julija 2014, št. 37359/09;

ESČP, *Oliari proti Italiji*, sodba z dne 21. julija 2015, št. 18766/11;

ESČP, *Ratzenböck in Seydl proti Avstriji*, sodba z dne 26. oktobra 2017, št. 28475/12

Avtorji poglavja Literatura in sodna praksa so Vincenzo Bonanno, Giovanna Di Benedetto, Paola Nico in Elisabetta Sini Spanu.

Neapelj, september 2020.

**PERSONALIZED SOLUTION
IN EUROPEAN FAMILY AND
SUCCESSION LAW**

**UNIVERSITÀ
DI CAMERINO**

Univerza v Ljubljani

742017419L

ISBN 978-88-495-4369-8